

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

විමානවත්ථු-අට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

මහාකාරුණිකං නාටං, ඤෙය්‍යසාගරපාරගං;
වන්දෙ නිපුණගම්භිර-විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාවරණසම්පන්නා, යෙන නිය්‍යන්ති ලොකතො;
වන්දෙ තමුත්තමං ධම්මං, සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, යිතො මග්ගඵලෙසු යො;
වන්දෙ අරියසංඝං තං, පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රත්තත්තයෙ;
භතත්තරායො සබ්බත්ථ, හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

දෙවතාහි කතං පුඤ්ඤං, යං යං පුරිමජාතිසු;
තස්ස තස්ස විමානාදි-ඵලසම්පත්තිභෙදතො.

පුච්ඡාවසෙන යා තාසං, විස්සජ්ජනවසෙන ච;
පවත්තා දෙසනා කම්ම-ඵලපච්චක්ඛකාරිනී.

විමානවත්ථු ඉච්චෙව, නාමෙන වසිතො පුරෙ;
යං බුද්දකනිකායස්මිං, සඬිගායිංසු මහෙසයො.

තස්සාහමවලම්බිත්වා, පොරාණට්ඨකථානයං;
තත්ථ තත්ථ නිදානානි, විභාවෙන්තො විසෙසතො.

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං;
මහාවිහාරවාසීනං, සමයං අවිලෝමයං.

යථාබලං කර්ස්සාමි, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං;
සක්කච්චං භාසතො තං මෙ, නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ විමානානීති විසිට්ඨමානානි දෙවතානං කීළානිවාසට්ඨානානි. තානි හි
තාසං සුවර්තකම්මානුභාවනිබ්බත්තානි
යොජනිකද්වියොජනිකාදිපමාණවිසෙසයුත්තරාය, නානාරත්තසමුප්පලානි

විවිත්තවශ්ණසණ්ඨානානි සොහානිසයයොගෙන විසෙසතො මානනීයතාය ව
 “විමානානි” ති වුවුවන්ති. විමානානං වත්ථු කාරණං එතිස්සානි විමානවත්ථු, “පීඨං
 තෙ සොවණ්ණමය” න්තිආදිනායප්පවත්තා දෙසනා. නිදස්සනමත්තඤ්චෙනං තාසං
 දෙවතානං රූපභොගපරිවාරාදිසම්පත්තියො තංනිබ්බත්තකකම්මඤ්ච නිස්සාය
 ඉමිස්සා දෙසනාය පවත්තත්තා. විපාකමුඛෙන වා කම්මන්තරමානස්ස
 කාරණභාවතො විමානවත්ථුනි වෙදිතබ්බං.

තයිදං කෙන භාසිතං, කත්ථ භාසිතං, කදා භාසිතං, කස්මා ව භාසිතන්ති?
 වුවුවතෙ – ඉදඤ්චි විමානවත්ථු දුට්ඨෙන පවත්තං – පුච්ඡාවසෙන විස්සජ්ජනවසෙන
 ව. තත්ථ විස්සජ්ජනගාථා තාහි තාහි දෙවතාහි භාසිතා, පුච්ඡාගාථා පන කාචි හගවතා
 භාසිතා, කාචි සක්කාදිහි, කාචි සාවකෙහි ථෙරෙහි. තත්ථාපි යෙභුයොන යො සො
 කප්පානං සතසහස්සාධිකං එකං අසඬ්ඛොයාං බුද්ධස්ස හගවතො
 අග්ගසාවකභාවාය පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සම්භරන්තො අනුක්කමෙන
 සාවකපාරමියො පුරෙත්වා, ඡළහිඤ්ඤාවතුපටිසම්භිදාදිගුණවිසෙසපරිවාරස්ස,
 සකලස්ස සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස මත්ථකං පත්තො දුතියෙ අග්ගසාවකට්ඨානෙ
 ධීතො ඉද්ධිමත්තෙසු ව හගවතා එතදග්ගෙ යටිතො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො,
 තෙන භාසිතා.

භාසන්තෙන ව පඨමං තාව ලොකහිතාය දෙවචාරිකං චරන්තෙන දෙවලොකෙ
 දෙවතානං පුච්ඡාවසෙන පුන තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා මනුස්සානං
 පුඤ්ඤඵලස්ස පච්චක්ඛකරණත්ථං පුච්ඡං විස්සජ්ජනඤ්ච එකජ්ඣං කත්වා
 හගවතො පවෙදෙත්වා හික්ඛුනං භාසිතා, සක්කෙන පුච්ඡාවසෙන, දෙවතාහි තස්ස
 විස්සජ්ජනවසෙන භාසිතාපි මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස භාසිතා එව. එවං හගවතා
 ථෙරෙහි ව දෙවතාහි ව පුච්ඡාවසෙන, දෙවතාහි තස්සා විස්සජ්ජනවසෙන ව තත්ථ
 තත්ථ භාසිතා පච්ඡා ධම්මවිනයං සඬ්ඛායන්තෙහි ධම්මසඬ්ඛාහකෙහි එකතො
 කත්වා “විමානවත්ථු” ඉච්චෙව සඬ්ඛගං ආරොපිතා. අයං තාවෙත්ථ “කෙන
 භාසිත” න්තිආදීනං පදානං සඬ්ඛෙපතො සාධාරණතො ව විස්සජ්ජනා.

විත්ථාරතො පන “කෙන භාසිත” න්ති පදස්ස අනොමදස්සිස්ස හගවතො
 පාදමුලෙ කතපණ්ඩානතො පට්ඨාය මහාථෙරස්ස ආගමනීයපටිපදා කථෙතබ්බා, සා
 පන ආගමට්ඨකථාසු තත්ථ තත්ථ විත්ථාරිතානි තත්ථ ආගතනායෙනෙව වෙදිතබ්බා.
 අසාධාරණතො “කත්ථ භාසිත” න්තිආදීනං පදානං විස්සජ්ජනා තස්ස තස්ස
 විමානස්ස අත්ථවණ්ණනානායෙනෙව ආගමිස්සති.

අපරෙ පන හණන්ති – එකදිවසං ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස
 රහොගතස්ස පටිසල්ලිතස්ස එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදි “එතරහි ඛො
 මනුස්සා අසතිපි වත්ථුසම්පත්තියා ඛෙත්තසම්පත්තියා අත්තතො ව
 විත්තපසාදසම්පත්තියා තානි තානි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා
 උළාරසම්පත්තිං පච්චනුභොන්ති, යංනුනාහං දෙවචාරිකං චරන්තො තා දෙවතා
 කායසක්ඛිං කත්වා තාහි යටුපවිතං පුඤ්ඤං යථාධිගතඤ්ච පුඤ්ඤඵලං කථාපෙත්වා

තමන්ට හඟවතො ආරොවෙයාං. එවං මෙ සත්ථා ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දං
 උට්ඨාපෙන්තො විය මනුස්සානං කම්මඵලං පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො
 අප්පකානම්පි කාරානං ආයතනගතාය සද්ධාය වසෙන උළාරඵලතං විභාවෙන්තො
 තං තං විමානවත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා මහතිං ධම්මදෙසනං පවත්තෙස්සති, සා
 හොති ඛහුජනස්ස අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන”න්ති. සො ආසනා
 වුට්ඨහිත්වා රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා අපරං රත්තදුපට්ටං එකංසං කත්වා
 සමන්තතො ජාතිහිඬගුලිකධාරා විජ්ජුලතා විය සඤ්ඤාපහානුරඤ්ජිතො විය ව
 ජඬගමො අඤ්ජනගිරිසිඛරො, හඟවන්තං උපසඬකමිත්වා අභිවාදෙන්වා එකමන්තං
 නිසින්තො අත්තතො අධිප්පායං ආරොවෙන්වා හඟවතා අනුඤ්ඤාතො
 උට්ඨායාසනා හඟවන්තං අභිවාදෙන්වා පදක්ඛිණං කත්වා අභිඤ්ඤාපාදකං
 චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා, තතො වුට්ඨාය ඉද්ධිබලෙන තඬ්ඛණඤ්ඤෙව
 තාවතිංසහවනං ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ තාහි තාහි දෙවතාහි යටුපවිතං පුඤ්ඤකම්මං
 පුච්ඡි, තස්ස තා කට්ඨෙසු. තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා තං සබ්බං තත්ථ
 පවත්තිතනියාමෙනෙව හඟවතො ආරොවෙසි, තං සමනුඤ්ඤො සත්ථා අහොසි.
 ඉච්චෙනං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසිති.

තං පනෙනං විමානවත්ථු විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තිසු
 පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්නං, දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො
 සංයුත්තනිකායො අඬගුත්තරනිකායො බුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු
 බුද්දකනිකායපරියාපන්නං, සුත්තං ගෙයාං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං
 ඉතිවුත්තකං ජාතකං අඬභුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනාඬගෙසු ගාථාසඬගහං.

“ද්වාසිති බුද්ධතො ගණ්හි, ද්වෙ සහස්සාති හික්ඛුතො;
 චතුරාසිති සහස්සාති, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො”ති. (ථෙරගා. 1027) –

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසිතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු
 කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඬගහං. වග්ගතො පීඨවග්ගො චිත්තලතාවග්ගො
 පාරිච්ඡත්තකවග්ගො මඤ්ජීට්ඨකවග්ගො මහාරථවග්ගො පායාසිවග්ගො
 සුනික්ඛිත්තවග්ගොති සත්ත වග්ගො. වත්ථුතො පයමෙ වග්ගෙ සත්තරස වත්ථුනි,
 දුතියෙ එකාදස, තතියෙ දස, චතුත්ථෙ ද්වාදස, පඤ්චමෙ චතුද්දස, ඡට්ඨෙ දස,
 සත්තමෙ එකාදසාති අන්තරවිමානානං අග්ගහණෙ පඤ්චාසිති, ගහණෙ පන
 තෙවීසසතං වත්ථුනි, ගාථාතො පන දියඬ්ඪසහස්සගාථා. තස්ස වග්ගෙසු පීඨවග්ගො
 ආදි, වත්ථුසු සොවණ්ණපීඨවත්ථු ආදි, තස්සාපි “පීඨං තෙ සොවණ්ණමය”න්ති
 ගාථා ආදි.

1. ඉත්ථිවිමානං

1. පීඨවග්ගො

1. පයමපීඨවිමානවණ්ණනා

තත්ථ පයමවත්ථුස්ස අයං අට්ඨුප්පත්ති - භගවති සාවත්ථීයං විහරන්තෙ
 ඡෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන
 බුද්ධස්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස සත්තාහං අසදිසදානෙ පවත්තිනෙ තදනුරූපෙන
 අනාථපිණ්ඩිකෙන මහාසෙට්ඨිනා තයො දිවසෙ, තථා විසාඛාය මහාඋපාසිකාය
 මහාදානෙ දිත්තෙ අසදිසදානස්ස පවත්ති සකලජම්බුදීපෙ පාකටා අහොසි. අථ
 මහාජනො තත්ථ තත්ථ කථං සමුට්ඨාපෙසි ‘‘කිං නු ඛො ඵවං
 උළාරවිභවපරිච්චාගෙනෙව දානං මහජ්ඣලතරං භවිස්සති, උදාහු අත්තනො
 විභවානුරූපපරිච්චාගෙනාපි’’ති. භික්ඛු තං කථං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං.
 භගවා ‘‘න, භික්ඛවෙ, දෙය්‍යධම්මසම්පත්තියාව දානං මහජ්ඣලතරං භවිස්සති, අථ
 ඛො චිත්තපසාදසම්පත්තියා ව ඛෙත්තසම්පත්තියා ව, තස්මා කුණ්ඩකමුට්ඨිමත්තම්පි
 පිලොතිකාමත්තම්පි තිණපණ්ණසන්ථාරමත්තම්පි පුත්තිමුත්තහරීතකමත්තම්පි
 විජ්ජසන්තෙන චෙතසා දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලෙ පතිට්ඨාපිතං, තම්පි මහජ්ඣලතරං
 භවිස්සති මහාජුතිකං මහාවිජ්ජාර’’න්ති ආහ. තථා හි වුත්තං සක්කෙන
 දෙවානම්න්දෙන -

‘‘නත්ථී චිත්තෙ පසන්තම්හි, අජ්ජිකා නාම දක්ඛිණා;
 තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ’’ති. (වි. ව. 804);

සා පනෙසා කථා සකලජම්බුදීපෙ චිත්ථාරිකා අහොසි. මනුස්සා
 සමණබ්‍රාහ්මණකපණ්ණද්ධිකවණ්ඨිකයාවකානං යථාචිභවං දානානි දෙනති,
 ගෙහඬිගණෙ පාතීයං උපට්ඨපෙන්නි, ද්වාරකොට්ඨකෙසු ආසනානි යපෙන්නි. තෙන
 ව සමයෙන අඤ්ඤතරො පිණ්ඩපාතවාරිකො ථෙරො පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන
 පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සම්ඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන
 ඔක්ඛිත්තවක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නො පිණ්ඩාය වරන්තො උපකට්ඨෙ කාලෙ
 අඤ්ඤතරං ගෙහං සම්පාපුණි. තත්ථෙකා කුලධීතා සද්ධා පසන්නා ථෙරං පස්සිත්වා
 සඤ්ජාතගාරවබ්බුමානා උළාරපිතිසොමනස්සං උජ්ජාදෙන්වා ගෙහං පචෙසෙත්වා
 පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අත්තනො පීයං පඤ්ඤාපෙත්වා තස්ස උපරි පිතකං
 මට්ඨවත්ථං අත්ථරිත්වා අදාසි. අථ ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ ‘‘ඉදං මය්‍හං උත්තමං
 පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං උපට්ඨිත’’න්ති පසන්තචිත්තා යථාචිභවං ආහාරෙන පරිච්චි,
 ඛිජ්ජිඤ්ච ගහෙත්වා ඛිජ්. සො ථෙරො කතහත්තකිච්චො
 ආසනදානභොජනදානාදිපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙත්වා පක්කාමි. සා ඉත්ථී තං
 අත්තනො දානං තඤ්ච ධම්මකථං පච්චෙක්ඛන්ති පිතියා නිරන්තරං පුට්ඨසරීරා
 හුත්වා තං පීයම්පි ථෙරස්ස අදාසි.

තතො අපරෙන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන රොගෙන පුට්ඨා කාලං කත්වා
 තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කතකවිමානෙ නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සං
 වස්සා පරිවාරො අහොසි, පීයදානානුභාවෙන වස්සා යොජනිකො කතකපල්ලඬිකො
 නිබ්බත්ති ආකාසවාරි සීසජවො උපරි කුටාගාරසණ්ඨානො, තෙන තං
 ‘‘පීයවිමාන’’න්ති වුච්චති. තඤ්හි සුවණ්ණවණ්ණං වත්ථං අත්ථරිත්වා දින්නත්තා
 කම්මසරික්ඛතං විභාවෙන්තං සුවණ්ණමයං අහොසි, පීතිවෙගස්ස බලවහාවෙන

සීසජවං, දක්ඛිණෙයාස්ස චිත්තරූච්චසෙන දින්නත්තා යථාරූචිගාමී,
පසාදසම්පත්තියා උළාරතාය සබ්බසොච පාසාදිකං සොභාතිසයයුත්තඤ්ච අහොසි.

අටෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ දෙවතාසු යථාසකං දිබ්බානුභාවෙන
උය්‍යානකීළනත්ථං නන්දනවනං ගච්ඡන්තීසු සා දෙවතා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා
දිබ්බාභරණවිභූසිතා අවිජරාසහස්සපරිවාරා සකභවතා නික්ඛමීත්වා තං පීඨවිමානං
අභිරුය්භ මහනියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන සමන්තතො වන්දො විය
සූරියො විය ච ඔහාසෙන්තී උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චූත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං වරන්තො
තාවතිංසභවනං උපගතො තස්සා දෙවතාය අවිදුරෙ අත්තානං දස්සෙසි. අථ සා
දෙවතා තං දිස්වා සමුප්පන්තබ්බවපසාදගාරවා සහසා පල්ලඬිකතො ඔරුය්භ ථෙරං
උපසඬිකමීත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනබසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං
පග්ගය්භ නමස්සමානා අට්ඨාසි. ථෙරො කිඤ්චාපි තාය අඤ්ඤෙහි ච සත්තෙහි
යථුපචිතං කුසලාකුසලං අත්තතො යථාකම්මූපගඤ්ඤානුභාවෙන හත්ථනලෙ
ඨපිතආමලකං විය පඤ්ඤාබ්බලහෙදෙන පච්චක්ඛතො පස්සති, තථාපි යස්මා
දෙවතානං උපපත්තිසමනන්තරමෙව “කුතො නු බො අහං චචිත්වා ඉධූපපන්නා, කිං
නු බො කුසලකම්මං කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පටිලභාමී”ති අතීතභවං යථුපචිතඤ්ච
කම්මං උද්දිස්ස යෙභුයොන ධම්මතාසිද්ධා උපධාරණා, තස්සා ච යාථාවතො
ඤ්ඤාණං උප්පජ්ජති, තස්මා තාය දෙවතාය කතකම්මං කථාපෙත්වා සදෙවකස්ස
ලොකස්ස කම්මඵලං පච්චක්ඛං කාතුකාමො –

1.
“පීඨං තෙ සොචණ්ණමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඬිකතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ, ඔහාසසි විජ්ජුරිවබ්භ කූටං.
2.
“කෙන තෙතාදියො චණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣකි;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.
3.
“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි ඵලං ජලිතානුභවා,
චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පහාසති”ති. ආහ –
4.
“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිද්ධං ඵලං”.
5.
“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අබ්භාගතානාසනකං අදාසි;

අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං, යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

6.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

7.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා පභාසති”ති.

1. තත්ථ පීඨන්ති යංකිඤ්චි තාදිසං දාරුක්ඛන්ධම්පි ආපණම්පි බලිකරණපීඨම්පි
වෙත්තාසනම්පි මසාරකාදිවිසෙසනාමං දාරුමයාදිආසනම්පි වුව්වති. තථා හි
“පාදපීඨං පාදකථලික”න්ති (මහාව. 209; වුළුව. 75) එත්ථ පාදවපනගොග්ගං
පීඨාදිකං දාරුක්ඛන්ධං වුව්වති, “පීඨසජ්ජි”ති (මි. ප. 5.3.1) එත්ථ හත්ථෙන
ගහණගොග්ගං. “පීඨිකා”ති පන එකච්චෙසු ජනපදෙසු දෙසවොහාරෙන ආපණං.
“භූතපීඨිකා දෙවකුලපීඨිකා”ති එත්ථ දෙවතානං බලිකරණට්ඨානභූතං පීඨං.
“හද්දපීඨ”න්ති එත්ථ වෙත්තලතාදිහි උපරි චිතං ආසනං, යං සන්ධාය වුත්තං
“හද්දපීඨං උපානයි”ති. “සුපඤ්ඤත්තං මඤ්චපීඨං. මඤ්චං වා පීඨං වා
කාරයමානෙනා”ති (පාවි. 522) ච ආදීසු මසාරකාදිගෙදං දාරුමයාදිආසනං. ඉධ පන
පල්ලඬිකාකාරසණ්ඨිතං දෙවතාය පුඤ්ඤානුභාවාහිනිබ්බත්තං යොජනිකං
කනකච්චිමානං වෙදිතබ්බං.

තෙති තෙ-සද්දො “න තෙ සුඛං පජානන්ති, යෙ න පස්සන්ති
නන්දන”න්තිආදීසු (සං. නි. 1.11, 226) ත-සද්දස්ස වසෙන පච්චත්තබ්බවචනෙ
ආගතො. “නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම (දී. නි. 3.278; සු. නි.
549). නමො තෙ බුද්ධ වීරත්ථු”ති (සං. නි. 1.90) ච ආදීසු තුම්භ-සද්දස්ස වසෙන
සම්පදානෙ, තුය්හන්ති අත්ථො. “කිං තෙ දිට්ඨං කින්ති තෙ සුතං. උපධි තෙ
සමතික්කන්තා, ආසවා තෙ පදාලිතා”ති (ම. නි. 2.400; සු. නි. 551) ච ආදීසු
කරණෙ. “කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මවරිය”න්තිආදීසු (වි. ව. 1251; ඡා. 1.10.92)
සාම්අත්ථෙ. ඉධාපි සාම්අත්ථෙ දිට්ඨබ්බො. තවාති හි අත්ථො.

සොවණ්ණමයන්ති එත්ථ සුවණ්ණ-සද්දො “සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ
දුග්ගතෙ”ති (ම. නි. 1.148) ච “සුවණ්ණතා සුසරතා”ති (බු. පා. 8.11) ච එවමාදීසු
ජ්විසම්පත්තියං ආගතො. “කාකං සුවණ්ණා පරිවාරයන්ති”තිආදීසු (ඡා. 1.1.77)
ගරුළෙ. “සුවණ්ණවණ්ණො කඤ්චනසන්තිහත්තවො”තිආදීසු (දී. නි. 3.200)
ජාතරූපෙ. ඉධාපි ජාතරූපෙ එව දිට්ඨබ්බො. තඤ්චි බුද්ධානං සමානවණ්ණතාය
සොහනො වණ්ණො එතස්සාති සුවණ්ණන්ති වුව්වති. සුවණ්ණමෙව සොවණ්ණං
යථා “වෙකතං වෙසම”න්ති ව. මය-සද්දො ච “අනුඤ්ඤාතපට්ඨඤ්ඤාතා, තෙවිජ්ජා
මයමස්මුහො”තිආදීසු (සු. නි. 599; ම. නි. 2.455) අස්මදත්ථෙ ආගතො. “මයං
නිස්සාය හෙමාය, ජාතමණ්ඩො දරී සුභා”ති එත්ථ පඤ්ඤත්තියං. “මනොමයා

පීතිහක්ඛා සයංපභා''තිආදීසු (දී. නි. 1.39; 3.38) නිබ්බත්තිඅත්ථෙ, බාහිරෙන පච්චයෙන විනා මනසාව නිබ්බත්තාති මනොමයාති චුත්තා. ''යංනුනාහං සාමං වික්ඛල්ලං මද්දිත්වා සබ්බමත්තිකාමයං කුට්ඨං කරෙය්‍ය''න්තිආදීසු (පාරා. 84) විකාරත්ථෙ. ''දානමයං සීලමය''න්තිආදීසු (දී. නි. 3.305) පදපුරුණමත්තෙ. ඉධාපි විකාරත්ථෙ, පදපුරුණමත්තෙ වා දට්ඨබ්බො. යදා හි සුවණ්ණෙන නිබ්බත්තං සොවණ්ණමයන්ති අයමත්ථො, තදා සුවණ්ණස්ස විකාරො සොවණ්ණමයන්ති විකාරත්ථෙ මය-සද්දො දට්ඨබ්බො, ''නිබ්බත්තිඅත්ථෙ''තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව. යදා පන සුවණ්ණෙන නිබ්බත්තං සොවණ්ණන්ති අයමත්ථො, තදා සොවණ්ණමෙව සොවණ්ණමයන්ති පදපුරුණමත්තෙ මය-සද්දො දට්ඨබ්බො.

උළාරන්ති පණිතම්පි සෙට්ඨම්පි මහන්තම්පි. උළාර-සද්දො හි ''පුබ්බෙනාපරං උළාරං විසෙසං අධිගච්ඡති''තිආදීසු (සං. නි. 5.376) පණිතෙ ආගතො. ''උළාරාය ඛලු හවං වච්ඡායනො සමණං ගොතමං පසංසාය පසංසති''තිආදීසු (ම. නි. 1.288) සෙට්ඨෙ. ''උළාරභොගා උළාරයසා ඔළාරික''න්ති ව ආදීසු (ධ. ස. 894, 896; ම. නි. 1.244) මහන්තෙ. තම්පි ව විමානං මනුඤ්ඤභාවෙන උපභුඤ්ජන්තානං අතිත්තිකරණත්ථෙත පණිතං, සමන්තපාසාදිකතාදිනා පසංසිතතාය සෙට්ඨං, පමාණමහන්තතාය ව මහග්ගතාය ව මහන්තං, තිහිපි අත්ථෙහි උළාරමෙවාති චුත්තං උළාරන්ති.

මනොජවන්ති එත්ථ මනොති විත්තං. යදිපි මනො-සද්දො සබ්බෙසම්පි කුසලාකුසලාඛ්‍යාකතවිත්තානං සාධාරණවාචී, ''මනොජව''න්ති පන චුත්තත්තා යත්ථ කත්ථවි ආරම්මණෙ පවත්තනකස්ස කිරියමයවිත්තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. තස්මා මනසො විය ජවො එතස්සාති මනොජවං යථා ඔට්ඨමුඛොති, අතිවිය සීඝගමනන්ති අත්ථො. මනො හි ලහුපරිවත්තිතාය අතිදුරෙපි විසයෙ ඛණෙනෙව නිපතති, තෙනාහ භගවා - ''නාහං, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමී යං එවං ලහුපරිවත්තං, යථයිදං, හික්ඛවෙ, විත්ත''න්ති (අ. නි. 1.48) ''දුරඬිගමං එකවර''න්ති (ධ. ප. 37) ව. ගච්ඡතීති තස්සා දෙවතාය වසනවිමානතො උය්‍යානං උද්දිස්ස ආකාසෙන ගච්ඡති.

යෙනකාමන්ති එත්ථ කාම-සද්දො ''කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මට්ඨන්ති විත්ත''න්තිආදීසු (සු. නි. 50; ථෙරගා. 787) මනාපියෙ රූපාදිවිසයෙ ආගතො. ''ජන්දො කාමො රාගො කාමො''තිආදීසු (විහ. 564; මහානි. 1; චූළනි. 8 අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස) ඡන්දරාගෙ. ''කිලෙසකාමො කාමුපාදාන''න්තිආදීසු (ධ. ස. 1219; මහානි. 2) සබ්බස්මිං ලොභෙ. ''අත්තකාමපාරිවරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍යා''තිආදීසු (පාරා. 291) ගාමධම්මෙ. ''සන්තෙත්ථ තයො කුලපුත්තා අත්තකාමරූපා විහරන්ති''තිආදීසු (ම. නි. 1.325; මහාව. 466) හිතච්ඡන්දෙ. ''අත්තාධිනො අපරාධිනො භුජිස්සො යෙනකාමංගමො''තිආදීසු (දී. නි. 1.221; ම. නි. 1.426) සෙරිභාවෙ. ඉධාපි සෙරිභාවෙ එව දට්ඨබ්බො, තස්මා යෙනකාමන්ති යථාරූචී, දෙවතාය ඉච්ඡානුරූපන්ති අත්ථො.

අලඬකතෙති අලඬකතගත්තෙ,
 නානාවිධරංසිජාලසමුප්පලවිවිධරනනවිජ්ජොතිතෙහි හත්ථුපගපාදුපගාදිහෙදෙහි
 සට්ඨිසකටභාරපරිමාණෙහි දිබ්බාලඬකාරෙහි විභූසිතසරිරෙති අත්ථො.
 සම්බොධනෙ චෙතං එකච්චනං. මලාධරෙති
 කප්පරුක්ඛපාරිච්ඡත්තකසන්තානකලතාදිසම්භවෙහි,
 සුවිසුද්ධවාමීකරවිවිධරනනමයපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරෙහි, සමන්තතො
 විජ්ජොතමානවිජ්ජුරත්තකිරණනිකරුචිරෙහි දිබ්බකුසුමෙහි
 සුමණ්ඨිතකෙසහත්ථාදිතාය මාලාභාරිනී. සුවත්ථෙති කප්පලතානිබ්බත්තානං,
 නානාවිරාගචණ්ණවිසෙසානං සුපරිසුද්ධභාසුරජ්ජහානං
 නිවාසනුත්තරියපටිච්ඡදාදීනං දිබ්බචත්ථානං වසෙන සුන්දරචත්ථෙ. ඔභාසසීති
 විජ්ජොතසී. විජ්ජුරිවාති විජ්ජුලතා විය. අඛිහකුටන්ති වලාහකසීඛරෙ. භූමිමත්ථෙ හි
 එතං උපයොගච්චනං. ඔභාසසීති වා අන්තොගධහෙතුඅත්ථච්චනං, ඔභාසෙසීති
 අත්ථො. ඉමස්මිං පක්ඛෙ “අඛිහකුට”න්ති උපයොගත්ථෙ එව උපයොගච්චනං
 දට්ඨිබ්බං.

අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – යථා නාම සඤ්ඤාපභානුරඤ්ජිතං රත්තවලාහකසීඛරං
 පකතියාපි ඔභාසමානං සමන්තතො විජ්ජොතමානා විජ්ජුලතා නිච්ඡරන්ති
 විසෙසතො ඔභාසෙති, එවමෙවං සුපරිසුද්ධතපනීයමයං නානාරතනසමුප්පලං
 පකතිපහස්සරං ඉමං විමානං ත්වං සබ්බාලඬකාරෙහි විභූසිතා සබ්බසො
 විජ්ජොතයන්තිහි අත්තතො සරිරජ්ජහාහි වත්ථාහරණොභාසෙහි ව විසෙසතො
 ඔභාසෙසීති.

එත්ථ හි “පීඨ”න්ති නිදස්සෙතබ්බච්චනමෙතං, “අඛිහකුට”න්ති
 නිදස්සනච්චනං. තථා “තෙ”ති නිදස්සෙතබ්බච්චනං. තඤ්ඤි “පීඨ”න්ති ඉදං
 අපෙක්ඛිත්වා සාමිච්චනෙන චුත්තමපි “අලඬකතෙ මලාධරෙ සුවත්ථෙ ඔභාසසී”ති
 ඉමානි පදානි අපෙක්ඛිත්වා පච්චත්තවසෙන පරිණමති, තස්මා “ත්ව”න්ති චුත්තං
 හොති. “විජ්ජුරිවා”ති නිදස්සනච්චනං. “ඔභාසසී”ති ඉදං ද්විත්තමපි
 උපමෙයුපමානානං සම්බන්ධදස්සනං. “ඔභාසසී”ති හි ඉදං “ත්ව”න්ති පදං
 අපෙක්ඛිත්වා මජ්ඣිමපුරිසවසෙන චුත්තං, “පීඨ”න්ති ඉදං අපෙක්ඛිත්වා
 පඨමපුරිසවසෙන පරිණමති. ව-සද්දො චෙත්ථ ලුත්තනිද්දිට්ඨො දට්ඨිබ්බො.
 “ගච්ඡති යෙනකාමං ඔභාසසී”ති ව “විජ්ජුලතොභාසිතං අඛිහකුටං වියා”ති
 පච්චත්තවසෙන චෙතං උපයොගච්චනං පරිණමති. තථා “පීඨ”න්ති
 විසෙසිතබ්බච්චනමෙතං, “තෙ සොචණ්ණමයං උළාර”න්තිආදි තස්ස විසෙසනං.

නනු ව “සොචණ්ණමය”න්ති වත්ථා සුවණ්ණස්ස අග්ගලොභතාය
 සෙට්ඨභාවතො දිබ්බස්ස ව ඉධාධිජ්ජෙතත්තා “උළාර”න්ති න වත්තබ්බන්ති? න,
 කිඤ්චි විසෙසසබ්භාවතො. යථෙව හි මනුස්සපරිභොගසුවණ්ණවිකතිතො රසවිද්ධං
 සෙට්ඨං සුවිසුද්ධං, තතො ආකරුප්පන්තං, තතො යංකිඤ්චි දිබ්බං සෙට්ඨං, එවං
 දිබ්බසුවණ්ණෙහි වාමීකරං, වාමීකරතො සාතකුම්භං, සාතකුම්භතො ජම්බුනදං,

ජම්බුනදනො සිඬගීසුවණ්ණං. තඤ්ඤි සබ්බසෙට්ඨං. තෙනාහ සක්කො
දෙවනමින්දො -

“මුත්තො මුත්තෙහි සහ පුරාණජට්ටෙහි, විජ්ජමුත්තො විජ්ජමුත්තෙහි;
සිඬගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා”ති. (මහාව. 58);

තස්මා “සොවණ්ණමය”න්ති වත්වාපි “උළාර”න්ති වුත්තං. අථ වා
“උළාර”න්ති ඉදං න තස්ස සෙට්ඨපණ්ණිකභාවමෙව සන්ධාය වුත්තං, අථ ඛො
මහත්තභාවමිපිති වුත්තොවායමත්ථො. එත්ථ ච “පීඨ”න්තිආදි ඵලස්ස
කම්මසරික්ඛතාදස්සනං. තත්ථාපි “සොවණ්ණමය”න්ති ඉමිනා තස්ස විමානස්ස
වත්ථුසම්පදං දස්සෙති, “උළාර”න්ති ඉමිනා සොභාතිස්සමිපදං, “මනොජව”න්ති
ඉමිනා ගමනසම්පදං. “ගච්ඡති යෙනකාම”න්ති ඉමිනා සීඝජවතාය
පීඨසම්පත්තිභාවසම්පදං දස්සෙති.

අථ වා “සොවණ්ණමය”න්ති ඉමිනා තස්ස පණ්ණිකභාවං දස්සෙති, “උළාර”න්ති
ඉමිනා වෙපුල්ලමහත්තං. “මනොජව”න්ති ඉමිනා ආනුභාවමහත්තං. “ගච්ඡති
යෙනකාම”න්ති ඉමිනා විහාරසුඛත්තං දස්සෙති. “සොවණ්ණමය”න්ති වා ඉමිනා
තස්ස අභිරූපතං වණ්ණපොක්ඛරතඤ්ඤව දස්සෙති, “උළාර”න්ති ඉමිනා දස්සනීයතං
පාසාදිකතඤ්ඤව දස්සෙති, “මනොජව”න්ති ඉමිනා සීඝසම්පදං, “ගච්ඡති
යෙනකාම”න්ති ඉමිනා කත්ථවි අප්පට්ඨතවාරතං දස්සෙති.

අථ වා තං විමානං යස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස නිස්සන්දඵලං, තස්ස
අලොභනිස්සන්දතාය සොවණ්ණමයං, අදොසනිස්සන්දතාය උළාරං,
අමොහනිස්සන්දතාය මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං. තථා තස්ස කම්මස්ස
සද්ධානිස්සන්දභාවෙන සොවණ්ණමයං, පඤ්ඤානිස්සන්දභාවෙන උළාරං,
වීරියනිස්සන්දභාවෙන මනොජවං, සමාධිනිස්සන්දභාවෙන ගච්ඡති යෙනකාමං.
සද්ධාසමාධිනිස්සන්දභාවෙන වා සොවණ්ණමයං, සමාධිපඤ්ඤානිස්සන්දභාවෙන
උළාරං, සමාධිවීරියනිස්සන්දභාවෙන මනොජවං, සමාධිසතිනිස්සන්දභාවෙන ගච්ඡති
යෙනකාමන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ යථා “පීඨ”න්තිආදි විමානසම්පත්තිදස්සනවසෙන තස්සා දෙවතාය
පුඤ්ඤඵලවිභවසම්පත්තිකිත්තනං, එවං “අලඬකතෙ”තිආදි
අත්තභාවසම්පත්තිදස්සනවසෙන පුඤ්ඤඵලවිභවසම්පත්තිකිත්තනං. යථා හි
සුසික්ඛිතසිප්පාවරියවිරවිතොපි රත්තසුවණ්ණාලඬකාරො
විවිධරංසිජාලසමුප්පලමණ්ණරතනබවිතො එව සොහති, න කෙවලො, එවං
සබ්බඬගසම්පන්නො චතුරස්සසොහනොපි අත්තභාවො සුමණ්ඨිතපසාධිතොව
සොහති, න කෙවලො. තෙනස්සා “අලඬකතෙ”තිආදිනා ආහරිමං සොභාවිසෙසං
දස්සෙති, “ඛිභාසසී”ති ඉමිනා අනාහරිමං. තථා පුරිමෙන වත්තමානපච්චයනිමිත්තං
සොභාතිස්සං දස්සෙති, පච්ඡිමෙන අතීතපච්චයනිමිත්තං. පුරිමෙන වා තස්සා
උපහොගවත්ථුසම්පදං දස්සෙති, පච්ඡිමෙන උපභුඤ්ජනකවත්ථුසම්පදං.

එත්ථාහ “කිං පන තං විමානං යුත්තවාහං, උදාහු අයුත්තවාහ” න්ති? යදිපි දෙවලොකෙ රථවිමානානි යුත්තවාහානිපි හොන්ති “සහස්සයුත්තං ආජඤ්ඤරථ” න්ති (සං. නි. 1.264) ආදිවචනතො, තෙ පන දෙවපුත්තා එව කිච්චකරණකාලෙ වාහරූපෙන අත්තානං දස්සෙන්නි යථා එරාවණො දෙවපුත්තො කිලනකාලෙ හත්ථිරූපෙන. ඉදං පන අඤ්ඤඤව එදිසං අයුත්තවාහං දට්ඨබ්බං.

යදි එවං කිං තස්ස විමානස්ස අබ්භන්තරා වායොධාතු ගමනෙ විසෙසපච්චයො, උදාහු බාහිරාති? අබ්භන්තරාති ගහෙතබ්බං. යථා හි වන්දවිමානසුරියවිමානාදීනං දෙසන්තරගමනෙ තදුපජීවීනං සත්තානං සාධාරණකම්මනිබ්බත්තං අතිවිය සීසජවං මහන්තං වායුමණ්ඩලං තානි පෙලෙන්තං පවත්තෙති, න එවං තං පෙලෙන්වා පවත්තෙන්ති බාහිරා වායොධාතු අත්ථි. යථා ච පන චක්කරතනං අත්තොසමුට්ඨිතාය වායොධාතුයා වසෙන පවත්තති. න හි තස්ස වන්දවිමානාදීනං විය බාහිරා වායොධාතු පෙලෙන්වා පවත්තිකා අත්ථි රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චිත්තවසෙන “පවත්තතු හවං චක්කරතන” න්තිආදිවචනසමන්තන්තරමෙව පවත්තනතො, එවං තස්සා දෙවතාය චිත්තවසෙන අත්තසන්තිස්සිතාය වායොධාතුයා ගච්ඡති වෙදිතබ්බං. තෙන චුත්තං “මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාම” න්ති.

2. එවං පට්ඨගාථාය තස්සා දෙවතාය පුඤ්ඤඵලසම්පත්තිං කිත්තෙන්වා ඉදාති තස්සා කාරණභූතං පුඤ්ඤසම්පදං විභාවෙතුං “කෙන තෙතාදියො වණ්ණො” තිආදි ගාථාද්වයං චුත්තං. තත්ථ කෙනාති කිං-සද්දො “කිං රාජා යො ලොකං න රක්ඛති, කිං නු බො නාම තුම්භෙ මං වත්තබ්බං මඤ්ඤථා” තිආදීසු (පාරා. 424) ගරහණෙ ආගතො. “යංකිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්ත” න්තිආදීසු (ම. නි. 1.244; සං. නි. 3.59) අනියමෙ. “කිං සුඛ චිත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ” න්තිආදීසු (සු. නි. 183; සං. නි. 1.73) පුච්ඡායං. ඉධාපි පුච්ඡායමෙව දට්ඨබ්බො. “කෙනා” ති ච හෙතුඅත්ථෙ කරණවචනං, කෙන හෙතුනාති අත්ථො. තෙති තව. එතාදියොති එදිසො, එතරහි යථාදිස්සමානොති අත්ථො. වණ්ණොති වණ්ණ-සද්දො “කදා සඤ්ඤුල්භා පන තෙ, ගහපති, ඉමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණො” තිආදීසු (ම. නි. 2.77) ගුණෙ ආගතො. “අනෙකපරියායෙන බුද්ධස්ස වණ්ණං භාසති, ධම්මස්ස වණ්ණං භාසති, සඬ්ඝස්ස වණ්ණං භාසති” තිආදීසු (දී. නි. 1.4) ථුතියං. “අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ගන්ධපේතොති වුව්චති” තිආදීසු (සං. නි. 1.234; ඡා. 1.6.116) කාරණෙ. “තයො පත්තස්ස වණ්ණො” තිආදීසු (පාරා. 602) පමාණෙ. “වත්තාරොමෙ, හො ගොතම, වණ්ණො” තිආදීසු (දී. නි. 3.115; ම. නි. 2.379-380) ඡාතියං. “මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිමිමිතිත්වා” තිආදීසු සණ්ඨානෙ. “සුවණ්ණවණ්ණොසි හගවා, සුසුක්කදායොසි වීරියවා” තිආදීසු (ම. නි. 2.399; සු. නි. 553) ඡවිවණ්ණෙ. ඉධාපි ඡවිවණ්ණෙ එව දට්ඨබ්බො. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – කෙන කීදිසෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන හෙතුභූතෙන දෙවතෙ, තව එතාදියො එවංවිධො ද්වාදසයොජනානි ඵරණකප්පහො සරීරවණ්ණො ජාතොති?

කෙන තෙ ඉඳ මිජ්ඣති කෙන පුඤ්ඤාතිසයෙන තෙ ඉඳ ඉමස්මිං යානෙ ඉදානි තයි ලබ්භමානං උළාරං සුවරිතඵලං ඉජ්ඣති නිජ්ඵජ්ජති. උජ්ජජ්ජන්ති නිබ්බත්තන්ති, අවිච්ඡෙදවසෙන උපරුපරි වත්තන්ති අත්ථො. භොගාති පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨොන “භොගා” ති ලද්ධනාමා වත්ථාහරණාදිවිත්තුපකරණවිසෙසා. යෙති සාමඤ්ඤෙන අනියමනිද්දෙසො, කෙවිති පකාරහෙදං ආමසිත්වා අනියමනිද්දෙසො, උභයෙනාපි පණිතපණිතතරාදිහෙදෙ තත්ථ ලබ්භමානෙ තාදිසෙ භොගෙ අනවසෙසතො බ්‍යාපෙත්වා සඬගණ්හාති. අනවසෙසබ්‍යාපකො හි අයං නිද්දෙසො යථා “යෙ කෙවි සඬබාරා” ති. මනසො පියාති මනසා පියායිතබ්බා, මනාපියාති අත්ථො.

එත්ථ ව “එතාදිසො වණ්ණො” ති ඉමිනා හෙට්ඨා චුත්තවිසෙසා තස්සා දෙවතාය අත්තභාවපරියාපන්නා වණ්ණසම්පදා දස්සිතා. “භොගා” ති ඉමිනා උපභොගපරිභොගවත්ථුභූතා දිබ්බරූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බහෙදා කාමගුණසම්පදා. “මනසො පියා” ති ඉමිනා තෙසං රූපාදීනං ඉට්ඨකන්තමනාපතා. “ඉඳ මිජ්ඣති” ති ඉමිනා පන දිබ්බආයුචණ්ණයසසුබ්බාධිපතෙයාසම්පදා දස්සිතා. “යෙ කෙවි මනසො පියා” ති ඉමිනා යාති “යො අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි යානෙහි අධිග්ගණ්හාති දිබ්බෙන ආයුතා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුබ්බෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙයොන දිබ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙහි දිබ්බෙහි ථොට්ඨබ්බෙහි” ති (සං. නි. 4.341) සුත්තෙ ආගතානි දස යානානි. තෙසං ඉඳ අනවසෙසතො සඬගහො දස්සිතොති වෙදිතබ්බො.

3. පුච්ඡාමිති පඤ්භං කරොමි, ඤාතුමිච්ඡාමිති අත්ථො. කාමඤ්ඤෙතං “කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉඳ මිජ්ඣති. කිමකාසි පුඤ්ඤං, කෙනාසි ඵචං ජලිතානුභවා” ති ව කිං-සද්දග්ගහණෙනෙව අත්ථන්තරස්ස අසම්භවතො පුච්ඡාවසෙන ගාථාත්තයං චුත්තන්ති විඤ්ඤායති. පුච්ඡාවිසෙසභාවඤාපනත්ථං පන “පුච්ඡාමි” ති චුත්තං. අයඤ්ඤි පුච්ඡා අදිට්ඨජොතනා තාව න භොති ඵදිසස්ස අත්ථස්ස මහාථෙරස්ස අදිට්ඨභාවාභාවතො, විමතිච්ඡෙදනාපි න භොති සබ්බසො සමුග්ගාතිතසංසයත්තා, අනුමතිපුච්ඡාපි න භොති “තං කිං මඤ්ඤසි රාජඤ්ඤා” තිආදීසු (දී. නි. 2.413) විය අනුමතිගහණාකාරෙන අජ්ජවත්තත්තා, කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡාපි න භොති තස්සා දෙවතාය කථෙතුකම්‍යතාවසෙන ථෙරෙන අපුච්ඡිතත්තා. විසෙසෙන පන දිට්ඨසංසන්දනාති වෙදිතබ්බො. ස්වායමත්ථො හෙට්ඨා අට්ඨුජ්ජත්තිකථායං “ථෙරො කිඤ්ඤාපි” තිආදිනා විභාවිතො ඵච. තන්ති ත්වං. තයිදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං, පුබ්බාපෙක්ඛතාය උපයොගෙකච්චනං, පරාපෙක්ඛතාය පන පච්චත්තෙකච්චනං දට්ඨබ්බං.

දෙවිති එත්ථ දෙව-සද්දො “ඉමානි තෙ දෙව චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසවතීරාජධානිපමුබානි, එත්ථ, දෙව, ඡන්දං කරොහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛ” න්ති ව ආදීසු (දී. නි. 2.266) සම්මුතිදෙවවසෙන ආගතො, “තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස, සාසනං සබ්බදස්සිතො” තිආදීසු විසුද්ධිදෙවවසෙන. විසුද්ධිදෙවානඤ්ඤි හගවතො

අතිදෙවභාවෙ වුත්තෙ ඉතරෙසං වුත්තො එව හොතීති. “වාතුමහාරාජිකා දෙවා දීසායුකා වණ්ණවත්තො සුඛබ්බලා” තිආදීසු (දී. නි. 3.337) උපපත්තිදෙවවසෙන. ඉධාපි උපපත්තිදෙවවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. පදත්ථතො පන – දිබ්බති අත්තනො පුඤ්ඤද්ධියා කීළති ලළති පඤ්චහි කාමගුණෙහි රමති, අථ වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ජොතති ඔභාසති, ආකාසෙන විමානෙන ව ගච්ඡතීති දෙවී. “ත්වං දෙවී” ති සම්බොධනෙ චෙතං එකවචනං. මහානුභාවෙති උළාරස්පභාවෙ, සො පනස්සානුභාවො හෙට්ඨා ද්වීහි ගාථාහි දස්සිතොයෙව.

මනුස්සභූතාති එත්ථ මනස්ස උස්සන්තතාය මනුස්සා, සතිසුරභාවබ්‍රහ්මවරියයොග්‍යතාදිගුණවසෙන උපචිතමානසා උක්කට්ඨගුණවිත්තා. කෙ පන තෙ? ජම්බුදීපවාසිනො සත්තවිසෙසා. තෙනාහ භගවා –

“තීහි, හික්ඛවෙ, යානෙහි ජම්බුදීපකා මනුස්සා උත්තරකුරුකෙ මනුස්සෙ අධිග්ගණ්හන්ති දෙවෙ ව තාවතිංසෙ. කතමෙහි තීහි? සුරා, සතිමන්තො, ඉධ බ්‍රහ්මවරියවාසො” ති (අ. නි. 9.21).

තථා හි බුද්ධා භගවත්තො පච්චෙකබුද්ධා අග්ගසාවකා මහාසාවකා චක්කවත්තිනො අඤ්ඤෙ ව මහානුභවා සත්තා එත්ථෙව උප්පජ්ජන්ති. තෙහි සමානරූපාදිතාය පන සද්ධිං පරිත්තදීපවාසීහි ඉතරමහාදීපවාසිනොපි “මනුස්සා” ත්වෙව පඤ්ඤායිංසුති එකෙ.

අපරෙ පන භණන්ති – ලොභාදීහි අලොභාදීහි ව සහිතස්ස මනස්ස උස්සන්තතාය මනුස්සා. යෙ හි සත්තා මනුස්සජාතිකා, තෙසු විසෙසතො ලොභාදයො අලොභාදයො ව උස්සන්තා, තෙ ලොභාදිඋස්සන්තතාය අපායමග්ගං, අලොභාදිඋස්සන්තතාය සුගතිමග්ගං නිබ්බානගාමිමග්ගඤ්ච පුරෙන්නි, තස්මා ලොභාදීහි අලොභාදීහි ව සහිතස්ස මනස්ස උස්සන්තතාය පරිත්තදීපවාසීහි සද්ධිං චතුමහාදීපවාසිනො සත්තවිසෙසා “මනුස්සා” ති වුවචන්තිති.

ලොකියා පන “මනුනො අපච්චභාවෙන මනුස්සා” ති වදන්ති. මනු නාම පඨමකස්පිකො ලොකමරියාදාය ආදිභූතො හිතාහිතවිධායකො සත්තානං පිතුට්ඨානියො, යො සාසනෙ “මහාසම්මතො” ති වුවචති. පච්චක්ඛතො පරම්පරාය ව තස්ස ඔවාදානුසාසනියං ධීතා සත්තා පුත්තසදිසතාය “මනුස්සා” ති වුවචන්ති. තතො එව හි තෙ මාණවා “මනුජා” ති ව වොහරීයන්ති. මනුස්සෙසු භූතා ජාතා, මනුස්සභාවං වා පත්තාති මනුස්සභූතා.

කිමකාසි පුඤ්ඤන්ති කිං දානසීලාදිප්පහෙදෙසු කීදිසං පුජ්ජභාවඵලනිබ්බත්තනතො, යත්ථ සයං උප්පන්නං, තං සත්තානං පුනාති විසොධෙතීති ව “පුඤ්ඤ” ත්ති ලද්ධනාමං සුවරිතං කුසලකම්මං අකාසි, උපචිති නිබ්බත්තෙසීති අත්ථො. ජලිතානුභවාති සබ්බසො විජ්ජොතමානපුඤ්ඤද්ධිකා.

කස්මා පනෙන්ට “මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ” න්ති චුත්තං, කිං අඤ්ඤාසු ගතීසු පුඤ්ඤකිරියා නත්ථීති? නො නත්ථී. යස්මා නිරයෙපි නාම කාමාවචරකුසලචිත්තපවත්ති කදාපි ලබ්භතෙව, කිමඛගං පනඤ්ඤත්ථ, නනු අවොචුම්භා “දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා” ති. තස්මා මහාටෙරො මනුස්සත්තභාවෙ යත්වා පුඤ්ඤකම්මං කත්වා උප්පන්නං තං දිස්වා භූතත්ථවසෙන පුච්ඡන්තො “මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ” න්ති අවොච.

අථ වා අඤ්ඤාසු ගතීසු එකන්තසුඛතාය එකන්තදුක්ඛතාය දුක්ඛබ්බලතාය ව පුඤ්ඤකිරියාය ඔකාසො න සුලභරූපො සප්පුරිසුපනිස්සයාදිපච්චයසමවායස්ස සුදුල්ලභභාවතො. කදාපි උප්පජ්ජමානොපි යථාචුත්තකාරණෙන උළාරො විපුලො න ව හොති, මනුස්සගතියං පන සුඛබ්බලතාය පුඤ්ඤකිරියාය ඔකාසො සුලභරූපො සප්පුරිසුපනිස්සයාදිපච්චයසමවායස්ස යෙභුයොන සුලභභාවතො. යඤ්ච තත්ථ දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තම්පි විසෙසතො පුඤ්ඤකිරියාය උපනිස්සයො හොති. දුක්ඛුපනිස්සයා හි සද්ධාති. යථා හි අයොසනෙන සත්ථකෙ නිප්ථාදියමානෙ තස්ස එකන්තතො න අග්ගිම්හි තාපනං උදකෙන වා තෙමනං ඡෙදනකිරියාසමත්ථතාය විසෙසපච්චයො, තාපෙත්වා පන පමාණයොගතො උදකතෙමනං තස්සා විසෙසපච්චයො, එවමෙව සත්තසන්තානස්ස එකන්තදුක්ඛසමඛිගිතා දුක්ඛබ්බලතා එකන්තසුඛසමඛිගිතා ව පුඤ්ඤකිරියාය න විසෙසපච්චයො හොති. සති පන දුක්ඛසන්තාපනෙ පමාණයොගතො සුමුපබ්බතො ව ලද්ධුපනිස්සයා පුඤ්ඤකිරියා උප්පජ්ජති, උප්පජ්ජමානා ව මහාජුතිකා මහාවිප්ථාරා පටිපක්ඛඡෙදනසමත්ථා ව හොති, තස්මා මනුස්සභාවො පුඤ්ඤකිරියාය විසෙසපච්චයො. තෙන චුත්තං “මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ” න්ති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

4. එවං පන ටෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං “සා දෙවතා අත්තමනා” ති ගාථා චුත්තා. කෙන පනායං ගාථා චුත්තා? ධම්මසඬගාහකෙහි. තත්ථ සාති යා පුබ්බෙ “පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ” ති චුත්තා, සා. දෙවතාති දෙවපුත්තොපි බ්‍රහ්මාපි දෙවධීතාපි චුච්චති. “අථ ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා” තිආදීසු (සං. නි. 1.1; බු. පා. 5.1) හි දෙවපුත්තො “දෙවතා” ති චුත්තො දෙවොයෙව දෙවතාති කත්වා. තථා “තා දෙවතා සත්තසතා උළාරා, බ්‍රහ්මවිමානා අභිනික්ඛමිත්වා” තිආදීසු බ්‍රහ්මානො.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා” ති. (වි. ව. 75) –

ආදීසු දෙවධීතා. ඉධාපි දෙවධීතා එව දට්ඨබ්බා. අත්තමනාති තුට්ඨමනා පිතිසොමනස්සෙහි ගහිතමනා. පිතිසොමනස්සසහගතඤ්ඤි චිත්තං දොමනස්සස්ස අනොකාසතො තෙහි තං සකං කත්වා ගහිතං විය හොති. අත්තමනාති වා සකමනා. අනවජ්ජපිතිසොමනස්සසම්පයුත්තඤ්ඤි චිත්තං සම්පති ආයතිඤ්ච තංසමඛිගිතො හිතසුඛාවභතො “සක” න්ති වත්තබ්බතං ලභති, න ඉතරං.

මොග්ගල්ලානෙනාති මොග්ගල්ලානගොත්තස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තභාවතො සො මහාථෙරො ගොත්තවසෙන “මොග්ගල්ලානො”ති පඤ්ඤාතො, තෙන මොග්ගල්ලානෙන. පුච්ඡිකාති දිට්ඨසංසන්දනවසෙන පුච්ඡිකා, අත්තමනා සා දෙවතා පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසිති යොජනා. අත්තමනතා වස්සා “තම්පි නාම පරිත්තකම්පි කම්මං එවං මහතියා දිබ්බසම්පත්තියා කාරණං අහොසී”ති පුබ්බෙපි සා අත්තනො පුඤ්ඤඵලං පටිච්ච අන්තරන්තරා සොමනස්සං පටිසංවෙදෙති, ඉදානි පන “අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස කතොපි නාම කාරො එවං උළාරඵලො, අයං පන බුද්ධානං අග්ගසාවකො උළාරගුණො මහානුභාවො, ඉමම්පි පස්සිතුං නිපච්චකාරඤ්ච කාතුං ලහාමි, මම පුඤ්ඤඵලපටිසංයුත්තමෙව ච පුච්ඡං කරොති”ති ද්විති කාරණෙහි උප්පන්නා. එවං සඤ්ජාතබ්බලවපිතිසොමනස්සා සා ථෙරස්ස වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා පඤ්ඤාං පුට්ඨා බ්‍යාකාසි.

පඤ්ඤන්ති ඤාතුං ඉච්ඡිතං තං අත්ථං වියාකාසි කථෙසි විස්සජ්ජෙසි. කථං පන බ්‍යාකාසි? පුට්ඨාති පුට්ඨාකාරතො, පුච්ඡිකාකාරෙනෙවාති අත්ථො. එත්ථ හි “පුච්ඡිකා”ති වත්වා පුන “පුට්ඨා”ති වචනං විසෙසත්ථනියමනං දට්ඨබ්බං. සිද්ධෙ හි සති ආරම්භො විසෙසත්ථඤාපකොච හොති. කො පනෙසො විසෙසත්ථො? බ්‍යාකාරණස්ස පුච්ඡානුරූපතා. යඤ්ඤි කම්මඵලං දස්සෙත්වා තස්ස කාරණභූතං කම්මං පුච්ඡිතං, තද්වහයස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤානුරූපභාවවිභාවතා. යෙන ච ආකාරෙන පුච්ඡා පවත්තා අත්ථතො ච බ්‍යඤ්ජනතො ච, තදාකාරස්ස බ්‍යාකාරණස්ස පුච්ඡානුරූපතා, තථා වෙච විස්සජ්ජනං පවත්තං. ඉති ඉමස්ස විසෙසස්ස ඤාපනත්ථං “පුච්ඡිකා”ති වත්වා පුන “පුට්ඨා”ති වුත්තං.

“පුච්ඡිකා”ති වා තාය දෙවතාය විසෙසනමුඛෙන පුට්ඨභාවස්ස පඤ්ඤබ්‍යාකාරණස්ස ච කාරණකිත්තනං. ඉදං වුත්තං හොති – “කෙන තෙනාදියො වණ්ණො”තිආදිනා ථෙරෙන පුච්ඡියතීති පුච්ඡා, තාය දෙවතාය කතකම්මං, තස්සා පුච්ඡාය කාරිතා ආචික්ඛිතා වාති සා දෙවතා “පුච්ඡිකා”ති වුත්තා. යස්මා පුච්ඡිකා පුච්ඡියමානස්ස කම්මස්ස කාරිතා, තස්මා පඤ්ඤාං පුට්ඨා. යස්මා ච පුච්ඡිකා පුච්ඡියමානස්ස කම්මස්ස ආචික්ඛිතසභාවා, තස්මා පඤ්ඤාං බ්‍යාකාසිති. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලන්ති ඉදං “පඤ්ඤ”න්ති වුත්තස්ස අත්ථස්ස සරූපදස්සනං. අයං වෙත්ථ අත්ථො – ඉදං පුච්ඡන්තස්ස පුච්ඡියමානාය ච පච්චක්ඛිතං අනන්තරං වුත්තප්පකාරං පුඤ්ඤඵලං, යස්ස කම්මස්ස තං ඤාතුං ඉච්ඡිතත්තා පඤ්ඤන්ති වුත්තං පුඤ්ඤකම්මං බ්‍යාකාසිති.

5. අහං මනුස්සෙසුතිආදි පඤ්ඤස්ස බ්‍යාකාරණාකාරො. තත්ථ අහන්ති දෙවතා අත්තානං නිද්දිසති. “මනුස්සෙසු”ති වත්වා පුන “මනුස්සභූතා”ති වචනං තදා අත්තති මනුස්සගුණානං විජ්ජමානතාදස්සනත්ථං. යො හි මනුස්සජාතිකොච සමානො පාණානිපාතාදිං අකත්තබ්බං කත්වා දණ්ඩාරහො තත්ථ තත්ථ රාජාදිතො හත්ථච්ඡෙදාදිකම්මකාරණං පාපුණන්තො මහාදුක්ඛං අනුභවති, අයං මනුස්සනෙරයිකො නාම. අපරො මනුස්සජාතිකොච සමානො පුබ්බෙකතකම්මුනා සාසච්ඡාදනම්පි න ලහති, බුප්පිපාසාහිභූතො දුක්ඛබ්බලො කත්ථවි පතිට්ඨං.

අලහමානෝ විවරති, අයං මනුස්සපෙනො නාම. අපරො මනුස්සජාතිකොව සමානො පරාධිනවුත්ති පරෙසං භාරං වහන්තො හින්තමරියාදො වා අනාවාරං ආවරිත්වා පරෙහි සන්තප්පිතො මරණභයහීනො ගහනනිස්සිතො දුක්ඛබ්බුලො විවරති හිතාහිතං අජානන්තො නිද්දාපීසවිජාදුක්ඛවිනොදනාදිපරො, අයං මනුස්සතිරවිජානො නාම. යො පන අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තො කම්මඵලං සද්දහන්තො හිරොත්තප්පසම්පන්නො දයාපන්නො සබ්බසත්තෙසු සංවෙගබ්බුලො අකුසලකම්මපටෙ පරිවජ්ජෙන්නො කුසලකම්මපටෙ සමාවරන්තො පුඤ්ඤකිරියවත්ථුනි පරිපූරෙති, අයං මනුස්සධම්මෙ පතිට්ඨිතො පරමත්ථනො මනුස්සො නාම. අයම්පි තාදිසා අහොසි. තෙන වුත්තං “මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා”ති. මනුස්සෙ සත්තනිකායෙ මනුස්සභාවං පත්තා මනුස්සධම්මඤ්ච අප්පභාය ධීතාති අත්ථො.

අබ්භාගතානන්ති අභිආගතානං, සම්පත්තආගන්තුකානන්ති අත්ථො. දුට්ඨා හි ආගන්තුකා අතිථි අබ්භාගතොති. තෙසු කතපරිවයො ආගන්තුකො අතිථි, අකතපරිවයො අබ්භාගතො. කතපරිවයො අකතපරිවයොපි වා පුරෙතරං ආගතො අතිථි, භොජනවෙලායං උපට්ඨිතො සම්පති ආගතො අබ්භාගතො. නිමන්තිතො වා හත්තෙන අතිථි, අනිමන්තිතො අබ්භාගතො. අයං පන අකතපරිවයො අනිමන්තිතො සම්පති ආගතො ව, තං සන්ධායාහ “අබ්භාගතාන”න්ති, ගරුකාරෙන පනෙත්ථ බ්බුවචනං වුත්තං. ආසති නිසීදති එත්ථාති ආසනං. යංකිඤ්චි නිසීදනයොග්ගං, ඉධ පන පීඨං අධිස්සෙතං, තස්ස ව අප්පකත්තා අනුලාරත්තා ව “ආසනක”න්ති ආහ. අදාසිත්ති “ඉදමස්ස ථෙරස්ස දිත්තං මය්හං මහප්ඵලං හවිස්සති මහානිසංස”න්ති සඤ්ජාතසොමනස්සා කම්මං කම්මඵලඤ්ච සද්දහිත්වා තස්ස ථෙරස්ස පරිභොගත්ථාය අදාසිං, නිරපෙක්ඛපරිච්චාගවසෙන පරිච්චජින්නි අත්ථො.

අභිවාදයිත්ති අභිවාදනමකාසිං, පඤ්චපතිට්ඨිතෙන දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලෙ වන්දිත්ති අත්තො. වන්දමානා හි තං තායෙව වන්දනකිරියාය වන්දියමානං “සුඛිනී භොහි, අරොගා භොහී”තිආදිනා ආසිවාදං අත්ථනො වදාපෙසි නාම. අඤ්ජලිකං අකාසිත්ති දසනබසමොධානසමුප්පලං අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගණ්හන්ති ගුණවිසිට්ඨානං අපවායනං අකාසිත්ති අත්ථො. යථානුභාවන්ති යථාබලං, තදා මම විජ්ජමානවිහවානුරූපන්ති අත්ථො. අදාසි දානන්ති අන්තපානාදිදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන දක්ඛිණෙය්‍යං භොජෙන්නි දානමයං පුඤ්ඤං පසවිං.

එත්ථ ව “අහ”න්ති ඉදං කම්මස්ස ඵලස්ස ව එකසන්තතිපතිතතාදස්සනෙන සම්බන්ධභාවදස්සනං, “මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා”ති ඉදං තස්සා පුඤ්ඤකිරියාය අධිට්ඨානභූතසන්තානවිසෙසදස්සනං, “අබ්භාගතාන”න්ති ඉදං විත්තසම්පත්තිදස්සනඤ්චෙව ඛෙත්තසම්පත්තිදස්සනඤ්ච දානස්ස විය පටිග්ගහණස්ස ව කිඤ්චි අනපෙක්ඛිත්වා පවත්තිතභාවදීපනතො. “ආසනකං අදාසිං යථානුභාවඤ්ච අදාසි දාන”න්ති ඉදං භොගසාරදානදස්සනං, “අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසි”න්ති ඉදං කායසාරදානදස්සනං.

6. තෙනාති තෙන යථාච්ඡත්තෙන පුඤ්ඤෙන හෙතුභූතෙන. මෙති අයං මෙ-සද්දො “කිව්ඡෙන මෙ අධිගතං, හලං දානි පකාසිතු”න්තිආදීසු (දී. නි. 2.65; ම. නි. 1.281; සං. නි. 1.172) කරණෙ ආගතො, මයාති අත්ථො. “සාධු මෙ, හන්තෙ, හගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු”න්තිආදීසු (සං. නි. 3.182; අ. නි. 4.257) සම්පදානෙ, මය්හන්ති අත්ථො. “පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛෙව, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො”න්තිආදීසු (ම. නි. 1.206; සං. නි. 4.14; අ. නි. 3.104) සාම්භත්ථෙ ආගතො, ඉධාපි සාම්භත්ථෙ එව, මමාති අත්ථො. ස්වායං මෙ-සද්දො තෙන මෙ පුඤ්ඤෙනාති ව මෙ එතාදියොති ව උභයත්ථ සම්බන්ධිතබ්බො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

එවං තාය දෙවතාය පඤ්ඤෙහ ඛ්‍යාකතෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය සාත්ථිකා අහොසි. ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං හගවතො ආරොචෙසි. හගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. ගාථා එව පන සඬිගහං ආරුළුහාති.

පයමපියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපියවිමානවණ්ණනා

පියං තෙ වෙළරියමයන්ති දුතියපියවිමානං. තස්ස අට්ඨුප්පත්ති ව අත්ථවණ්ණනා ව පයමෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො – සාවත්ථිවාසිනී කිර එකා ඉත්ථි අත්තනො ගෙහං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං එකං ථෙරං පස්සිත්වා පසන්තවිත්තා තස්ස ආසනං දෙන්ති අත්තනො පියං උපරි නීලවත්ථෙන අත්ථරිත්වා අදාසි. තෙන තස්සා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තාය වෙළරියමයං පල්ලඬිකවිමානං නිබ්බත්තං. තෙන චුත්තං –

8.

“පියං තෙ වෙළරියමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඬිකතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ, ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භ කූටං.

9.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

10.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදියා පභාසති”ති.

11.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;

පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

12.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අබ්භාගතානාසනකං අදාසිං;
අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං, යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

13.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

14.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

8. තත්ථ වෙචරියමයන්ති වෙචරියමණ්ණිමයං. වෙචරියමණ්ණි නාම
විචාරපබ්බතස්ස විචාරගාමස්ස ච අවිදුරෙ උප්පජ්ජනකමණ්ණි. තස්ස කිර
විචාරගාමට්ඨානෙ ආකරො, විචාරස්ස පන අවිදුරෙ භවත්තා වෙචරියන්තෙව
පඤ්ඤායිත්ථ. තංසදිසවණ්ණනිභතාය දෙවලොකෙපිස්ස තථෙව නාමං ජාතං යථා
තං මනුස්සලොකෙ ලද්ධනාමවසෙනෙව දෙවලොකෙ දෙවපුත්තානං. තං පන
මයුරගිවවණ්ණං වා භොති, වායසපත්තවණ්ණං වා, සිනිද්ධවෙණුපත්තවණ්ණං වා.
ඉධ පන මයුරගිවවණ්ණං වෙදිතබ්බං. සෙසං සබ්බං පට්මපීඨවිමානෙ
චුත්තසදිසමෙවාති.

දුතියපීඨවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපීඨවිමානවණ්ණනා

පීඨං තෙ සොවණ්ණමයන්ති තතියපීඨවිමානං. තස්ස වත්ථු රාජගහෙ සමුට්ඨිතං.
අඤ්ඤතරො කිර බිණාසවත්ථෙරො රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරින්වා භත්තං ගහෙත්වා
උපකට්ඨෙ කාලෙ භත්තකිව්චං කාතුකාමො එකං විවට්ඨ්වාරගෙහං උපසඬකම්.
තස්මිං පන ගෙහෙ ගෙහසාමිනී ඉත්ථී සද්ධා පසන්නා ථෙරස්ස ආකාරං
සල්ලක්ඛෙත්වා “එථ, භත්තෙ, ඉධ නිසීදිත්වා භත්තකිව්චං කරොථා”ති අත්තනො
භද්දපීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි පිතවත්ථං අත්ථරින්වා නිරපෙක්ඛපරිච්චාගවසෙන
අදාසි, “ඉදං මෙ පුඤ්ඤං ආයතිං සොවණ්ණපීඨපට්ලාභාය භොතු”ති පත්ථනඤ්ච
පට්ඨපෙසි. අථ ථෙරෙ තත්ථ නිසීදිත්වා භත්තකිව්චං කත්වා පත්තං ධොවිත්වා
උට්ඨාය ගච්ජන්තෙ “භත්තෙ, ඉදමාසනං තුම්භාකංයෙව පරිච්චත්තං, මය්භං
අනුග්ගහත්ථං පරිභුඤ්ජථා”ති ආහ. ථෙරො තස්සා අනුකම්පාය තං පීඨං
සම්පට්චිජිත්වා සඬ්ඝස්ස දාපෙසි. සා අපරෙන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන රොගෙන
පුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්තිතිආදි සබ්බං
පට්මවිමානවණ්ණනායං චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. තෙන චුත්තං –

15.

“පියං තෙ සොවණ්ණමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඬිකතෙ මලාධරෙ සුවත්ථෙ, ඔහාසසි විජ්ජුරිවඛ්භකුටං.

16.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

17.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදියා පභාසති”ති.

18.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

19.

“අජ්ජස්ස කම්මස්ස එලං මමෙදං, යෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා;
අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

20.

“අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විජ්ජන්තමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං පියං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

21.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

22.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා පභාසති”ති.

19. යඤ්ච පන පඤ්චමගාථායං පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙතිආදි, එත්ථ ජාති-සද්දො අත්ථෙව සඬ්ඛතලක්ඛණෙ “ජාති ද්විති ඛන්ධෙහි සඬ්ඛතිතා”තිආදීසු (ධාතු. 71). අත්ථි නිකායෙ “නිගණ්ඨා නාම සමණජාති”තිආදීසු (අ. නි. 3.71). අත්ථි පටිසන්ධියං “යං මාතුකුච්ඡස්මිං පයමං විත්තං උජ්ජන්තං, පයමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතං, තදුපාදාය සාවස්ස ජාති”තිආදීසු (මහාව. 124). අත්ථි කුලෙ “අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙනා”තිආදීසු (දී. නි. 1.303). අත්ථි පසුනියං “සම්පතිජාතො, ආනන්ද, බොධිසත්තො”තිආදීසු (දී. නි. 2.31; ම. නි. 3.207). අත්ථි භවෙ “එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො”තිආදීසු (දී. නි. 1.244; ම. නි. 1.53). ඉධාපි භවෙ එව දට්ඨබ්බො. තස්මා පුරිමාය ජාතියා පුරිමස්මිං භවෙ අනන්තරාතීතෙ පුරිමෙ

අත්තභාවෙහි අත්ථො. භූමිමත්ථෙ හිදං කරණවචනං. මනුස්සලොකෙහි මනුස්සලොකභවෙ, රාජගහං සන්ධාය වදති. ඕකාසලොකො හි ඉධ අධිප්පෙනො, සත්තලොකො පන “මනුස්සෙසු”ති ඉමිනා වුත්තොයෙව.

20. අද්දසන්ති අද්දක්ඛිං. විරජන්ති විගතරාගාදිරජත්තා විරජං. භික්ඛුන්ති භින්නකිලෙසත්තා භික්ඛුං, සබ්බසො කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විජ්ජසන්නවිත්තතාය විජ්ජසන්නං, අනාවලසඬකප්පතාය අනාවලං. පුරිමං පුරිමඤ්චෙත්ථ පදං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස කාරණවචනං, විගතරාගාදිරජත්තා භින්නකිලෙසතාය භික්ඛුං, භින්නකිලෙසත්තා කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විජ්ජසන්නං, විජ්ජසන්නමනත්තා අනාවලන්ති. පච්ඡිමං පච්ඡිමං වා පදං පුරිමස්ස පුරිමස්ස කාරණවචනං, විරජං භික්ඛුගුණයොගතො. භින්නකිලෙසො හි භික්ඛු. භික්ඛුං විජ්ජසන්නභාවතො. කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විජ්ජසන්නමානසො හි භික්ඛු. විජ්ජසන්නං අනාවලසඬකප්පභාවතොති. රාගරජාභාවෙන වා “විරජ”න්ති වුත්තං, දොසකාලුස්සියාභාවෙන “විජ්ජසන්න”න්ති, මොහඛ්‍යාකුලාභාවෙන “අනාවල”න්ති. එවංභූතො පරමත්ථතො භික්ඛු නාම භොතිති “භික්ඛු”න්ති වුත්තං. අදාසහන්ති අදාසිං අහං. පීඨන්ති තදා මම සන්තිකෙ විජ්ජමානං හද්දපීඨං. පසන්නාති කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච පසන්නවිත්තා. සෙහි පාණිහීති අඤ්ඤං අනාණාපෙත්වා අත්තනො හත්ථෙහි උපතීය පීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසින්ති අත්ථො.

එත්ථ ච “විරජං භික්ඛුං විජ්ජසන්නමනාවල”න්ති ඉමිනා ඛේත්තසම්පත්තිං දස්සෙති, “පසන්නා”ති ඉමිනා විත්තසම්පත්තිං, “සෙහි පාණිහී”ති ඉමිනා පයොගසම්පත්තිං. තථා “පසන්නා”ති ඉමිනා සක්කච්චදානං අනුපභව්චදානන්ති ච ඉමෙ ද්වෙ දානගුණා දස්සිතා, “සෙහි පාණිහී”ති ඉමිනා සහත්ථෙන දානං අනුපවිද්ධදානන්ති ඉමෙ ද්වෙ දානගුණා දස්සිතා, පීතවත්ථස්ස අත්ථරණෙන නිසිදනකාලඤ්ඤතාය විත්තිං කත්වා දානං කාලෙන දානන්ති ඉමෙ ද්වෙ දානගුණා දස්සිතාති වෙදිතඛිබ්බා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

තතියපීඨවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපීඨවිමානවණ්ණනා

පීඨං තෙ වෙළුරියමයන්ති චතුත්ථපීඨවිමානං. ඉමස්සාපි වත්ථු රාජගහෙ සමුට්ඨිතං, තං දුතියවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතඛිබ්බං. නිලවත්ථෙන හි අත්ථරිත්වා පීඨස්ස දින්නත්තා ඉමස්සාපි විමානං වෙළුරියමයං නිබ්බත්තං. සෙසං පඨමවිමානෙ වුත්තසදිසං. තෙන වුත්තං -

23.

“පීඨං තෙ වෙළුරියමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං; අලඬකතෙ මලාධරෙ සුවත්ථෙ, ඕභාසසි විජ්ජුරිවඛිහකුටං.

24.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉඳ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

25.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදියා පභාසති” ති.

26.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

27.

“අප්පස්ස කම්මස්ස එලං මමෙදං, යෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා;
අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

28.

“අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසභං පියං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

29.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉඳ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

30.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා පභාසති” ති.

එත්ථාපි හි නීලවත්ථෙන අත්ථරිත්ථා පියස්ස දින්නත්තා ඉමිස්සාපි විමානං
වෙචරියමයං නිබ්බත්තං. තෙනෙවත්ථ “පියං තෙ වෙචරියමයං”න්ති ආදිතො
ආගතං. සෙසං තතියසදිසමෙවාති තත්ථ චුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථපියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුඤ්ජරවිමානවණ්ණනා

කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහොති කුඤ්ජරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකතිවාපෙ. අපේකදිවසං රාජගහනගරෙ
නක්ඛත්තං සොසිතං. නාගරා වීථියො සොධෙත්ථා වාලුකං ඔකිරිත්ථා
ලාජපඤ්චමකාති පුප්ඵාති විප්පකිරිංසු, ගෙහද්වාරෙ ගෙහද්වාරෙ කදලියො ච
පුණ්ණසංචෙ ච යපෙසුං, යථාචිහවං නානාවිරාගවණ්ණවිචිත්තා ධජපටාකාදයො

උස්සාපෙසු, සබ්බො ජනො අත්තනො අත්තනො විභවානුරූපං
 සුමණ්ඛිතපසාධිතො නක්ඛත්තකීළං කීළි, සකලනගරං දෙවනගරං විය
 අලඛිකතපටියත්තං අහොසි. අථ බිම්බිසාරමහාරාජා පුබ්බවාරිත්තවසෙන
 මහාජනස්ස චිත්තානුරක්ඛණත්ථස්ස අත්තනො රාජභවනතො නික්ඛමිත්වා
 මහත්තෙන පරිවාරෙන මහතා රාජානුභාවෙන උළාරෙන සිරිසොහග්ගෙන නගරං
 පදක්ඛිණං කරොති.

තෙන ව සමයෙන රාජගභවාසිනී එකා කුලධිතා රඤ්ඤො තං විභවසම්පත්තිං
 සිරිසොහග්ගං රාජානුභාවස්ස පස්සිත්වා අවිජරියබ්භුතචිත්තජාතා “අයං
 දෙවද්ධිසදිසා විභවසම්පත්ති කීදිසෙන නු බො කම්මුතා ලබ්භති” ති
 පණ්ඨිතසම්මතෙ පුච්ඡි. තෙ තස්සා කට්ඨෙසු “භද්දෙ, පුඤ්ඤකම්මං නාම
 චිත්තාමණිසදිසං කප්පරුක්ඛසදිසං, බ්‍රහ්මසම්පත්තියා චිත්තසම්පත්තියා ව සති යං
 යං පත්ථෙත්වා කරොති, තං තං නිජ්ඣාදෙනියෙව. අපිච ආසනදානෙන
 උච්චාකුලීනතා හොති, අන්තදානෙන බලසම්පත්තිපටිලාභො, වත්ථදානෙන
 වණ්ණසම්පත්තිපටිලාභො, යානදානෙන සුඛවිසෙසපටිලාභො, දීපදානෙන
 චක්ඛුසම්පත්තිපටිලාභො, ආවාසදානෙන සබ්බසම්පත්තිපටිලාභො හොති” ති. සා
 තං සුත්වා “දෙවසම්පත්ති ඉතො උළාරා හොති මඤ්ඤ” ති තත්ථ චිත්තං යපෙත්වා
 පුඤ්ඤකිරියාය අතිවිය උස්සාහජාතා අහොසි.

මාතාපිතරො වස්සා අහතං වත්ථයුගං නවපීයං එකං පදුමකලාපං
 සප්පිමධුසක්ඛරා තණ්ඩුලබ්භානි ව පරිභොගත්ථාය පෙසෙසු. සා තානි දිස්වා
 “අභස්ස දානං දාතුකාමා, අයස්ස මෙ දෙය්‍යධම්මො ලද්ධො” ති තුට්ඨමානසා
 දුතියදිවසෙ දානං සප්පෙන්ති අප්පොදකමධුපායාසං සම්පාදෙන්වා, තස්ස
 පරිවාරභාවෙන අඤ්ඤම්පි බහුං බාදනීයභොජනීයං පටියාදෙන්වා දානග්ගෙ
 ගන්ධපරිභණ්ඩං කත්වා විකසිතපදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරොපසොභිතෙසු පදුමෙසු
 ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා, අහතෙන සෙනවත්ථෙන අත්ථරිත්වා ආසනස්ස චතුන්තං
 පාදානං උපරි වත්තාරි පදුමානි මාලාගුළස්ස යපෙත්වා, ආසනස්ස උපරි විතානං
 බන්ධිත්වා මාලාදාමලම්බකදාමානි ඔලම්බිත්වා, ආසනස්ස සමන්තතො භූමිං
 සකෙසරෙහි පදුමපත්තෙහි සබ්බසන්ථරං සන්ථරිත්වා “දක්ඛිණෙය්‍ය ආගතෙ
 පුපෙස්සාමි” ති පුප්ඵපුරිතං වඩ්ඪකොටකං එකමන්තෙ යපෙසි.

අට්ඨං කතදානුපකරණසංවිධානා සීසංන්භාතා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා
 සුද්ධුත්තරාසඬගා වෙලං සල්ලක්ඛෙන්වා එකං දාසිං ආණාපෙසි “ගච්ඡ ජෙ,
 අම්භාකං තාදිසං දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසාහි” ති. තෙන ව සමයෙන ආයස්මා
 සාරිපුත්තො සහස්සථවිකං නික්ඛිපන්නො විය රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තො
 අන්තරවීථිං පටිපන්නො හොති. අථ සා දාසී ථෙරං වන්දිත්වා ආහ “භන්තෙ,
 තුම්භාකං පත්තං මෙ දෙථා” ති. “එකිස්සා උපාසිකාය අනුග්ගහත්ථං ඉතො ඵලා” ති
 ව ආහ. ථෙරො තස්සා පත්තං අදාසි. සා ථෙරං ගෙහං පවෙසෙසි. අථ සා ඉත්ථී
 ථෙරස්ස පව්වුග්ගමනං කත්වා ආසනං දස්සෙන්වා “නිසීදථ, භන්තෙ, ඉදමාසනං
 පඤ්ඤත්ත” ති වත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ සකෙසරෙහි පදුමපත්තෙහි ථෙරං

පුජ්‍යමාතා ආසනයේ සමන්තො ඔකිරිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා
සජ්ජිමධුසක්ඛරාසමිච්ඡසෙන අප්පොදකමධුපායාසෙන පරිච්ඡි. පරිච්ඡන්ති ව
“ඉමස්ස මෙ පුඤ්ඤස්සානුභාවෙන දිබ්බගජ්ඣාගාරපල්ලඤ්ඤාසොහිතා
දිබ්බසම්පත්තියො භොන්තු, සබ්බාසු පවත්නීසු පදුමා නාම මා විගතා භොන්තු” ති
පත්ථනං අකාසි. පුන ථෙරෙ කතහත්තකිච්චෙ පත්තං ධොවිත්වා සජ්ජිමධුසක්ඛරාහි
පුරෙත්වා පල්ලඤ්ඤා අත්ථනං සාටකං චුම්බටකං කත්වා ථෙරස්ස භත්ථෙ ධ්වපෙත්වා
ථෙරෙ ච අනුමොදනං කත්වා පක්කමන්තෙ ද්වෙ පුරිසෙ ආණාපෙසි “ථෙරස්ස
භත්ථෙ පත්තං ඉමඤ්ච පල්ලඤ්ඤා විහාරං නෙත්වා ථෙරස්ස නියානෙත්වා
ආගච්ඡතා” ති. තෙ තථා අකංසු.

සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ යොජනසතුබ්බෙධෙ
කතකවිමානෙ නිබ්බත්ති අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා. පත්ථනාවසෙන චස්සා
පඤ්චයොජනුබ්බෙධො පදුමමාලාලඤ්ඤාසමන්තො
පදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරොපසොහිතො මනුඤ්ඤදස්සනො සුබසම්චස්සො
විවිධරතනරංසිජාලසමුප්පලභෙමාහරණවිභූසිතො ගජවරො නිබ්බත්ති. තස්සුපරි
යථාචුත්තසොභාතිසයයුත්තො යොජනිකො කතකපල්ලඤ්ඤා නිබ්බත්ති. සා
දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති අන්තරත්තරා තං කුඤ්ජරවිමානස්ස උපරි රතනවිචිත්තං
පල්ලඤ්ඤා අභිරුය්හ මහතා දෙවතානුභාවෙන නන්දනවනං ගච්ඡති. අථෙකස්මිං
උස්සවදිවසෙ දෙවතාසු යථාසකං දිබ්බානුභාවෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නන්දනවනං
ගච්ඡන්තිසුතිආදිනා සබ්බං පඨමපීඨවිමානවණ්ණනායං ආගතසදිසං, තස්මා තත්ථ
චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන ථෙරො –

31. “කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහො, නානාරතනකප්පනො;
රුචිරො ථාමවා ජවසම්පන්නො, ආකාසමිහි සමිහති.
32. “පදුමි පද්මපත්තකිඤ්, පද්මුප්පලජුතින්ධරො;
පද්මවුණ්ණාහිකිණ්ණඤ්ඤා, සොණ්ණපොක්ඛරමාලධා.
33. “පදුමානුසං මග්ගං, පද්මපත්තවිභූසිතං;
ධීතං වග්ගු මනුග්ගාති, මිතං ගච්ඡති වාරණො.
34. “තස්ස පක්කමමානස්ස, සොණ්ණකංසා රතිස්සරා;
තෙසං සුය්‍යාති නිග්ගොසො, තූරියෙ පඤ්චච්චිකෙ යථා.
35. “තස්ස නාගස්ස ඛන්ධමිහි, සුවිචත්ථා අලඤ්ඤා;
මහත්තං අච්ඡරාසඤ්ඤා, වණ්ණෙන අතිරොචසි.

36.

“දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අටො සීලස්ස වා පන;
අටො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්කාහි පුච්ඡිතා” ති. – ආහ;

31. තත්ථ කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහොති කුඤ්ජෙ ගිරිතටෙ රමති අහිරමති,
තත්ථ වා රවති කොඤ්චනාදං නදන්තො විවරති. කුං වා පථවිං තදහිසානෙන
ජරයතීති කුඤ්ජරො, ගිරිවරාදිහෙදො මනුස්සලොකෙ හත්ථී, අයං පන කීළනකාලෙ
කුඤ්ජරසදිසතාය ඵවං වුත්තො. ආරුය්හතීති ආරොහො, ආරොහනීයොති අත්ථො.
වරො අග්ගො සෙට්ඨො ආරොහොති වරාරොහො, උත්තමයානන්ති වුත්තං හොති.
නානාරතකප්පනොති නානාවිධානි රතනානි එතෙසන්ති නානාරතනා,
කුම්භාලඬකාරාදිහත්ථාලඬකාරා. තෙහි විහිතො කප්පන්තො සන්නාහො යස්ස සො
නානාරතකප්පනො. රුචිං අහිරතිං දෙතීති රුචිරො, මනුඤ්ඤොති අත්ථො.
ථාමවාති ථීරො, බලවාති අත්ථො. ජවසම්පන්නොති සම්පන්නජවො, සීඝජවොති
වුත්තං හොති. ආකාසමිහි සමීහතීති ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ සම්මා ඊහති,
ආරුළුහානං බොහං අකරොන්තො වරති ගච්ඡතීති අත්ථො.

32. පදුමීති පදුමසමානවණ්ණතාය “පදුම”න්ති ලද්ධනාමෙන කුම්භවණ්ණෙන
සමන්තාගතත්තා පදුමී. පද්මපත්තක්ඛිති කමලදලසදිසතායෙන, ආලපනමෙන
තස්සා දෙවතාය. පද්මුප්පලජුතින්ධරොති දිබ්බපදුමුප්පලමාලාලඬකතසරීරතාය තහං
තහං විජ්ජුරන්තං විජ්ජොතමානං පදුමුප්පලජුතිං ධාරෙතීති පදුමුප්පලජුතින්ධරො.
පද්මවුණ්ණාහිකිණ්ණඬගොති පදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරෙහි සමන්තතො
ඔකිණ්ණගත්තො. සොණ්ණපොක්ඛරමාලධාති හෙමමයකමලමාලාහාරී.

33. පදුමානුසං මග්ගං පද්මපත්තවිභූසිතන්ති හත්ථීනො පදනික්ඛෙපෙ
පදනික්ඛෙපෙ තස්ස පාදං සන්ධාරෙන්තෙහි මහන්තෙහි පදුමෙහි අනුසං
විජ්ජකිණ්ණං, නානාවිරාගවණ්ණෙහි තෙසංයෙව ව පත්තෙහි ඉතො විතො ව
පරිබ්භමන්තෙහි විසෙසතො මණ්ඩිතතාය විභූසිතං මග්ගං ගච්ඡතීති යොජනා.
ධීතන්ති ඉදං මග්ගවිසෙසනං, පදුමපත්තවිභූසිතං හුත්වා ධීතං මග්ගන්ති අත්ථො.
වග්ගුති වාරු, කිරියාවිසෙසනඤ්චෙනං, ම-කාරො පදසන්ධිකරො. අනුග්ගාතීති න
උග්ගාති, අත්තතො උපරි නිසින්නානං ඊසකම්පි බොහං අකරොන්තොති අත්ථො.
මිතන්ති නිම්මිතං, නික්ඛෙපපදං චිතික්කමන්ති අත්ථො. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො
“වග්ගු වාරු පදනික්ඛෙපං කත්වා ගච්ඡති” ති. මිතන්ති වා පරිමිතං පමාණයුත්තං,
නාතිසීසං, නාතිසණ්කන්ති වුත්තං හොති. වාරණොති හත්ථී. සො හි
පච්චත්ථිකවාරණතො ගමනපරික්කිලෙසවාරණතො ව “වාරණො” ති වුච්චති.

34. තස්ස පක්කමමානස්ස, සොණ්ණසංකා රතිස්සරාති තස්ස යථාවුත්තස්ස
කුඤ්ජරස්ස ගච්ඡන්තස්ස සොණ්ණකංසා සුවණ්ණමයා සණ්ඨා රතිස්සරා
රමණීයසද්දා මනුඤ්ඤනිග්ගොසා ඔලම්බන්තිති අධිප්පායො. තස්ස හි කුඤ්ජරස්ස
උභොසු පස්සෙසු මහාකොලම්බජ්ජමාණා මණ්ඩුත්තාදිබ්බිතා හෙමමයා අනෙකසතා
මහන්තියො සණ්ඨා තහං තහං ඔලම්බමානා පච්චන්ති, යතො ඡෙකෙන

ගන්ධබ්බකෙන පයුත්තවාදිතතො අතිවිය මනොහරසද්දො නිව්ඡරති. තෙනාහ
 “තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඩ්භිකෙ යථා”ති. තස්සත්ථො – යථා
 නාම ආතතං විතතං ආතතවිතතං සනං සුසිරන්ති එවං පඤ්චඩ්භිකෙ තූරියෙ
 කුසලෙහි වාදියමානෙ යානුජ්ජන්තියා මන්දතාරවිභාගං දස්සෙන්නෙන ගායන්නෙන
 සමීරිතො වාදිතසරො වග්ග රජනියො නිග්ඝොසො සුයාති, එවං තෙසං
 සොවණ්ණකංසානං තපනියසණ්ටානං නිග්ඝොසො සුයාතිති.

35. නාගස්සාති හත්ථිනාගස්ස. මහත්තන්ති සම්පත්තිමහත්තෙනාපි
 සඬ්ඛ්‍යාමහත්තෙනාපි මහත්තං. අව්ඡරාසඬ්ඝන්ති දෙවකඤ්ඤාසමුහං. වණ්ණෙනාති
 රූපෙන.

36. දානස්සාති දානමයපුඤ්ඤස්ස. සීලස්සාති කායිකසංවරාදිසංවරසීලස්ස. වා-
 සද්දො අවුත්තවිකජ්ජනත්ථො. තෙන අභිවාදනාදිං අවුත්තං වාරිත්තසීලං
 සඬගණ්හාති.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා පඤ්භං විස්සජ්ජෙසි, තමත්ථං දස්සෙතුං –

37.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
 පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති. –

අයං ගාථා ධම්මසඬ්ඛගාහකෙහි වුත්තා, තස්සා අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො එව.

38.

“දිස්වාන ගුණසම්පන්නං, ක්කායිං ක්කානරතං සතං;
 අදාසිං පුජ්ථාහිකිණ්ණං, ආසනං දුස්සසන්ථතං.

39.

“උපඬ්ඨං පද්මමාලාහං, ආසනස්ස සමන්තතො;
 අබ්භොකිරිස්සං පත්තෙහි, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

40.

“තස්ස කම්මකුසලස්ස, ඉදං මෙ ඊදිසං ඵලං;
 සක්කාරො ගරුකාරො ව, දෙවානං අපච්ඡා අහං.

41.

“යො වෙ සම්මාවිමුත්තානං, සත්තානං බ්‍රහ්මවාරිනං;
 පසන්නො ආසනං දජ්ජා, එවං නන්දෙ යථා අහං.

42.

“තස්මා හි අත්තකාමෙන, මහත්තමහිකඬ්ඛතා;

ආසනං දාතබ්බං හොති, සරීරන්තිමධාරිත’’න්ති. – දෙවතාය චුත්තගාථා;

38. තත්ථ ගුණසම්පන්නන්ති සබ්බෙහි සාවකගුණෙහි සමන්තාගතං, තෙහි වා පරිපුණ්ණං. එතෙන සාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස මත්ථකප්පත්තිං දස්සෙති. ක්‍රියායන්ති ආරම්මණුපනිප්ඤ්ඤානං ලක්ඛණුපනිප්ඤ්ඤානන්ති දුට්ඨොනාපි ක්‍රියානෙන ක්‍රියායනසිලං, තෙන වා ක්‍රියාපෙතබ්බං සබ්බසංකිලෙසපක්ඛං ක්‍රියාපෙත්වා යීතං. තතො එව ක්‍රියානෙ රතන්ති ක්‍රියානරතං. සතන්ති සමානං, සත්තං වා, සප්පුරිසන්ති අත්ථො. පුප්ඵාහිකිණ්ණන්ති පුප්ඵෙහි අහිකිණ්ණං, කමලදලෙහි අහිප්පකිණ්ණන්ති අත්ථො. දුස්සසන්ථතන්ති වත්ථෙන උපරි අත්ථතං.

39. උපඩ්ඨං පද්මමාලාහන්ති උපඩ්ඨං පදුමපුප්ඵං අහං. ආසනස්ස සමන්තතොති ථෙරොන නිසින්නස්ස ආසනස්ස සමන්තා භූමියං. අබ්භොකිරිස්සන්ති අහිඨකිරිං අහිප්පකිරිං. කථං? පත්තෙහීති, තස්ස උපඩ්ඨපදුමස්ස විසුං විසුං කතෙහි පත්තෙහි පුප්ඵවස්සාහිවස්සනකනියාමෙන ඔකිරින්නි අත්ථො.

40. ඉදං මෙ ඊදිසං ඵලන්ති ඉමිනා ‘‘කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහො’’තිආදිනා ථෙරොන ගහිතං අග්ගහිතඤ්ච ආයුයසසුඛරූපාදිභෙදං අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං ඵකතො දස්සෙත්වා පුනපි ථෙරොන අග්ගහිතමෙව අත්තනො ආනුභාවසම්පත්තිං දස්සෙතුං. ‘‘සක්කාරො ගරුකාරො’’තිආදිමාහ. තෙන ‘‘න කෙවලං හන්තෙ තුම්භෙහි යථාචුත්තමෙව ඉධ මය්හං පුඤ්ඤඵලං, අපිව බො ඉදං දිබ්බං ආධිපතෙය්‍යම්පී’’ති දස්සෙති. තත්ථ සක්කාරොති ආදරකිරියා, දෙවෙහි අත්තනො සක්කාතබ්බතාති අත්ථො. තථා ගරුකාරොති ගරුකාතබ්බතා. දෙවානන්ති දෙවෙහි. අපචිතාති පුජිතා.

41. සම්මාවිමුක්තානන්ති සුට්ඨු විමුක්තානං සබ්බසංකිලෙසප්පහායීනං. සන්තානන්ති සන්තකායවච්ඡිමනොකම්මානං සාධුතං. මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස ව සාසනබ්‍රහ්මවරියස්ස ව විණ්ණත්තා බ්‍රහ්මවාරිතං. පසන්නො ආසනං දප්ඨාති කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ව පසන්නමානසො හුත්වා යදි ආසනමත්තම්පි දදෙය්‍ය. එවං නන්දෙ යථා අහන්ති යථා අහං තෙන ආසනදානෙන ඵතරහි නන්දාමි මොදාමි, එවමෙව අඤ්ඤොපි නන්දෙය්‍ය මොදෙය්‍ය.

42. තස්මාති තෙන කාරණෙන. හි-සද්දො නිපාතමත්තං. අත්තකාමෙනාති අත්තනො හිතකාමෙන. යො හි අත්තනො හිතාවහං කම්මං කරොති, න අහිතාවහං, සො අත්තකාමො. මහත්තන්ති විපාකමහත්තං. සරීරන්තිමධාරිතන්ති අත්තිමං දෙහං ධාරෙන්නානං, බිණ්ණසවානන්ති අත්ථො. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – යස්මා අරහතං ආසනදානෙන අහං එවං දිබ්බසම්පත්තියා මොදාමි, තස්මා අඤ්ඤොනාපි අත්තනො අහිවුද්ධිං පත්ථයමානෙන අත්තිමසමුස්සයෙ යීතානං ආසනං දාතබ්බං, නත්ථී තාදිසං පුඤ්ඤන්ති දස්සෙති. තෙසං චුත්තසදිසමෙවාති.

කුඤ්ජරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පයමනාවාටිමානවණ්ණනා

සුවණ්ණවිජදනං නාවන්ති නාවාටිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ සොළසමත්තා භික්ඛු අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාචාසෙ වසිත්වා චුත්ථවස්සා “භගවන්තං පස්සිස්සාම, ධම්මඤ්ච සුණ්ණස්සාම” ති සාවත්ථිං උද්දිස්ස ගිම්භසමයෙ අද්ධානමග්ගං පටිපන්නා, අන්තරාමග්ගෙ ච නිරුද්ධකා කන්තාරො, තෙ ච තත්ථ සම්මාහිතත්තා කිලන්තා තසිතා පාතියං අලභමානා අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස අවිදුරෙන ගච්ඡන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි උදකභාජනං ගහෙත්වා උදකත්ථාය උදපානාභිමුඛි ගච්ඡති. අථ තෙ භික්ඛු තං දිස්වා “යත්ථායං ඉත්ථි ගච්ඡති, තත්ථ ගතෙ පාතියං ලද්ධං සක්කා” ති පිපාසාපරෙතා තංදිසාභිමුඛා ගන්ත්වා උදපානං දිස්වා තස්සා අවිදුරෙ අට්ඨංසු. සා ඉත්ථි තතො උදකං ගහෙත්වා නිවත්තිතුකාමා තෙ භික්ඛු දිස්වා “ඉමෙ අය්‍යා උදකෙන අත්ථිකා පිපාසිතා” ති ඤත්වා ගරුචිත්තිකාරං උපට්ඨපෙත්වා උදකෙන නිමන්තෙසි. තෙ පත්තථවිකතො පරිස්සාවනං නිහරිත්වා පරිස්සාවෙත්වා යාවදත්ථං පාතියං පිචිත්වා භත්ථපාදෙ සිතලෙ කත්වා තස්සා ඉත්ථියා පාතියදානෙ අනුමොදනං වත්වා අගමංසු.

සා තං පුඤ්ඤං භදයෙ යපෙත්වා අන්තරන්තරා අනුස්සරන්ති අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බන්ති. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන කප්පරුක්ඛොපසොහිතං මහන්තං විමානං උප්පජ්ජී. තං විමානං පරික්ඛිපිත්වා මුත්තජාලරජතවිභූසිතා විය සිකතාවකිණ්ණපණ්ඩරපුලිනතටා මණ්ණික්ඛන්ධනිමමලසලිලවාහිනී සරිතා. තස්සා උභොසු තීරෙසු උය්‍යානවිමානද්වාරෙ ච මහතී පොක්ඛරණී පඤ්චවණ්ණපදුමසණ්ඩමණ්ඩිතා සභ සුවණ්ණනාවාය නිබ්බන්ති. සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති නාවාය කිලන්ති ලලන්ති විවරති. අට්ඨකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං වරන්තො තං දෙවධීතරං නාවාය කිලන්ති. දිස්වා තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො –

43.

“සුවණ්ණවිජදනං නාවං, නාරි ආරුය්භ තිට්ඨසි;
ඔගාහසි පොක්ඛරණං, පද්මං ඡින්දසි පාණිනා.

44.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

45.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – ආහ;

තතො ථෙරෙන පුට්ඨාය දෙවතාය විස්සජ්ජිතාකාරං දස්සෙතුං සඬගිතිකාරෙහි –

46.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්ඤා පුට්ඨා විශාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. —

අයං ගාථා වුත්තා.

47.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දිස්වාන භික්ඛු තස්සිනෙ කිලන්තෙ, උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

48.

“යො වෙ කිලන්තාන පිපාසිතානං, උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති;
සීතොදකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො, පහුතමලා බහුපුණ්ඩරිකා.

49.

“තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා, සීතොදකා වාලුකසන්ථතා නදී;
අම්බා ව සාලා තිලකා ව ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ව චුල්ලා.

50.

“තංභූමිභාගෙහි උපෙනරූපං, විමානසෙට්ඨං භූස සොහමානං;
තස්සිධ කම්මස්ස අයං විපාකො, එතාදිසං පුඤ්ඤකතා ලහන්ති.

51.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

52.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති”න්ති. —

අයං දෙවතාය විස්සජ්ජිතාකාරො.

43. තත්ථ සුවණ්ණච්ඡදනන්ති විචිත්තහිත්තිවිරවනෙහි රත්තසුවණ්ණමයෙහි
උභොහි පස්සෙහි පටිච්ඡාදිතබ්බන්තරතාය වෙව නානාරතනසමුප්පලිතෙන
කතකමයාලඬිකාරෙන උපරි ඡාදිතතාය ව සුවණ්ණච්ඡදනං. නාවන්ති පොතං. සො
හි ඔරතො පාරං පවති ගච්ඡන්ති පොතො, සත්තෙ තෙතීති නාවාති ව වුවිවති. නාරීති
තස්සා දෙවධීතාය ආලපනං. නරති තෙතීති නරො, පුරිසො. යථා හි
පට්ඨපකතිභූතො සත්තො ඉතරාය පකතියා සෙට්ඨත්ථෙන පුරි සෙතීති “පුරිසො”ති
වුවිවති, එවං නයනට්ඨෙන “නරො”ති. පුත්තභාතුභූතොපි හි පුග්ගලො
මාතුපෙට්ඨහගිනීනං පිතුට්ඨානෙ තිට්ඨති, පගෙව භත්තුභූතො. නරස්ස එසාති නාරී,
අයඤ්ච සමඤ්ඤා මනුස්සිත්ථිසු පවත්තා රුල්භිවසෙන ඉතරාසුපි තථා වුවිවති.

ඔගාහසි පොක්බරණින් සතිපි රත්තුප්පලනීලුප්පලාදිකෙ බහුවිධෙ රතනමයෙ
 ජලජකුසුමෙ පොක්බරසඩ්බාතානං දිබ්බපද්මානං තත්ථ යෙභුයොන අත්ථිතාය
 “පොක්බරණි”ති ලද්ධනාමං දිබ්බසරං ජලවිහාරරතියා අනුපවිසසි. පද්මං ඡන්දසි
 පාණිනාති රජතමයනාලං පද්මරාගරතනමයපත්තසඩ්සානං
 කනකමයකණ්ණිකාකිඤ්ජක්ඛකෙසරං දිබ්බකමලං ලීලාරවින්දං කත්තුකාමතාය
 තව හත්ථෙන හඤ්ජසි.

**47. තසිතෙති පිපාසිතෙ. කිලන්තෙති තාය පිපාසාය අද්ධානපරිස්සමෙන ව
 කිලන්තකායෙ. උට්ඨායාති උට්ඨානවීරියං කත්වා, ආලසියං අනාපජ්ජිත්වාති
 අත්ථො.**

**48. යො වෙනිආදිනා යථා අහං, එවං අඤ්ඤෙපි ආයතනගතෙන
 උදකදානපුඤ්ඤෙන එතාදිසං එලං පටිලහන්තීති දිට්ඨොන අදිට්ඨස්ස අනුමානවිධිං
 දස්සෙන්නී ථෙරෙන පුට්ඨමත්ථං සාධාරණතො විස්සජ්ජෙති. තත්ථ තස්සාති තන්ති
 ව යථාචුත්තපුඤ්ඤකාරිනං පච්චාමසති.**

**49. අනුපරියන්තීති අනුරූපවසෙන පරික්ඛිපන්ති. තස්ස
 වසනට්ඨානපරික්ඛිපනෙන සොපි පරික්ඛිත්තො නාම හොති. තිලකාති
 බන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසපුප්ඵා එකා රුක්ඛජාති. උද්දාලකාති වාතසාතකා, යෙ
 “රාජරුක්ඛා”තිපි චූචවන්ති.**

**50. තංභූමිභාගෙහීති තාදිසෙහි භූමිභාගෙහි,
 යථාචුත්තපොක්බරණිනදීඋය්‍යානවත්තෙහි භූමිපදෙසෙහිති අත්ථො. උපෙතරූපන්ති
 පාසංසියභාවෙන උපෙතං, තෙසං පොක්බරණිආදීනං වසෙන
 රමණීයසන්තිවෙසන්ති චුත්තං හොති. භුස සොහමානන්ති භුසං අතිවිය
 විරොවමානං විමානසෙට්ඨං ලහන්තීති යොජනා. සෙසං චුත්තනයමෙව්‍යාති.**

පඨමනාවාචිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දුතියනාවාචිමානවණ්ණනා

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති දුතියනාවාචිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවති
 සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො ඛිණ්ණසවත්ථෙරො උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය
 ගාමකාවාසෙ වස්සං උපගන්තුකාමො සාවත්ථිතො තං ගාමං උද්දිස්ස පච්ඡාහත්තං
 අද්ධානමග්ගපටිපන්නො, මග්ගපරිස්සමෙන කිලන්තො තසිතො අන්තරාමග්ගෙ
 අඤ්ඤතරං ගාමං සම්පත්තො, බහිගාමෙ තාදිසං ඡායුදකසම්පන්නට්ඨානං
 අපස්සන්තො පරිස්සමෙන ව අභිභුය්‍යමානො වීවරං පාරුපිත්වා ගාමං පවිසිත්වා
 ධුරගෙහස්සෙව ද්වාරෙ අට්ඨාසි. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි ථෙරං පස්සිත්වා “කුතො,
 හන්තෙ, ආගතත්ථා”ති පුච්ඡිත්වා මග්ගපරිස්සමං පිපාසිතභාවඤ්ච ඤත්වා “එථ,
 හන්තෙ”ති ගෙහං පවෙසෙත්වා “ඉධ නිසීද්ධා”ති ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි.
 තත්ථ නිසිත්තෙ පාදොදකං පාදබ්භඤ්ජනතෙලඤ්ච දත්වා තාලවණ්ටං ගහෙත්වා

බීජ. පරිළාභෙ වූපසන්තෙ මධුරං සීතලං සුගන්ධං පානකං යොජෙත්වා අදාසි.
 ටෙරො තං පිචිත්වා පටිප්පස්සද්ධකිලමටො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා
 අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තීති සබ්බං
 අනන්තරවිමානසදිසන්ති වෙදිතබ්බං. ගාථාසූපි අපුබ්බං නත්ථි. තෙන වුත්තං –

53.

“සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං, නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි;
 ඔගාහසි පොක්ඛරණං, පද්මං ඡන්දසි පාණිනා.

54.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣකිති;
 උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

55.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
 කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදියා පභාසති” ති.

56.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
 පඤ්ඤං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

57.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
 දිස්වාන භික්ඛුං තසිතං කිලන්තං, උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

58.

“යො වෙ කිලන්තස්ස පිපාසිතස්ස, ට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති;
 සීතොදකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො, පහුතමලා බහුපුණ්ඩරිකා.

59.

“තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා, සීතොදකා වාලුකසන්ථතා නදී;
 අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

60.

“තංභූමිභාගෙහි උපෙනරූපං, විමානසෙට්ඨං භූස සොහමානං;
 තස්සිධ කම්මස්ස අයං විපාකො, එතාදිසං පුඤ්ඤකතා ලහන්ති.

61.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣකිති;
 උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

62.

“අක්කම් තෙ හික්බු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

අත්ථවණ්ණනාසුපි ඉධ එකොව ටෙරොති අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියනාවාචිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. තතියනාවාචිමානවණ්ණනා

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති තතියනාවාචිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා ජනපදවාරිකං වරන්තො මහතා හික්බුසඬ්ඝෙන සද්ධිං කොසලජනපදෙ යෙන ථුණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො තදවසරි. අස්සොසුං බො ථුණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා “සමණො කිර ගොතමො අම්භාකං ගාමබ්‍රෙත්තං අනුප්පත්තො”ති. අථ ථුණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා අප්පසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡෙරපකතා “සවෙ සමණො ගොතමො ඉමං ගාමං පවිසිත්වා ද්විභතීහං වසෙය්‍ය, සබ්බං ඉමං ජනං අත්තනො වචනෙ පතිට්ඨපෙය්‍ය, තතො බ්‍රාහ්මණධම්මො පතිට්ඨං න ලභෙය්‍යා”ති තත්ථ භගවතො අවාසාය පරිසක්කන්තා නදිතිත්ථෙප්පු යපිතනාවායො අපනෙසුං, සෙතුවසඬ්ඝමනාති ව අවලඤ්ඤෙ අකංසු, තථා පපාමණ්ඩපාදීනි, එකං උදපානං යපෙත්වා ඉතරාති උදපානාති තිණාදීහි පුරෙත්වා පිදහිංසු. තෙන චුත්තං උදානෙ (උදා. 69) “අථ බො ථුණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා උදපානං තිණස්ස ව භුසස්ස ව යාව මුබ්බතො පුරෙසුං ‘මා තෙ මුණ්ඩකා සමණකා පාතීයං අපංසු’”ති.

භගවා තෙසං තං විජ්ජකාරං ඤත්වා තෙ අනුකම්පන්තො සද්ධිං හික්බුසඬ්ඝෙන ආකාසෙන නදිං අතික්කම්ත්වා ගන්ත්වා අනුක්කමෙන ථුණං බ්‍රාහ්මණගාමං පත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසිදි. තෙන ව සමයෙන සම්බහුලා උදකභාරිනියො භගවතො අවිදුරෙන අතික්කමන්ති. තස්මිඤ්ච ගාමෙ “සවෙ සමණො ගොතමො ඉධාගමිස්සති, න තස්ස පච්චුග්ගමනාදිකං කාතබ්බං, ගෙහං ආගතස්ස වස්ස සාවකානඤ්ච හික්කාපි න දාතබ්බා”ති කතිකා කතා භොති.

තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාසී සට්ඨෙ පාතීයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති භගවන්තං හික්බුසඬ්ඝපරිචුතං නිසින්තං දිස්වා හික්බු ව මග්ගපරිස්සමෙන කිලන්තෙ තසිතෙ ඤත්වා පසන්නචිත්තා පාතීයං දාතුකාමා හුත්වා “යදිපි මෙ ගාමවාසිනො ‘සමණස්ස ගොතමස්ස න කිඤ්චි දාතබ්බං, සාමිච්ඡිකම්මමිපි න කාතබ්බ’න්ති කතිකං කත්වා ඨිතා, එවං සන්තෙපි යදි අහං ඊදිසෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ දක්ඛිණෙය්‍ය ලහිත්වා පාතීයදානමත්තෙනාපි අත්තනො පතිට්ඨං න කරෙය්‍යං, කදාහං ඉතො දුක්ඛජීවිතතො මුච්චිස්සාමි, කාමං මෙ අය්‍යකො සබ්බෙපිමෙ ගාමවාසිනො මං භනන්තු වා බන්ධන්තු වා, ඊදිසෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ පාතීයදානං දස්සාමි එවා”ති සන්නිට්ඨානං කත්වා අඤ්ඤාහි උදකභාරිනීහි වාරියමානාපි ජීවිතෙ නිරපෙක්ඛා සිසතො පාතීයසට්ඨං ඔතාරෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා එකමන්තෙ

යපෙත්වා සඤ්ජාතපිතිසොමනස්සා හගවන්තං උපසඬකමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පාතියෙන නිමන්තෙසි. හගවා තස්සා විත්තජපසාදං ඔලොකෙත්වා තං අනුග්ගණ්හන්තො පාතියං පරිස්සාවෙන්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා පාතියං පිටි, සටෙ උදකං පරික්ඛයං න ගච්ඡති. සා තං දිස්වා පුන පසන්නවිත්තා එකස්ස භික්ඛුස්ස අදාසි, තථා අපරස්ස අපරස්සාති සබ්බෙසමිපි අදාසි, උදකං න බියතෙව. සා හට්ඨතුට්ඨා යථාපුණ්ණෙන සටෙන ගෙහාහිමුඛි අගමාසි. තස්සා සාමිකො බ්‍රාහ්මණො පාතියස්ස දින්නභාවං සුත්වා “ඉමාය ගාමවත්තං භින්තං, අහඤ්ච ගාරය්හො කතො”ති කොධෙන පජ්ජලන්තො තට්ඨතොයමානො තං භූමියං පාතෙත්වා හත්ථෙහි ව පාදෙහි ව පහරි. සා තෙන උපක්කමෙන ජීවිතක්ඛයං පත්වා තාවතිංසහවතෙ නිබ්බති, විමානං වස්සා පයමනාවාචිමානෙ වුත්තසදිසං උජ්ජජ්ජි.

අථ ඛො හගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි “ඉඬ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, උදපානතො පාතියං ආහරා”ති. ථෙරො “ඉදානි, හන්තෙ, උදපානො පුණ්ණයාකෙහි දුසිතො, න සක්කා පාතියං ආහරිතු”න්ති ආහ. හගවා දුතියමිපි තතියමිපි ආණාපෙසි. තතියවාරෙ ථෙරො හගවතො පත්තං ආදාය උදපානාහිමුඛො අගමාසි. ගච්ඡන්තෙ ථෙරෙ උදපානෙ උදකං පරිපුණ්ණං හුත්වා උත්තරිත්වා සමන්තතො සන්දති, සබ්බං තිණ්ණසං උපලවිත්වා සයමෙව අපගච්ඡති. තෙන සන්දමානෙන සලිලෙන උපරුපරි වඬ්ඞන්තෙන අඤ්ඤෙ ජලාසයෙ පුරෙත්වා තං ගාමං පරික්ඛිපන්තෙන ගාමජපදෙසො අජ්ඣොත්ථරියති. තං පාටිහාරියං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො අච්ඡරියබ්භුතවිත්තජාතා හගවන්තං බමාපෙසුං, තඬ්ඬණඤ්ඤෙව උදකොසො අත්තරධාසි. තෙ හගවතො ව භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව නිවාසට්ඨානං සංවිධාය ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඬ්ඝං පණිතෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා සබ්බෙ පුණ්ණයාකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා හගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං පයිරුපාසන්තා නිසීදිංසු.

තෙන ව සමයෙන සා දෙවතා අත්තතො සම්පත්තිං පච්චචෙක්ඛිත්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්නී තං “පාතියදාන”න්ති ඤත්වා පිතිසොමනස්සජාතා “හන්දාහං ඉදානෙව හගවන්තං වන්දිස්සාමි, සම්මාපට්ඨපන්නෙසු කතානං අජ්ජකානම්පි කාරානං උළාරඵලකඤ්ච මනුස්සලොකෙ පාකටං කරිස්සාමි”ති උස්සාහජාතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා උය්‍යානාදිසහිතෙන විමානෙන සද්ධිංයෙව මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන දෙවානුභාවෙන මහාජනකායස්ස පස්සන්තස්සෙව ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ හගවන්තං උපසඬකමිත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ නං හගවා තස්සා පරිසාය කම්මඵලං පච්චක්ඛතො විභාවෙතුකාමො –

63.

“සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං, නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි;
ඔගාහසි පොක්ඛරණං, පද්මං ඡින්දසි පාණිනා.

64.

“කූටාගාරා නිවෙසා තෙ, විහත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආහන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

65.

“කෙන තෙතාදිසො චණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

66.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති. —

චතුහි ගාථාහි පුච්ඡි.

67.

“සා දෙවතා අත්තමනා, සමබුද්ධෙනෙව පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. —

සඬ්ඨිතිකාරා ආහංසු.

68.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දිස්වාන භික්ඛු තසිතෙ කිලන්තෙ, උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

69.

“යො වෙ කිලන්තාන පිපාසිතානං, උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති;
සීතොදකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො, පහුතමලාං බහුපුණ්ඩරීකා.

70.

“තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා, සීතොදකා වාලුකසන්ථතා නදී;
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

71.

“තංභූමිභාගෙහි උපෙතරූපං, විමානසෙට්ඨං භුස සොහමානං;
තස්සිධ කම්මස්ස අයං විපාකො, එතාදිසං පුඤ්ඤකතා ලහන්ති.

72.

“කූටාගාරා නිවෙසා මෙ, විහත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආහන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

73.

“තෙන මෙතාදිසො චණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;

තප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

74.

“අක්කම් තෙ බුද්ධ මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති;
එතස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං, අත්ථාය බුද්ධො උදකං අපායි” ති. —

විස්සජ්ජනගාථායො.

63. තත්ථ කිඤ්චාපි සා දෙවතා යදා භගවා පුච්ඡි, තදා තං නාවං ආරුහන් න යීතා,
න පොක්ඛරණං ඔගාහති, නාපි පදුමං ඡින්දති, කම්මානුභාවචොදිතා පන අභිණ්ඨං
ජලවිහාරපසුතා තථා කරොතිති තං කිරියාවිච්ඡෙදං දස්සනවසෙනෙවං වුත්තං.
අයඤ්ච අත්ථො න කෙවලමිධෙව, අථ බො හෙට්ඨිමෙසුපි එවමෙව දට්ඨබ්බො.

72. කුටාගාරාති සුවණ්ණමයකණ්ණිකාබද්ධගෙහවන්තො. නිවෙසාති
නිවෙසනාති, කච්ඡරාතිති අත්ථො. තෙනාහ “විහත්තා භාගසො මිතා” ති. තාති හි
චතුසාලභූතාති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පටිබ්බිඛභූතාති විය පටිවිහත්තරූපාති
සමප්පමාණතාය භාගසො මිතාති විය භොන්ති. දද්දල්ලමානාති අතිවිය
විජ්ජොතමානා. ආහන්තීති මණ්ඩනකනකරංසිජාලෙහි ඔභාසෙන්ති.

74. මමාති ඉදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං, මම කම්මස්ස මම අත්ථායාති අයඤ්ඤෙත්ථ
යොජනා. උදකං අපායිති යදෙනං උදකදානං වුත්තං, එතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඉදං
ඵලං යායං දිබ්බසම්පත්ති, යස්මා මමත්ථාය සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණ්ණෙයො
බුද්ධො භගවා මයා දින්තං උදකං අපායිති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං පසන්නමානසාය දෙවතාය භගවා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං
කරොන්තො සච්චාති පකාසෙසි. සා දෙසනාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨති, සම්පත්තපරිසායපි ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා අභොසි.

තතියනාවාටිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දීපවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දීපවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති
සාවත්ථියං විහරන්තෙ උපොසඨදිවසෙ සම්බහුලා උපාසකා උපොසථිකා හුත්වා
පුරෙහත්තං යථාචිහවං දානං දත්වා කාලස්සෙව භුඤ්ජීත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා
සුද්ධුත්තරාසඬගා ගන්ධමාලාදිහත්ථා පච්ඡාහත්තං විහාරං ගන්ත්වා මනොභාවනීයෙ
හික්ඛු පයිරූපාසිත්වා සායන්තෙ ධම්මං සුඤ්ඤන්ති. විහාරෙයෙව වසිතුකාමානං තෙසං
ධම්මං සුඤ්ඤන්තානංයෙව සූරියො අත්ථඬගතො, අත්ථකාරො ජාතො. තත්ථෙකා
අඤ්ඤතරා ඉත්ථි “ඉදාති දීපාලොකං කාතුං යුත්ත” ත්ති වින්තෙත්වා අත්තනො
ගෙහතො පදීපෙයාං ආහරාපෙත්වා පදීපං උජ්ජාලෙත්වා ධම්මාසනයස්ස පුරතො

යපෙත්වා ධම්මං සුඡි. සා තෙන පදීපදානෙන අත්තමනා පීතියොමනස්සජාතා
 භුත්වා චන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං ගතා. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා
 තාවතිංසභවනෙ ජොතිරසවිමානෙ නිබ්බත්ති. සරීරසොභා පනස්සා අතිවිය පහස්සරා
 අඤ්ඤ දෙවෙ අභිභවිත්වා දස දිසා ඔභාසයමානා තිට්ඨති. අටෙකදිවසං ආයස්මා
 මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තොති සබ්බං හෙට්ඨා ආගතනයෙනෙව
 වෙදිතබ්බං. ඉධ පන –

75.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණො, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවනෙ;
 ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

76.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
 උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

77.

“කෙන ත්වං විමලොභාසා, අතිරොවසි දෙවතා;
 කෙන තෙ සබ්බගත්තෙහි, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

78.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
 කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. –

චතුහි ගාථාහි පුච්ඡි.

79.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
 පඤ්ඤං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

80.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
 තමන්ධකාරම්භි තිමිසිකායං, පදීපකාලම්භි අදාසි දීපං.

81.

“යො අන්ධකාරම්භි තිමිසිකායං, පදීපකාලම්භි දදාති දීපං;
 උප්පජ්ජති ජොතිරසං විමානං, පඤ්ඤමලාං බහුපුණ්ඩරිකං.

82.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
 උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

83.

“තෙතාහං විමලොභාසා, අතිරොවාමි දෙවතා;
තෙන මෙ සබ්බගත්තෙහි, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

84.

“අක්කම් තෙ හික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමිහි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. –

විස්සජ්ජෙයි.

75. තත්ථ අභික්කන්තෙන වණ්ණෙණාති එත්ථ අභික්කන්ත-සද්දො

“අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පඨමො යාමො” තිආදීසු (අ. නි. 8.20; උදා. 45; වූළව. 383) බයෙ ආගතො. “අයං ඉමෙසං චතුත්තං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පඤ්ඤතරො චා” තිආදීසු (අ. නි. 4.100) සුන්දරෙ.

“අභික්කන්තං, හන්තෙ, අභික්කන්තං, හන්තෙ” තිආදීසු (දී. නි. 1.250; පාරා. 15) අබ්භනුමොදනෙ. “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙණ, සබ්බා ඔභාසයං දිසා” තිආදීසු (වි. ව. 857) අභිරූපෙ. ඉධාපි අභිරූපෙ එව දට්ඨබ්බො. තස්මා අභික්කන්තෙනාති අතික්කන්තෙන අතිමනාපෙන, අභිරූපෙනාති අත්ථො. වණ්ණෙණාති ඡව්වණ්ණෙන. ඔභාසෙත්ති දිසා සබ්බාති සබ්බාපි දස දිසා ජොතෙත්ති එකාලොකං කරොත්ති. කිං වියාති ආහ “ඔසධි විය තාරකා” ති. උස්සන්තා පභා එතාය ධියති, ඔසධිනං චා අනුබලප්පදායිකාති කත්වා “ඔසධි” ති ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ත්වං සබ්බා දිසා ඔභාසයත්ති තිට්ඨසීති.

77. සබ්බගත්තෙහිති සබ්බෙහි සරිරාවයවෙහි, සකලෙහි අභිගපච්චඩ්ගෙහි

ඔභාසතිති අධිජ්ජායො, හෙතූමිහි චෙතං කරණච්චනං. සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති සබ්බාපි දසදිසා විජ්ජොතති. “ඔභාසරෙ” තිපි පඨන්ති, තෙසං සබ්බා දිසාති බහුවචනමෙව දට්ඨබ්බං.

81. පදීපකාලමිහිති පදීපකරණකාලෙ, පදීපුජ්ජලනයොග්ගෙ අන්ධකාරෙති

අත්ථො. තෙතාහ “යො අන්ධකාරමිහි තිමිසිකාය” න්ති, බ්භලෙ මහන්ධකාරෙති අත්ථො. දදාති දීපන්ති පදීපං උජ්ජාලෙත්තො චා අනුජ්ජාලෙත්තො චා පදීපදානං දදාති, පදීපොපකරණාති දක්ඛිණෙයො උද්දිස්ස පරිච්චජති. උපපජ්ජති ජොතිරසං විමානන්ති පටිසන්ධිග්ගහණචසෙන ජොතිරසං විමානං උපගච්ජති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථ යථාපුච්ඡිතෙ අත්ථෙ දෙවතාය කථිතෙ ථෙරො තමෙව කථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා දානාදිකථාය තස්සා කල්ලවිත්තාදිභාවං ඤත්වා සච්චාති පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සපරිවාරා සා දෙවතා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. ථෙරො තතො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොවෙසි, භගවා තස්මිං වත්ථුස්මි.

සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතා, මහාජනො විසෙසනො දීපදානො සක්කච්චකාරී අහොසිති.

දීපවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. තිලදක්ඛිණවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති තිලදක්ඛිණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ව සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි ගබ්හිති තිලෙ ධොවිත්වා ආතපෙ සුක්ඛාපෙති තෙලං කාතුකාමා. සා ව පරික්ඛිණායුකා තං දිවසමෙව වචනධම්මා, නිරයසංවත්තනිකං වස්සා කම්මං ඔකාසං කත්වා යීතං. අථ තං භගවා පච්චුසවෙලායං ලොකං වොලොකෙන්තො දිබ්බවක්ඛුනා දිස්වා වින්තෙසි “අයං ඉත්ථි අජ්ජ කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති, යංනුනාහං තිලභික්ඛාපට්ඨගහණෙන තං සග්ගුපගං කරොයා”න්ති. සො සාවත්ථිතො තඬ්ඨණෙනෙව රාජගහං ගන්ත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙන්වා පත්තච්චරමාදාය රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තො අනුපුබ්බෙන තස්සා ගෙහද්වාරං පාපුණි. සා ඉත්ථි භගවන්තං පස්සිත්වා සඤ්ජාතපිතිසොමනස්සා සහසා උට්ඨන්තිවා කතඤ්ජලී අඤ්ඤං දාතබ්බයුත්තකං අපස්සන්ති හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා තිලෙ රාසිං කත්වා උහොහි හත්ථෙහි පට්ඨගහෙන්වා අඤ්ජලීපුරං තිලං භගවතො පත්තෙ ආකිරිත්වා භගවන්තං වන්දි. තං භගවා අනුකම්පමානො “පුබ්බි හොහි”ති වත්වා පක්කාමි. සා තස්සා රත්තියා පච්චුසසමයෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ සුත්තපබුද්ධා විය නිබ්බත්ති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං වරන්තො තං අව්ඡරාසහස්සපරිවුතං මහතියා දෙවිද්ධියා විරොවමානමුපගන්ත්වා —

85.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවනෙ;
ඔහාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

86.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ හොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

87.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා,
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පහාසති”ති. — පුච්ඡි;

88.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්ඤා පුට්ඨා විශාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

89.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

90.

“අද්දසං චිරජං බුද්ධං, විජ්ජසන්නමනාවිලං;
ආසජ්ජ දානං අදාසිං, අකාමා තිලදක්ඛිණං;
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස බුද්ධස්ස, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

91.

“තෙන මෙතාදිසො චණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උජ්ජජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

92.

“අක්ඛාමි තෙ හික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමිහි ඵලං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. —

සා විස්සජ්ජෙසි.

90. තත්ථ ආසජ්ජාති අයං ආසජ්ජ-සද්දො “ආසජ්ජ නං තථාගත” න්තිආදීසු (වුළුව. 350) සට්ටෙන ආගතො. “ආසජ්ජ දානං දෙති” තිආදීසු (දී. නි. 3.336; අ. නි. 8.31) සමාගමෙ. ඉධාපි සමාගමෙයෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා ආසජ්ජාති සමාගන්ත්වා, සමවායෙන සම්පත්වාති අත්ථො. තෙනාහ “අකාමා” ති. සා හි දෙය්‍යධම්මසංවිධානපුබ්බකං පුරිමසිද්ධං දානසඤ්ඤාපං විනා සහසා සම්පත්තෙ භගවති පවත්තිතං තිලදානං සන්ධායාහ “ආසජ්ජ දානං අදාසිං, අකාමා තිලදක්ඛිණ” න්ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

තිලදක්ඛිණවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. පයමපතිබ්බතාවිමානචණ්ණනා

කොඤ්චා මයුරා දිවියා ච භංසාති පතිබ්බතාවිමානං. තස්ස කා උජ්ජජන්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි පතිබ්බතා අහොසි භත්තු අනුකූලවත්තිති බමා පදක්ඛිණග්ගාහිති, න කුද්ධාපි පටිජ්ජරති, අථරුසවාචා සච්චවාදිති සද්ධා පසන්නා යථාච්ඡවං දානාති ච අදාසි. සා කෙනවිදෙව රොගෙන පුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුරිමනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවධීතරං මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තිං දිස්වා තස්සා සම්පමුපගතො. සා අච්ඡරාසහස්සපරිවුතා

සට්ඨිසකටභාරාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතත්තභාවා ථෙරස්ස පාදෙසු සිරසා වන්දිත්වා
එකමන්තං අට්ඨාසි. ථෙරොපි තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො –

93.

“කොඤ්චා මයුරා දිවියා ච භංසා, වග්ගුස්සරා කොකිලා සම්පතන්ති;
පුප්ඵාහිකිණ්ණං රම්මමිදං විමානං, අනෙකචිත්තං නරනාරියෙවිතං.

94.

“තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, ඉද්ධි විකුබ්බන්ති අනෙකරූපා;
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති ච.

95.

“දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – ආහ;

96.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

97.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පතිබ්බතානඤ්ඤමනා අහොසිං;
මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛමානා, කුද්ධාපිහං නප්ඵරූසං අවොචං.

98.

“සච්චෙ යීතා මොසචජ්ජං පභාය, දානෙ රතා සඬගහිතත්තභාවා;
අත්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

99.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

100.

“අක්ඛාමි තෙ හික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. –

සා දෙවතා විස්සජ්ජෙසි.

93. තත්ථ කොඤ්චාති කොඤ්චසකුණා, යෙ “සාරසා” තිපි වුවවන්ති. මයුරාති
මොරා. දිවියාති දිබ්බානුභාවා. ඉද්ධන්ති පදං “දිවියා කොඤ්චා, දිවියා මයුරා” තිආදිනා

වතුහිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං. භංසාති සුවණ්ණභංසාදිභංසා. වග්ගුස්සරාති මධුරස්සරා. කොකිලාති කාලකොකිලා වෙව සුක්කකොකිලා ව. සම්පතන්තීති දෙවතාය අභිරමණත්ථං කීළන්තා ලළන්තා සමන්තතො පතන්ති විවරන්ති. කොඤ්චාදිරූපෙන හි දෙවතාය රතිජනනත්ථං පරිවාරභූතා දෙවතා කීළන්තා ලළන්තා ‘‘කොඤ්චා’’තිආදිනා වුත්තා. පුජ්ථාහිකිණ්ණන්ති ගන්ථිතාගන්ථිතෙහි නානාවිධරතනකුසුමෙහි ඔකිණ්ණං. රම්මන්ති රමණීයං, මනොරමන්ති අත්ථො. අනෙකච්ඡන්ති අනෙකෙහි උය්‍යානකප්පරුක්ඛපොක්ඛරණ්ණආදීහි විමානෙසු ව අනෙකෙහි හිත්තිවිසෙසාදීහි චිත්තං. නරනාරිසෙවිතන්ති පරිවාරභූතෙහි දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ව උපසෙවිතං.

94. ඉද්ධි විකුබ්බන්ති අනෙකරූපාති නානාරූපානං විදංසනෙන අනෙකරූපා කම්මානුභාවසිද්ධා ඉද්ධි විකුබ්බන්ති විකුබ්බනිද්ධියො වලඤ්ඤෙන්ති අච්ඡසිති යොජනා.

97. අනඤ්ඤමනාති පතිබ්බතා, පතිතො අඤ්ඤස්මිං මනො ඵතිස්සාති අඤ්ඤමනා, න අඤ්ඤමනාති අනඤ්ඤමනා, මය්හං සාමිකතො අඤ්ඤස්මිං පුරිසෙ පාපකං චිත්තං න උප්පාදෙසින්ති අත්ථො. මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛමානාති යථා මාතා පුත්තං, ඵචං මය්හං සාමිකං, සබ්බෙපි වා සත්තෙ හිතෙසිතාය අභිතාපනයනකාමතාය ව අනුද්දයමානා. කුද්ධාපිහං නප්ඵරුසං අවොචන්ති පරෙන කතං අථාසුකං පටිච්ච කුද්ධාපි සමානා අහං ඵරුසවචනං න කටෙසිං, අඤ්ඤදත්ථු පියවචනමෙව අභාසින්ති අධිප්පායො.

98. සච්චෙ ඨිතාති සච්චෙ පතිට්ඨිතා. යස්මා මුසාවාදා වෙරමණීයා සච්චෙ පතිට්ඨිතා නාම හොති, න කදාචි සච්චවචනමත්තෙනාති ආහ – මොසවජ්ජං පභායාති මුසාවාදං පභාය. දානෙ රතාති දානෙ අභිරතා, යුත්තප්පයුත්තාති අත්ථො. සඬගහිතත්තභාවාති සඬගහවත්ථුහි අත්තානං විය සභාවෙනෙව පරෙසං සඬගණ්හනසීලා අන්තඤ්ච පානඤ්ච කම්මඵලසද්ධාය පසන්තචිත්තා සක්කච්චං චිත්තිකාරෙන අදාසිං, අඤ්ඤඤච වත්ථාදිදානං විපුලං උළාරං අදාසින්ති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුතියපතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා

වෙළුරියථම්භන්ති දුතියපතිබ්බතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථීයං කිර අඤ්ඤතරා උපාසිකා පතිබ්බතා භුත්වා සද්ධා පසන්තා පඤ්ච සීලානි සුවිසුද්ධානි කත්වා රක්ඛි, යථාචිභවඤ්ච දානානි අදාසි, සා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

101.

‘‘වෙළුරියථම්භං රුචිරං පහස්සරං, විමානමාරුග්ග අනෙකච්ඡන්තං;

තත්ථවිජසි දෙවි මහානුභාවෙ, උච්චාවචා ඉද්ධි විකුබ්බමානා;
ඉමා ච තෙ අවිජරායො සමන්තතො, නව්වන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති ච.

102.

“දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – පුච්ඡි;

103.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

104.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, උපාසිකා චක්ඛුමතො අභොසිං;
පාණාතිපාතා විරතා අභොසිං, ලොකෙ අදින්නං පරිචජ්ජයිස්සං.

105.

“අමජ්ජපා නො ච මුසා අභාණිං, සකෙන සාමිනා අභොසිං තුට්ඨා;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

106.

“තෙන මෙතාදිසො චණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

107.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව,
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභාවා,
චණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – විස්සජ්ජෙසි;

101. තත්ථ වෙළරියට්ඨන්ති වෙළරියමණිමයට්ඨනං. රුචිරන්ති රමණියං.
පහස්සරන්ති අතිවිය භාසුරං. උච්චාවචාති උච්චා ච අචචා ච, විවිධාති අත්ථො.

104-5. උපාසිකාති සරණගමනෙන උපාසිකාලක්ඛණෙ යිතා. චුත්තඤ්චි –

“යතො ඛො, මහානාම, අරියසාවකො බුද්ධං සරණං ගතො භොති,
ධම්මං සරණං ගතො භොති, සඬ්ඝං සරණං ගතො භොති, එත්තාවතා ඛො,
මහානාම, අරියසාවකො උපාසකො භොති” ති (සං. නි. 5.1033).

වක්බුමතොති පඤ්චහි වක්බුහි වක්බුමතො බුද්ධස්ස භගවතො. එවං
උපාසිකාභාවකිත්තනෙන ආසයසුද්ධිං දස්සෙත්වා පයොගසුද්ධිං දස්සෙතුං
“පාණාතිපාතා විරතා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ සකෙන සාමීනා අහොසිං තුට්ඨාති
මිච්ඡාචාරාවෙරමණිමාහ. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව.

දුතියපතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. පට්මසුණිසාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති සුණිසාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං
අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ එකා කුලසුණ්භා ගෙහං පිණ්ඩාය පට්ටියං බිණ්ණාසවත්ථෙරං
දිස්වා සඤ්ජාතපිතිසොමනස්සා “ඉදං මය්හං උත්තමං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං
උපට්ඨිත”න්ති අත්තනා උද්ධං පුච්ඡාගං ආදාය ආදරෙන ථෙරස්ස උපනෙසි,
ථෙරො තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා ගතො. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා
තාවතිංසභවතෙ උප්පජ්ජී. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව. තෙන වුත්තං –

108.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

109.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

110.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

111.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්ඤං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

112.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ.

113.

“අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං පූචං, පසන්නා සෙහි පාණිහි;
භාගඨ්ඨභාගං දත්වාන, මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

114.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;

උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

115.

“අක්ඛම් තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

112. තත්ථ සුඡිසාති පුත්තස්ස හරියා. ඉත්ථියා හි සාමිකස්ස පිතා “සසුරො”ති
චුච්චති, තස්ස ච සා “සුඡිසා”ති. තං සන්ධාය “සුඡිසා අභොසිං සසුරස්ස
ගෙහෙ”ති.

113. භාගඨ්ඨභාගන්ති අත්තනා ලද්ධපට්ඨිසතො උපඨ්ඨභාගං. මොදාමි
නන්දනෙ චනෙති ථෙරෙන නන්දනචනෙ දිට්ඨතාය ආහ. සෙසං චුත්තනයමෙව.

සුඡිසාච්චානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. දුතියසුඡිසාච්චානචණ්ණනා

අභික්කන්තෙන චණ්ණෙනාති දුතියසුඡිසාච්චානං. එත්ථ පන අපුබ්බං නත්ථි,
අට්ඨුප්පත්තියං කුමමාසදානමෙව විසෙසො. තෙන චුත්තං —

116.

“අභික්කන්තෙන චණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

117.

“කෙන තෙතාදිසො චණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

118.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

119.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්ඤං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

120.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, සුඡිසා අභොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ.

121.

“අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විජ්ජසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං භාගං, පසන්නා සෙහි පාණිහි;

කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වාන, මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

122.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

123.

“අක්ඛාමි තෙ හික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියා පභාසති”ති.

121. තත්ථ භාගන්ති කුම්මාසකොට්ඨාසං. තෙනාහ “කුම්මාසපිණ්ඩං
දත්වානා”ති. කුම්මාසොති ව යවකුම්මාසො වුත්තො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

දුතියසුණ්ඩසාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උත්තරාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති උත්තරාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ව සමයෙන පුණ්ණො නාම
දුග්ගතපුරියො රාජගහසෙට්ඨිං උපනිස්සාය ජීවති, තස්ස හරියා උත්තරා, උත්තරා ව
නාම ධිතාති ද්වෙ එව ගෙහමානුසකා. අපේකදිවසං රාජගහෙ “මහාජනෙන
සත්තාහං නක්ඛන්තං කිලිතබ්බ”න්ති සොසනං කරිංසු. තං සුත්වා සෙට්ඨි පාතොව
ආගතං පුණ්ණං “තාත, අම්මාකං පරිජනො නක්ඛන්තං කිලිතුකාමො, ත්වං කිං
නක්ඛන්තං කිලිස්සසි, උදාහු හතිං කරිස්සසි”ති ආහ. “සාමි, නක්ඛන්තං නාම
සධනානං භොති, මම පන ගෙහෙ ස්වාතනාය යාගුතණ්ඩුලානිපි නත්ථි, කිං මෙ
නක්ඛන්තෙන? ගොණෙ ලහන්තො කසිතුං ගමිස්සාමි”ති. “තෙන හි ගොණෙ
ගණ්හස්සු”ති. සො බලවගොණෙ ව හද්දනඬිගලඤ්ච ගහෙන්වා “හද්දෙ, නාගරා
නක්ඛන්තං කිලන්ති, අහං දලිද්දතාය හතිං කාතුං ගමිස්සාමි, මය්හමිපි තාව අප්ප
දිගුණං නිවාපං පවිත්වා හත්තං ආහරෙය්‍යාසි”ති හරියං වත්වා බෙත්තං අගමාසි.

සාරිපුත්තත්ථෙරොපි සත්තාහං නිරොධසමාපන්තො තතො වුට්ඨාය “කස්ස නු
බො අප්ප මයා සඬිගහං කාතුං වට්ටති”ති ඔලොකෙන්තො පුණ්ණං අත්තනො
ඤාණජාලස්ස අත්තො පවිට්ඨං දිස්වා “සද්ධො නු බො එස, සක්ඛිස්සති වා මෙ
සඬිගහං කාතු”න්ති ඔලොකෙන්තො තස්ස සද්ධභාවඤ්ච සඬිගහං කාතුං
සමත්ථභාවඤ්ච තප්පව්වයා ව තස්ස මහාසම්පත්තිපට්ලාහං ඤත්වා පත්තව්වරං
ආදාය තස්ස කසනට්ඨානං ගන්ත්වා ආවාටතීරෙ එකං ගුම්බං ඔලොකෙන්තො
අට්ඨාසි. පුණ්ණො ථෙරං දිස්වා ව කසිං යපෙන්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන ථෙරං
වන්දිත්වා “දන්තකට්ඨෙන අත්ථො හවිස්සති”ති දන්තකට්ඨං කප්පියං කත්වා
අදාසි. අට්ඨස්ස ථෙරො පත්තඤ්ච පරිස්සාවනඤ්ච නිහරිත්වා අදාසි. සො “පානියෙන
අත්ථො හවිස්සති”ති තං ආදාය පානියං පරිස්සාවෙන්වා අදාසි.

ටෙරො වින්තෙසි “අයං පරෙසං පච්ඡිමගෙනෙ වසති, සවස්ස ගෙහද්වාරං ගමිස්සාමි, ඉමස්ස හරියා මං දට්ඨුං න සක්ඛිස්සති, යාවස්ස හරියා හත්තං ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජති, තාව ඉධෙව හවිස්සාමි” ති. සො තත්ථෙව ටොකං චිතිනාමෙත්වා තස්සා මග්ගාරුළුභවාං ඤාත්වා අන්තොනගරාහිමුඛො පායාසි. සා අන්තරාමග්ගෙ ටෙරං දිස්වා වින්තෙසි “අප්පෙකදාහං දෙයාධම්මෙ සති අයාං න පස්සාමි, අප්පෙකදා මෙ අයාං පස්සන්තියා දෙයාධම්මො න හොති, අප්ප පන මෙ අයොයා ව දිට්ඨො, දෙයාධම්මො වායං අත්ථි, කර්ස්සති නු ඛො මෙ සඬගහ” ති. සා හත්තභාජනං ඔතාරෙත්වා ටෙරං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා “හත්තෙ, ඉදං ලුඛං වා පණ්ණිකං වාති අවින්තෙත්වා දාසස්ස වො සඬගහං කරොථා” ති ආහ. අථ ටෙරො පත්තං උපනාමෙත්වා තාය එකෙන හත්ථෙන භාජනං ධාරෙත්වා එකෙන හත්ථෙන තතො හත්තං දදමානාය උපඬඬගත්තෙ දිත්තෙ “අල” ති හත්ථෙන පත්තං පිද්දි. සා “හත්තෙ, එකොව පටිච්ඡො, න සක්කා ද්විධා කාතුං, තුම්භාකං දාසස්ස ඉධලොකසඬගහං අකත්වා පරලොකසඬගහං කරොථ, නිරවසෙසමෙව දාතුකාමාමිහි” ති වත්වා සබ්බමෙවස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා “තුම්භෙහි දිට්ඨධම්මස්ස භාගිනී අස්ස” ති පත්ථනං අකාසි. ටෙරො “එවං හොතු” ති වත්වා ධීතකොව අනුමොදනං කත්වා එකස්මිං උදකථාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා හත්තකිව්චං අකාසි. සාපි පටිනිවත්තිත්වා තණ්ඩුලෙ පරියෙසිත්වා හත්තං පටි.

පුණ්ණොපි අඬඬකරිසමත්තං යානං කසිත්වා ජිස්ච්ඡං සහිතුං අසක්කොන්තො ගොණෙ විස්සජ්ජෙත්වා එකං රුක්ඛණයං පවිසිත්වා මග්ගං ඔලොකෙත්තො නිසීදි. අථස්ස හරියා හත්තමාදාය ගච්ඡමානා තං දිස්වා “එස ජිස්ච්ඡාපිළිතො මං ඔලොකෙත්තො නිසිත්තො, සවෙ මං ‘අතිවිය විරාසි’ ති තජ්ජෙත්වා පතොදලට්ඨියා පහරිස්සති, මයා කතකම්මං නිරත්ථකං හවිස්සති, පටිකච්චෙවස්ස ආරොචෙස්සාමි” ති වින්තෙත්වා එවමාහ “සාමි, අප්පෙකදිවසං චිත්තං පසාදෙහි, මා මයා කතකම්මං නිරත්ථකං කරි, අහං පාතොව තෙ හත්තං ආහරන්ති අන්තරාමග්ගෙ ධම්මසෙනාපතිං දිස්වා තව හත්තං තස්ස දත්වා පුන ගෙහං ගන්ත්වා හත්තං පචිත්වා ආගතා, පසාදෙහි, සාමි, චිත්ත” ති. සො “කිං වදෙසි, හද්දෙ” ති පුච්ඡිත්වා පුන තමත්ථං සුත්වා “හද්දෙ, සාධු වත තෙ කතං මම හත්තං අයාස්ස දදමානාය, මයාපිස්ස අප්ප පාතොව දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දිත්ත” ති පසන්නමානසො තං වචනං අභිනන්දිත්වා උස්සුරෙ ලද්ධහත්තතාය කිලන්තකායො තස්සා අඬකෙ සිසං කත්වා නිද්දං ඔක්කමි.

අථස්ස පාතොව කසිතට්ඨානං පංසුචුණ්ණං උපාදාය සබ්බං රත්තසුචණ්ණං හුත්වා කණ්ණිකාරපුජ්ජරාසි විය සොහමානං අට්ඨාසි. සො පබ්බද්ධො ඔලොකෙත්වා හරියං ආහ “හද්දෙ, එතං මයා කසිතට්ඨානං සබ්බං මම සුචණ්ණං හුත්වා පඤ්ඤායති, කිං නු ඛො මෙ අතිඋස්සුරෙ ලද්ධහත්තතාය අක්ඛිනි හමන්ති” ති. “සාමි, මය්හම්පි එවමෙව පඤ්ඤායති” ති. සො උට්ඨාය තත්ථ ගන්ත්වා එකං පිණ්ඩං ගෙහත්වා නඬගලසීසෙ පහරිත්වා සුචණ්ණභාවං ඤාත්වා “අහො අයාස්ස ධම්මසෙනාපතිස්ස දිත්තදානෙ අප්පෙව විපාකො දස්සිතො, න ඛො පන සක්කා එත්තකං ධනං පටිච්ඡාදෙත්වා පරිභුඤ්ජිතු” ති හරියාය ආහතං හත්තපාතිං

සුවණ්ණස්ස පුරෙත්වා රාජකුලං ගන්ත්වා රඤ්ඤා කතොකාසො පවිසිත්වා රාජානං අභිවාදෙත්වා “කිං තාතා”ති චුත්තො “දෙව, අජ්ජ මයා කසිතට්ඨානං සබ්බං සුවණ්ණරාසිමෙව හුත්වා ධීනං, සුවණ්ණං ආහරාපෙතුං වට්ටති”ති ආහ. “කොසි ත්ව”න්ති? “පුණ්ණො නාමාහ”න්ති. “කිං පන තෙ අජ්ජ කත”න්ති? “ධම්මසෙනාපතිස්ස මෙ පාතොව දන්තකට්ඨඤ්ච මුබ්බදකඤ්ච දින්නං, හරියායපි මෙ මය්හං ආහට්ඨත්තං තස්සෙව දින්න”න්ති.

තං සුත්වා රාජා “අජ්ජෙව කිර හො ධම්මසෙනාපතිස්ස දින්නදානෙ විපාකො දස්සිතො”ති වත්වා “තාත, කිං කරොමී”ති පුච්ඡි. “බහුනි සකට්ඨහස්සානි පභිණ්ත්වා සුවණ්ණං ආහරාපෙථා”ති. රාජා සකට්ඨානි පභිණ්. රාජපුරිසෙසු “රඤ්ඤො සන්තක”න්ති ගණ්හන්තෙසු ගහිතං ගහිතං මත්තිකාව හොති. තෙහි ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචිතො “තාතා, තුම්හෙහි කිත්ති වත්වා ගහිත”න්ති පුආ “තුම්හාකං සන්තක”න්ති ආහංසු. තෙන හි, තාතා, පුන ගච්ඡට, “පුණ්ණස්ස සන්තක”න්ති වත්වා ගණ්හටාති. තෙ තථා කරිංසු ගහිතං ගහිතං සුවණ්ණමෙව අහොසි. තං සබ්බං ආහරිත්වා රාජඨගණෙ රාසිං අකංසු, අසිතිහත්ථුබ්බෙධො රාසි අහොසි. රාජා නාගරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආහ “ඉමස්මිං නගරෙ අත්ථි කස්සචි එත්තකං සුවණ්ණ”න්ති? “නත්ථි, දෙවා”ති. “කිං පනස්ස දාතුං වට්ටති”ති? “සෙට්ඨිච්ඡත්තං, දෙවා”ති. රාජා “බහුධනසෙට්ඨි නාම හොතු”ති මහන්තෙන හොගෙන සද්ධිං තස්ස සෙට්ඨිච්ඡත්තං අදාසි.

අථ නං සො ආහ “මයං, දෙව, එත්තකං කාලං පරකුලෙ වසිම්හා, වසනට්ඨානං නො දෙථා”ති. තෙන හි පස්ස, එස ගුම්බො පඤ්ඤායති, එතං හරාපෙත්වා ගෙහං කාරෙහිති පුරාණසෙට්ඨිස්ස ගෙහට්ඨානං ආචික්ඛි. සො තස්මිං යානෙ කතිපාහෙනෙව ගෙහං කාරාපෙත්වා ගෙහපට්ඨෙසනමඨගලඤ්ච ඡත්තමඨගලඤ්ච එකතොව කරොන්තො සත්තාහං බුද්ධජ්ජමුබ්බස්ස හික්ඛුසඨස්ස දානං අදාසි. අථස්ස සත්ථා දානානුමොදනං කරොන්තො අනුපුබ්බිං කථං කට්ඨෙසි. ධම්මකථාවසානෙ පුණ්ණසෙට්ඨි ව හරියා වස්ස ධිතා ව උත්තරාති තයොපි ජනා සොතාපන්නා අහෙසු.

අපරභාගෙ රාජගහසෙට්ඨි පුණ්ණසෙට්ඨිනො ධිතරං අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙසි. සො “නාහං දස්සාමී”ති චුත්තො “මා එවං කරොතු, එත්තකං කාලං අම්හෙ නිස්සාය වසන්තෙනෙව තෙ සම්පත්ති ලද්ධා, දෙනු මෙ පුත්තස්ස තෙ ධිතර”න්ති ආහ. සො “මිච්ඡාදිට්ඨිකා තුම්හෙ, මම ධිතා තිහි රතනෙහි විනා වසිතුං න සක්කොති, නෙවස්ස ධිතරං දස්සාමී”ති ආහ. අථ නං බහු සෙට්ඨිගහපතිකාදයො කුලපුත්තා “මා තෙන සද්ධිං විස්සාසං හින්දි, දෙහිස්ස ධිතර”න්ති යාචිංසු. සො තෙසං වචනං සම්පට්චිත්ත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමාය ධිතරං අදාසි. සා පතිකුලං ගතකාලතො පට්ඨාය හික්ඛුං වා හික්ඛුනිං වා උපසඨිකමිතුං දානං වා දාතුං ධම්මං වා සොතුං නාලත්ථ, එවං අඨ්ඨතිසෙසු මාසෙසු විතිවත්තෙසු අත්තනො සන්නිකෙ ධිතෙ පරිවාරිකෙ පුච්ඡි “ඉදානි කිත්තකං අත්තොවස්සං අවසිට්ඨ”න්ති? “අඨ්ඨමාසො, අයො”ති. සා මාතාපිතුනං සාසනං පභිණ් “කස්මා මං එවරුපෙ බන්ධනාගාරෙ

පක්ඛිපිංසු, වරං තුම්භෙහි මං ලක්ඛණාහතං කත්වා පරෙසං දාසිං සාවෙනුං, න එවරුපස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස කුලස්ස දාතුං, ආගතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුදස්සනාදීසු එකමිපි පුඤ්ඤං කාතුං න ලභාමි”ති. අට්ඨසා පිතා “දුක්ඛිතා වත මෙ ධිතා”ති අනත්තමනතං පවෙදෙත්වා පඤ්චදස කභාපණසහස්සානි පෙසෙසි, “ඉමස්මිං නගරෙ සිරිමා නාම ගණිකා අත්ථි, දෙවසිකං සහස්සං ගණ්භාති, ඉමෙහි කභාපණෙහි තං ආනෙත්වා සාමිකස්ස නියායාදෙත්වා සයං යථාරුචි පුඤ්ඤානි කරොතු”ති සාසනඤ්ච පහිණි. උත්තරා තථා කත්වා සාමිකෙන සිරිමං දිස්වා “කිමිද”න්ති චුත්තෙ “සාමි, ඉමං අඛිඨමාසං මම සභාගිකා තුම්භෙ පරිවරතු, අහං පන ඉමං අඛිඨමාසං දානඤ්චෙව දාතුකාමා ධම්මඤ්ච සොතුකාමා”ති ආහ. සො තං අභිරුපං ඉත්ථිං දිස්වා උප්පන්නසිනෙහො “සාධු”ති සම්පට්ඨි.

උත්තරාපි බො බුද්ධජපමුඛං භික්ඛුසඤ්ඤා නිමන්තෙත්වා “හත්තෙ, ඉමං අඛිඨමාසං අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව භික්ඛා ගහෙතඛ්ඛා”ති සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා “ඉතො දානි පට්ඨාය යාව මහාපචාරණා, තාව සත්ථාරං උපට්ඨාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලභිස්සාමි”ති තුට්ඨමානසා “එවං යාගුං පවථ, එවං හත්තං පවථ, එවං පුච්චං පවථා”ති මහානසෙ සබ්බකිච්චානි සංවිදහන්ති විවරති. අට්ඨසා සාමිකො “ස්වෙ මහාපචාරණා හවිස්සති”ති මහානසාහිමුඛො වාතපානෙ ධත්වා “කිං නු බො කරොන්ති සා අන්ධබාලා විවරති”ති ඔලොකෙත්වා තං සෙදකිලින්තං ඡාරිකාය ඔකිණ්ණං අඛිගාරමසිමක්ඛිතං තථා සංවිදහිත්වා විවරමානං දිස්වා “අහො අන්ධබාලා එවරුපෙ යානෙ ඉමං සිරිසම්පත්තිං නානුභවති, “මුණ්ඩකසමණෙ උපට්ඨහිස්සාමි”ති තුට්ඨවිත්තා විවරති”ති හසිත්වා අපගඤ්ඤි.

තස්මිං අපගතෙ තස්ස සන්තිකෙ ධිතා සිරිමා “කිං නු බො ඔලොකෙත්වා එස හසති”ති තෙනෙව වාතපානෙන ඔලොකෙත්ති උත්තරං දිස්වා “ඉමං ඔලොකෙත්වා ඉමිනා හසිතං, අද්ධා ඉමස්ස එතාය සද්ධිං සන්ථවො අත්ථි”ති වින්තෙසි. සා කිර අඛිඨමාසං තස්මිං ගෙහෙ බාහිරකඉත්ථි හුත්වා වසමානාපි තං සම්පත්තිං අනුභවමානා අත්තතො බාහිරකඉත්ථිභාවං අජානිත්වා “අහං සරසාමිති”ති සඤ්ඤමකාසි. සා උත්තරාය ආසාතං බන්ධිත්වා “දුක්ඛමස්සා උප්පාදෙස්සාමි”ති පාසාදා ඔරුය්භ මහානසං පවිසිත්වා පුච්චනට්ඨානෙ පක්කුථිතං සජ්ජිං කට්ඨජුනා ආදාය උත්තරාහිමුඛං පායාසි. උත්තරා තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා “මම සභාගිකාය මය්භං උපකාරො කතො, වක්කවාළං අතිසම්බාධං, බ්‍රහ්මලොකො අතිනීවකො, මම පන සභාගිකාය ගුණොව මහන්තො, අහමිපි එතං නිස්සාය දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලභිං, සවෙ මම එතිස්සාය උපරි කොධො අත්ථි, ඉදං සජ්ජි මං දහතු, සවෙ නත්ථි, මා මං දහතු”ති තං මෙත්තාය ඵරි. තාය තස්සා මත්ථකෙ ආසිඤ්චිතමිපි පක්කුථිතසජ්ජි සිතොදකං විය අහොසි. අථ නං “ඉදං සිතලං හවිස්සති”ති පුන කට්ඨජුකං පුරෙත්වා ආදාය ආගච්ඡන්තිං උත්තරාය දාසියො දිස්වා “අරෙ දුබ්බිනිතෙ න ත්වං අම්භාකං අයායාය උපරි පක්කසජ්ජිං ආසිඤ්චිතුං අනුච්ඡවිකා”ති සන්තජ්ජෙත්තියො ඉතො චිතො ව උට්ඨාය හත්ථෙහි ව පාදෙහි ව පොථෙත්වා භූමියං පානෙසුං, උත්තරා වාරෙත්තිපි වාරෙතුං නාසක්ඛි. අථ

සා උපරි යත්වා සබ්බා දාසියො පටිබාහිත්වා “කිස්ස තෙ එවරුපං භාරියං කම්මං කත”න්ති සිරිමං ඔවදිත්වා උණ්භොදකෙන න්භාපෙත්වා සතපාකතෙලෙන අබ්භඤ්ථි.

තස්මිං බණෙ සා අත්තනො බාහිරකිත්ථිභාවං ඤත්වා වින්තෙසි “මයා භාරියං කම්මං කතං සාමිකස්ස භසිතමත්තකාරණා ඉමිස්සා උපරි පක්කසප්පිං ආසිඤ්චන්තියා, අයං ‘ගණ්භථ න’න්ති දාසියො න ආණාපෙත්වා මං විභෙද්ධාකාලෙපි සබ්බා දාසියො පටිබාහිත්වා මය්හං කත්තබ්බමෙව අකාසි. සවාහං ඉමං න බමාපෙස්සාමි, මුද්ධා මෙ සත්තධා එලෙය්‍යා”ති තස්සා පාදමුලෙ නිපජ්ජිත්වා “අයො, බමාහි මෙ දොස”න්ති ආහ. “අහං සප්පිතිකා ධිතා, පිතරි මෙ බමාපිතෙ බමිස්සාමි”ති. “භොතු, අයො, පිතරමිපි තෙ පුණ්ණසෙට්ඨිං බමාපෙස්සාමි”ති. “පුණ්ණො මම වට්ටෙ ජනකපිතා, විවට්ටෙ ජනකපිතරි බමාපිතෙ පන අහං බමිස්සාමි”ති. “කො පන තෙ විවට්ටෙ ජනකපිතා”ති? “සම්මාසම්බුද්ධො”ති. “මය්හං තෙන සද්ධිං විස්සාසො නත්ථි, අහං කිං කරිස්සාමි”ති? “සත්ථා ස්වෙ භික්ඛුසඤ්ඤා ආදාය ඉධාගමිස්සති, ත්වං යථාලද්ධං සක්කාරං ගහෙත්වා ඉධෙව ආගන්ත්වා තං බමාපෙහි”ති. සා “සාධු, අයො”ති උට්ඨාය අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්චසතපරිවාරිකිත්ථියො ආණාපෙත්වා නානාවිධානි බාදනීයභොජනීයානි වෙව සුපෙය්‍යානි ව සම්පාදෙත්වා පුනදිවසෙ තං සක්කාරං ආදාය උත්තරාය ගෙහං ආගන්ත්වා බුද්ධප්පමුබස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා පත්තෙ පතිට්ඨාපෙතුං අවිසහන්ති අට්ඨාසි, තං සබ්බං ගහෙත්වා උත්තරාව සංවිද්ඪි.

සිරිමාපි සත්ථු භත්තකිව්වාචසානෙ සද්ධිං පරිවාරෙන සත්ථු පාදමුලෙ නිපජ්ජි. අථ නං සත්ථා පුච්ඡි “කො තෙ අපරාධො”ති. “භන්තෙ මයා හියොසා ඉදං නාම කතං, අථ මෙ සභායිකා මං විභෙද්ධාමානා දාසියො නිවාරෙත්වා මය්හං උපකාරමෙව අකාසි. සාහං ඉමිස්සා ගුණං ජානිත්වා ඉමං බමාපෙසිං, අථ මං එසා ‘තුම්භෙසු බමාපිතෙසු බමිස්සාමි’ති ආහා”ති. “එවං කිර උත්තරෙ”ති. “ආම, භන්තෙ, සීසෙ මෙ සභායිකාය පක්කසප්පි ආසිත්ත”න්ති. “අථ තයා කිං වින්තිත”න්ති? “චක්කවාළං අතිසම්බාධං, බ්‍රහ්මලොකො අතිනිවකො, මම සභායිකාය ගුණොව මහන්තො, අහඤ්චි එතං නිස්සාය දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං අලත්ථං, සවෙ මෙ ඉමිස්සා උපරි කොධො අත්ථි, ඉදං මං දහතු, නො වෙ, මා දහතු”ති එවං වින්තෙත්වා ඉමං මෙත්තාය එරිං, භන්තෙති. සත්ථා “සාධු සාධු, උත්තරෙ, එවං කොධං ජිනිතුං වට්ටති. කොධනො හි නාම අක්කොධෙන, අක්කොසකො අනක්කොසන්තෙන, පරිභාසකො අපරිභාසන්තෙන, ථද්ධමච්ඡරී අත්තනො සන්තකස්ස දානෙන, මුසාවාදී සච්චවචනෙන ජිනිතබ්බො”ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්නො –

“අක්කොධෙන ජිනෙ කොධං, අසාධුං සාධුනා ජිනෙ;
ජිනෙ කදරියං දානෙන, සච්චනාලිකවාදින”න්ති. (ධ. ප. 223) –

ඉමං ගාථං වත්වා ගාථාපරියොසානෙ චතුසච්චකථං අභාසි. සච්චපරියොසානෙ උත්තරා සකදාගාමීඵලෙ පතිට්ඨනී, සාමිකො ච සසුරො ච සස්සු ච සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරිංසු, සිරිමාපි පඤ්චසතපරිවාරා සොතාපන්නා අභොසි. අපරහාගෙ උත්තරා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජී. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො උත්තරං දෙවධීතරං දිස්වා –

124.

“අභික්කන්තෙන චණ්ණො, යා ත්වං තිට්ඨසී දෙවනෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

125.

“කෙන තෙතාදියො චණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

126.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි ඵලං ජලිතානුභාවා,
චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී” ති. – පටිපුච්ඡි;

127.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

128.

“ඉස්සා ච මච්ඡෙරමථො පළාසො, නාභොසි මය්භං සරමාවසන්තියා;
අක්කොධනා හත්තු වසානුවත්තිනී, උපොසථෙ නිව්චහමජ්ජමත්තා.

129.

“චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

130.

“උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිහාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

131.

“පාණානිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;
ථෙය්‍යා ච අතිවාරා ච, මජ්ජිපාතා ච ආරකා.

132.

“පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමතො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

133.

“සාහං සකෙන සීලෙන, යසසා ච යසස්සිනී;
අනුභොමි සකං පුඤ්ඤං, සුඛිතා චම්භිනාමයා.

134.

“තෙන මෙතාදියො චණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

135.

“අක්ඛාමි තෙ හික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමහං අකාසිං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා පභාසති” ති. —

දෙවතාපිස්ස විස්සජ්ජෙසි.

126. මම ව, හන්තෙ, වචනෙන හගවතො පාදෙ සිරසා වන්දෙය්‍යාසි “උත්තරා
නාම හන්තෙ, උපාසිකා හගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති” ති. අනච්ඡරියං බො
පනෙතං, හන්තෙ, යං මං හගවා අඤ්ඤතරස්මිං සාමඤ්ඤඵලෙ බ්‍යාකරෙය්‍ය, තං
හගවා සකදාගාමිඵලෙ බ්‍යාකාසිති.

128. තත්ථ ඉස්සා ච මච්ඡෙරමථො පළාසො, නාහොසි මය්හං
සරමාවසන්තියාති යා ච අගාරමජ්ඣෙකෙ වසන්තීතං අඤ්ඤාසං ඉත්ථීතං
සම්පත්තිආදිවිසයා පරසම්පත්තිඋසුයනලක්ඛණො ඉස්සා, යඤ්ච
තාවකාලිකාදිවසෙනාපි කිඤ්චි යාවන්තානං අදාතුකාමතාය
අත්තසම්පත්තිනිගුහනලක්ඛණං මච්ඡරියං, යො ච කුලපදෙසාදිනා පරෙහි
යුගග්ගාහලක්ඛණො පළාසො උප්පජ්ජති, සො තිව්ධොපි පාපධම්මො ගෙහෙ ධීතාය
මය්හං සතිපි පච්චයසමවායෙ නාහොසි න උප්පජ්ජී. අක්කොධනාති
බන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නතාය අකුජ්ඣනසභාවා. හත්තු වසානුවත්තිනීති
පුබ්බුට්ඨානපච්ඡානිපාතනාදිනා සාමිකස්ස අනුකුලභාවෙන වසෙ වත්තනසීලා,
මනාපචාරිනීති අත්ථො. උපොසථෙ නිව්චහමජ්ජමත්තාති අහං
උපොසථසීලරක්ඛණෙ නිව්චං අජ්ජමත්තා අජ්ජමාදවිහාරිනී.

129. තමෙව උපොසථෙ අජ්ජමාදං දස්සෙන්නී යෙසු දිවසෙසු තං රක්ඛිතබ්බං,
යාදිසං යථා ච රක්ඛිතබ්බං, තං දස්සෙතුං “වාතුද්දසී”න්තිආදිමාහ. තත්ථ වාතුද්දසීං
පඤ්චදසින්ති පක්ඛස්සාති සම්බන්ධො, අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං.
යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමීති එත්ථ වාති වචනසෙසො. පාටිභාරියපක්ඛඤ්චාති
පටිහරණකපක්ඛඤ්ච, වාතුද්දසීපඤ්චදසීඅට්ඨමීතං යථාක්කමං ආදිතො අත්තතො
වාති පචෙසනනික්ඛමනවසෙන උපොසථසීලස්ස පටිහරිතබ්බං පක්ඛඤ්ච, තෙරසී

පාටිපදා සත්තම් නවම් වානි අත්ථො. අට්ඨඨගසුසමාගතන්ති
පාණාතිපාතාවෙරමණිආදීනි අට්ඨඨගසිගෙහි එව සුට්ඨු සමාගතං සමන්තාගතං.

130. උපවසිස්සන්ති උපවසිං. අනිත්තේථ හි ඉදං අනාගතවචනං. කෙච් පන “උපවසිං” ඉච්චෙව පඨන්ති. සදානි සජ්ජට්ඨාරිකෙසු සබ්බෙසු උපොසඨදිවසෙසු. සීලෙසුති උපොසඨසීලෙසු සාධෙතබ්බෙසු. නිජ්ඣාදෙනබ්බෙ හි ඉදං භූමිමං. සංවුත්තානි කායවාචාචිත්තෙහි සංවුත්තා. සදානි වා සබ්බකාලං. සීලෙසුති නිව්චසීලෙසු. සංවුත්තානි කායවාචාහි සංවුත්තා.

131. ඉදහිත තං නිව්වසීලං දස්සෙතුං “පාණාතිපාතා විරතා” තිආදි වුත්තං. තත්ථ පාණොති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. පාණස්ස අතිපාතො පාණවධො පාණසාතො පාණාතිපාතො, අත්ථතො පාණෙ පාණසඤ්ඤිතො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකථපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායචච්ඡ්චාරානං. අඤ්ඤතරඳ්චාරපචත්තා වධකචෙතනා. තතො පාණාතිපාතා. විරතාති ඔරතා, නිවත්තාති අත්ථො.

මුසාවාදානි මුසා නාම විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථහඤ්ජනකො වවිපයොගො
වා කායපයොගො වා, විසංවාදනාධිජ්ජායෙන පරස්ස
විසංවාදකකායවවිපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙනනා මුසාවාදො. අථ වා මුසානි අභූතං
අතච්ඡං වත්ථු, වාදොති තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථා
විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා චෙනනා. තතො මුසාවාදා සඤ්ඤනා ඔරතා, විරතානි
අත්ථො. ච-සද්දො සම්මිණ්ඩනත්ථො.

ථේය්‍යානී ථේය්‍යං චූචිවතී ථේනනාවො, වොරිකාය පරස්සහරණන්ති අත්ථො.
 අත්ථනො පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිනො
 තදාදායකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා ථේය්‍යාවෙනනා ථේය්‍යං. තනො ථේය්‍යා සඤ්ඤා,
 ආරකානි වා සම්බන්ධො.

අතිවාරාති අතිවච වාරො අතිවාරො, ලොකමරියාදං අතික්කමිත්වා
අගමනියට්ඨානෙ කාමවසෙන වාරො මිච්ඡාවාරොති අත්ථො. අගමනියට්ඨානං නාම
— පුරිසානං මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතෘපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා භගිනිරක්ඛිතා
ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩාති දස,
ධනක්කිතා ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභටචුම්බටා දාසී ච
හරියා කම්මකාරී ච හරියා ධජාභටා මුහුත්තිකාති දසාති විසති ඉත්ථියො. ඉත්ථිසු පන
ද්විත්තං සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං දසන්තඤ්ච ධනක්කිතාදීනන්ති ද්වාදසන්තං
අඤ්ඤපුරිසා අගමනියට්ඨානං, ඉදමෙව ඉධ අධිප්පෙනං. ලක්ඛණතො පන
අසද්ධම්මාධිප්පායෙන කායද්වාරපචත්තා අගමනියට්ඨානවිතික්කමචෙනනා
අතිවාරො. තස්මා අතිවාරා.

මජ්ඣිමනිකායෙහි මජ්ඣිම චූළවග්ගොද්දරස්සංවාදෙහි සුඛං ව මෙරයඤ්ච, පිටතං තෙනාතිපානං, මජ්ඣිමස්ස පානං මජ්ඣිමපානං. යාය දස්සිලාවෙනනය මජ්ඣිමසංඝාතං පිටියසුරා,

පුවසුරා, ඔදනියසුරා, කිණ්ණපක්ඛිත්තා, සම්භාරසංයුත්තාති පඤ්චහෙදං සුරං වා, පුජ්ථාසවො, ඵලාසවො, මධ්වාසවො, ගුළාසවො, සම්භාරසංයුත්තොති පඤ්චහෙදං මෙරයං වා ඛිජනො පට්ඨාය කුසග්ගෙනාපි පිචති, සා වෙනනා මජ්ජපානං. තස්මා මජ්ජපානා ආරකා විරතා.

132. එවං “පාණාතිපාතා විරතා” තිආදිනා පහාතබ්බධම්මවසෙන විහජිත්වා දස්සිතං නිව්චසීලං පුත සමාදාතබ්බතාවසෙන එකතො කත්වා දස්සෙන්ති “පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා” ති ආහ. තත්ථ සික්ඛාපදන්ති සික්ඛිතබ්බපදං, සික්ඛාකොට්ඨාසෙති අත්ථො. අථ වා ක්කානාදයො සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා, පඤ්චසු පන සීලඨගෙසු යංකිඤ්චි අඨගං තාසං සික්ඛානං පතිට්ඨානට්ඨෙන පදන්ති සික්ඛානං පදත්තා සික්ඛාපදං, පඤ්ච සීලඨගාති. තස්මිං පඤ්චවිධෙ සික්ඛාපදෙ රතා අභිරතාති පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා. අරියසච්චාන කොට්ඨාති පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාභිසමයවසෙන දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසඬ්ඛාතෙසු චතුසු අරියසච්චෙසු කුසලා නිපුණා, පටිච්ඡේදවතුසච්චාති අත්ථො. ගොතමස්සාති භගවත්තං ගොත්තෙන කිත්තෙති. යසස්සිනොති කිත්තිමනො, පරිවාරවතො වා.

133. සාහන්ති සා යථාචුත්තගුණා අහං. සකෙන සීලෙනාති අනුස්සුකිතාදිනා අත්තනො සභාවසීලෙන ච උපොසථසීලාදිසමාදානසීලෙන ච කාරණභූතෙන. තඤ්චි සත්තානං කම්මස්සකතාය භිතසුඛාවහතාය ච විසෙසතො “සක”න්ති වුච්චති. තෙනෙවාහ –

“තඤ්චි තස්ස සකං හොති, තඤ්ච ආදාය ගච්ඡති;
තඤ්චස්ස අනුගං හොති, ඡායාච අනපායිති” ති. (සං. නි. 1.115);

යසසා ච යසස්සිනීති “උත්තරා උපාසිකා සීලාචාරසම්පන්නා අනුස්සුකී අමච්ඡරී අක්කොධනා” තිආදිනා “ආගතඵලා විඤ්ඤාතසාසනා” තිආදිනා ච යථාභූතගුණාධිගතෙන ජලතලෙ තෙලෙන විය සමන්තතො පත්ථටෙන කිත්තිසද්දෙන යසස්සිනී කිත්තිමතී, තෙන වා සීලගුණෙන ඉධ අධිගතෙන යසපරිවාරෙන යසස්සිනී සම්පන්නපරිවාරා. අනුභොමි සකං පුඤ්ඤන්ති යටුපචිතං අත්තනො පුඤ්ඤං පච්චනුභොමි. යස්ස භි පුඤ්ඤඵලං අනුභූයති, ඵලූපවාරෙන තං පුඤ්ඤමපි අනුභූයතිති වුච්චති. අථ වා පුටුජ්ජනභාවතො සුවරිතඵලමපි “පුඤ්ඤ”න්ති වුච්චති. යථාහ “කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු ඵම්මිදං පුඤ්ඤං පච්චස්සති” ති. සුඛිතා වම්භිනාමයාති දිබ්බසුඛෙන ච ඵලසුඛෙන ච සුඛිතා වම්භි භවාමි, කායිකචෙතසිකදුක්ඛාභාවතො අනාමයා අරොගා.

136. මම වාති ව-සද්දො සමුච්චයත්ථො. තෙන “මම වචනෙන ච වන්දෙය්‍යාසී, න තච සභාවෙනෙවා” ති වන්දනං සමුච්චිතොති. අනච්ඡරියන්තිආදිනා අත්තනො අරියසාචිකාභාවස්ස පාකට්ඨාචං දස්සෙති. තං භගවාතිආදි සඬ්භිතිකාරච්චනං. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

උත්තරාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. සිරිමාවිමානවණ්ණනා

සුත්තා ව තෙ පරමඅලඬකතා භයාති සිරිමාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ව සමයෙන හෙට්ඨා අනන්තරවත්ථුම්භි චුත්තා සිරිමා ගණිකා සොතාපත්තිඵලස්ස අධිගතත්තා විස්සජ්ජිතකිලිට්ඨකම්මන්තා භුත්වා සඬ්ඝස්ස අට්ඨ සලාකහත්තානි පට්ඨපෙසි. ආදිතො පට්ඨාය නිබ්බ්ඨං අට්ඨ භික්ඛු ගෙහං ආගච්ඡන්ති. සා “සජ්ජිං ගණ්හථ ඛිරං ගණ්හථා” තිආදීනි වත්වා තෙසං පත්තෙ පුරෙති, එකෙන ලද්ධං තිණ්ණම්භි චතුත්තම්භි පහොති, දෙවසිකං සොළසකභාපණපරිබ්බයෙන පිණ්ඩපාතො දීයති. අට්ඨකදිවසං එකො භික්ඛු තස්සා ගෙහෙ අට්ඨකහත්තං භුඤ්ජිත්වා තියොජනමත්ථකෙ එකං විහාරං අගමාසි. අථ නං සායං ථෙරුපට්ඨානෙ නිසින්නං පුච්ඡංසු, “ආවුසො, කහං භික්ඛං ගහෙත්වා ඉධාගතොසි” ති? “සිරිමාය අට්ඨකහත්තං මෙ භුත්ත” ති. “තං මනාපං කත්වා දෙනි, ආවුසො” ති. “න සක්කා තස්සා හත්තං වණ්ණෙතුං, අතිපණ්ණං කත්වා දෙනි, එකෙන ලද්ධං තිණ්ණම්භි චතුත්තම්භි පහොති, තස්සා පන දෙයාධම්මතොපි දස්සනමෙව උත්තරිතරං”. සා හි ඉත්ථි ඵවරුපා ව ඵවරුපා වාති තස්සා ගුණෙ කට්ඨෙසි.

අට්ඨකො භික්ඛු තස්සා ගුණකථං සුත්වා අදිස්වාපි සවනෙනෙව සිනෙහං උප්පාදෙත්වා “මයා තත්ථ ගන්ත්වා තං දට්ඨුං වට්ටති” ති අත්තනො වස්සග්ගං කට්ඨෙත්වා තං භික්ඛුං ධීතිකං පුච්ඡිත්වා “ස්වෙ, ආවුසො, තස්මිං ගෙහෙ ත්වං සඬ්ඝත්ථෙරො භුත්වා අට්ඨකහත්තං ලභිස්සසි” ති සුත්වා තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පත්තචීවරමාදාය පක්කන්තො පාතොව අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සලාකග්ගං පවිසිත්වා ධීතො සඬ්ඝත්ථෙරො භුත්වා තස්සා ගෙහෙ අට්ඨකහත්තං ලභි. යො පන සො භික්ඛු හියොයා භුඤ්ජිත්වා පක්කාමි, තස්ස ගතවෙලායමෙවස්සා සරීරෙ රොගො උප්පජ්ජි. තස්මා ආහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා නිපජ්ජි. අථස්සා දාසියො අට්ඨකහත්තං ලභිතුං ආගතෙ භික්ඛු දිස්වා ආරොචෙසු. සා ගන්ත්වා සහත්ථා පත්තෙ ගහෙතුං වා නිසිදාපෙතුං වා අසක්කොන්ති දාසියො ආණාපෙසි “අම්මා පත්තෙ ගහෙත්වා අයො නිසිදාපෙත්වා යාගුං පායෙත්වා බජ්ජකං දත්වා හත්තවෙලාය පත්තෙ පුරෙත්වා දෙථා” ති. තා “සාධු, අයො” ති භික්ඛු පච්චෙසෙත්වා යාගුං පායෙත්වා බජ්ජකං දත්වා හත්තවෙලාය හත්තස්ස පත්තෙ පුරෙත්වා තස්සා ආරොචයිංසු. සා “මං පරිග්ගහෙත්වා නෙථ, අයො වන්දිස්සාමි” ති වත්වා තාහි පරිග්ගහෙත්වා භික්ඛුනං සන්තිකං නීතා වෙධමානෙන සරීරෙන භික්ඛු වන්දි. සො භික්ඛු තං ඔලොකෙත්වා වින්තෙසි “ගිලානාය තාව අයං එතිස්සා රුපසොහා, අරොගකාලෙ පන සබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතාය ඉම්ඤ්ඤා කිදිසි රුපසම්පත්ති” ති. අථස්ස අනෙකවස්සකොට්ඨන්තිවිතො කිලෙසො සමුදාවරි. සො අඤ්ඤාණී භුත්වා හත්තං භුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තො පත්තං ආදාය විහාරං ගන්ත්වා පත්තං පිට්ඨාය එකමන්තෙ යට්ඨෙත්වා චීවරකණ්ණං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජි. අථ නං එකො සභායකො භික්ඛු යාවන්තොපි හොපෙතුං නාසක්ඛි, සො ඡින්නහත්තො අහොසි.

තං දිවසමෙව සායන්හසමයෙ සිරිමා කාලමකාසි. රාජා සත්ථු සාසනං පෙසෙසි “හන්තෙ, ජීවකස්ස කනිට්ඨහගිනී සිරිමා කාලමකාසි” ති. සත්ථා තං සුත්වා රඤ්ඤො සාසනං පහිණි “සිරිමාය සරීරඤ්ඤාපනකිවිචං නත්ථී, ආමකසුසානෙ තං යථා කාකාදයො න බාදන්ති, තථා නිපජ්ජාපෙත්වා රක්ඛාපෙථා” ති. රාජා තථා අකාසි. පටිපාටියා තයො දිවසා අතික්කන්තා, චතුත්ථෙ දිවසෙ සරීරං උද්ධුමාසි, නවහි වණ්ණමුඛෙහි පුළුවකා පග්ගරිංසු, සකලසරීරං හින්තසාලිහත්තවාටි විය අහොසි. රාජා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි “යථෙත්වා ගෙහරක්ඛණකදාරකෙ සිරිමාය දස්සනත්ථං අනාගච්ඡන්තානං අට්ඨ කභාපණා දණ්ඨො” ති. සත්ථු සන්තිකඤ්ච පෙසෙසි “බුද්ධජ්ජමුඛො කිර සඬ්ඝො සිරිමාය දස්සනත්ථං ආගච්ඡතු” ති. සත්ථා හික්ඛුනං ආරොවාපෙසි “සිරිමාය දස්සනත්ථං ගමිස්සාමා” ති.

සොපි දහරහික්ඛු වත්තාරො දිවසෙ කස්සචි වචනං අග්ගහෙත්වා ඡින්තහත්තොව නිපජ්ජී. පත්තෙ හත්තං පුතිකං ජාතං, පත්තෙ මලමිපි උට්ඨහි. අථ සො සහායකහික්ඛුනා උපසඬ්ඤාමිත්වා “ආවුසො සත්ථා සිරිමාය දස්සනත්ථං ගච්ඡති” ති වුවචමානො තථා ඡාතජ්ඣත්තොපි “සිරිමා” ති වුත්තපදෙයෙව සහසා උට්ඨහිත්වා “සත්ථා සිරිමං දට්ඨං ගච්ඡති, ත්වමිපි ගමිස්සසි” ති? “ආම ගමිස්සාමි” ති හත්තං ඡඩ්ඨෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා හික්ඛුසඬ්ඝෙන සද්ධිං අගමාසි. සත්ථා හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො එකපස්සෙ අට්ඨාසි, හික්ඛුනිසඬ්ඝොපි රාජපරිසාපි උපාසකපරිසාපි උපාසිකාපරිසාපි එකෙකපස්සෙ අට්ඨංසු.

සත්ථා රාජානං පුච්ඡී “කා එසා, මහාරාජා” ති? “හන්තෙ, ජීවකස්ස කනිට්ඨහගිනී සිරිමා නාමා” ති. “සිරිමා එසා” ති? “ආම, හන්තෙ” ති. තෙන හි නගරෙ හෙරිං වරාපෙහි “සහස්සං දත්වා සිරිමං ගණ්හන්තු” ති. රාජා තථා කාරෙසි, එකොපි “හ”න්ති වා “හු”න්ති වා වදන්තො නාම නාහොසි. රාජා සත්ථු ආරොවෙසි “න ගණ්හන්ති හන්තෙ” ති, තෙන හි මහාරාජ අග්ගං ඔහාපෙහීති. රාජා “පඤ්චසතානි දත්වා ගණ්හන්තු” ති හෙරිං වරාපෙත්වා කඤ්චි ගණ්හනකං අදිස්වා “අඩ්ඨතෙය්‍යාසතානි, ද්වෙසතානි, සතං, පඤ්ඤාසං, පඤ්චවිසති, වීසති කභාපණෙ, දස කභාපණෙ, පඤ්ච කභාපණෙ, එකං කභාපණං, අඩ්ඨං, පාදං, මාසකං, කාකණිකං දත්වා සිරිමං ගණ්හන්තු” ති හෙරිං වරාපෙත්වා “මුඛාපි ගණ්හන්තු” ති හෙරිං වරාපෙසි, තථාපි “හ”න්ති වා “හු”න්ති වා වදන්තො නාම නාහොසි. රාජා “මුඛාපි, හන්තෙ, ගණ්හන්තො නත්ථී” ති ආහ. සත්ථා “පස්සථ, හික්ඛවෙ, මහාජනස්ස පියමාතුගාමං, ඉමස්මිංයෙව නගරෙ සහස්සං දත්වා පුබ්බෙ එකදිවසං ලහිංසු, ඉදානි මුඛාපි ගණ්හන්තො නත්ථී එවරුපං නාම රුපං ඛයවයජ්ජත්තං ආහරිමෙහි අලඬ්ඝකාරෙහි විචිත්තකතං නවන්තං වණ්ණමුඛානං වසෙන අරුභුතං තීහි අට්ඨස්සෙහි සමුස්සිතං නිව්වාතුරං කෙවලං බාලමහාජනෙන බහුධා සඬ්ඝජ්ජිතතාය බහුසඬ්ඝජ්ජං අද්ධුවං අත්තභාව”න්ති දස්සෙන්නො –

“පස්ස විත්තකතං බිම්බං, අරුකායං සමුස්සිතං;
ආතුරං බහුසඬ්ඝජ්ජං, යස්ස නත්ථී ධුවං ධීති” ති. (ථෙරගා. 1160) –

ගාථාමාන. දෙසනාපරියොසානෙ සිරිමාය පටිබද්ධවිත්තො හික්ඛු විගතජන්දරාගො
හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි, චතුරාසිනියා පාණසහස්සානං
ධම්මානිසමයො අහොසි.

තෙන ච සමයෙන සිරිමා දෙවකඤ්ඤා අත්තනො විභවසම්ඤ්ඨං ඔලොකෙන්වා
ආගතට්ඨානං ඔලොකෙන්ති පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො සරීරසමීපෙ
හික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතං භගවත්තං යීතං මහාජනකායඤ්ච සන්නිපතිතං දිස්වා පඤ්චහි
දෙවකඤ්ඤාසතෙහි පරිවුතා පඤ්චහි රථසතෙහි දිස්සමානකායා ආගන්ත්වා රථතො
ඔතරිත්වා සපරිවාරා භගවත්තං වන්දිත්වා කතඤ්ජලී අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන
ආයස්මා වඩ්ඪිග්ගො භගවතො අවිදුරෙ යීතො භොති. සො භගවත්තං එතදවොච
“පටිභාති මං භගවා එකං පඤ්භං පුච්ඡිතු”න්ති. “පටිභාතු තං වඩ්ඪිසා”ති භගවා
අවොච. ආයස්මා වඩ්ඪිග්ගො තං සිරිමං දෙවධීතරං —

137.

“යුත්තා ච තෙ පරමඅලඬ්ඨකතා භයා, අධොමුඛා අසසිගමා බලී ජවා;
අහිනිමිමිතා පඤ්චරථාසතා ච තෙ, අන්වෙන්ති තං සාරථීවොදිතා භයා.

138.

“සා තිට්ඨසි රථවරෙ අලඬ්ඨකතා,
ඔභාසයං ජලමීච ජොති පොචකො;
පුච්ඡාමි තං වරතනු අනොමදස්සනෙ,
කස්මා නු කායා අනධිවරං උපාගමී”ති. — පටිපුච්ඡි;

137. තත්ථ යුත්තා ච තෙ පරමඅලඬ්ඨකතා භයාති පරමං අතිවිය විසෙසතො
අලඬ්ඨකතා, පරමෙහි වා උත්තමෙහි දිබ්බෙහි අස්සාලඬ්ඨකාරෙහි අලඬ්ඨකතා, පරමා වා
අග්ගා සෙට්ඨා ආජාතීයා සබ්බාලඬ්ඨකාරෙහි අලඬ්ඨකතා භයා අස්සා තෙ තව රථෙ
යොජිතා, යුත්තා වා තෙ රථස්ස ච අනුච්ඡවිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤං වා සදිසතාය යුත්තා
සංසට්ඨාති අත්ථො. එත්ථ ච “පරමඅලඬ්ඨකතා”ති පුරිමස්මිං පක්ඛෙ සන්ධිං අකත්වා
දුතියස්මිං පක්ඛෙ අවිහත්තිකනිද්දෙසො දට්ඨබ්බො. අධොමුඛාති හෙට්ඨාමුඛා. යදිපි
තෙ තදා පකතියාව යීතා, දෙවලොකතො ඔරොහණවසෙන “අධොමුඛා”ති වුත්තා.
අසසිගමාති වෙභාසංගමා. බලීති බලවත්තො. ජවාති ජවතකා, බලවත්තො වෙච
වෙගවත්තො වාති අත්ථො. අහිනිමිමිතාති තව පුඤ්ඤකම්මෙන නිමිමිතා
නිබ්බත්තා. සයං නිමිමිතමෙව වා සන්ධාය “අහිනිමිමිතා”ති වුත්තං.
නිමිමානරතිභාවතො සිරිමාය දෙවධීතාය. පඤ්චරථාසතාති ගාථාසුඛත්ථං ථකාරස්ස
දීසං ලිඬ්ඨවිපල්ලාසඤ්ච කත්වා වුත්තං, විහත්තිඅලොපො වා දට්ඨබ්බො, පඤ්ච
රථසතානිති අත්ථො. අන්වෙන්ති තං සාරථීවොදිතා භයාති සාරථීහි වොදිතා විය
රථෙසු යුත්තා ඉමෙ භයා හද්දෙ, දෙවතෙ, තං අනුගච්ඡන්ති. “සාරථීවොදිතා”ති
කෙච්චි පඨන්ති, සාරථීහි අවොදිතා එච අනුගච්ඡන්තිති අත්ථො. “සාරථීවොදිතා
භයා”ති එකංයෙව වා පදං ගාථාසුඛත්ථං දීසං කත්වා වුත්තං, සාරථීවොදිතභයා
පඤ්ච රථසතාති යොජනා.

138. සා තිටියසීති සා ත්වං තිටියසි. රථවරෙති රජුත්තමෙ. අලඬිකතාති සට්ඨිසකටභාරෙහි දිබ්බාලඬිකාරෙහි අලඬිකතසරීරා. ඔභාසයං ජලමීව ජොති පාවකොති ඔභාසෙන්ති ජොතිරිව ජලන්ති පාවකො විය ව තිටියසි, සමන්තතො ඔභාසෙන්ති ජලන්ති තිටියසීති වුත්තං හොති. “ජොති” ති ව චන්දිමසුරියනක්ඛත්තතාරකරූපානං සාධාරණනාමං. චරතනුති උත්තමරූපධරෙ සබ්බඬිගසොහනෙ. තතො එව අනොමදස්සනෙ අලාමකදස්සනෙ, දස්සනීයෙ පාසාදිකෙති අත්ථො. කස්මා නු කායා අනධිවරං උපාගමීති කුතො නාම දෙවකායතො අනුත්තරං සම්මාසම්බුද්ධං පයිරූපාසනාය උපගඤ්ජි උපගතාසි.

එවං ටෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා අත්තානං ආවිකරොන්ති –

139.

“කාමග්ගපත්තානං යමාහුනුත්තරං, නිම්මාය නිම්මාය රමන්ති දෙවතා; තස්මා කායා අවිජරා කාමවණ්ණිනී, ඉධාගතා අනධිවරං නමස්සිතු” ති. –

ගාථමාහ.

139. තත්ථ කාමග්ගපත්තානං යමාහුනුත්තරන්ති කාමුපභොගෙහි අග්ගභාවං පත්තානං පරනිමිතිවසවත්තීනං දෙවතාං යං දෙවකායං යසෙන භොගාදිවසෙන ව අනුත්තරන්ති වදන්ති, තතො කායා. නිම්මාය නිම්මාය රමන්ති දෙවතාති නිම්මානරතිදෙවතා අත්තනා යථාරූචිතෙ කාමෙ සයං නිමිතිනිත්වා නිමිතිනිත්වා රමන්ති කීළන්ති ලළන්තා අභිරමන්ති. තස්මා කායාති තස්මා නිම්මානරතිදෙවතිකායා. කාමවණ්ණිනීති කාමරූපධරා යථිච්ඡිතරූපධාරිනී. ඉධාගතාති ඉධ ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ, ඉමං වා මනුස්සලොකං ආගතා.

එවං දෙවතාය අත්තනො නිම්මානරතිදෙවතාභාවෙ කථිතෙ පුන ටෙරො තස්සා පුරිමභවං තත්ථ කතපුඤ්ඤකම්මං ලද්ධිඤ්ච කථාපෙතුකාමො –

140.

“කිං ත්වං පුරෙ සුවරිතමාවරීධ, කෙනච්ඡසී ත්වං අමිතයසා සුබ්බෙධිතා; ඉද්ධි ව තෙ අනධිවරා විහඬිගමා, වණ්ණො ව තෙ දස දිසා විරොචති.

141.

“දෙවෙහි ත්වං පරිවුතා සක්කතා වසි,
කුතො වුතා සුගතිගතාසි දෙවතෙ;
කස්ස වා ත්වං වචනකරානුසාසනිං,
ආවික්ඛ මෙ ත්වං යදි බුද්ධසාවිකා” ති. – ද්වෙ ගාථා අභාසි;

140. තත්ථ ආවරිති දීඝං කත්වා වුත්තං, උපවිනීති අත්ථො. ඉධාති නිපාතමත්තං, ඉධ වා ඉමස්මිං දෙවත්තභාවෙ. කෙනච්ඡසීති කෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අස්සත්ථා අවිජසී. “කෙනාසී ත්ව” ති කෙචි පදන්ති. අමිතයසාති න මිතයසා

අනප්පකපරිවාරා. සුඛෙධිතාති සුඛෙන වඩ්ඪිතා, සුපරිබුහිතදිබ්බසුඛාති අත්ථො.
 ඉද්ධිති දිබ්බානුභාවො. අනධිවරාති අධිකා විසිට්ඨා අඤ්ඤා ඵතිස්සා නත්ථිති
 අනධිවරා, අතිඋත්තමාති අත්ථො. විහඬිගමාති වෙහාසගාමිනී. දස දිසාති දසපි දිසා.
 විරොචතීති ඔහාසෙති.

141. පරිවුතා සක්කතා වසීති සමන්තතො පරිවාරිතා සම්භාවිතා ව අසි. කුතො
 වුතා සුගතිගතාසීති පඤ්චසු ගතිසු කතරගතිතො වුතා හුත්වා සුගතිං ඉමං දෙවගතිං
 පටිසන්ධිවසෙන උපගතා අසි. කස්ස වා ත්වං වචනකරානුසාසනීන්ති කස්ස නු වා
 සත්ථු සාසනෙ පාවචනෙ ඔවාදානුසාසනීසම්පටිච්ඡනෙන ත්වං වචනකරා අසීති
 යොජනා. කස්ස වා ත්වං සත්ථු වචනකරා අනුසාසකස්ස අනුසිට්ඨියං
 පතිට්ඨානෙනාති ඵලං වා ඵත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. ඵලං අනුද්දෙසිකවසෙන තස්සා
 ලද්ධිං පුච්ඡිත්වා පුත උද්දෙසිකවසෙන “ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදි බුද්ධසාවිකා”ති
 පුච්ඡති. තත්ථ බුද්ධසාවිකාති සබ්බමපි ඤෙය්‍යාධම්මං සයම්භුඤ්ඤාණෙන හත්ථනලෙ
 ආමලකං විය පච්චක්ඛතො බුද්ධත්තා බුද්ධස්ස භගවතො ධම්මස්සවනන්තෙ
 ජාතාති බුද්ධසාවිකා.

ඵලං ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං කථෙන්නී දෙවතා ඉමා ගාථා අභාසි –

142.
 “නගන්තරෙ නගරවරෙ සුමාපිනෙ, පරිවාරිකා රාජවරස්ස සිරිමනො;
 නච්චෙ ගීතෙ පරමසුසික්ඛිතා අහුං, සිරිමාති මං රාජගහෙ අවෙදිංසු.

143.
 “බුද්ධො ව මෙ ඉසිනිසහො විනායකො, අදෙසයි සමුදයදුක්ඛනිච්චතං;
 අසඬ්ඛනං දුක්ඛනිරොධ සස්සනං, මග්ගඤ්චිමං අකුට්ඨමඤ්ජසං සිවං.

144.
 “සුත්වානහං අමතපදං අසඬ්ඛනං, තථාගතස්සනධිවරස්ස සාසනං;
 සීලෙස්වහං පරමසුසංවුතා අහුං, ධම්මෙ ධීතා නරවරබුද්ධදෙසිනෙ.

145.
 “ඤ්ඤත්වානහං විරජපදං අසඬ්ඛනං, තථාගතෙනනධිවරෙන දෙසිතං;
 තත්ථෙවහං සමථසමාධිමාචුසිං, සායෙව මෙ පරමනියාමතා අහු.

146.
 “ලද්ධානහං අමතවරං විසෙසනං, ඵකංසිකා අභිසමයෙ විසෙසිය;
 අසංසයා බහුජනපුජිතා අහං, බ්බිඬාරතිං පච්චනුභොමනප්පකං.

147.
 “ඵලං අහං අමතදසම්භි දෙවතා, තථාගතස්සනධිවරස්ස සාවිකා;
 ධම්මද්දසා පඨමඵලෙ පතිට්ඨිතා, සොතාපන්නා න ව පන මත්ථි දුග්ගති.

148.

“සා වන්දිතුං අනධිවරං උපාගමිං, පාසාදිකෙ කුසලරතෙ ව හික්ඛවො;
නමස්සිතුං සමණසමාගමං සිවං, සගාරවා සිරිමනො ධම්මරාජිනො.

149.

“දිස්වා මුනිං මුදිතමනම්හි ජිණිතා, තථාගතං නරවරදම්මසාරථිං;
තණ්හවිජ්ඣං කුසලරතං විනායකං, වන්දාමහං පරමහිතානුකම්පක”න්ති.

142. තත්ථ නගන්තරෙති ඉසිගිලිවෙපුල්ලවෙහාරපණ්ඩවගිජ්ඣකුටසඬ්ඛානානං පඤ්චන්තං පබ්බතානං අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙකු, යතො තං නගරං “ගිරිබ්බජ”න්ති වුවවති. නගරවරෙති උත්තමනගරෙ, රාජගහං සන්ධායාහ. සුමාපිතෙති මහාගොවින්දපණ්ඩිතෙන වත්ථුච්ඡ්ථාපිධිතා සම්මදෙව නිවෙසිතෙ. පරිවාරිකාති සංගීතපරිවරියාය උපට්ඨායිකා. රාජවරස්සාති බිම්බිසාරමහාරාජස්ස. සිරිමනොති එත්ථ “සිරිති බුද්ධිපුඤ්ඤානං අධිවචන”න්ති වදන්ති. අථ වා පුඤ්ඤනිබ්බන්තා සරිරසොහග්ගාදිසම්පත්ති කතපුඤ්ඤං නිස්සයති, කතපුඤ්ඤෙහි වා නිස්සියතිති “සිරි”ති වුවවති, සා එතස්ස අත්ථිති සිරිමා, තස්ස සිරිමනො. පරමසුසික්ඛිතාති අතිවිය සම්මදෙව ව සික්ඛිතා. අහුන්ති අහොසිං. අවෙදිංසුති අඤ්ඤාසුං.

143. ඉසිනිසහොති ගවසතජෙට්ඨකො උසහො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො වසහො, වජ්ජතජෙට්ඨකො වා උසහො, වජ්ජහස්සජෙට්ඨකො වසහො, සබ්බගවසෙට්ඨො සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසනිසතසද්දෙහිපි අසම්පකම්පියො නිසහො. රථා සො අත්තනො නිසහබලෙන සමන්තාගතො චතුර්හි පාදෙහි පථවිං උජ්ජිලෙත්වා කෙනවි පරිස්සයෙන අකම්පියො අවලට්ඨානෙන තිට්ඨති, එවං හගවා දසහි තථාගතබලෙහි සමන්තාගතො චතුර්හි වෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපථවිං උජ්ජිලෙත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනවි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පියො අවලට්ඨානෙන තිට්ඨති, තස්මා නිසහො වියාති නිසහො. සිලාදීනං ධම්මක්ඛන්ධානං එසනට්ඨෙන “ඉසි”ති ලද්ධවොහාරෙසු සෙක්ඛාසෙක්ඛඉසිසු නිසහො, ඉසිනං වා නිසහො, ඉසි ව සො නිසහො වාති වා ඉසිනිසහො. වෙනෙයාසත්තෙ විනෙතිති විනායකො, නායකවිරහිතොති වා විනායකො, සයම්භුති අත්ථො.

අදෙසයි සමුදයදුක්ඛනිවචනන්ති සමුදයසච්චස්ස ව දුක්ඛසච්චස්ස ව අනිවචනං වයධම්මතං අහාසි. තෙන “යංකිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම”න්ති අත්තනො අහිසමයඤ්ඤාණස්ස පවත්තිආකාරං දස්සෙති. සමුදයදුක්ඛනිවචනන්ති වා සමුදයසච්චඤ්ච දුක්ඛසච්චඤ්ච අනිවචනඤ්ච. තත්ථ සමුදයසච්චදුක්ඛසච්චග්ගහණෙන විපස්සනාය භූමිං දස්සෙති, අනිවචනාගහණෙන තස්සා පවත්තිආකාරං දස්සෙති. සඬ්ඛාරානඤ්ච අනිවචාකාරෙ විභාවිතෙ දුක්ඛාකාරො අනත්තාකාරොපි විභාවිතොයෙව හොති තංනිබන්ධනත්තා තෙසං. තෙනාහ “යදනිවචං, තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං, තදනත්තා”ති (සං. නි. 3.15). අසඬ්ඛනං දුක්ඛනිරොධසස්සතන්ති කෙනවි පච්චයෙන න සඬ්ඛනන්ති අසඬ්ඛනං, සබ්බකාලං

තථ්‍යාවෙන් සස්සතං, සකලවට්ටදුක්ඛනිරොධභාවතො දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චක්ඛේව මෙ අදෙසයිති යොජනා. මග්ගඤ්චිමං අකුට්ඨමඤ්ජසං සිවන්ති අන්තද්වයපරිවජ්ජනෙන කුට්ඨභාවකරානං මායාදීනං කායවච්ඡාදීනඤ්ච පභානෙන අකුට්ඨං, තතො ඵළ අඤ්ජසං, අසිවභාවකරානං කාමරාගාදීනං සමුච්ඡින්නදනෙන සිවං නිබ්බානං. මග්ගන්ති නිබ්බානන්ථිකෙහි මග්ගීයති, කිලෙසෙ වා මාරෙන්තො ගච්ඡති ‘‘මග්ගො’’ති ලද්ධනාමං ඉදං තුම්භාකඤ්ච මමඤ්ච පච්චක්ඛන්තං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදාසඬ්ඛානං අරියසච්චක්ඛේව මෙ අදෙසයිති යොජනා.

144. සුත්වානහං අමතපදං අසඬ්ඛනං, තථාගතස්සනධිවරස්ස සාසනන්ති ඵත්ථ අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – තථා ආගමනාදිඅත්ථොන තථාගතස්ස, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගභාවතො අනධිවරස්ස, සම්මාසම්බුද්ධස්ස අමතපදං අසඬ්ඛනං නිබ්බානං උද්දිස්ස දෙසිතත්තා, අමතස්ස වා නිබ්බානස්ස පටිපජ්ජනුපායත්තා කෙනච්ඡි අසඬ්ඛරණීයත්තා ච අමතපදං අසඬ්ඛනං සාසනං සද්ධම්මං අහං සුත්වානාති. සීලෙස්වහන්ති සීලෙසු නිජ්ජාදෙතඬ්ඛෙසු අහං. පරමසුසංවුත්තාති අතිවිය සම්මදෙව සංවුත්තා. අහුන්ති අහොසිං. ධම්මෙ යිත්තාති පටිපත්තිධම්මෙ පතිට්ඨිතා.

145. ඤත්වානාති සච්ඡිකිරියාහිසමයවසෙන ජානිත්වා. තත්ථොවාති තස්මිංයෙව ඛණේ, තස්මිංයෙව වා අත්තභාවෙ. සමථසමාධිමාචුසිත්ති පච්චනිකධම්මානං සමුච්ඡෙදවසෙන සමනතො වුපසමනතො පරමත්ථසමථභූතං ලොකුත්තරසමාධිං ආචුසිං අධිගච්ඡිං. යදිපි යස්මිං ඛණේ නිරොධස්ස සච්ඡිකිරියාහිසමයො, තස්මිංයෙව ඛණේ මග්ගස්ස භාවනාහිසමයො, ආරම්මණපටිච්චෙධං පන භාවනාපටිච්චෙධස්සෙව පුරිමසිද්ධිකාරණං විය කත්වා දස්සෙතුං –

‘‘ඤත්වානහං විරජපදං අසඬ්ඛනං, තථාගතෙනනධිවරෙන දෙසිතං’’.

තත්ථොවහං ‘සමථසමාධිමාචුසිත්ති වුත්තං යථා ‘‘චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ’’න්ති (ම. නි. 1.400; 3.421; සං. නි. 4.60). ඤත්වානාති වා සමානකාලවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතඬ්ඛං යථා ‘‘නිහන්ත්වාන තමං සඬ්ඛං, ආදිච්චො නහමුග්ගතො’’ති. සායෙවාති යා ලොකුත්තරසමාධිචුසනා ලද්ධා, සායෙව. පරමනියාමකාති පරමා උත්තමා මග්ගනියාමකා.

146. විසෙසනන්ති පුපුජ්ජනෙහි විසෙසකං විසිට්ඨභාවසාධකං. ඵකංසිකාති ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඬ්ඝො’’ති ඵකංසගාහවතී රතනත්තයෙ නිබ්බිච්ඡිච්ඡා. අභිසමයෙ විසෙසියාති සච්චපටිච්චෙධවසෙන විසෙසං පත්වා. ‘‘විසෙසිතී’’තිපි පදන්ති, අභිසමයහෙතු විසෙසවතීති අත්ථො. අසංසයාති සොළසවත්ථුකාය අට්ඨවත්ථුකාය ච විචිකිච්ඡාය පහිනත්තා අපගතසංසයා. ‘‘අසංසියා’’ති කෙච්චි පදන්ති. ඛණ්ණපුපුජ්ජනාති සුගතීහි පරෙහි පත්ථනියගුණාති අත්ථො. ඛිඩ්ඛාරනිත්ති ඛිඩ්ඛාභූතං රතිං, අථ වා ඛිඩ්ඛඤ්ච රතිඤ්ච ඛිඩ්ඛාවිහාරඤ්ච රතිසුඛඤ්ච.

147. අමතදසම්භීති අමතදසා නිබ්බානදස්සාවතී අමභි. ධම්මද්දසාති
චතුසච්චධම්මං දිට්ඨවතී. සොතාපන්නාති අරියමග්ගසොතං ආදිතො පන්නා. න ච
පන මත්ථී දුග්ගතීති න ච පන මෙ අත්ථී දුග්ගති අවනිපාතධම්මත්තා.

148. පාසාදිකෙති පසාදාවහෙ. කුසලරතෙති කුසලෙ අනවජ්ජධම්මෙ නිබ්බානෙ
රතෙ. භික්ඛවොති භික්ඛු නමස්සිතුං උපාගමීන්ති යොජනා. සමණසමාගමං සිවන්ති
සමණානං සමිතපාපානං බුද්ධබුද්ධසාවකානං සිවඤ්ච ධම්මං බෙමං සමාගමං
සඬගමං පයිරුපාසිතුං උපාගමීන්ති සම්බන්ධො. සිරිමතො ධම්මරාජීනොති
භූමිමත්ථෙප සාම්චවනං. සිරිමති ධම්මරාජීනීති අත්ථො. එවමෙව ච කෙච්ච පඨන්ති.

149. මුදිතමනම්භීති මොදිතමනා අමභි. පීණිතාති තුට්ඨා, පීතිරසවසෙන වා
තිත්තා. නරවරදම්මසාරථීන්ති නරවරො ච සො අග්ගපුග්ගලත්තා, දම්මානං
දමෙනබ්බානං වෙනෙය්‍යානං නිබ්බානාහිමුඛං සාරණතො දම්මසාරථී වාති
නරවරදම්මසාරථී, තං. පරමභිතානුකම්පකන්ති පරමෙන උත්තමෙන භිතෙන
සබ්බසත්තානං අනුකම්පකං.

එවං සිරිමා දෙවධීතා අත්තනො ලද්ධිපවෙදනමුඛෙන රතනත්තයෙ පසාදං
පවෙදෙත්වා හගවත්තං භික්ඛුසඬ්ඨසඤ්ච වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා
දෙවලොකමෙව ගතා. හගවා තමෙව ඔතිණ්ණවත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ධම්මං
දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පාපුණි,
සම්පත්තපරිසායපි සා ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා ජාතාති.

සිරිමාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. කෙසකාරීවිමානවණ්ණනා

ඉදං විමානං රුචිරං පහස්සරන්ති කෙසකාරීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන බො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු
පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය බාරාණසිං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තෙ
අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහද්වාරසමීපෙන ගච්ඡන්ති. තස්මිඤ්ච ගෙහෙ
බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා කෙසකාරී නාම ගෙහද්වාරසමීපෙ මාතු සිසතො උභකා ගණ්හන්ති
තෙ භික්ඛු ගච්ඡන්තෙ දිස්වා මාතරං ආහ “අම්ම, ඉමෙ පබ්බජිතා පඨමෙන
යොබ්බනෙන සමන්තාගතා අභිරුපා දස්සනීයා පාසාදිකා සුබ්බමාලා කෙනචි
පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතා මඤ්ඤෙ, කස්මා නු බො ඉමෙ ඉමස්මිංයෙව වයෙ
පබ්බජන්ති” ති? තං මාතා ආහ “අත්ථී, අම්ම, සකාපුත්තො සකාකුලා පබ්බජිතො
බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣිකල්‍යාණං
පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්බඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං, පරිසුද්ධං
බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, තස්ස ඉමෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජන්ති” ති.

තෙන ච සමයෙන ආගතඵලො විඤ්ඤාතසාසනො අඤ්ඤතරො උපාසකො
තාය වීථියා ගච්ඡන්තො තං කථං සුත්වා තාසං සන්තිකං උපසඬ්ඨිමි. අථ නං

බ්‍රාහ්මණී ආහ “එතරහි බො උපාසක බහු කුලපුත්තා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තං ඤාතිපරිවට්ටං පභාය සකාසමයෙ පබ්බජන්ති, තෙ කිං නු බො අත්ථවසං සම්පස්සන්තා පබ්බජන්ති” ති? තං සුත්වා උපාසකො “කාමෙසු ආදීනවං, නෙක්ඛම්මෙ ව ආනිසංසං සම්පස්සන්තා” ති වත්වා අත්තනො ඤාණබලානුරූපං තමත්ථං විත්ථාරතො කටෙසි, තිණ්ණඤ්ච රතනානං ගුණෙ පකාසෙසි, පඤ්චන්තං සීලානං දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච ගුණානිසංසං පවෙදෙසි. අථ බ්‍රාහ්මණධීතා තං “කිං අම්භෙහිපි සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාය තයා චුත්තෙ ගුණානිසංසෙ අධිගන්තුං සක්කා” ති පුච්ඡී. සො “සබ්බසාධාරණා ඉමෙ ධම්මා භගවතා භාසිතා, කස්මා න සක්කා” ති වත්වා තස්සා සරණානි ව සීලානි ව අදාසි. සා ගහිතසරණා සමාදින්නසීලා ව හුත්වා පුන ආහ “කිං ඉතො උත්තරි අඤ්ඤම්පි කරණීයං අත්ථී” ති. සො තස්සා විඤ්ඤාභාවං සල්ලක්ඛෙන්තො “උපනිස්සයසම්පන්නා භවිස්සති” ති ඤත්වා සරීරසභාවං විභාවෙන්තො ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං කටෙත්වා කායෙ විරාගං උප්පාදෙන්වා උපරි අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තාය ධම්මීයා කථාය සංවෙජෙන්වා විපස්සනාමග්ගං ආවික්ඛිත්වා ගතො. සා තෙන චුත්තනයං සබ්බං මනසි කත්වා පටිකුලමනසිකාරෙ සමාහිතවිත්තා විපස්සනං පටිඨපෙන්වා උපනිස්සයසම්පන්නියා න විරස්සෙව සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අථාපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්ති, සතසහස්සඤ්චස්සා අච්ඡරාපරිවාරො අභොසි. තං සක්කො දෙවරාජා දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතවිත්තජාතො පමුදිතහදයො –

150.

“ඉදං විමානං රූචිරං පහස්සරං, වෙළිරියථම්භං සතතං සුනිම්මිතං;
සුවණ්ණරුක්ඛෙහි සමන්තමොත්ථතං, යානං මමං කම්මවිපාකසම්භවං.

151.

“තනුපපන්නා පුරිමච්ඡරා ඉමා, සතං සහස්සානි සකෙන කම්මුනා;
තුචංසි අප්ඤ්ඤාපගතා යසස්සිනී, ඔභාසයං තිට්ඨසි පුබ්බදෙවතා.

152.

“සසි අධිග්ගය්හ යථා විරොචති, නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකාගණං;
තට්ඨෙ ත්වං අච්ඡරාසඬගණං ඉමං, දද්දල්ලමානා යසසා විරොචසි.

153.

“කුතො නු ආගම්ම අනොමදස්සනෙ, උපපන්නා ත්වං භවතං මමං ඉදං;
බ්‍රහ්මංව දෙවා තිදසා සහින්දකා, සබ්බෙ න තප්පාමසෙ දස්සනෙන ත්” ත්ති.

—

වතුහි ගාථාහි තාය කතකම්මං පුච්ඡී.

150. තත්ථ ඉදං විමානන්ති යස්මිං විමානෙ සා දෙවතා උප්පන්නා, තං අත්තනො විමානං සන්ධායාහ. සතතන්ති සබ්බකාලං රූචිරං පහස්සරන්ති යොජනා.

සතතන්ති වා සම්මානතං, අතිවිය විත්ථිණ්ණන්ති අත්ථො. සමන්තමොත්ථතන්ති සමන්තතො අවත්ථතං ඡාදිතං. යානන්ති විමානමෙව සන්ධාය වදති. තඤ්චි තිට්ඨන්ති එත්ථ කතපුඤ්ඤාති යානන්ති වුච්චති. කම්මවිපාකසම්භවන්ති කම්මවිපාකභාවෙන සම්භූතං, කම්මවිපාකෙන වා සහ සම්භූතං. මමන්ති ඉදං මම යානං මම කම්මවිපාකසම්භවන්ති ද්විතිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං.

151. තනුපපන්නාති ගාථාය අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – තනු තස්මිං යථාචුත්තෙ විමානෙ උපපන්නාති නිබ්බත්තා පගෙව උප්පන්නත්තා පුබ්බදෙවතා ඉමා පුරිමා අවිජරායො පරිමාණතො සතං සහස්සානි. තුවංසිති ත්වං අසි සකෙන කම්මුනා අප්ඤ්ඤාපගතා උපපන්නා. යසස්සිනීති පරිවාරසම්පන්නා, තෙනෙව සකෙන කම්මුනා කම්මානුභාවෙන ඔභාසයන්ති විරොචමානා තිට්ඨසිති.

152. ඉදානි තමෙව ඔභාසනං උපමාය විභාවෙන්තො “සසි”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – යථා සසලඤ්ජනයොගෙන “සසි”ති, නක්ඛත්තෙහි අධිකගුණතාය “නක්ඛත්තරාජා”ති ව ලද්ධනාමො වන්දො සබ්බං තාරකාගණං අධිග්ගස්භ අභිභවිත්වා විරොචති විරාජති, තට්ඨ ත්වං ඉමං අවිජරානං දෙවකඤ්ඤානං ගණං සමුහං අත්තතො යසසා දද්දල්ලමානා අතිවිය විජ්ජොතමානා විරොචසිති. එත්ථ ව “ඉමා”ති “ඉම”න්ති ව නිපාතමත්තං. කෙවි පන “නක්ඛත්තරාජාරිව තාරාගණං තට්ඨ ත්ව”න්ති පඨන්ති.

153. ඉදානි තස්සා දෙවතාය පුරිමභවං තත්ථ කතපුඤ්ඤඤව පුච්ඡන්තො “කුතො නු ආගම්මා”ති ගාථමාහ. තත්ථ කුතො නු ආගම්මාති කුතො නු භවතො කුතො නු පුඤ්ඤකම්මතො කාරණභූතතො ඉදං මම භවනං ආගම්ම හද්දෙ අනොමදස්සනෙ සබ්බඬ්ඨගසොභනෙ ත්වං උපපන්නා උප්පත්තිගහණවසෙන උපගතා. “අනොමදස්සනෙ”ති චුත්තමෙවත්ථං උපමාය පකාසෙන්තො “බ්‍රහ්මංව දෙවා තිදසා සහින්දකා, සබ්බෙ න තප්පාමසෙ දස්සනෙන ත”න්ති ආහ. තත්ථ යථා බ්‍රහ්මානං සහම්පතිං සනඬ්ඤාමාරං වා උපගතං සහ ඉන්දෙනාති සහින්දකා තාවතිංසා දෙවා පස්සන්තා දස්සනෙන න තප්පන්ති, එවං තව දස්සනෙන මයං සබ්බෙ දෙවා න තප්පාමසෙති අත්ථො.

එවං පන සක්කෙන දෙවානමිත්තදෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා තමත්ථං පකාසෙන්ති

154.

“යමෙතං සක්ක අනුපුච්ඡසෙ මමං, කුතො චුතා ත්වං ඉධ ආගතාති;
බාරාණසී නාම පුරත්ථි කාසින්, තත්ථ අහොසිං පුරෙ කෙසකාරිකා.

155.

“බුද්ධෙ ව ධම්මෙ ව පසන්නමානසා, සඬ්ඛෙ ව එකන්තගතා අසංසයා;
අඛණ්ඩසික්ඛාපදා ආගතප්ඵලා, සම්බොධිධම්මෙ නියතා අනාමයා”ති. –

ගාථාද්වයමාහ.

154-5. තත්ථ යමෙතන්ති යං එතං පඤ්ඤානන්ති අත්ථො. අනුප්පච්ඡයෙති අනුකූලභාවෙන ප්‍රච්ඡෙයි. මමන්ති මං. පුරත්ථීති පුරං අත්ථී. කාසිනන්ති කාසිරට්ඨස්ස. කෙසකාරිකාති පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො නාමං වදති. බුද්ධෙ ච ධම්මෙ චාතිආදිනා අත්තනො පුඤ්ඤං විභාවෙති.

පුත සක්කො තස්සා තං පුඤ්ඤසම්පත්තිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිඤ්ච අනුමොදමානො –

156.

“තත්තසාහිනන්දාමසෙ ස්වාගතඤ්ච තෙ,
ධම්මෙන ච ත්වං යසසා විරොචසි;
බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච පසන්නාමානසෙ,
සඬ්ඨෙ ච එකන්තගතෙ අසංසයෙ;
අඛණ්ඩසික්ඛාපදෙ ආගතජ්ඣලෙ,
සම්බොධිධම්මෙ නියතෙ අනාමයෙ” ති. – ආහ;

156. තත්ථ තත්තසාහිනන්දාමසෙති තං තෙ දුට්ඨමපි සම්පත්තිං අහිනන්දාම අනුමොදාම. ස්වාගතඤ්ච තෙති තුය්හඤ්ච ඉධාගමනං ස්වාගතං, අම්භාකං පීතිසොමනස්සසංවද්ධනමෙව. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

තං පත පවත්තිං සක්කො දෙවරාජා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස කථෙසි, ථෙරො භගවතො නිවෙදෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුජ්ජත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

කෙසකාරිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං.

සත්තරසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස පඨමස්ස පීඨවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. විත්තලතාවග්ගො

1. දාසිවිමානවණ්ණනා

දුතියවග්ගෙ අපි සක්කොව දෙවින්දොති දාසිවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවති ජෙනවතෙ විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො සම්බුද්ධො උපාසකෙහි සද්ධිං සායන්හසමයං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය

හගවන්තං උපසඬකමිත්වා “ඉතො පටියාය අහං, හන්තෙ, සඬ්ඝස්ස චත්තාරි
නිව්චහත්තානි දස්සාමි” ති ආහ. අථ නං හගවා තදනුව්ඡවිකං ධම්මකථං කථෙත්වා
විස්සජ්ජෙසි. සො “මයා, හන්තෙ, සඬ්ඝස්ස චත්තාරි නිව්චහත්තානි පඤ්ඤත්තානි.
ස්වෙ පටියාය අය්‍යා මම ගෙහං ආගච්ඡන්තු” ති හත්තුද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා
අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා දාසියා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා “තත්ථ තයා නිව්චකාලං
අප්පමත්තාය හවිතඛි” ති ආහ. සා “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. පකතියාව සා
සද්ධාසම්පන්නා පුඤ්ඤකාමා සීලවතී, තස්මා දිවසෙ දිවසෙ කාලස්සෙව උටියාය
පණිතං අන්තපානං පටියාදෙත්වා භික්ඛූනං නිසිදනටියානං සුසම්මට්ඨං
සුපරිහණ්ඩකං කත්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා භික්ඛූ උපගතෙ තත්ථ
නිසිදාපෙත්වා චන්දිත්වා ගන්ධපුප්ඵ්වපදීපෙහි පූජෙත්වා සක්කච්චං පරිවිසති.

අථෙකදිවසං භික්ඛූ කතහත්තකිච්චෙ උපසඬකමිත්වා චන්දිත්වා එවමාහ “කථං
නු ඛො, හන්තෙ, ඉතො ජාතිආදිදුක්ඛතො පරිමුත්ති හොති” ති. භික්ඛූ තස්සා
සරණානි ච පඤ්ච සීලානි ච දත්වා කායසභාවං පකාසෙත්වා පටිකුලමනසිකාරො
නියොජෙසුං, අපරෙ අනිව්චතාපටිසංයුත්තං ධම්මකථං කථෙසුං. සා සොළස
වස්සානි සීලං රක්ඛන්ති අන්තරන්තරා යොනියො මනසිකරොන්ති එකදිවසං
ධම්මස්සවනසප්පායං ලභිත්වා ඤාණස්ස ච පරිපක්කත්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
සොනාපත්තිඵලං සච්ඡාකාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා සක්කස්ස
දෙවරඤ්ඤො වල්ලභා පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බන්ති. සා සට්ඨිතුරියසහස්සෙහි
පරිවරියමානා අච්ඡරාසතසහස්සපරිවුතා මහන්තං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති පමුදා
මොදමානා සපරිවාරා උය්‍යානාදිසු විවරති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො
හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දිස්වා –

157.

“අපි සක්කොව දෙවින්දො, රම්මෙ චිත්තලතාවනෙ;
සමන්තා අනුපරියාසි, නාරිගණපුරක්ඛතා;
ඔභාසෙත්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

158.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ හොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

159.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – පුච්ඡි;

160.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;

පඤ්භං පුට්ඨා විශාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

161.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, දාසී අභොසිං පරපෙස්සියා කුලෙ.

162.

“උපාසිකා චක්ඛුමනො, ගොතමස්ස යසස්සිනො;
තස්සා මෙ නික්කමො ආසි, සාසනෙ තස්ස තාදිනො.

163.

“කාමං භිජ්ජතුයං කායො, නෙව අත්ථෙත්ථ සණ්ඨනං;
සික්ඛාපදානං පඤ්චන්තං, මග්ගො සොචත්ථිකො සිවො.

164.

“අකණ්ටකො අගභනො, උජු සබ්භි පවෙදිනො;
නික්කමස්ස ඵලං පස්ස, යථිදං පාපුණ්ත්ථිකා.

165.

“ආමන්තනිකා රඤ්ඤොම්භි, සක්කස්ස චසවත්තිනො;
සට්ඨි තූරියසභස්සානි, පට්ඨොධං කරොන්ති මෙ.

166.

“ආලම්බො ගග්ගරො භීමො, සාධුවාදී ච සංසයො;
පොක්ඛරො ච සුඵස්සො ච, වීණාමොක්ඛා ච නාරියො.

167.

“නන්දා වෙච සුනන්දා ච, සොණදින්නා සුවිම්භිනා;
අලම්බුසා මිස්සකෙසි ච, පුණ්ඩරිකානි දාරුණි.

168.

“ඵණ්ඵස්සා සුඵස්සා ච, සුභද්දා මුදුවාදිනි;
ඵතා චඤ්ඤා ච සෙය්‍යාසෙ, අච්ඡරානං පබ්බොධිකා.

169.

“තා මං කාලෙනුපාගන්ත්වා, අභිභාසන්ති දෙවතා;
භන්ද නච්චාම ගායාම, භන්ද තං රමයාමසෙ.

170.

“නයිදං අකතපුඤ්ඤානං, කතපුඤ්ඤානමෙවිදං;
අසොකං නන්දනං රම්මං, තිදසානං මභාවනං.

171.

“සුඛං අකතපුඤ්ඤානං, ඉධ නත්ථි පරත්ථ ව;
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං, ඉධ චෙව පරත්ථ ව.

172.

“තෙසං සහඛ්‍යකාමානං, කත්තබ්බං කුසලං බහුං;
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති, සග්ගෙ භොගසම්ඛිනො” ති. — දෙවතා
විස්සජ්ජෙසි;

157. තත්ථ අපි සක්කොව දෙවින්දොති අපිසද්දො සම්භාවනායං, ඉවසද්දො
ඉකාරලොපං කත්වා චුත්තො උපමායං, තස්මා යථා නාම සක්කො දෙවනම්න්දොති
අත්ථො. සක්කසම්භාවො තිස්සා දෙවතාය පරිවාරසම්පත්තිදස්සනත්ථං චුත්තො.
කෙච්චි “අපිති නිපාතමත්ත” න්ති වදන්ති. චිත්තලතාවනෙති චිත්තාය නාම
දෙවධිතාය පුඤ්ඤානුභාවෙන නිබ්බත්තෙ, චිත්තානං වා
විචිත්තපුප්ඵලාදිවිසෙසයුත්තානං සන්තානකචල්ලිආදීනං තත්ථ යෙභුය්‍යතාය
චිත්තලතාවනන්ති ලද්ධනාමෙ දෙවුය්‍යානෙ.

161. පරපෙස්සියාති පරෙසං කුලෙ තස්මිං තස්මිං කිච්චෙ පෙසනියා, පරෙසං
වෙය්‍යාවච්චකාරීති අත්ථො.

162. තස්සා මෙ නික්කමො ආසි, සාසනෙ තස්ස තාදිනොති තස්සා දාසියාපි
සමානාය පඤ්චහි වක්ඛුහි වක්ඛුමතො බුද්ධස්ස භගවතො උපාසිකා හුත්වා සොළස
වස්සානි සීලං රක්ඛන්තියා කම්මට්ඨානඤ්ච මනසි කරොන්තියා
මනසිකාරානුභාවෙන මෙ මය්හං උප්පජ්ජමානෙ
සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මසඬ්ඛානෙ ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණසම්පත්තියා තාදිනො
සත්ථු සාසනෙ තප්පරියාපන්තොයෙව සංකිලෙසපක්ඛතො නික්කමනෙන
“නික්කමො” ති ලද්ධනාමො සම්මාවායාමො ආසි අභොසි උප්පජ්ජි.

163-4. තස්ස පන නික්කමස්ස පුබ්බභාගස්ස පවත්තාකාරං දස්සෙතුං “කාමං
භිජ්ජතුයං කායො, නෙව අත්ථෙත්ථ සණ්ඨනන්ති චුත්තං. තස්සත්ථො — යදිපි මෙ
අයං කායො භිජ්ජතු විනස්සතු, තත්ථ කිඤ්චිමත්තම්පි අපෙක්ඛං අකරොන්ති එත්ථ
එතස්මිං කම්මට්ඨානානුයොගෙ නෙව අත්ථි, මෙ විරියස්ස සණ්ඨනං
සිථිලිකරණන්ති විරියං සමුත්තෙජෙන්ති විපස්සනං උස්සුක්කාපෙසින්ති.

ඉදානි තථා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා පටිලද්ධගුණං දස්සෙන්ති —

“සික්ඛාපදානං පඤ්චන්තං, මග්ගො සොචත්ථිකො සිවො;
අකණ්ටකො අගභනො, උජු සබ්භි පච්චෙදිනො;
නික්කමස්ස ඵලං පස්ස, යථිදං පාපුණිත්ථිකා” ති. — ආහ;

තත්‍රායං සඬ්ඛෙපත්ථො — යො නිච්චසීලවසෙන සමාදින්නානං පඤ්චන්තං
සික්ඛාපදානං සික්ඛාකොට්ඨාසානං උපනිස්සයභාවෙන ලද්ධත්තා තෙසං

පරිපූර්ණත්තා ව සික්ඛාපදානං පඤ්චන්තං සම්බන්ධීභූතො, යස්මිං සන්තානෙ
 උප්පන්නො, තස්ස සබ්බාකාරෙන සොත්ථිභාවසම්පාදනතො සුන්දරත්ථභාවතො ව
 සොචත්ථිකො සොත්ථිකො, සංකිලෙසධම්මෙහි අනුපද්ද්වත්තා
 බෙමප්පත්තිහෙතුතාය ව සිවො, රාගකණ්ටකාදීනං අභාවෙන අකණ්ටකො,
 කිලෙසදිට්ඨිච්චරිතගහනසමුච්ඡේදනතො අගහනො,
 සබ්බජ්මිහවච්ඡිකකුට්ඨභාවාපගමහෙතුතාය උජු, බුද්ධාදීහි සප්පුරිසෙහි පකාසිතත්තා
 සබ්භි පවෙදිතො අරියමග්ගො, තං යථා යෙන උපායභූතෙන ඉත්ථිකා
 ද්වච්ඡිගුලබ්භලබුද්ධිකාපි සමානා පාපුණ්ණං, තස්ස නික්කමස්ස යථාචුත්තවීරියස්ස ඉදං
 ඵලං පස්සාති සක්කං ආලපති.

165. ආමන්තනිකා රඤ්ඤොම්හි, සක්කස්ස වසවත්තිනොති සයංවසීභාවෙන
 වත්තනතො, ද්විසු දෙවලොකෙසු අත්තනො වසං ඉස්සරියං වත්තෙතීති වා
 වසවත්ති, තස්ස වසවත්තිනො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ආමන්තනිකා
 ආලාපසල්ලාපයොග්ගා, කීළනකාලෙ වා තෙන ආමන්තෙතබ්බා අම්හි, නික්කමස්ස
 වීරියස්ස ඵලං පස්සාති යොජනා. ආතතචිතතාදිහෙදෙන පඤ්ච තූරියභිගාති ද්වාදසහි
 පාණිභාගෙහි එකතො පච්ඡ්ඡමානාති සට්ඨි භොන්ති, තාති පන සහස්සමත්තාති
 පයිරුපාසනවසෙන උපට්ඨිතාති සන්ධායාහ “සට්ඨි තූරියසහස්සාති, පට්ඨොධං
 කරොන්ති මෙ”ති. තත්ථ පට්ඨොධන්ති පීතිසොමනස්සානං පබ්බොධනං.

166-8. ආලම්බොතිආදි තූරියවාදකානං දෙවපුත්තානං එකදෙසතො
 නාමග්ගහණන්ති වදන්ති, තූරියානං පනෙනං නාමග්ගහණං. වීණාමොක්ඛාදිකා
 දෙවධිතා. සුවිමිහිතාති සුද්ධමිහිතා, නාමමෙව වා එතං. මුදුවාදිනීති මුදුනාව වදන්ති
 මුදුවාදිනී, මුදුකං අතිවිය වාදනසීලා, නාමමෙව වා. සෙය්‍යාසෙති සෙය්‍යතරා.
 අච්ඡරානන්ති අච්ඡරාසු සඬගිතෙ පාසංසතරා. පබ්බොධිකාති පබ්බොධනකරා.

169. කාලෙනාති යුත්තප්පත්තකාලෙන. අභිභාසන්තීති අභිමුඛා, අභිරතා වා
 හුත්වා භාසන්ති. යථා ව භාසන්ති, තං දස්සෙතුං “හන්ද නච්චාම ගායාම, හන්ද තං
 රමයාමසෙ”ති චුත්තං.

170. ඉදන්ති ඉදං මයා ලද්ධට්ඨානං. අසොකන්ති ඉට්ඨකන්තපියමනාපානංයෙව
 රූපාදීනං සම්භවතො විසොකං. තතො ඵව සබ්බකාලං පමොදසංවද්ධනතො
 නන්දනං. තිදසානං මහාවනන්ති තාවතිංසදෙව්‍යානං මහන්තං මහනීයඤ්ච උය්‍යානං.

171. ඵවරූපා දිබ්බසම්පත්ති නාම පුඤ්ඤකම්මවසෙනෙවාති ඔදිස්සකනයෙන
 වත්වා පනු අනොදිස්සකනයෙන දස්සෙත්ති “සුඛං අකතපුඤ්ඤාන”න්ති ගාථමාහ.

172. පුන අත්තනා ලද්ධස්ස දිබ්බට්ඨානස්ස පරෙහි සාධාරණකාමතාවසෙන
 ධම්මං කට්ඨන්ති “තෙසං සහඛ්‍යකාමාන”න්ති ඔසානගාථමාහ. තෙසන්ති
 තාවතිංසදෙව්‍යානං. සහඛ්‍යකාමානන්ති සහභාවං ඉච්ඡන්තෙහි, කත්තුඅත්ථෙ හි ඉදං

සාම්ප්‍රදායික. සහ වානිජ පවත්නාකිරීම් සහවො, තස්ස භාවො සහබ්‍යං යථා වීරස්ස භාවො වීරියන්ති.

එවං ථෙරො දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආවිකතෙ තස්සා සපරිවාරාය ධම්මං දෙසෙත්වා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

දාසිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ලබ්බමාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති ලබ්බමාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති බාරාණසියං විහරන්තෙ කෙවට්ටද්වාරං නාම බාරාණසිනගරස්ස එකං ද්වාරං, තස්ස අවිදුරෙ නිවිට්ඨගාමොපි “කෙවට්ටද්වාර”න්ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තත්ථ ලබ්බමා නාම එකා ඉත්ථි සද්ධා පසන්නා බුද්ධිසම්පන්නා තෙන ද්වාරෙන පවිසන්තෙ භික්ඛු දිස්වා වන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං නෙත්වා කට්ඨජුහික්ඛං දත්වා තෙනෙව පරිවයෙන සද්ධාය වඩ්ඪමානාය ආසනසාලං කාරෙත්වා තත්ථ පවිට්ඨානං භික්ඛුනං ආසනං උපනෙති, පානියං පරිභොජනියං උපට්ඨපෙති. යඤ්ච ඔදනකුම්මාසධාකාදි අත්තනො ගෙහෙ විජ්ජති, තං භික්ඛුනං දෙති. සා භික්ඛුනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාය සමාහිතා හුත්වා විපස්සනාකම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්නී උපනිස්සයසම්පන්නතාය න වීරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨති. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවතෙ මහති විමානෙ නිබ්බන්ති, අවිජරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති පමොදමානා විවරති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවවාරිකං වරන්තො “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා”තිආදිගාථාහි පුච්ඡීති සබ්බං චුත්තනයමෙව. තෙන චුත්තං –

173.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්නී දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

174.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

175.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

176.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්ඤං පුට්ඨා විශාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

177.

“කෙවට්ටද්ද්වාරා නික්ඛම්ම, අභු මය්හං නිවෙසනං;
තත්ථ සඤ්චරමානානං, සාවකානං මහෙසිනං.

178.

“ඔදනං කුම්මාසං ඩාකං, ලොණසොවිරකඤ්චහං;
අදාසිං උජ්ඣුතෙසු, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා.

179.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

180.

“උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිහාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

181.

“පාණානිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;
ථෙය්‍යා ච අතිවාරා ච, මජ්ජපාතා ච ආරකා.

182.

“පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමනො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

183.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා
පහාසති” ති.

මම ච, හන්තෙ, වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දෙය්‍යාසි “ලබ්බමා නාම,
හන්තෙ, උපාසිකා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දති” ති. අනච්ඡරියං බො පනෙනං,
හන්තෙ, යං මං භගවා අඤ්ඤතරස්මිං සාමඤ්ඤඵලෙ ඛ්‍යාකරෙය්‍ය. තං භගවා
සකදාගාමිඵලෙ ඛ්‍යාකාසිති.

177. තත්ථ කෙවට්ටද්ද්වාරා නික්ඛම්මාති කෙවට්ටද්ද්වාරතො නික්ඛමනට්ඨානෙ.

178. ඩාකන්ති තණ්ඩුලෙය්‍යකාදිසාකඛ්‍යාඤ්ජනං. ලොණසොවිරකන්ති
ධඤ්ඤරසාදීහි බහුහි සම්භාරෙහි සම්පාදෙනබ්බං එකං පානකං.
“ආවාමකඤ්ජිකලොණ්‍යදක” න්තිපි වදන්ති.

ප්‍රවීණවිස්සජ්ජනාවසානෙ සා ථෙරස්ස ධම්මදෙසනාය සකදාගාමීඵලං පාපුණි.
සෙසං උත්තරාවධානෙ චුත්තනායානුසාරෙන එව වෙදිතබ්බං.

ලබ්බමාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ආවාමදායිකාවිමානවණ්ණනා

පිණ්ඩාය තෙ වරන්තස්සාති ආවාමදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
රාජගහෙ විහරති වෙළවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ
අඤ්ඤතරං කුලං අභිවාතරොගෙන උපද්දුතං අහොසි. තත්ථ සබ්බෙ ජනා මතා
යපෙත්වා එකං ඉත්ථිං. සා ගෙහං ගෙහගතඤ්ච සබ්බං ධනධඤ්ඤං ඡඩ්ඛෙත්වා
මරණභයහීනා හිත්තිජ්ඣ්දෙන පලාතා අනාථා හුත්වා පරගෙහං ගත්ත්වා තස්ස
පිට්ඨිපස්සෙ වසති. තස්මිං ගෙහෙ මනුස්සා කරුණායන්තා උක්ඛලිආදීසු අවසිට්ඨං
යාගුහත්තආවාමාදිං තස්සා දෙන්ති. සා තං භුඤ්ජිත්වා ජීවිකං කප්පෙති.

තෙන ව සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං
සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨිතො “කං නු ඛො අහං අප්ප ආහාරපටිග්ගහණෙන
අනුග්ගහෙස්සාමි, දුග්ගතිතො ව දුක්ඛතො ව මොවෙස්සාමි” ති වින්තෙන්තො තං
ඉත්ථිං ආසන්නමරණං නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං කතොකාසං දිස්වා “අයං
මයි ගතෙ අත්තනා ලද්ධං ආවාමං දස්සති, තෙනෙව නිම්මානරතිදෙවලොකෙ
උප්පජ්ජිස්සති, එවං නිරයුපපත්තිතො මොවෙත්වා හන්දාහං ඉමිස්සා සග්ගසම්පත්තිං
නිජ්ඣාදෙස්සාමි” ති පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙත්වා පත්තවීරං ආදාය තස්සා
නිවෙසනට්ඨානාහිමුඛො ගච්ඡති. අථ සක්කො දෙවනමින්දො අඤ්ඤාතකචෙසෙන
අනෙකරසං අනෙකසුපබ්බාඤ්ජනං දිබ්බාහාරං උපනෙසි. තං ඤත්වා ථෙරො
“කොසිය, ත්වං කතකුසලො, කස්මා එවං කරොසි, මා දුග්ගතානං කපණානං
සම්පත්තිං විලුම්භි” ති පටික්ඛිපිත්වා තස්සා ඉත්ථියා පුරතො අට්ඨාසි.

සා ථෙරං දිස්වා “අයං මහානුභාවො ථෙරො, ඉමස්ස දාතබ්බයුත්තකං බාදනීයං
වා භොජනීයං වා ඉධ නත්ථි, ඉදඤ්ච කිලිට්ඨභාජනගතං තිණවුණ්ණරජානුකිණ්ණං
අලොණං සීතලං අප්පරසං ආවාමකඤ්ජියමත්තං එදිස්සස්ස දාතුං න උස්සහාමි” ති
වින්තෙන්වා “අතිවිජ්ජා” ති ආහ. ථෙරො එකපදනික්ඛෙපමත්තං අපසක්කිත්වා
අට්ඨාසි. ගෙහවාසිනො මනුස්සා හික්ඛං උපනෙසුං, ථෙරො න සම්පට්ඨිඡති. සා
දුග්ගතිත්ථි “මමෙව අනුග්ගහත්ථාය ඉධාගතො, මම සන්තකමෙව
පටිග්ගහෙතුකාමො” ති ඤත්වා පසන්නමානසා ආදරජාතා තං ආවාමං ථෙරස්ස
පත්තෙ ආකිරි. ථෙරො තස්සා පසාදසංවද්ධනත්ථං භුඤ්ජනාකාරං දස්සෙසි, මනුස්සා
ආසනං පඤ්ඤාපෙසුං. ථෙරො තත්ථ නිසිදිත්වා තං ආවාමං භුඤ්ජිත්වා පිට්ඨිත්වා
ඔනීතපත්තපාණි අනුමොදනං කත්වා තං දුග්ගතිත්ථි “ත්වං ඉතො තතියෙ
අත්තභාවෙ මම මාතා අහොසි” ති වත්වා ගතො. සා තෙන ථෙරෙ අතිපසාදඤ්ච
උප්පාදෙන්වා තස්සා රත්තියා පඨමයාමෙ කාලං කත්වා නිම්මානරතීනං දෙවනං
සහබ්බතං උපපජ්ජි. අථ සක්කො දෙවරාජා තස්සා කාලකතභාවං ඤත්වා “කත්ථ නු

බො උප්පන්නා” ති ආවජ්ජෙන්නො තාවතිංසෙසු අදිස්වා රත්තියා මජ්ඣිමයාමෙ
ආයස්මන්තං මහාකස්සපං උපසඬ්ඛමිත්වා තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං පුච්ඡන්තො —

185.

“පිණ්ඩාය තෙ වරන්තස්ස, තුණ්හිභුතස්ස තිට්ඨතො;
දලිද්දා කපණා නාරී, පරාගාරං අපස්සිතා.

186.

“යා තෙ අදාසි ආවාමං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි;
සා හිත්වා මානුසං දෙහං, කං නු සා දිසතං ගතා” ති. —

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

185. තත්ථ පිණ්ඩායාති පිණ්ඩපාතත්ථාය. තුණ්හිභුතස්ස තිට්ඨතොති ඉදං
පිණ්ඩාය වරණාකාරදස්සනං, උද්දිස්ස තිට්ඨතොති අත්ථො. දලිද්දාති දුග්ගතා.
කපණාති වරාකී. “දලිද්දා” ති ඉමිනා තස්සා භොගපාරිජුඤ්ඤං දස්සෙති,
“කපණා” ති ඉමිනා ඤාතිපාරිජුඤ්ඤං. පරාගාරං අපස්සිතාති පරගෙහං නිස්සිතා,
පරෙසං සරෙ බහිපිට්ඨිජදනං නිස්සාය වසන්තී.

186. කං නු සා දිසතං ගතාති ඡසු කාමදෙවලොකෙසු උප්පජ්ජනවසෙන කං
නාම දිසං ගතා. ඉති සක්කො “ථෙරෙන තවා කතානුග්ගහා උළාරාය
දිබ්බසම්පත්තියා භාගිනී, න ව දිස්සති” ති හෙට්ඨා ද්විසු දෙවලොකෙසු අපස්සන්තො
සංසයාපන්තො පුච්ඡති.

අථස්ස ථෙරො —

187.

“පිණ්ඩාය මෙ වරන්තස්ස, තුණ්හිභුතස්ස තිට්ඨතො;
දලිද්දා කපණා නාරී, පරාගාරං අපස්සිතා.

188.

“යා මෙ අදාසි ආවාමං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි;
සා හිත්වා මානුසං දෙහං, විජ්ජමුත්තා ඉතො වුතා.

189.

“නිම්මානරත්තො නාම, සන්ති දෙවා මහිද්ධිකා;
තත්ථ සා සුඛිතා නාරී, මොදනාවාමදායිකා” ති. —

පුච්ඡිතනියාමෙනෙව පටිච්චනං දෙන්නො තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං කථෙසි.

188. තත්ථ විජ්ජමුත්තාති තතො මනුස්සදොහග්ගියතො
පරමකාරුඤ්ඤචුත්තිතො විජ්ජමුත්තා අපගතා.

189. මොදනාචාමදායිකාති ආචාමමත්තදායිකා, සාපි නාම පඤ්චමෙ
කාමසග්ගෙ දිබ්බසම්පත්තියා මොදති, පස්ස තාව ඛෙත්තසම්පත්තිඵලන්ති දස්සෙති.

පුන සක්කො තස්සා දානස්ස මහජ්ඵලනං මහානිසංසතඤ්ච සුත්වා තං
ථොමෙත්තො –

190.

“අහො දානං වරාකියා, කස්සපෙ සුජ්ජතිට්ඨිතං;
පරාහතෙන දානෙන, ඉජ්ඣිත්ථ වත දක්ඛිණා.

191.

“යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍ය, චක්කවත්තිස්ස රාජිනො;
නාරි සබ්බචග්ගකල්‍යාණි, හත්තු වානොමදස්සිකා;
ඵතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ගති සොළසිං.

192.

“සුතං නික්ඛා සතං අස්සා, සතං අස්සතරිරථා;
සතං කඤ්ඤාසහස්සාති, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
ඵතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ගන්ති සොළසිං.

193.

“සතං හෙමවතා නාගා, ඊසාදන්තා උරුළ්භවා;
සුචණ්ණකච්ඡා මිතඬගා, හෙමකජ්ජනවාසසා;
ඵතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාගච්ඡන්ති සොළසිං.

194.

“චතුත්තමපි දීපානං, ඉස්සරං යොධ කාරයෙ;
ඵතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ගති සොළසි”න්ති. – ආහ;

190. තත්ථ අහොති අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො. වරාකියාති කපණියා.
පරාහතෙනාති පරතො ආතීතෙන, පරෙසං සරතො උච්ඡාවරියාය ලද්ධෙනාති
අත්ථො. දානෙනාති දාතබ්බෙන ආචාමමත්තෙන දෙය්‍යධම්මෙන. ඉජ්ඣිත්ථ වත
දක්ඛිණාති දක්ඛිණා දානං අහො නිජ්ජජිත්ථ, අහො මහජ්ඵලා මහාජුතිකා
මහාවිජ්ජාරා අහුවත්ථාති අත්ථො.

191. ඉදානි “ඉත්ථිරතනාදීනිපි තස්ස දානස්ස සතභාගමිපි සහස්සභාගමිපි න
උපෙන්නි”ති දස්සෙතුං “යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍යා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ
සබ්බචග්ගකල්‍යාණිති “නාතිදීසා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථුලා නාතිකාළී

නාවචොදානා අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බවණ්ණං” න්ති එවං
 චුත්තෙනි සබ්බෙනි අභිගෙනි කාරණෙනි, සබ්බෙනි වා අභිගපච්චිඨගෙනි කල්‍යාණී
 සොහනා සුන්දරා. භත්තු වානොමදස්සිකාති සාමිකස්ස අලාමකදස්සනා සාතිස්සං
 දස්සනියා පාසාදිකා. එතස්සාමදානස්ස, කලං නාග්ගති සොළසින්ති එතස්ස එතාය
 දිත්තස්ස ආවාමදානස්ස එලං සොළසහගං කත්වා තතො එකං භගං පුන
 සොළසහගං කත්වා ගහිතභාගසඬ්ඛාතං සොළසිං කලං චක්කවත්තිරඤ්ඤො
 ඉත්ථීරතනභාවොපි නාග්ගති නානුභොති න පාපුණාති. ‘සුවණ්ණස්ස
 පඤ්චදසධරණං නික්ඛ’ න්ති වදන්ති, ‘සතධරණං’ න්ති අපරෙ.

193. හෙමවතාති හිමවති ජාතා, හෙමවතජාතිකා වා. තෙ හි මහන්තා
 ථාමජවසම්පන්නා ව භොන්ති. ඊසාදන්තාති රථිසාසදිසදන්තා, ථොකංයෙව
 අවනතදන්තාති අත්ථො. තෙන විසාලකදාධීභාවං නිවාරෙති. උරුල්භවාති
 ථාමජවපරක්කමෙහි බුහන්තො, මහන්තං යුද්ධකිච්චං වහිතුං සමත්ථාති අත්ථො.
 සුවණ්ණකච්ඡාති හෙමමයගීවෙයාකපටිමුක්කා. කච්ඡසීසෙන හි සබ්බං
 භත්ථියොග්ගං වදති. හෙමකප්පනවාසසාති
 සුවණ්ණබ්බිතගජත්ථරණකඬ්ඛකනාදිභත්ථාලඬ්ඛකාරසම්පන්නා.

194. චතුත්තමපි දීපානං ඉස්සරන්ති ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං
 ජමබුද්දිපාදිනං චතුත්තං මහාදීපානං ඉස්සරියං. තෙන සත්තරතනසමුප්ප්පලං සකලං
 චක්කවත්තිසිරිං වදති. යං පනෙත්ථ, තං භෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

ඉධ සක්කෙන දෙවරාජෙන අත්තනා ව චුත්තං සබ්බං ආයස්මා
 මහාකස්සපත්ථෙරො භගවතො ආරොවෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා
 සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා
 අභොසීති.

ආවාමදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වණ්ඩාලිවිමානවණ්ණනා

වණ්ඩාලි වන්ද පාදානීති වණ්ඩාලිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ
 විහරන්තො පච්චුසවෙලායං බුද්ධාවිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා
 උට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස තස්මිංයෙව නගරෙ වණ්ඩාලාවසථෙ
 වසන්ති. එකං මහල්ලිකං වණ්ඩාලිං ධීණායුකං, නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං
 උපට්ඨිතං. සො මහාකරුණාය සමුස්සාහිතමානසො ‘සග්ගසංවත්තනිකං කම්මං
 කාරෙත්වා තෙනස්සා නිරයුපපත්තිං නියෙධෙත්වා සග්ගෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමි’ ති
 විත්තෙත්වා මහතා හික්ඛුසඬ්ඛෙත සද්ධිං රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසති. තෙන ව
 සමයෙන සා වණ්ඩාලි දණ්ඩං ඔලුබ්භ නගරතො නික්ඛමන්ති භගවන්තං
 ආගච්ඡන්තං දිස්වා අභිමුඛි හුත්වා අට්ඨාසි. භගවාපි තස්සා ගමනං නිවාරෙත්තො විය
 පුරතො අට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සත්ථු විත්තං ඤත්වා තස්සා ව
 ආයුපරික්ඛයං භගවතො වන්දනාය තං නියොජෙත්තො –

195.

“වණ්ඩාලි වන්දි පාදානි, ගොතමස්ස යසස්සිනො;
තමෙව අනුකම්පාය, අට්ඨාසි ඉසිසත්තමො.

196.

“අභිජ්ජසාදෙහි මනං, අරහන්තම්හි තාදිනි;
බ්ජ්ජං පඤ්ඡලිකා වන්දි, පරිත්තං තව ජීවිත”න්ති. — ගාථාද්වයමාහ;

195. තත්ථ වණ්ඩාලිති ජාතිආගතෙන නාමෙන තං ආලපති. වන්දාති අභිවාදය. පාදානීති සදෙවකස්ස ලොකස්ස සරණානි වරණානි. තමෙව අනුකම්පායාති තමෙව අනුග්ගණ්හනත්ථං, අපායුපපත්තිනො නිසෙධෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තාපනත්ථන්ති අධිජ්ජායො. අට්ඨාසිති නගරම්පි අපවිසිත්වා යීතො. ඉසිසත්තමොති ලොකියසෙක්ඛාසෙක්ඛපච්චෙකබුද්ධඉසිහි උත්තමො උක්කට්ඨතමො, අථ වා බුද්ධඉසිනං විපස්සිආදීනං සත්තමොති ඉසිසත්තමො.

196. අභිජ්ජසාදෙහි මනන්ති “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා”ති තව විත්තං පසාදෙහි. අරහන්තම්හි තාදිනීති ආරකත්තා කිලෙසානං, තෙසංයෙව අරීනං භතත්තා, සංසාරචක්කස්ස අරානං භතත්තා, පච්චයානං අරහත්තා, පාපකරණෙ රහාභාවා ච අරහන්තෙ, ඉට්ඨාදීසු තාදිභාවජ්ජත්තියා තාදිම්හි. බ්ජ්ජං පඤ්ඡලිකා වන්දාති සීසංයෙව පග්ගහිතඅඤ්ඡලිකා හුත්වා වන්දස්සු. කස්මාති චෙ? පරිත්තං තව ජීවිතන්ති, ඉදානෙව භිජ්ජනසභාවත්තා පරිත්තං අතිඉත්තරං.

ඉති ථෙරො ගාථාද්වයෙන භගවතො ගුණෙ පකිත්තෙන්තො අත්තනො ආනුභාවෙ යත්වා තස්සා ච බීණායුකතාවිභාවනෙන සංවෙජෙන්තො සත්ථු වන්දනාය නියොජෙසි. සා ච තං සුත්වා සංවෙගජාතා සත්ථරි පසන්තමානසාව හුත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ඡලිං කත්වා නමස්සමානා බුද්ධගතාය පිතියා එකග්ගවිත්තා හුත්වා අට්ඨාසි. භගවා “අලමෙත්තකමෙතිස්සා සග්ගුපපත්තියා”ති නගරං පාවිසි සද්ධිං භික්ඛුසඬ්ඨෙසන. අථ නං එකා භන්තා ගාවී තරුණවච්ඡා තතො එව අභිධාවන්ති සිඬ්ඨගෙන පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි. තං සබ්බං දස්සෙතුං සඬ්ඨිතිකාරා —

197.

“වොදිතා භාවිතත්තෙන, සරීරන්තිමධාරිනා;
වණ්ඩාලි වන්දි පාදානි, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

198.

“තමෙනං අවධි ගාවී, වණ්ඩාලිං පඤ්ඡලිං යීතං;
නමස්සමානං සම්බුද්ධං, අන්ධකාරෙ පහඬ්ඨකර”න්ති. — ගාථාද්වයමාහංසු;

198. තත්ථ පඤ්ඡලිං යීතං නමස්සමානං සම්බුද්ධන්ති ගතෙපි භගවති බුද්ධාරම්මණාය පිතියා සමාහිතා හුත්වා සම්මුඛා විය අඤ්ඡලිං පග්ගග්ග

නමස්සමානං යීතං. අන්ධකාරෙති අවිජ්ජන්ධකාරෙන සකලෙන
කිලෙසන්ධකාරෙන ච අන්ධකාරෙ ලොකෙ. පහඩ්කරන්ති ඤාණොභාසකරං.

සා ච තතො චූතා තාවතිංසෙසු නිබ්බන්ති, අවිජරානං සතසහස්සං වස්සා
පරිවාරො අභොසී. තදහෙව ච සා සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔතරිත්වා
ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං උපසඩ්කමිත්වා වන්දි. තමත්ථං දස්සෙතුං —

199.

“බිණාසවං විගතරජං අනෙජං, එකං අරඤ්ඤමිහි රහො නිසින්තං;
දෙවිද්ධිපත්තා උපසඩ්කමිත්වා, වන්දාමි තං වීර මහානුභාව”න්ති. —

දෙවතා ආහ. තං ථෙරො පුච්ඡි —

200.

“සුවණ්ණවණ්ණො ජලිතා මහායසා, විමානමොරුය්හ අනෙකචිත්තා;
පරිවාරිතා අවිජරාසඩ්ගණෙන, කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මම”න්ති.

200. තත්ථ ජලිතාති අත්තතො සරීරජපහාය වත්ථාහරණාදීනං ඔභාසෙන ච
ජලන්ති ජොතෙන්ති. මහායසාති මහාපරිවාරා. විමානමොරුය්හාති විමානතො
ඔරුය්හ. අනෙකචිත්තාති අනෙකවිධචිත්තතායුත්තා. සුභෙති සුභගුණෙ. මමන්ති මං.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා පුත සා —

201.

“අහං හද්දන්තෙ වණ්ඩාලී, තයා වීරෙන පෙසිතා;
වන්දිං අරහතො පාදෙ, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

202.

“සාහං වන්දිත්වා පාදානි, චූතා වණ්ඩාලයොනියා;
විමානං සබ්බතො හද්දං, උපපන්නමිහි නන්දනෙ.

203.

“අවිජරානං සතසහස්සං, පුරක්ඛන්වාන තිට්ඨති;
තාසාහං පවරා සෙට්ඨා, වණ්ණෙන යසසායුතා.

204.

“පහුතකතකල්යාණා, සම්පජානා පටිස්සතා;
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ, තං හන්තෙ වන්දිතුමාගතා”ති. —

වතස්සො ගාථායො ආහ.

201-4. තත්ථ පෙසිතාති ‘‘චණ්ඩාලි, වන්ද පාදානී’’තිආදිනා වන්දනාය උයොයාජිතා. යදිපි තං වන්දනාමයං පුඤ්ඤං පවත්තික්ඛණවසෙන පරිත්තං, ඛේතමහන්තතාය පන ඵලමහන්තතාය ව අතිවිය මහන්තමෙවාති ආහ ‘‘පඤ්ඤාකතකල්යාණං’’ති. තථා බුද්ධාරම්මණාය පිතියා පවත්තික්ඛණෙ පඤ්ඤාය සතියා ව විසදහාවං සන්ධායාහ ‘‘සම්පජානා පටිස්සතා’’ති. පුන -

205.

‘‘ඉදං වත්ථාන චණ්ඩාලි, කතඤ්ඤ කතවෙදිනී;
වන්දිත්වා අරහතො පාදෙ, තත්ථෙවන්තරධායථා’’ති. -

ගාථා සඬභිතිකාරෙහි යජිතා.

205. තත්ථ චණ්ඩාලිති චණ්ඩාලිභූතපුබ්බාති කත්ථා චුත්තං, දෙවලොකෙ ව ඉදම්චණ්ණං, යං මනුස්සලොකෙ නිරුල්භසමඤ්ඤාය වොහාරො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

ආයස්මා පන මහාමොග්ගල්ලානො ඉමං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්ථා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

චණ්ඩාලිවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. හද්දිත්ථිවිමානචණ්ණනා

නීලා පීතා ව කාලා වාති හද්දිත්ථිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ව සමයෙන කිම්භවතො රොහකො නාම ගහපතිපුත්තො අහොසි සද්ධො පසන්තො සීලාචාරසම්පන්නො. තස්මිංයෙව ව නගරෙ තෙන සමානමහාහොගෙ කුලෙ එකා දාරිකා අහොසි සද්ධා පසන්නා පකතියාපි හද්දනාය හද්දාති නාමෙන. අථ රොහකස්ස මාතෘපිතරො තං කුමාරිං වාරෙත්වා තාදිසෙ කාලෙ තං ආනෙත්වා ආවාහවිවාහං අකංසු. තෙ උහොපි සමග්ගවාසං වසන්ති. සා අත්තනො ආචාරසම්පත්තියා ‘‘හද්දිත්ථි’’ති තස්මිං නගරෙ පාකටා පඤ්ඤානා අහොසි.

තෙන ව සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්චසතපඤ්චසතහික්ඛුපරිවාරා ජනපදවාරිකං වරන්තා කිම්භවතො පාපුණ්ණි. රොහකො තෙසං තත්ථ ගතහාවං ඤාත්වා සොමනස්සජාතො ථෙරෙ උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ පණිතෙන බාදනියෙන භොජනියෙන සපරිවාරෙ තෙ සන්තප්පෙත්වා සපුත්තදාරො තෙහි දෙසිතං ධම්මදෙසනං සුත්වා තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨහන්තො සරණානි ගණ්හි, පඤ්ච සීලානි සමාදිසි. හරියා පනස්ස අට්ඨමිවාතුද්දසිපන්නරසිපාටිහාරියපක්ඛෙසු උපොසථං උපවසි, විසෙසනො සීලාචාරසම්පන්නා අහොසි දෙවතාහි ව අනුකම්පිතා. තාය එව ව දෙවතානුකම්පාය

අත්තනො උපරි පතිතං මිච්ඡාපවාදං නිරංකත්වා සුවසුද්ධසීලාචාරතාය අතිවිය
ලොකෙ පත්ථටයසා අහොසි.

සා හි සයං කිම්ලනගරෙ යීතා අත්තනො සාමිකස්ස වණිජ්ජාවසෙන
තක්කසීලායං වසන්තස්ස, උස්සවදිවසෙ සභායෙහි උස්සාහිතස්ස
නක්ඛත්තකීළාවිත්තෙ උප්පන්නෙ සරදෙවතාය අත්තනො දිබ්බානුභාවෙන තං
තත්ථ නෙත්වා සාමිකෙන සහ යොජිතා තෙනෙව සමාගමෙන පතිට්ඨිතගබ්භා
හුත්වා දෙවතාය කිම්ලනගරං පටිනීතා, අනුක්කමෙන ගබ්භිනිභාවෙ පාකටෙ ජාතෙ
සස්සආදීහි “අතිවාරිනී”ති ආසඩ්ඛිතා, තාය එව දෙවතාය අත්තනො ආනුභාවෙන
ගඬගාමහොසෙ කිම්ලනගරං ඔත්ථරන්තෙ විය උපට්ඨාපිතෙ අත්තනො
පතිබ්බතාභාවසංසූචකෙන සච්චාධිට්ඨානපුබ්බකෙන සපටේන
වාතවෙගසමුට්ඨිතවීච්ජාලං ගඬගාමහොසං අත්තනො උපරි ආපතිතං ආයස්සඤ්ච
නිවත්තෙන්වා, සාමිකෙන සමාගතාපි තෙන පුබ්බෙ සස්සආදීහි විය ආසඩ්ඛිතා
තක්කසීලායං තෙන දින්නං නාමමුද්දිතං සඤ්ඤාණඤ්ච අප්පෙන්නී, තං ආසඩ්ඛං
නිරංකත්වා හත්තූනො ඤාතිජනස්ස ව මහාජනස්ස ව සම්භාවනීයා ජාතා. තෙන
වුත්තං “සුවසුද්ධසීලාචාරතාය අතිවිය ලොකෙ පත්ථටයසා අහොසි”ති.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පන්නා. අථ හගවති
සාවත්ථිතො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකමුලෙ පණ්ඩුකම්බලසීලායං
නිසින්තෙ, දෙවපරිසාය ව හගවන්නං උපසඩ්ඛමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං
නිසින්තාය හද්දිත්ථි පි උපසඩ්ඛමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ හගවා
දසසහස්සිලොකධාතුසු සන්නිපතිතාය දෙවබ්‍රහ්මපරිසාය මජ්ඣෙ තාය දෙවතාය
කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො –

206.

“නීලා පීතා ව කාළා ව, මඤ්ජීට්ඨා අථ ලොහිතා;
උච්චාවචානං වණ්ණානං, කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතා.

207.

“මන්දාරවානං පුප්ඵානං, මාලං ධාරෙසි මුද්ධනි;
නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙස, රුක්ඛා සන්නි සුමෙධසෙ.

208.

“කෙන කායං උපපන්නා, තාවතිංසං යසස්සිනි;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාවික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. – ආහ;

206-7. තත්ථ නීලා පීතා ව කාළා ව, මඤ්ජීට්ඨා අථ ලොහිතාති එත්ථ ව-සද්දො
වුත්තත්ථසමුච්චයො, සො නීලා ව පීතා වාතිආදිනා පච්චෙකං යොජෙතබ්බො.
අථාති අඤ්ඤත්ථෙ නිපාතො. තෙන ඔදාතාදිකෙ අවුත්තවණ්ණෙ සඩ්ගණ්භාති. ඉති-
සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො වෙදිතබ්බො. ව-සද්දො වා අවුත්තත්ථසමුච්චයො. අථාති
ඉති-සද්දත්ථෙ නිපාතො. උච්චාවචානං වණ්ණානන්ති එත්ථ උච්චාවචානන්ති

විභක්තියා අලොපො දට්ඨබ්බො, උච්චාවච්චණ්ණානං නානාවිධවණ්ණානන්ති
 අත්ථො. වණ්ණානන්ති වා වණ්ණවන්තානං. කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතාති කිඤ්ජක්ඛෙහි
 පරිවාරිතානං. සාමිඅත්ථෙ හි එතං පච්චත්තවචනං. ඉදං චුත්තං හොති – නීලා ව පීතා
 ව කාලා ව මඤ්ජීටියා ව ලොහිතා ව අථ අඤ්ඤෙ ඔදාතාදයො වාති ඉමෙසං වසෙන
 උච්චාවච්චණ්ණානං තථාභූතෙහියෙව කිඤ්ජක්ඛෙහි කෙසරෙහි පරිවාරිතානං
 විචිත්තසණ්ඨානාදිතාය වා උච්චාවචානං යථාචුත්තවණ්ණවන්තානං
 මන්දාරවරුක්ඛසම්භූතතාය මන්දාරවානං පුජ්ථානං මාලං තෙහි කතං මාලාගුණං
 ත්වං දෙවතෙ අත්තනො සීසෙ ධාරෙසි පිළන්ධසිති.

යතො රුක්ඛතො තාති පුජ්ථාති, තෙසං විසෙසවණ්ණතාය
 අනඤ්ඤසාධාරණතං දස්සෙතුං “නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු, රුක්ඛා සන්ති
 සුමෙධසෙ”ති චුත්තං. තත්ථ ඉමෙති යථාචුත්තවණ්ණසණ්ඨානාදියුත්තා
 පුජ්ථවන්තො රුක්ඛා න සන්තිති යොජනා. කායෙසුති දෙවතිකායෙසු. සුමෙධසෙති
 සුන්දරපඤ්ඤෙ.

තත්ථ නීලාති ඉන්ද්‍රිලමහානීලාදිමණිරතනානං වසෙන නීලොභාසා. පීතාති
 පුජ්ථරාගකක්කෙතනපුලකාදිමණිරතනානඤ්චෙව සිඬ්ඨිසුවණ්ණස්ස ව වසෙන
 පීතොභාසා. කාලාති අස්මකඋපලකාදිමණිරතනානං වසෙන කණ්භොභාසා.
 මඤ්ජීටියාති ජොතිරසගොමුත්තකගොමෙදකාදිමණිරතනානං වසෙන
 මඤ්ජීටියොභාසා. ලොහිතාති පද්මරාගලොහිතඬ්ඨකපවාළරතනාදීනං වසෙන
 ලොහිතොභාසා. කෙච් පන නීලාදිපදාති “රුක්ඛා”ති ඉමිනා “නීලා
 රුක්ඛා”තිආදිනා යොජෙත්වා වදන්ති. රුක්ඛාපි හි නීලාදිවණ්ණෙහි පුජ්ථෙහි
 සඤ්ජන්තන්තා නීලාදියොගතො නීලාදිවොහාරං ලහන්තිති තෙහි “නීලා...පෙ....
 ලොහිතා...පෙ.... නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙති, යතො
 ත්වං උච්චාවචානං වණ්ණානං කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතානං මන්දාරවානං පුජ්ථානං මාලං
 ධාරෙසි”ති යොජනා කාතබ්බා. තත්ථ යථාදිට්ඨෙ වණ්ණවිසෙසයුත්තෙ පුජ්ථෙ
 කිත්තෙත්වා තෙසං අසාධාරණභාවදස්සනෙන රුක්ඛානං ආවෙතිකභාවදස්සනං
 පට්මනයො, රුක්ඛානං අසාධාරණභාවදස්සනෙන පුජ්ථානං ආවෙතිකභාවදස්සනං
 දුතියනයො. පට්මනයෙ වණ්ණාදයො සරූපෙන ගහිතා, දුතියනයෙ
 නිස්සයමුඛෙනාති අයමෙතෙසං විසෙසො.

208. කෙනාති කෙන පුඤ්ඤකම්මෙන, කායං තාවතිංසන්ති යොජනා.
 පුච්ඡිතාවික්ඛාති පුච්ඡිතා ත්වං ආචික්ඛ කථෙහි.

එවං භගවතා පුච්ඡිතා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

209.
 “භද්දිත්ථිකාති මං අඤ්ඤංසු, කිම්මිලායං උපාසිකා;
 සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා, සංවිභාගරතා සදා.

210.

“අවිඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච, සෙනාසනං පදීපියං;
අදාසිං උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

211.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

212.

“උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

213.

“පාණානිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;
ථෙය්‍යා ච අතිවාරා ච, මජ්ජපාතා ච ආරකා.

214.

“පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමතො, අජ්ජමාදවිභාරිනී;
කතාවාසා කතකුසලා තතො වුතා, සයංපහා අනුච්චරාමී නන්දනං.

215.

“භික්ඛු වාහං පරමභිතානුකම්පකෙ, අභොජයිං තපස්සියුගං මහාමුනිං;
කතාවාසා කතකුසලා තතො වුතා, සයංපහා අනුච්චරාමී නන්දනං.

216.

“අට්ඨඨගිකං අපරිමිතං සුඛාවහං, උපොසථං සතතමුපාවසිං අහං;
කතාවාසා කතකුසලා තතො වුතා, සයංපහා අනුච්චරාමී නන්දනං”න්ති.

209-214. තත්ථ භද්දිත්ථිකාති මං අඤ්ඤංසු, කිම්මියං උපාසිකාති

ආචාරසම්පත්තියා සච්චකිරියාය උඛ්ඛත්තමානමහොසනිවත්තනෙන අඛණ්ඩසීලාති
සඤ්ජාතනිච්ඡයා භද්දා සුන්දරා අයං ඉත්ථී, තස්මා “භද්දිත්ථිකා උපාසිකා”ති ච මං
කිම්මියගරවාසිනො ජානිංසු. සද්ධා සීලෙන සම්පන්නාතිආදි හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා
උත්තානත්ථමෙව.

අපිව “සද්ධා”ති ඉමිනා සද්ධාධනං, “සංවිභාගරතා, අවිඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච,
සෙනාසනං පදීපියං. අදාසිං උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා”ති ඉමිනා
වාගධනං, “සීලෙන සම්පන්නා, චතුද්දසිං පඤ්චදසිං...පෙ.... පඤ්චසික්ඛාපදෙ
රතා”ති ඉමිනා සීලධනං හිරිධනං ඔත්තජ්ජධනඤ්ච, “අරියසච්චාන කොවිදා”ති
ඉමිනා සුතධනං පඤ්ඤාධනඤ්ච දස්සිතන්ති සා අත්තනො
සත්තවිධඅරියධනපටිලාහං. “උපාසිකා චක්ඛුමතො...පෙ.... අනුච්චරාමී
නන්දනං”න්ති ඉමිනා තස්ස දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච ආනිසංසං විභාවෙති.

තත්ථ කතාවාසාති නිජ්ජාදිතසුචරිතාවාසා. සුචරිතකම්මඤ්ඤි තදත්තෙ ආයතිඤ්ච සුඛාවාසහෙතුතාය “සුඛවිහාරස්ස ආවාසො”ති වුච්චති. තෙනාහ “කතකුසලා”ති.

215. පුබ්බෙ අනාමසිතබ්බත්තවිසෙසං අත්තනො දානමයං පුඤ්ඤං වත්වා ඉදානි තස්ස ආයතනගතතං දස්සෙතුං “භික්ඛු වා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ භික්ඛුති අනවසෙසභිත්තකිලෙසතාය භික්ඛු. පරමභිතානුකම්පකෙති පරමං අතිවිය දිට්ඨධම්මිකාදිනා හිතෙන අනුග්ගාහකෙ. අභොජයින්ති පණිතෙන භොජනෙන භොජෙසිං. තපස්සියුගන්ති උත්තමෙන තපසා සබ්බකිලෙසමලං තාපෙත්වා සමුච්ඡින්නදිත්වා යීතත්තා තපස්සිභුතං යුගං. මහාමුනින්ති තතො එව මහාඉසිභුතං, මහතො වා අත්තනො විසයස්ස මහත්තෙනෙව ඤාණෙන මුනනතො පරිච්ඡින්නදනතො මහාමුනිං. සබ්බමෙතං ද්වෙ අග්ගසාවකෙ සන්ධාය වදති.

216. අපරිමිතං සුඛාවහන්ති අනුනාසිකලොපං අකත්වා වුත්තං. “යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, න සුකරං අක්ඛානෙන පාපුණිතුං යාව සුඛා සග්ගා”ති (ම. නි. 3.255) වචනතො භගවතොපි වචනපටානීතපරිමාණරහිතසුඛනිබ්බත්තකං අත්තනො වා ආනුභාවෙන අපරිමිතසුඛාවහං සුඛස්ස ආවහනකං. සතතන්ති සබ්බකාලං. තං තං උපොසථරක්ඛණදිවසං අභාපෙත්වා, තං තං වා උපොසථරක්ඛණදිවසං අබණ්ඩං කත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා සතතං වා සබ්බකාලං සුඛාවහන්ති යොජනා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අථ භගවා මාතුදෙවපුත්තජ්ජමුඛානං දසසහස්සිලොකධාතුවාසීනං දෙවබ්‍රහ්මසඬ්ඝානං තයො මාසෙ අභිධම්මපිටකං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා හද්දිත්ථිවිමානං භික්ඛූනං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අභොසීති.

හද්දිත්ථිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සොණදින්නාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති සොණදින්නාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ව සමයෙන නාළන්දායං සොණදින්නා නාම එකා උපාසිකා සද්ධා පසන්නා භික්ඛූනං චතුහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහන්ති සුවිසුද්ධනිව්වසිලා අට්ඨකිගසමන්නාගතං උපොසථම්පි උපවසති. සා ධම්මසවනසජ්ජායං පටිලභිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය චතුසච්චකම්මට්ඨානං පරිබුහන්ති සොතාපන්නා අභොසි. අථ අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵ්ඨ්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජී. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො –

217.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔහාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

218.

“කෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉඳ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ව තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

219.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. —

ඉමාහි තිහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි.

220.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

221-226.

“සොණදින්නාති මං අඤ්ඤංසු...පෙ.... ගොතමස්ස යසස්සිනො.

227.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා
පභාසති” ති. —

දෙවතා බ්‍යාකාසි. තං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

සොණදින්නාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. උපොසථාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති උපොසථාවිමානං. ඉඳ අට්ඨුප්පත්තියං සාකෙතෙ
උපොසථා නාම එකා උපාසිකාති අයමෙව විසෙසො, සෙසං අනන්තරවිමානසදිසං.
තෙන චුත්තං —

229-231.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

232.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

233-238.

“උපොසථාති මං අඤ්ඤංසු, සාකෙතායං උපාසිකා...පෙ....
උපාසිකා චක්ඛුමනො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

239.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....

වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති''ති. —

දෙවතා බ්‍යාකාසි. පුන අත්තනො එකං දොසං දස්සෙන්නි —

241.

“අභික්ඛණං නන්දනං සුත්වා, ඡන්දො මෙ උදපජ්ජථ;
තත්ථ චිත්තං පණ්ඩාය, උපපන්නාමිහි නන්දනං.

242.

“නාකාසිං සත්ථු වචනං, බුද්ධස්සාදිව්වඛන්ධුනො;
භීනෙ චිත්තං පණ්ඩාය, සාමිහි පච්ඡානුතාපිති''ති. — ද්වෙ ගාථා අභාසි;

233. තත්ථ උපොසථාති මං අඤ්ඤංසුති “උපොසථා”ති ඉමිනා නාමෙන මං
මනුස්සා ජානිංසු. සාකෙතායන්ති සාකෙතනගරෙ.

241. අභික්ඛණන්ති අභිණ්හං. නන්දනං සුත්වාති “තාවතිංසභවනෙ
නන්දනවනං නාම එදිසඤ්ච එදිසඤ්චා”ති තත්ථ නානාවිධං දිබ්බසම්පත්තිං සුත්වා.
ඡන්දොති තත්තිබ්බත්තකපුඤ්ඤකම්මස්ස කාරණභූතො කුසලච්ඡන්දො,
තනුපපත්තියා පත්ථනාභූතො තණ්හාඡන්දො වා. උදපජ්ජථාති උප්පජ්ජිත්ථ.
තත්ථාති තාවතිංසභවනෙ, නන්දනාපදෙසෙනපි හි තං දෙවලොකං වදති.
උපපන්නාමිහිති උප්පන්නා නිබ්බත්තා අමිහි.

242. නාකාසිං සත්ථු වචනන්ති “නාහං, භික්ඛවෙ, අප්පමත්තකම්පි භවං
වණ්ණොමි”තිආදිනා (අ. නි. 1.320-321) සත්ථාරා වුත්තවචනං න කරිං, භවෙසු
ඡන්දරාගං න පජ්ඣන්ති අත්ථො. ආදිව්වො ගොතමගොත්තො, භගවාපි
ගොතමගොත්තොති සගොත්තතාය වුත්තං “බුද්ධස්සාදිව්වඛන්ධුනො”ති. අථ වා
ආදිව්වස්ස ඛන්ධු ආදිව්වඛන්ධු, භගවා. තං පටිච්ච තස්ස අරියාය ජාතියා ජාතත්තා
ආදිව්වො වා ඛන්ධු එතස්ස ඔරසපුත්තභාවතොති ආදිව්වඛන්ධු, භගවා. තථා හි
වුත්තං —

“යො අන්ධකාරෙ තමසී පහඬිකරො, වෙරොවනො මණ්ඩලී උග්ගතෙජො;
මා රාහු ගිලී වරමන්තලික්ඛෙ, පජං මමං රාහු පමුඤ්ච සුරිය”න්ති. (සං. නි.
1.91);

භීනෙති ලාමකෙ. අත්තනො භවාහිරතිං සන්ධාය වදති. සාමිහිති සා අමිහි.

එවං තාය දෙවතාය භවාහිරතිනිමිත්තෙ උප්පන්නවිජ්ජපටිසාරෙ පවෙදිතෙ
ථෙරො භවස්ස පරිච්ඡින්නායුභාවිභාවනමුඛෙන ආයතිං මනුස්සත්තභාවෙ යත්වා
වට්ටදුක්ඛස්ස සමතික්කමො කාතුං සුකරො, සබ්බසො ඛිණාසවභාවො නාම
මහානිසංසොති ව සමස්සාසෙතුං —

243.

“කීව වීරං විමානමිහි, ඉධ වච්ඡසුපොසංථෙ;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, යදි ජානාසි ආයුනො”ති. —

ගාථමාහ. පුන සා —

244.

“සට්ඨි වස්සසහස්සානි, තිස්සො ච වස්සකොට්ඨො;
ඉධ යත්වා මහාමුනි, ඉතො චූතා ගමිස්සාමි;
මනුස්සානං සහඛ්‍යත”න්ති. — ආහ;

පුන ථෙරො —

245.

“මා ත්වං උපොසංථෙ භායි, සම්බුද්ධෙනාසි ඛ්‍යාකතා;
සොතාපන්නා විසෙසයි, පභීනා තච දුග්ගති”ති. —

ඉමාය ගාථාය සමුත්තෙපෙසි.

243-4. තත්ථ කීව වීරන්ති කිත්තකං අද්ධානං. ඉධාති ඉමස්මිං දෙවලොකෙ, ඉධ වා විමානස්මිං. ආයු නොති ආයු, නොති නිපාතමත්තං. ආයුනො වා විරාවිරභාවං, අථ වා යදි ජානාසි ආයුනොති අත්ථො. මහාමුනීති ථෙරං ආලපති.

245. මා ත්වං උපොසංථෙ භායිති හද්දෙ උපොසංථෙ ත්වං මා භායි. කස්මා? යස්මා සම්බුද්ධෙනාසි ඛ්‍යාකතා. කිත්ති? සොතාපන්නා විසෙසයිති. මග්ගඵලසඤ්ඤිතං විසෙසං යාතා අධිගතා, තස්මා පභීනා තච සබ්බාපි දුග්ගතිති ඉමම්පි විසෙසං යාතාති විසෙසයි. සෙසං චූත්තනයමෙව.

උපොසංථාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8-9. නිද්දා-සුනිද්දාවිමානවණ්ණනා

අට්ඨමනවමවිමානානි රාජගහනිදානානි. අට්ඨුප්පත්තියං යථාක්කමං “නිද්දා නාම උපාසිකා...පෙ.... ගොතමස්ස යසස්සිනො. තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... සුනිද්දා නාම උපාසිකා”ති වත්තබ්බං. සෙසං චූත්තනයමෙව. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි. තථා හි එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු පාළි පෙය්‍යාලවසෙන යපිතාති. තෙන චූත්තං —

246.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

247.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

248.

“නිද්දාති මමං අඤ්ඤංසු, රාජගහස්මිං උපාසිකා...පෙ....
ගොතමස්ස යස්සිනො.

256.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා
පභාසති” ති.

258.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ.... සබ්බදිසා පභාසති” ති.

261.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.....

262.

“සුනිද්දාති මං අඤ්ඤංසු, රාජගහස්මිං උපාසිකා...පෙ....
ගොතමස්ස යස්සිනො.

268.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

නිද්දා-සුනිද්දාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පටමභික්ඛාදායිකාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති භික්ඛාදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන ව සමයෙන උත්තරමධුරායං අඤ්ඤතරා ඉත්ථී
බ්ණායුකා හොති අපායෙ උප්පජ්ජනාරහා. හගවා පච්චුසවෙලායං
මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො තං ඉත්ථීං අපායෙ
උප්පජ්ජනාරහං දිස්වා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො තං සුගතියං
පතිට්ඨාපෙතුකාමො එකො අද්වතියො මධුරං අගමාසි. ගන්ත්වා පුබ්බණ්හසමයං
නිවාසෙන්වා පත්තවීරං ආදාය බහිනගරං පිණ්ඩාය පාවිසි. තෙන සමයෙන සා
ඉත්ථී ගෙහෙ ආහාරං සම්පාදෙන්වා එකමන්තෙ පටිසාමෙන්වා සටං ගහෙන්වා
උදකතිත්ථං ගන්ත්වා න්හායිත්වා සටෙන උදකං ගහෙන්වා අත්තනො ගෙහං
ගච්ජන්ති අත්තරාමග්ගෙ හගවන්තං පස්සිත්වා “අපි, හන්තෙ, පිණ්ඩො ලද්ධො” ති
වත්වා “ලභිස්සාමි” ති ව හගවතා වුත්තෙ අලද්ධභාවං ඤත්වා සටං යපෙන්වා
හගවන්තං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා “අහං, හන්තෙ, පිණ්ඩපාතං දස්සාමි,
අධිවාසෙථා” ති ආහ. අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙන. සා හගවතො අධිවාසනං
විදිත්වා පටමතරං ගන්ත්වා සිත්තසම්මට්ඨෙය පදෙසෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙන්වා
හගවතො පවෙසනං උදික්ඛමානා අට්ඨාසි. හගවා ගෙහං පටිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ
ආසනෙ නිසීදි. අට්ඨාසා හගවන්තං හොපෙසි. හගවා කතහත්තකිව්වො

ඔනීතපත්තපාණී තස්සා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අනුමොදනං සුත්වා
 අනප්පකං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්ති යාව චක්ඛුපථසමතික්කමා
 බුද්ධාරම්මණං පිතිං අවිජ්ඣන්ති නමස්සමානා අට්ඨාසි. සා
 කතිපයදිවසාතික්කමෙනෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බන්ති,
 අවිජරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො –

270.

“අභික්කන්තෙන චණ්ණෙන...පෙ.... ඔසධි විය තාරකා.

271.

“කෙන තෙතාදියො චණ්ණො...පෙ....

චණ්ණො ච තෙ සබ්බදියා පභාසති” ති. – ගාථාහි ප්‍රච්ඡි;

273.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

274.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා,

පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

275.

“අද්දසං චිරජං බුද්ධං, විජ්ජසන්නමනාවිලං;

තස්ස අදාසහං භික්ඛං, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

276.

“තෙන මෙතාදියො චණ්ණො...පෙ....

චණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා පභාසති” ති. –

දෙවතා බ්‍යාකාසි. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා චුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

පඨමභික්ඛාදායිකාවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියභික්ඛාදායිකාවිමානචණ්ණනා

අභික්කන්තෙන චණ්ණෙනාති දුතියභික්ඛාදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?
 භගවා රාජගහෙ විහරති. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි සද්ධා පසන්නා අඤ්ඤතරං
 බිණ්ණාසවත්ථෙරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා අත්තනො ගෙහං පවෙසෙත්වා භොජනං
 අදාසි. සා අපරෙත සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බන්ති. සෙසං
 අනන්තරවිමානසදිසමෙව.

278.

“අභික්කන්තෙන චණ්ණෙන...පෙ.... සබ්බදියා පභාසති” ති.

281.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

282.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා...පෙ....

වණණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසතී” ති.

දුතියභික්ඛාදායිකාවිමානවණණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

එකාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස දුතියස්ස චිත්තලතාවග්ගස්ස

අත්ථවණණනා නිට්ඨිතා.

3. පාරිච්ඡත්තකවග්ගො

1. උළාරවිමානවණණනා

පාරිච්ඡත්තකවග්ගෙ උළාරො තෙ යසො වණණොති උළාරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස උපට්ඨාකකුලෙ එකා දාරිකා දානජ්ඣාසයා දානසංවිභාගරතා අහොසි. සා යං තස්මිං ගෙහෙ පුරෙහත්තං බාදනීයභොජනීයං උප්පජ්ජති, තත්ථ අත්තනා ලද්ධපටිච්ඡිකතො උපඩ්ඨං දෙති, උපඩ්ඨං අත්තනා පරිභුඤ්ජති, අදත්වා පන න භුඤ්ජති, දක්ඛිණෙයො අපස්සන්තිපි යපෙත්වා දිට්ඨකාලෙ දෙති, යාවකානම්පි දෙතියෙව. අපස්සා මාතා “මම ධීතා දානජ්ඣාසයා දානසංවිභාගරතා” ති හට්ඨතුට්ඨා තස්සා දිගුණං භාගං දෙති. දෙත්තී ව එකස්මිං භාගෙ තාය සංවිභාගෙ කතෙ පුත අපරං දෙති, සා තතොපි සංවිභාගං කරොතියෙව.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තං වයප්පත්තං මාතාපිතරො තස්මිංයෙව නගරෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ කුමාරස්ස අදංසු. තං පන කුලං මිච්ඡාදිට්ඨිකං හොති අස්සද්ධං අප්පසන්නං. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ සපදානං පිණ්ඩාය වරමානො තස්සා දාරිකාය සසුරස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සා දාරිකා පසන්නචිත්තා “පට්ඨසං භන්තෙ” ති පවෙසෙත්වා වන්දිත්වා සස්සුයා යපිතං පූචං තං අපස්සන්ති “තස්සා කට්ඨත්වා අනුමොදාපෙස්සාමි” ති විස්සාසෙන ගහෙත්වා ථෙරස්ස අදාසි, ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. දාරිකා “තුම්හෙහි යපිතං පූචං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස අදාසි” ත්ති සස්සුයා කට්ඨසි. සා තං පූත්වා “කින්නාමිදං පාගබ්භියං, අයං මම සන්නකං අනාපුච්ඡිත්වාච සමණස්ස අදාසි” ති තං කට්ඨකායමානා කොධාභිභූතා යුත්තායුත්තං අචිත්තෙන්ති පුරතො ධීතං මුසලබණ්ඩං ගහෙත්වා අංසකුටෙ පහරි. සා සුබ්බමාලතාය පරික්ඛිණායුකතාය ව තෙනෙව පහාරෙන බලවදුක්ඛාභිභූතා හුත්වා කතිපාහෙනෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බන්ති. තස්සා සතිපි අඤ්ඤස්මිං සුවරිතකම්මෙ ථෙරස්ස

කතදානමෙව සාතිසයං හුත්වා උපට්ඨාසී. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො
හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා -

286.

“උළාරො තෙ යසො වණ්ණො, සබ්බා ඔභාසනෙ දිසා;
නාරියො නච්චන්ති ගායන්ති, දෙවපුත්තා අලඬිකතා.

287.

“මොදෙන්ති පරිවාරෙන්ති, තච පූජාය දෙවනෙ;
සොවණ්ණානි විමානානි, තච්චානි සුදස්සනෙ.

288.

“තුචංසි ඉස්සරා තෙසං, සබ්බකාමසම්ඤ්ඤි;
අභිජාතා මහන්තාසී, දෙවකායෙ පමොදසී;
දෙවනෙ පුච්ඡිතාච්ඤ්ඤා, කිස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. -

තීභි ගාථාහි පුච්ඡි.

286. තත්ථ යසොනි පරිවාරො. වණ්ණොනි වණ්ණනිහා සරිරොහාසො.

“උළාරො” ති පන විසෙසෙත්වා චුත්තත්තා තස්සා දෙවතාය පරිවාරසම්පත්ති ව
වණ්ණසම්පත්ති ව චුත්තා හොති. තාසු “උළාරො තෙ වණ්ණො” ති සඬ්ඛෙපතො
චුත්තං වණ්ණසම්පත්තිං විසයවසෙන විත්ථාරතො දස්සෙතුං “සබ්බා ඔභාසනෙ
දිසා” ති වත්වා “උළාරො තෙ යසො” ති චුත්තං පරිවාරසම්පත්තිං වත්ථුවසෙන
විත්ථාරතො දස්සෙතුං “නාරියො නච්චන්ති” ති ආදි චුත්තං. තත්ථ සබ්බා ඔභාසනෙ
දිසානි සබ්බාසු දිසාසු විජ්ජොතනෙ, සබ්බා වා දිසා ඔභාසයනෙ, විජ්ජොතයතීති
අත්ථො. “ඔභාසනෙ” ති පදස්ස “ඔභාසන්තෙ” ති කෙචි වචනවිපල්ලාසෙන අත්ථං
වදන්ති, තෙහි “වණ්ණොනා” ති විහත්ති විපරිණාමෙතබ්බො. වණ්ණොනානි ව
හෙතුමිහි කරණවචනං, වණ්ණොන හෙතුභූතෙතානි අත්ථො. “සබ්බා දිසා” ති ව
ජාතිවසෙන දිසාසාමඤ්ඤෙ අපෙක්ඛිතෙ වචනවිපල්ලාසෙනපි පයොජනං නත්ථී.
නාරියොනි එත්ථාපි “අලඬිකතා” ති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. දෙවපුත්තානි
එත්ථ ව-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. තෙන නාරියො දෙවපුත්තා වානි සමුච්චයො
වෙදිතබ්බො.

287. මොදෙන්ති පමොදයන්ති. පූජායානි පූජනත්ථං පූජානිමිත්තං වා,
නච්චන්ති ගායන්ති යොජනා. තච්චානි තච ඉමානි.

288. සබ්බකාමසම්ඤ්ඤිති සබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි, සබ්බෙහි වා තයා
කාමිතෙහි ඉච්ඡිතෙහි වත්ථුහි සම්ඤ්ඤා. අභිජාතානි පූජාතා. මහන්තාසීති මහති
මහානුභාවා අසී. දෙවකායෙ පමොදසීති ඉමස්මිං දෙවනිකායෙ
දිබ්බසම්පත්තිහෙතුකෙන පරමෙන පමොදනෙන පමොදසී.

එවං ටෙරෙන පුවිඡිතා සා දෙවතා තමත්ථං විස්සජ්ජෙසි -

289.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දුස්සිලකුලෙ සුඡිසා අහොසිං, අස්සද්ධෙසු කදරියෙසු අහං.

290.

“සද්ධා සිලෙන සම්පන්නා, සංවිහාරතා සදා;
පිණ්ඩාය වරමානස්ස, අපුචං තෙ අදාසහං.

291.

“තදාහං සස්සයාවික්ඛිං, ‘සමණො ආගතො ඉධ;
තස්ස අදාසහං පුචං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි’.

292.

“ඉතිස්සා සස්ස පරිභාසි, අවිනිතාසි ත්වං වධු;
න මං සම්පුච්ඡිතුං ඉච්ඡි, ‘සමණස්ස දදාමහං’.

293.

“තතො මෙ සස්ස කුපිතා, පහාසි මුසලෙන මං;
කුට්ඨගච්ඡි අවධි මං, නාසක්ඛිං ජීවිතුං විරං.

294.

“අහං කායස්ස හෙදා, විප්පමුත්තා තතො වුතා;
දෙවෘතං තාවතිංසානං, උපපන්නා සහඛ්ඤාතං.

295.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පහාසති” ති.

289. තත්ථ අස්සද්ධෙසුති රතනත්තයසද්ධාය කම්මඵලසද්ධාය ව අභාවෙන
අස්සද්ධෙසු, ථද්ධමච්ඡරියතාය කදරියෙසු සස්සආදීසු අහං සද්ධා සිලෙන සම්පන්නා
අහොසින්ති යොජනා.

290-1. අපුචන්ති කපල්ලපුචං. තෙති නිපාතමත්තං. සස්සයා ආවික්ඛිං
ගහිතභාවඤාපනත්ථඤ්ච අනුමොදනත්ථඤ්චාති අධිජ්ජායො.

292. ඉතිස්සාති එත්ථ අස්සාති නිපාතමත්තං. සමණස්ස දදාමහන්ති අහං
සමණස්ස අපුචං දදාමිති. යස්මා න මං සම්පුච්ඡිතුං ඉච්ඡි, තස්මා ත්වං වධු
අවිනිතාසිති සස්ස පරිභාසිති යොජනා.

293. පහාසීති පහරි. කුටඬිගවිජ් අවධි මන්ති එත්ථ කුටන්ති අංසකුටං වුත්තං පුරිමපදලොපෙන, කුටමෙව අඬිගන්ති කුටඬිගං, තං ඡින්දතීති කුටඬිගවිජ්. එවං කොධාහිභූතා හුත්වා මං අවධි, මම අංසකුටං ඡින්දි, තෙනෙව උපක්කමෙන මත්තතා මං මාරෙසීති අත්ථො. තෙනාහ “නාසක්ඛිං ජීවිතුං වීර”න්ති.

294. විජ්ජමුත්තාති තතො දුක්ඛතො සුට්ඨු මුත්තා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

උළාරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උච්ඡුදායිකාවිමානවණ්ණනා

ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති උච්ඡුදායිකාවිමානං. තස්ස කා උජ්ජන්ති? භගවා රාජගහෙ විහරතීතිආදි සබ්බං අනන්තරවිමානෙ වුත්තසදිසං. අයං පන විසෙසො – ඉධ උච්ඡු දින්නා, සස්සුයා ව පීඨකෙන පහටා, තඬිඛණඤ්ඤෙව මතා තාවතිංසෙසු උජ්ජන්තා, තස්සංයෙව රත්තියං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ආගතා, කෙවලකජ්ජං ගිජ්ඣකුටං වන්දො විය සුරියො විය ව ඔභාසෙන්ති ථෙරං වන්දිත්වා පඤ්ඡලිකා නමස්සමානා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො –

296.

“ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකං, අතිරොවසි වන්දිමසුරියා විය;
සිරියා ව වණ්ණෙන යසෙන තෙජසා, බ්‍රහ්මාව දෙවෙ තිදසෙ සහින්දකෙ.

297.

“පුච්ඡාමි තං උජ්ජලමාලධාරිනී, ආවෙළිනී කඤ්චනසන්නිහත්තවෙ;
අලඬිකතෙ උත්තමවත්ථධාරිනී, කා ත්වං සුහෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

298.

“කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතා පුරිමාය ජාතියා;
දානං පුච්ඡණං අථ සීලසංයමං, කෙත්තපපන්නා සුගතිං යසස්සිනී;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාවික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති. –

ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි.

296-7. තත්ථ ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති වන්දිමසුරියරස්මිසම්මිස්සෙහි සිනෙරුපස්සවිනිග්ගතෙහි පභාවිසරෙහි විජ්ජොතයමානතාය දෙවෙන ආකාසෙන සහාති සදෙවකං උපගතභූමිභාගභූතං ඉමං පථවිං විජ්ජොතෙන්වා, එකොභාසං එකපජ්ජොතං කත්වාති අත්ථො. ඔභාසයිත්වා පථවිං වන්දිමසුරියා වියාති යොජනා. අතිරොවසීති අතික්කම්ත්වා රොවසි. තං පන අතිරොවනං කෙන කිං විය කෙන වාති ආහ “සිරියා”තිආදි. තත්ථ සිරියාති සොහග්ගාදිසොභාවිසෙසෙන. තෙජසාති අත්තනො ආනුභාවෙන. ආවෙළිනීති රත්තමයපුජ්ජාවෙළවතී.

එවං ටෙරෙන පුච්ඡිතා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙසි -

299.

“ඉදානි හන්තෙ ඉමමෙව ගාමං, පිණ්ඩාය අම්භාකං සරං උපාගමී;
තතො තෙ උච්ඡ්ඝ්ඝ අදාසි ඛණ්ඩිකං, පසන්තචිත්තා අතුලාය පිතියා.

300.

“සස්සු ව පච්ඡා අනුයුඤ්ජනෙ මමං, කහං නු උච්ඡ්ඝං වධුකෙ අවාකිරි;
න ඡඩ්ඨිතං නො පන බාදිතං මයා, සන්තස්ස හික්ඛුස්ස සයං අදාසහං.

301.

“තුය්හං න්විදං ඉස්සරියං අපො මම, ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසනෙ මමං;
පීඨං ගහෙත්වා පහාරං අදාසි මෙ, තතො චුතා කාලකතාමහි දෙවතා.

302.

“තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිවාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

303.

“තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සමජ්ජිතා කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

304.

“එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාවිපාකා මම උච්ඡ්ඝදක්ඛිණා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිවාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

305.

“එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාජුතිකා මම උච්ඡ්ඝදක්ඛිණා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සහස්සනෙත්තොරිව නන්දනෙ වනෙ.

306.

“තුච්ඤ්ච හන්තෙ අනුකම්පකං විදුං, උපෙච්ච වන්දිං කුසලඤ්ච පුච්ඡිසං;
තතො තෙ උච්ඡ්ඝ්ඝ අදාසි ඛණ්ඩිකං, පසන්තචිත්තා අතුලාය පිතියා”ති.

299. තත්ථ ඉදානීති අනන්තරාතීතදිවසත්තා ආහ, අධුනාති අත්ථො. ඉමමෙව ගාමන්ති ඉමස්මිංයෙව ගාමෙ, රාජගහං සන්ධාය වදති. චුත්තඤ්ඤි “ගාමොපි නිගමොපි නගරමපි ‘ගාමො’ ඉච්චෙව චුච්චතී”ති. භූමිමත්ථෙ චෙනං උපයොගවචනං. උපාගමීති උපගතො අහොසි. අතුලායාති අනුපමාය, අප්පමාණාය වා.

300. අවාකිරිති අපනෙසි ඡඩ්ඩෙසි, විනාසෙසි වා. සන්තස්සාති සාධුරුපස්ස සන්තකිලෙසස්ස පරිස්සමමජ්ජන්තස්ස වා.

301. කුශ්භං නුති නු-සද්දො අනත්තමනතාසුවනෙ නිපාතො, සො “මමා”ති එත්ථාපි ආනෙත්වා යොජෙතබ්බො “මම නු”ති. ඉදං ඉස්සරියන්ති ගෙහෙ ආධිපච්චං සන්ධායාහ. තතො චුතාති තතො මනුස්සලොකතො චුතා. යස්මා ධීතට්ඨානතො අපගතාපි “චුතා”ති චුච්චති, තස්මා චුතිං විසෙසෙතුං “කාලකතා”ති චුත්තං. කාලකතාපි ච න යත්ථ කත්ථවි නිබ්බත්තා, අපිච ඛො දෙවත්තං උපගතාති දස්සෙන්නී ආහ “අමිහි දෙවතා”ති.

302. තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයාති තදෙව උච්ඡුඛණ්ඩදානමත්තං කුසලං කම්මං කතං මයා, අඤ්ඤං න ජානාමිති අත්ථො. සුඛඤ්ච කම්මන්ති සුඛඤ්ච කම්මඵලං. කම්මඵලඤ්චි ඉධ “කම්ම”න්ති චුත්තං උත්තරපදලොපෙන, කාරණොපචාරෙන වා “කුසලානං, හික්ඛෙව, ධම්මානං සමාදානහෙතු ඵ්චමීදං පුඤ්ඤං පචඩ්ඨති (දී. නි. 3.80). අනුභොමි සකං පුඤ්ඤ”න්ති (වි. ව. 133) ව ආදීසු විය. කම්මන්ති වා කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, කම්මෙනාති අත්ථො. කම්මෙ වා භවං කම්මං යථා කම්මන්ති. අථ වා කාමෙතබ්බතාය කම්මං. තඤ්චි සුඛරජනීයභාවතො කාමුපසංහිතං කාමෙතබ්බන්ති කමනීයං. අත්තනාති අත්තනා ඵච, සයංවසිතාය සෙරිභාවෙන සයමෙවාති අත්ථො. පරිවාරයාමහං අත්තනාන්ති පුරිමගාථාය “අත්තනා”ති චුත්තං පදං විහත්තිවිපරිණාමෙන “අත්තනා”න්ති යොජෙතබ්බං.

303-5. දෙවින්දගුත්තාති දෙවින්දෙන සක්කෙන ගුත්තා, දෙවින්දො විය වා ගුත්තා මහාපරිවාරතාය. සමජ්ජිකාති සුට්ඨු අජ්ජිකා සමන්තාගතා. මහාවිපාකාති විපුලඵලා. මහාජුතිකාති මහාතෙජා, මහානුභාවාති අත්ථො.

306. කුචන්ති තං. අනුකම්පකන්ති කාරුණිකං. විදුන්ති සප්පඤ්ඤං, සාවකපාරමියා මත්ථකං පත්තන්ති අත්ථො. උපෙච්චාති උපගන්ත්වා. චන්දින්නි පඤ්චපතිට්ඨිතෙන අභිවාදයිං. කුසලඤ්ච ආරොග්ග පුච්ඡිසං අපුච්ඡිං, අතුලාය පීතියා ඉදඤ්ච කුසලං අනුස්සරාමිති අධිජ්ජායො. සෙසං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

උච්ඡුදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පල්ලඬකවිමානවණ්ණනා

පල්ලඬකසෙට්ඨෙ මණ්ණිසොණ්ණවිත්තෙති පල්ලඬකවිමානං. තස්ස කා උජ්ජන්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ධීතා කුලපදෙසාදිනා සදිසස්ස තත්ථෙව අඤ්ඤතරස්ස කුලපුත්තස්ස දින්නා, සා ච හොති අක්කොධනා සීලාචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා සමාදින්නපඤ්චසීලා, උපොසථෙ සක්කච්චං උපොසථසීලානි ච රක්ඛති. සා

අපරහාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජී. තං ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො හෙට්ඨා චුත්තනසෙනෙව ගන්ත්වා –

307.

“පල්ලඬිකසෙට්ඨෙ මණිසොණ්ණවිත්තෙ, පුප්ඵාහිකිණ්ණෙ සයනෙ
උළාමරෙ;
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, උච්චාවචා ඉද්ධි විකුබ්බමානා.

308.

“ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති;
දෙව්ද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි ඵලං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. –

ගාථාහි පුච්ඡි.

සාපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

309.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අඬ්ඨෙ කුලෙ සුණ්ඩා අහොසිං;
අක්කොධනා හත්තු වසානුවත්තිනී, උපොසංථෙ අප්පමත්තා අහොසිං.

310.

“මනුස්සභූතා දහරා අපාපිකා, පසන්නචිත්තා පතිමාහිරාධයිං;
දිවා ච රත්තො ච මනාපචාරිනී, අහං පුරෙ සීලවතී අහොසිං.

311.

“පාණාතිපාතා විරතා අචොරිකා, සංසුද්ධකායා සුචිත්තමචාරිනී;
අමජ්ජපා නො ච මුසා අභාණිං, සික්ඛාපදෙසු පරිපුරකාරිනී.

312.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, පසන්නමානසා අහං.

313.

“අට්ඨඬ්ඨගුපෙතං අනුධම්මචාරිනී, උපොසථං ජිනිමනා උපාවසිං;
ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඬ්ඨගවරෙහුපෙතං, සමාදිශිත්වා කුසලං සුඬුද්‍රයං;
පතිමිහි කල්‍යාණි වසානුවත්තිනී, අහොසිං පුබ්බෙ සුගතස්ස සාවිකා.

314.

“ඵතාදිසං කුසලං ජීවලොකෙ, කම්මං කරිත්වාන විසෙසභාගිනී;
කායස්ස හෙදා අභිසම්පරායං, දෙව්ද්ධිපත්තා සුගතිමිහි ආගතා.

315.

“විමානපාසාදවරෙ මනොරමෙ, පරිවාරිකා අවිජරාසඬගණෙන;
සයංපභා දෙවගණා රමෙන්ති මං, දීඝායුකිං දෙවවිමානමාගත”න්ති.

307. තත්ථ පල්ලඬකසෙට්ඨෙති පල්ලඬකවරෙ උත්තමපල්ලඬකෙ. තංයෙවස්ස සෙට්ඨතං දස්සෙතුං “මණිසොණ්ණවිත්තෙ”ති වුත්තං,
විවිධරතනරංසිජාලසමුප්පලෙහි මණිහි වෙව සුවණ්ණෙන ච විවිත්තෙ “තත්ථා”ති “සයනෙ”ති ච වුත්තෙ සයිතබ්බට්ඨානභූතෙ පල්ලඬකසෙට්ඨෙ.

308. තෙති කුය්හං සමන්තතො. “පමොදයන්ති”ති පදං පන අපෙක්ඛිත්වා “ත”න්ති විහත්ති විපරිණාමෙතබ්බා. පමොදයන්තිති වා පමොදනං කරොන්ති, පමොදනං කුය්හං උප්පාදෙන්තිති අත්ථො.

310. දහරා අපාපිකාති දහරාපි අපාපිකා. “දහරාසු පාපිකා”ති වා පාඨො, සොයෙවත්ථො. “දහරස්සාපාපිකා”තිපි පඨන්ති, දහරස්ස සාමිකස්ස අපාපිකා, සක්කච්චං උපට්ඨානෙන අනතිවරියාය ච හද්දිකාති අත්ථො. තෙන වුත්තං “පසන්තවිත්තා”තිආදි. අභිරාධයිත්ති ආරාධෙසිං. රත්තොති රත්තියං.

311. අමොරිකාති වොරියරහිතා, අදින්නාදානා පටිවරතාති අත්ථො. “විරතා ච වොරියා”තිපි පාඨො, ථෙය්‍යතො ච විරතාති අත්ථො. සංසුද්ධකායාති පරිසුද්ධකායකම්මන්තතාය සම්මදෙව සුද්ධකායා, තතො ඵච සුවිබුන්මවාරිනී සාමිකතො අඤ්ඤත්ථ අබුන්මවරියාසම්භවතො. තථා හි වුත්තං –

“මයඤ්ච හරියා නාතික්කමාම,
අම්හෙපි හරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බුන්මවරියං වරාම,
තස්මා හි අම්හං දහරා නි මිය්‍යරෙ”ති. (ජා. 1.10.97);

අථ වා සුවිබුන්මවාරිනීති සුවිනො සුද්ධස්ස බුන්මස්ස සෙට්ඨස්ස උපොසථසීලස්ස, මග්ගබුන්මවරියස්ස වා අනුරූපස්ස පුබ්බභාගබුන්මවරියස්ස වසෙන සුවිබුන්මවාරිනී.

313. අනුධම්මවාරිනීති අරියානං ධම්මස්ස අනුධම්මං වරණසීලා. ඉමඤ්ච අනන්තරං වුත්තං නිද්දොසතාය අරියං, අට්ඨඬගවරෙහි අට්ඨහි උත්තමඬගෙහි අරියත්තා ඵච වා අරියට්ඨඬගවරෙහි උපෙතං ආරොග්‍යට්ඨෙත අනවජ්ජට්ඨෙත ච කුසලං සුඛවිපාකතාය සුඛානිසංසතාය ච සුබුද්ධං උපාවසින්ති යොජනා.

314. විසෙසභාගිනීති විසෙසස්ස දිබ්බස්ස සම්පත්තිභවස්ස භාගිනී. සුගතිමිහි ආගතාති සුගතිං ආගතා උපගතා, සුගතිමිහි වා සුගතියං දිබ්බසම්පත්තියං ආගතා. “සුගතිඤ්ඤි ආගතා”තිපි පාඨො. තත්ථ භීති නිපාතමත්තං, හෙතුඅත්ථො වා, යස්මා සුගතිං ආගතා, තස්මා විසෙසභාගිනීති යොජනා.

315. විමානපාසාදවරෙති විමානෙසු උත්තමපාසාදෙ, විමානසඬ්ඛානෙ වා අග්ගපාසාදෙ, විමානෙ වා විගතමානෙ අප්පමාණෙ මහන්තෙ වරපාසාදෙ පරිවාරිකා අව්ඡරාසඬ්ගණෙන සයංපභා පමොදාමි, “අමිහී”ති වා පදං ආනෙත්වා යොජෙතඛ්ඛං. දීඝායුකීන්ති හෙට්ඨිමෙහි දෙවෙහි දීඝතරායුකතාය තනුපපන්නෙහි අනප්පායුකතාය ව දීඝායුකිං මං යථාචුත්තං දෙවවිමානමාගතං උපගතං දෙවගණා රමෙත්තීති යොජනා. සෙසං චුත්තතායමෙව.

පල්ලඬ්ඛවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ලතාවිමානවණ්ණනා

ලතා ව සප්ඡා පවරා ව දෙවතාති ලතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ව සමයෙන සාවත්ථිවාසිනො අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ධීතා ලතා නාම පණ්ඨිතා ඛ්‍යාත්තා මෙධාවිනී පතිකුලං ගතා හත්තු සස්සුසසුරානඤ්ච මනාපචාරිතී පියවාදිතී පරිජනස්ස සඬ්ගහකුසලා ගෙහෙ කුටුම්භාරස්ස නිත්ථරණසමත්ථා අක්කොධනා සීලාචාරසම්පන්නා දානසංවිහාරතා අඛණ්ඩපඤ්චසීලා උපොසථරක්ඛණෙ ව අප්පමත්තා අහොසි. සා අපරහාගෙ කාලං කත්වා වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති ලතාත්ථෙව නාමෙන. අඤ්ඤාපි තස්සා සප්ඡා, පවරා, අවිචිමතී, සුතාති වතස්සො හගිනියො අහෙසුං. තා පඤ්චපි සක්කෙන දෙවරාජෙන ආනෙත්වා නාටකිත්ථිභාවෙන පරිවාරිකට්ඨානෙ යපිතා. ලතා පනස්ස නච්චගිතාදීසු ඡෙකතාය ඉට්ඨතරා අහොසි.

තාසං එකතො සමාගන්ත්වා සුඛනිසප්ඡාය නිසින්නානං සඬ්ගිතනෙපුඤ්ඤං පටිච්ච විවාදො උප්පන්නො. තා සඬ්ඛාපි වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡිංසු “තාත, කතමා අම්භාකං නච්චාදීසු කුසලා”ති? සො එවමාහ “ගච්ඡ ධීතරො අනොතත්තදහනීරෙ දෙවසමාගමෙ සඬ්ගිතං පවත්තෙථ, තත්ථ වො විසෙසො පාකටො හවිස්සතී”ති. තා තථා අකංසු. තත්ථ දෙවපුත්තා ලතාය නච්චමානාය අත්තනො සභාවෙන යාතුං නාසක්ඛිංසු, සඤ්ජාතපභාසා අව්ඡරියඛිභුතචිත්තජාතා නිරන්තරං සාධුකාරං දෙන්තා උක්කුට්ඨිසද්දෙ චෙලුක්ඛෙපෙ ව පවත්තෙන්තා හිමවත්තං කම්පයමානා විය මහන්තං කොලාහලමකංසු. ඉතරාසු පන නච්චන්තීසු සිසිරකාලෙ කොකිලා විය තුණ්හිභූතා නිසිදිංසු. එවං තත්ථ සඬ්ගිතෙ ලතාය විසෙසො පාකටො අහොසි.

අථ තාසං දෙවධීතානං සුතාය දෙවධීතාය එතදහොසි “කිං නු ඛො කම්මං කත්වා අයං ලතා අම්භෙ අභිභූයා තිට්ඨති වණ්ණෙන චෙව යසසා ව, යංනුනාහං ලතාය කතකම්මං පුච්ඡෙයා”න්ති. සා තං පුච්ඡි. ඉතරාපි තස්සා එතමත්ථං විස්සප්පෙසි. තයිදං සඬ්ඛං වෙස්සවණමහාරාජා දෙවචාරිකවසෙන උපගතස්ස ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ආචික්ඛි. ථෙරො තමත්ථං පුච්ඡාය මූලකාරණතො පට්ඨාය හගවතො ආරොචෙන්තො —

316.

“ලතා ව සජ්ජා පවරා ව දෙවතා, අවිචිතී රාජවරස්ස සිරිමනෝ;
සුතා ව රඤ්ඤො වෙස්සවණස්ස ධිතා, රාජීමතී ධම්මගුණෙනි සොහථ.

317.

“පඤ්චෙත්ථ නාරියො ආගමංසු න්හායිතුං, සීතොදකං උප්පලිනිං සිවං නදිං;
තා තත්ථ න්හායිත්වා රමෙත්වා දෙවතා, නච්චිත්වා ගායිත්වා සුතා ලතං බ්‍රවි.

318.

“පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිනි, ආවෙලිනි කඤ්චනසන්නිහත්තවෙ;
තිම්මරම්බක්ඛි නහෙව සොහනෙ, දීසායුකී කෙන කතො යසො තව.

319.

“කෙනාසි හද්දෙ පනිනො පියතරා, විසිට්ඨකලාණිතරස්ස රූපතො;
පදක්ඛිණා නච්චනගීතවාදිනෙ, ආචික්ඛ නො ත්වං නරනාරිපුච්ඡිතා” ති. —

සුතාය පුච්ඡා.

320.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, උළාරහොගෙ කුලෙ සුණ්ඛසා අහොසිං;
අක්කොධනා හත්තු වසානුවත්තිනී, උපොසප්පෙ අප්පමත්තා අහොසිං.

321.

“මනුස්සභූතා දහරා අපාපිකා, පසන්නචිත්තා පතිමාහිරාධයිං;
සදෙවරං සස්සසුරං සදාසකං, අහිරාධයිං තම්හි කතො යසො මම.

322.

“සාහං තෙන කුසලෙන කම්මුතා, චතුඛි යානෙනි විසෙසමජ්ඣගා;
ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච, බිඬ්ඬාරතිං පච්චනුහොමනප්පකං.

323.

“සුතං නු තං භාසති යං අයං ලතා, යං නො අපුච්ඡිමිහ අකිත්තයි නො;
පනිනො කිරම්භාකං විසිට්ඨ නාරීනං, ගතී ව තාසං පවරා ව දෙවතා.

324.

“පතීසු ධම්මං පවරාම සබ්බා, පතිබ්බතා යත්ථ භවත්ති ඉත්ථියො;
පතීසු ධම්මං පවරිත්වා සබ්බා, ලච්ඡාමසෙ භාසති යං අයං ලතා.

325.

“සීහො යථා පබ්බතසානුගොචරො, මහින්ධරං පබ්බතමාවසිත්වා;
පසය්හ භන්ත්වා ඉතරෙ චතුප්පදෙ, බුද්දෙ මීගෙ බාදති මංසහොජනො.

326.

“තමෙව සද්ධා ඉධ අරියසාවිකා, හත්තාරං නිස්සාය පතිං අනුබ්බතා;
කොධං වධිත්වා අභිභුයා මච්ඡරං, සග්ගමිහි සා මොදති ධම්මචාරිනී” ති. —

ලතාය විස්සජ්ජනන්ති ආහ.

316. තත්ථ ලතා ව සජ්ජා පවරා අවිච්ඡිති සුතාති තාසං නාමං. ව-සද්දො
සමුච්චයත්තො. රාජවරස්සාති චතුත්තං මහාරාජානං වරස්ස සෙට්ඨස්ස දෙවරාජස්ස.
සක්කස්ස පරිවාරිකාති අධිප්පායො. රඤ්ඤොති මහාරාජස්ස. තෙනාහ
“වෙස්සවණස්ස ධිතා” ති, ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං, වචනවිපල්ලාසො වා,
ධිතරොති අත්තො. රාජති විජ්ජොතති රාජී, රාජීති මතා පඤ්ඤාතා රාජීමති, ඉදං
තාසං සබ්බාසං විසෙසනං. නාමමෙව එතං එකිස්සා දෙවතායාති කෙච්චි, තෙසං
මතෙන “පවරා” ති සබ්බාසං විසෙසනමෙව. ධම්මගුණෙහිති ධම්මියෙහි ධම්මතො
අනපෙතෙහි ගුණෙහි, යථාභූවචගුණෙහිති අත්තො. සොහථාති විරොචථ.

317. පඤ්චෙත්ථ නාරියොති පඤ්ච යථාචුත්තනාමා දෙවධිතරො එත්ථ ඉමස්මිං
හිමචන්තපදෙසෙ. සීතොදකං උප්පලිනිං සිවං නදින්ති අනොතත්තදහතො
නික්ඛන්තනදිමුඛං සන්ධාය වදති. නච්චිත්වා ගායිත්වාති පිතු වෙස්සවණස්ස ආණාය
දෙවසමාගමෙ තාහි කතස්ස නච්චගීතස්ස වසෙන චුත්තං. සුතා ලතං බ්‍රවීති සුතා
දෙවධිතා ලතං අත්තතො හගිනිං කපෙසි. “සුතා ලතං බ්‍රවු” තිතිපි පඨන්ති, සුතා
ධිතරො වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස ලතං කපෙසුන්ති අත්තො.

318. තිමිරතම්බක්ඛිති නිචුලකෙසරභාසසදියෙහි තම්බරාජීහි සමන්තාගතක්ඛි.
නහෙව සොහනෙති නහං විය සොහමානෙ, සරදසමයෙ
අබ්බමහිකාදිඋපක්කිලෙසවිමුත්තං නහං විය සුච්ඡුද්ධභිගපච්චභිගතාය
විරාජමානෙති අත්තො. අථ වා නහෙවාති නහෙ එව, සමුච්චයත්තො එව-සද්දො,
ආකාසට්ඨවිමානෙසු හිමචන්තයුගන්ධරාදිභූමිපට්ඨධට්ඨානෙසු වාති සබ්බත්තෙව
සොහමානෙති අත්තො. කෙන කතොති කෙන කීදියෙන පුඤ්ඤෙන නිබ්බන්තිතො.
යසොති පරිවාරසම්පත්ති කිත්තිසද්දො ව. කිත්තිසද්දග්ගහණෙන ව
කිත්තිසද්දහෙතුභූතා ගුණා ගස්හන්ති.

319. පතිතො පියතරාති සාමිතො පියතරා සාමිවල්ලහා. තෙනස්සා සුභගතං
දස්සෙති. විසිට්ඨකලායාණිතරස්ස රූපතොති රූපසම්පත්තියා විසිට්ඨා උත්තමා
කලායාණිතරා සුන්දරතරා, අස්සුති නිපාතමත්තං. “විසිට්ඨකලායාණිතරාසි
රූපතො” ති ව පඨන්ති. පදක්ඛිණාති පකාරෙහි, විසෙසෙන වා දක්ඛිණා කුසලා.
නච්චනගීතවාදිතෙති එත්ථ නච්චනාති විහත්තිලොපො කතො, නච්චෙ ව ගීතෙ ව
වාදිතෙ වාති අත්තො. නරනාරිපුච්ඡිතාති දෙවපුත්තෙහි දෙවධිතාහි ව “කහං ලතා,
කිං කරොති ලතා” ති රූපදස්සනත්ථඤ්චෙව සිප්පදස්සනත්ථඤ්ච පුච්ඡිතා.

321. නිව්වං කායෙන අසංසට්ඨිකාය දෙවො විය රමෙති, දුතියො වරොති වා දෙවරො, හත්තු කතිට්ඨිහාතා, සහ දෙවරෙනාති සදෙවරං. සස්සු ව සසුරො ව සසුරා, සහ සසුරෙහිති සස්සසුරං. සහ දාසෙහි දාසීහි වාති සදාසකං පතිමාහිරාධයිත්ති සම්බන්ධො. තම්හි කතොති තම්හි කුලෙ, කාලෙ වා සුණ්සාකාලෙ කතො යසො තන්තිබ්බත්තපුඤ්ඤස්ස නිබ්බත්තනෙනාති අධිප්පායො. මමාති ඉදං “කතො” ති පදං අපෙක්ඛිත්වා “මයා” ති පරිණාමෙනබ්බං.

322. චතුබ්බි යානෙහිති චතුහි කාරණෙහි, චතුසු වා යානෙසු නිමිත්තභූතෙසු. විසෙසමජ්ඣගාති අඤ්ඤාහි අතිස්සං අධිගතා. ආයුඤ්ච චණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්චාති “චතුහි යානෙහි” ති චුත්තානං සරූපතො දස්සනං. ආයුආදයො එව හිස්සා අඤ්ඤාහි විසිට්ඨසභාවකාය විසෙසා තස්සා තථා සම්භාවනාවසෙන ගහෙනබ්බකාය හෙතුභාවතො “යාන” ත්ති ව චුත්තං. විසෙසමජ්ඣගා. කීදිසං? ආයුඤ්ච චණ්ණඤ්ච සුඛඤ්ච බලඤ්චාති යොජනා.

323. සුතං නු තං භාසති යං අයං ලතාති අයං ලතා අම්භාකං ජෙට්ඨහගිතී යං භාසති, තං තුම්හෙහි සුතං නු කිං අසුත” ත්ති ඉතරා තිස්සො හගිතියො පුච්ඡති. යං නොති යං අම්භාකං සංසයිතං. නොති නිපාතමත්තං, පුත නොති අම්භාකං, අවධාරණෙ වා “න නො සමං අත්ථී” තිආදීසු (බු. පා. 6.3; සු. නි. 226) විය, තෙන අකිත්තයිසෙව, අවිපරිතං බ්‍යාකාසියෙවාති අත්ථො. පතිනො කිරම්භාකං විසිට්ඨ නාරිතං, ගතී ව තාසං පවරා ව දෙවතාති අනත්ථතො පාලනතො පතිනො සාමිකා නා අම්භාකං නාරිතං ඉත්ථීතං විසිට්ඨා ගති ව තාසං පටිසරණඤ්ච, තාසං මාතුගාමානං සරණතො පවරා උත්තමා දෙවතා ව සම්මදෙව ආරාධිතා සම්පති ආයතිඤ්ච හිතසුඛාවහාති අත්ථො.

324. පතීසු ධම්මං පවරාම සබ්බාති සබ්බාව මයං පතීසු අත්තනො සාමිකෙසු පුබ්බුට්ඨානාදිකං චරිතබ්බධම්මං පවරාම. යත්ථාති යං නිමිත්තං, යස්මිං වා පතීසු චරිතබ්බධම්මෙ චරියමානෙ ඉත්ථීයො පතිබ්බතා නාම භවන්ති. ලච්ඡාමසෙ භාසති යං අයං ලතාති අයං ලතා යං සම්පත්තිං එතරහි ලහතීති භාසති, තං සම්පත්තිං පතීසු ධම්මං පවරිත්වාති ලභිස්සාම.

325. පබ්බතසානුගොචරොති පබ්බතවනසණ්ඩවාරී. මහින්ධරං පබ්බතමාවසිත්වාති මහිං ධාරෙතීති මහින්ධරනාමකං පබ්බතං අවලං ආවසිත්වා අධිවසිත්වා, තත්ථ වසන්තොති අත්ථො. “ආවසිත්වා” ති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා භූමිමත්ථෙ වෙතං උපයොගවචනං. පසස්භාති අභිභවිත්වා. බුද්දෙනි බලවසෙනනිහිනෙ පමාණතො පන මහන්තෙ හත්ථීආදිකෙපි මිගෙ සො හන්තියෙව.

326. තථෙවාති ගාථාය අයං උපමාසංසන්දනෙන සද්ධිං අත්ථයොජනා – යථා සිහො අත්තනො නිවාසගොචරට්ඨානභූතං පබ්බතං නිස්සාය වසන්තො අත්තනො යථිච්ඡිතමත්ථං සාධෙති, එවමෙව සා සද්ධා පසන්තා අරියසාවිකා සාසච්ඡාදනාදීහි භරණතො පොසනතො භත්තාරං පතිං සාමිකං නිස්සාය වසන්ති සබ්බත්ථාපි

පතිඅනුකූලතාසඬ්ඛාතෙන වතෙන තං අනුබ්බතා පරිජනාදීසු උප්පජ්ජනකං කොධං වධිත්වා පජහිත්වා පරිග්ගහවත්ථුසු උප්පජ්ජනකං මච්ඡෙරං අභිභූයා අභිභවිත්වා අනුප්පාදෙත්වා පතිබ්බතාධම්මස්ස ව උපාසිකාධම්මස්ස ව සම්මදෙව වරණතො ධම්මචාරිනී සා සග්ගමිහි දෙවලොකෙ මොදති, පමොදං ආපජ්ජතිති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

ලතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ගුත්තිලවිමානවණ්ණනා

සත්තතත්තිං සුමධුරන්ති ගුත්තිලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවති රාජගහෙ විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං වරන්තො තාවතිංසහවනං ගන්ත්වා තත්ථ පටිපාටියා ධීතෙසු ඡත්තිංසාය විමානෙසු ඡත්තිංස දෙවධීතරො පච්චෙකං අවිජරාසහස්සපරිවාරා මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තියො දිස්වා තාහි පුබ්බෙ කතකම්මං “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා” තිආදිහි තිහි ගාථාහි පටිපාටියා පුච්ඡි. තාපි තස්ස පුච්ඡානන්තරං “වත්ථුත්තමදායිකා නාරී” තිආදිනා බ්‍යාකරිංසු. අථ ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා හගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා හගවා “මොග්ගල්ලාන, තා දෙවතා න කෙවලං තයා එව පුච්ඡිතා එවං බ්‍යාකරිංසු, අථ බො පුබ්බෙ මයාපි පුච්ඡිතා එවමෙව බ්‍යාකරිංසු” ති වත්වා ථෙරෙන යාවිතො අතීතං අත්තනො ගුත්තිලාවරියං කථෙසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො ගන්ධබ්බකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගන්ධබ්බසිජ්ජෙ පරියොදාතසිජ්ජනයා තිම්බරුනාරදසදියො සබ්බදියාසු පාකටො පඤ්ඤාතා ආචරියො අභොසි නාමෙන ගුත්තිලො නාම. සො අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතෘපිතරො පොසෙසි. තස්ස සිජ්ජනිජ්ජත්තිං සුත්වා උප්පෙනිවාසි මුසිලො නාම ගන්ධබ්බො උපගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං ධීතො “කස්මා ආගතොසි” ති ව චුත්තෙ “තුම්භාකං සන්තිකෙ සිජ්ජං උග්ගණ්හිතු” ත්ති ආහ. ගුත්තිලාවරියො තං ඔලොකෙන්වා ලක්ඛණකුසලතාය “අයං පුරිසො විසමජ්ඣාසයො කක්ඛලො ඵරුසො අකතඤ්ඤු හවිස්සති, න සඬ්ගහෙතබ්බො” ති සිජ්ජග්ගහණත්ථං ඔකාසං නාකාසි. සො තස්ස මාතෘපිතරො පයිරුපාසිත්වා තෙහි යාවාපෙසි. ගුත්තිලාවරියො මාතෘපිතුහි නිජ්ජිළියමානො “ගරුවචනං අලඬ්ඝනීය” ත්ති තස්ස සිජ්ජං පට්ඨපෙත්වා විගතමච්ඡරියතාය කාරුණිකතාය ව ආචරියමුට්ඨිං අකත්වා අනවසෙසතො සිජ්ජං සික්ඛාපෙසි.

සොපි මෙධාවිතාය පුබ්බෙකතපරිවයතාය අකුසිතතාය ව න විරස්සෙව පරියොදාතසිජ්ජො භුත්වා වින්තෙසි “අයං බාරාණසි ජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, යංනුනාහං ඉධ සරාජිකාය පරිසාය සිජ්ජං දස්සෙය්‍යං, එවාහං ආචරියතොපි ජම්බුදීපෙ පාකටො පඤ්ඤාතො හවිස්සාමි” ති. සො ආචරියස්ස ආරොචෙසි “අහං රඤ්ඤො පුරතො සිජ්ජං දස්සෙතුකාමො, රාජානං මං දස්සෙථා” ති. මහාසත්තො

“අයං මම සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො පතිට්ඨං ලහතු” ති කරුණායමානො තං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙත්වා “මහාරාජ ඉමස්ස මෙ අන්තෙවාසිකස්ස වීණාය පගුණතං පස්සවා” ති ආහ. රාජා “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා තස්ස වීණාවාදනං සුත්වා පරිතුට්ඨො තං ගන්තුකාමං නිවාරෙත්වා “මමෙව සන්තිකෙ වස, ආචරියස්ස දින්නකොට්ඨාසතො උපඨස්සං දස්සාමි” ති ආහ. මුසිලො “නාහං ආචරියතො භායාමි, සමමෙව දෙවා” ති වත්වා රඤ්ඤො “මා එවං හණි, ආචරියො නාම මහන්තො, උපඨස්සමෙව තුය්හං දස්සාමි” ති චුත්තෙ “මම ව ආචරියස්ස ව සිප්පං පස්සවා” ති වත්වා රාජගෙහතො නික්ඛමිත්වා “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ මම ව ගුත්තිලාචරියස්ස ව රාජඨගණෙ සිප්පදස්සනං හවිස්සති, තං පස්සිතුකාමා පස්සන්තු” ති තත්ථ තත්ථ ආහිණ්ඩන්තො උග්ගසොසෙසි.

මහාසත්තො තං සුත්වා “අයං කරුණො ටාමවා, අහං පන ජිණ්ණො දුබ්බලො, යදි පන මෙ පරාජයො හවෙය්‍ය, මතං මෙ ජීවිතා සෙය්‍යං, තස්මා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා උබ්බන්ධිත්වා මරිස්සාමි” ති අරඤ්ඤං ගතො මරණභයතප්පිතො පටිනිවත්ති. පුන මරිතුකාමො හුත්වා ගන්ත්වා පුනපි මරණභයෙන පටිනිවත්ති. එවං ගමනාගමනං කරොන්තස්ස තං යානං විගතතිණං අහොසි. අථ දෙවරාජා මහාසත්තං උපසඨිකමිත්වා දිස්සමානරූපො ආකාසෙ යත්වා එවමාහ “ආචරිය, කිං කරොසි” ති. මහාසත්තො –

327.

“සත්තතන්තිං සුමධුරං, රාමණෙය්‍යං අවාචයිං;
සො මං රඨගමිහි අවිහෙති, සරණං මෙ හොහි කොසියා” ති. –

අත්තනො චිත්තදුක්ඛං පවෙදෙසි.

තස්සත්ථො – අහං දෙවරාජ මුසිලං නාම අන්තෙවාසිකං සත්තන්තං තන්තීනං අත්ථිතාය ඡජ්ජාදිසත්තවිධසරදීපනතො ව සත්තතන්තිං, තං විසයං කත්වා යථාරහං ද්වාච්ඡිසතියා සුතිහෙදානං අභාපනතො සුට්ඨු මධුරන්ති සුමධුරං, යථාධිගතානං සමපඤ්ඤාසාය මුච්ඡනානං පරිබ්‍යත්තතාය සරස්ස ව වීණාය ව අඤ්ඤමඤ්ඤසංසන්දනෙන සුණන්තානං අතිවිය මනොරමභාවතො රාමණෙය්‍යං, සරගතාදිවිභාගතො ඡජ්ජාදිවතුබ්බිධං ගන්ධබ්බං අභාපෙත්වා ගන්ධබ්බසිප්පං අවාචයිත්ති වාචෙසි. උග්ගණ්ණාපෙසිං සික්ඛාපෙසිං. සො මුසිලො අන්තෙවාසි සමානො මං අත්තනො ආචරියං රඨගමිහි රඨගමණ්ඩලෙ අවිහෙති සාරම්භවසෙන අත්තනො විසෙසං දස්සෙතුං සඨිසට්ටියති, “එහි සිප්පං දස්සෙහි” ති මං ආචික්ඛි, තස්ස මෙ ත්වං කොසිය දෙවරාජ සරණං අවස්සෙයො හොහීති.

තං සුත්වා සක්කො දෙවරාජා “මා භාගි ආචරිය, අහං තෙ සරණං පරායණ” ත්ති දස්සෙන්නො –

328.

“අහං තෙ සරණං ගොමි, අහමාවරියපුජකො;
න තං ජයිස්සති සිස්සො, සිස්සමාවරිය ජෙස්සසි” ති. —

ආහ. සක්කස්ස කිර දෙවරඤ්ඤො පුරිමත්තභාවෙ මහාසත්තො ආවරියො අහොසි.
තෙනාහ “අහමාවරියපුජකො” ති. අහං ආවරියානං පුජකො, න මුසිලො විය
යුගග්ගාහි, මාදිසෙසු අන්තෙවාසිකෙසු ධීතෙසු තාදිසස්ස ආවරියස්ස කථං
පරාජයො, තස්මා න තං ජයිස්සති සිස්සො, අඤ්ඤදත්ථු සිස්සං මුසිලං ආවරිය
ත්වමෙව ජයිස්සසි, සො පන පරාජිතො විනාසං පාපුණ්ණස්සතීති අධිජ්ජායො. එවඤ්ඤ
පන වත්වා “අහං සත්තමෙ දිවසෙ සාකච්ඡාමණ්ඩලං ආගමිස්සාමි, තුම්හෙ
විස්සත්ථා වාදෙථා” ති සමස්සාසෙත්වා ගතො.

සත්තමෙ පන දිවසෙ රාජා සපරිවාරො රාජසභායං නිසීදි. ගුත්තිලාවරියො ව
මුසිලො ව සිජ්ජදස්සනත්ථං සජ්ජා හුත්වා උපසඬකමිත්වා රාජානං වන්දිත්වා
අත්තනො අත්තනො ලද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා විණා වාදයිංසු. සක්කො ආගන්ත්වා
අත්තලික්ඛෙ අට්ඨාසි. තං මහාසත්තොව පස්සති, ඉතරෙ පන න පස්සති. පරිසා
ද්විත්තමිපි වාදනෙ සමචිත්තා අහොසි. සක්කො ගුත්තිලං “එකං තන්තිං ඡින්නදා” ති
ආහ. ඡින්නායපි තන්තියා විණා තට්ඨ මධුරනිග්ගොසා අහොසි. එවං “දුතියං,
තතියං, චතුත්ථං, පඤ්චමං, ඡට්ඨං, සත්තමං ඡින්නදා” ති ආහ, තාසු ඡින්නාසුපි විණා
මධුරනිග්ගොසාව අහොසි. තං දිස්වා මුසිලො පරාජිතභූතරූපො පත්තක්ඛන්ධො
අහොසි, පරිසා හට්ඨතුට්ඨා වෙලුක්ඛෙපෙ කරොන්ති ගුත්තිලස්ස සාධුකාරමදාසි.
රාජා මුසිලං සභාය නිහරාපෙසි, මහාජනො ලෙඩ්ඬුදණ්ඩාදිහි පහරන්තො මුසිලං
තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි.

සක්කො දෙවානම්ත්ථො මහාපුරිසෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කත්වා
දෙවලොකමෙව ගතො. තං දෙවතා “මහාරාජ, කුහිං ගතත්ථා” ති පුච්ඡිත්වා තං
පවත්තිං සුත්වා “මහාරාජ, මයං ගුත්තිලාවරියං පස්සිස්සාම, සාධු තො තං
ඉධානෙත්වා දස්සෙහි” ති ආහංසු. සක්කො දෙවානං වචනං සුත්වා මාතලිං
ආණාපෙසි “ගච්ඡ වෙජයන්තරට්ඨන අම්භාකං ගුත්තිලාවරියං ආනෙහි, දෙවතා තං
දස්සනකාමා” ති, සො තථා අකාසි. සක්කො මහාසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං
කත්වා එවමාහ “ආවරිය, විණං වාදය, දෙවතා සොතුකාමා” ති. “මයං
සිජ්ජපජීවිතො, වෙතනෙන විනා සිජ්ජං න දස්සෙමා” ති. “කිදිසං පන වෙතනං
ඉච්ඡසි” ති. “නාඤ්ඤෙන මෙ වෙතනෙන කිච්චං අත්ථී, ඉමාසං පන දෙවතානං
අත්තනා අත්තනා පුබ්බෙකතකුසලකථනමෙව මෙ වෙතනං ගොතු” ති ආහ. තා
“සාධු” ති සම්පට්චිජිංසු. අථ මහාසත්තො පාටෙක්කං තාහි තදා
පටිලද්ධසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන තස්සා හෙතුභූතං පුරිමත්තභාවෙ කතං සුවරිතං
ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විය පුච්ඡන්තො “අහික්කන්තෙන
චණ්ණෙනා” ති ආදිගාථාහි පුච්ඡි. තාපි “චත්ථත්තමදායිකා නාරී” ති ආදිනා යථා
එතරහි ථෙරස්ස, එවමෙව තස්ස බ්‍යාකරිංසු. තෙන වුත්තං “මොග්ගල්ලාන තා
දෙවතා න කෙවලං තයා එව පුච්ඡිතා එවං බ්‍යාකරිංසු, අථ බො පුබ්බෙ මයාපි
පුච්ඡිතා එවමෙව බ්‍යාකරිංසු” ති.

තා කිර ඉන්ථියො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ මනුස්සත්තභාවෙ යීතා තං තං පුඤ්ඤං අකංසු. තත්ථ එකා ඉන්ථි වත්ථං අදාසි, එකා සුමනමාලං, එකා ගන්ධං, එකා උළාරානි එලානි, එකා උච්ඡුරසං, එකා භගවතො චෙතියෙ ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං අදාසි, එකා උපොසථං උපවසි, එකා උපකට්ඨාය වෙලාය නාවාය භුඤ්ජන්තස්ස භික්ඛුනො උදකං අදාසි, එකා කොධනානං සස්සුසසුරානං අක්කොධනා උපට්ඨානං අකාසි, එකා දාසි හුත්වා අතන්දිතාවාරා අහොසි, එකො පිණ්ඩවාරිකස්ස භික්ඛුනො ධීරහත්තං අදාසි, එකා ආණිතං අදාසි, එකා උච්ඡුඛණ්ඩං අදාසි, එකා නිම්බරුසකං අදාසි, එකා කක්කාරිකං අදාසි, එකා එළාලුකං අදාසි, එකා වල්ලිඵලං අදාසි, එකා චාරුසකං අදාසි, එකා අඬගාරකපල්ලං අදාසි, එකා සාකමුට්ඨිං අදාසි, එකා පුප්ඵකමුට්ඨිං අදාසි, එකා මූලකලාපං අදාසි, එකා නිම්බමුට්ඨිං අදාසි, එකා කඤ්ජිකං අදාසි, එකා තිලපිඤ්ඤාකං අදාසි, එකා කායබන්ධනං අදාසි, එකා අංසබද්ධකං අදාසි, එකා ආයොගපට්ටං අදාසි, එකා විදුපනං, එකා තාලවණ්ටං, එකා මොරහත්ථං, එකා ඡත්තං, එකා උපාහනං, එකා පූවං, එකා මොදකං, එකා සක්ඛලිකං අදාසි. තා එකෙකා අවිජරාසහස්සපරිවාරා පහතියා දෙවිද්ධියා විරාජමානා තාවතිංසභවතෙ සක්කස්ස දෙවරාජස්ස පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තා ගුත්තිලාවරියෙන පුච්ඡිතා “චන්ද්‍රත්තමදායිකා නාරී” තිආදිනා අත්තනා අත්තනා කතකුසලං පටිපාටියා බ්‍යාකරිංසු.

329.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

330.

“කෙන තෙතාදියො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

331.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

332.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්භං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

333.

“චන්ද්‍රත්තමදායිකා නාරී, පවරා භොති නරෙසු නාරිසු;
එවං පියරූපදායිකා මනාපං, දිබ්බං සා ලහතෙ උපෙච්ච යානං.

334.

“තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අවිජරා කාමවණ්ණිනිභමස්මි;

අවිඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

335.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

336.

“අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදියො පභාසති”ති.

(යථා ච එත්ථ, එවං උපරි සබ්බවිමානෙසු විත්ථා රෙනබ්බං.)

341.

“පුප්ඵත්තමදායිකා නාරී, පවරා භොති නරෙසු නාරීසු...පෙ.....

349.

“ගන්ධුත්තමදායිකා නාරී, පවරා භොති නරෙසු නාරීසු...පෙ.....

357.

“එලුත්තමදායිකා නාරී...පෙ.....

365.

“රසුත්තමදායිකා නාරී...පෙ.....

373.

“ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකං අභමදාසිං, කස්සපස්ස භගවතො ථූපමිහි...පෙ.....

381.

“භික්ඛු ච අභං භික්ඛුනියො ච, අද්දසාසිං පන්ථපට්ඨන්තෙ;
තෙසාහං ධම්මං සුත්වාන, එකූපොසථං උපවසිස්සං.

382.

“තස්සා මෙ පස්ස විමානං...පෙ.....

389.

“උදකෙ යීතා උදකමදාසිං, භික්ඛුනො විත්තෙන විජ්ජසන්තෙන...පෙ.....

397.

“සස්සුඤ්චාහං සසුරඤ්ච, වණ්ඩිකෙ කොධනෙ ච එරුසෙ ච;
අනුසුයිකා උපට්ඨාසිං, අප්පමත්තා සකෙන සීලෙන...පෙ.....

405.

“පරකම්මකරී ආසිං, අත්ථෙන්නාතන්දිතා දාසී;
අක්කොධනානතිමානිනී, සංවිහාගිනී කකස්ස භාගස්ස...පෙ.....

413.

“බීරොදනං අභමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස;
එවං කරිත්වා කම්මං, සුගතිං උපපජ්ජ මොදාමි...පෙ.....

421. “ඵාණිකං අහමදාසිං...පෙ.....
429. “උච්ඡුඛණ්ඩිකං අහමදාසිං...පෙ.....
437. “තිමබරුසකං අහමදාසිං...පෙ.....
445. “කක්කාරිකං අහමදාසිං...පෙ.....
453. “ඵලාලුකං අහමදාසිං...පෙ.....
461. “වල්ලිඵලං අහමදාසිං...පෙ.....
469. “ඵාරුසකං අහමදාසිං...පෙ.....
477. “හත්ඵජ්ජතාපකං අහමදාසිං...පෙ.....
485. “සාකමුට්ඨිං අහමදාසිං...පෙ.....
493. “පුජ්ඵකමුට්ඨිං අහමදාසිං...පෙ.....
501. “මුලකං අහමදාසිං...පෙ.....
509. “තිමබමුට්ඨිං අහමදාසිං...පෙ.....
517. “අම්බකඤ්ජිකං අහමදාසිං...පෙ.....
525. “දොණිනිමමජ්ජනිං අහමදාසිං...පෙ.....
533. “කායබන්ධනං අහමදාසිං...පෙ.....
541. “අංසබද්ධකං අහමදාසිං...පෙ.....
549. “ආයොගපට්ටං අහමදාසිං...පෙ.....
557. “විදුපනං අහමදාසිං...පෙ.....
565. “තාලවණ්ටං අහමදාසිං...පෙ.....
573. “මොරහත්ඵං අහමදාසිං...පෙ.....
581. “ජත්තං අහමදාසිං...පෙ.....

589. “උපාහනං අහමදාසිං...පෙ.....

597. “පුචං අහමදාසිං...පෙ.....

605. “මොදකං අහමදාසිං...පෙ.....

613. “සක්ඛලිකං අහමදාසිං, හික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස...පෙ.....

614.

“තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනීහමස්මිං;
අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පචරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

615. “තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදියා
පභාසති” ති.

එවං මහාසත්තො තාහි දෙවතාහි කතසුවරිතෙ ඛ්‍යාතතෙ තුට්ඨමානසො
සම්මොදනං කරොන්තො අත්තතො ච සුවරිතවරණෙ යුත්තපයුත්තතං
විවට්ටජ්ඣාසයතඤ්ච පචෙදෙන්තො ආහ -

617.

“ස්වාගතං වත මෙ අජ්ජ, සුප්පහාතං සුහුට්ඨිතං;
යං අද්දසාමි දෙවතායො, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනියො.

618.

“ඉමාසාහං ධම්මං සුත්වා, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමවරියාය, සඤ්ඤමෙන දමෙන ච;
ස්වාහං තත්ථ ගම්ස්සාමි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ” ති.

333. තත්ථ වත්ථුත්තමදායිකාති වත්ථානං උත්තමං සෙට්ඨං, වත්ථෙසු වා බහුසු
උච්චිනිත්වා ගහිතං උක්කංසගතං පචරං කොට්ඨුතං වත්ථං වත්ථුත්තමං, තස්ස
දායිකා. “පුප්ථුත්තමදායිකා” තිආදිසුපි එසෙව නයො. පියරූපදායිකාති පියසභාවස්ස
පියජාතිකස්ස ච වත්ථුනො දායිකා. මනාපන්ති මනවඨ්ඨනකං. දිබ්බන්ති දිවි
හවත්තා දිබ්බං. උපෙච්චාති උපගන්ත්වා චෙතෙන්වා, “එදිසං ලභෙය්‍ය”න්ති
පකප්පෙන්වාති අත්ථො. යානන්ති විමානාදිකං යානං, ඉස්සරියං වා. “මනාපා” තිපි
පායො, අඤ්ඤෙසං මනවඨ්ඨනකා හුත්වාති අත්ථො.

334. පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකන්ති වත්ථුත්තමදානස්ස නාම ඉදම්දිසං එලං
පස්සාති අත්තතා ලද්ධසම්පත්තිං සම්භාවෙන්ති වදති.

341. පුප්පුත්තමදාසිකාති රතනත්තයපුජාවසෙන පුප්පුත්තමදාසිකා, තථා ගන්ධුත්තමදාසිකාති දට්ඨබ්බා. තත්ථ පුප්පුත්තමං සුමනපුප්ඵාදි, ගන්ධුත්තමං චන්දනගන්ධාදි, ඵලුත්තමං පනසඵලාදි, රසුත්තමං ගොරසසප්පිආදි වෙදිතබ්බං.

373. ගන්ධපඤ්චඩ්ගුලිකන්ති ගන්ධෙන පඤ්චඩ්ගුලිකදානං. කස්සපස්ස භගවතො ථූපමිභීති කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස යොජනිකෙ කනකථූපෙ.

381. පන්ථපටිපත්තෙති මග්ගං ගච්ඡන්තෙ. එකුපොසථන්ති එකදිවසං උපොසථවාසං.

389. උදකමදාසිත්ති මුඛවික්ඛාලනත්ථං පිචනත්ථඤ්ච උදකං පාතීයං අදාසිං.

397. චණ්ඩිකෙති චණ්ඩෙ. අනුසුයිකාති උසුයා රහිතා.

405. පරකම්මකරීති පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකාරිති. අත්ථෙට්ඨාති අත්ථකිච්චෙන. සංවිභාගිතී සකස්ස භාගස්සාති අත්ථිකානං අත්තනා පටිලද්ධභාගස්ස සංවිභජනසීලා.

413. බීරොදනන්ති බීරසම්මිස්සං ඔදනං, බීරෙන සද්ධිං ඔදනං වා.

437. තිම්බරුසකන්ති තිණ්ඩුකඵලං. තිපුසසදිසා ඵකා වල්ලිජාති තිම්බරුසං, තස්ස ඵලං තිම්බරුසකන්ති වදන්ති.

445. කක්කාරිකන්ති බුද්දකෙළාලුකං, තිපුසන්ති ච වදන්ති.

477. හත්ථප්පතාපකන්ති මන්දාමුඛිං.

517. අම්බකඤ්ජිකන්ති අම්බිලකඤ්ජිකං.

525. දොණිතිම්මජ්ජනින්ති සතෙලං තිලපිඤ්ඤාකං.

557. විඬුපනන්ති චතුරස්සබ්ජනිං.

565. තාලචණ්ටන්ති තාලපත්තෙහි කතමණ්ඩලබ්ජනිං.

573. මොරහත්ථන්ති මයුරපිඤ්ජෙ හි කතං මකසබ්ජනිං.

617. ස්වාගතං වත මෙති මය්හං ඉධාගමනං සොභනං වත අහො සුන්දරං. අප්ප සුප්පභාතං සුහුට්ඨිකන්ති අප්ප මය්හං රත්තියා සුට්ඨු පභාතං සම්මදෙව විභායනං ජාතං, සයනතො උට්ඨානම්පි සුහුට්ඨිකං සුට්ඨු උට්ඨිතං. කිං කාරණාති ආහ “යං අද්දසාම් දෙවතායො”තිආදි.

618. ධම්මං සුත්වාති කම්මඵලස්ස පච්චක්ඛකරණවසෙන තුම්හෙහි කතං කුසලං ධම්මං සුත්වා. කාහාමීති කරිස්සාමි. සමචරියායාති කායසමාචාරිකස්ස සුවරිතස්ස වරණෙන. සඤ්ඤාමෙනාති සීලසංවරෙන. දමෙනාති මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං දමෙන. ඉදානි තස්ස කුසලස්ස අත්තනො ලොකස්ස ච විචට්ඨපනිස්සයතං දස්සෙතුං “ස්වාහං තත්ථ ගම්ස්සාමි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ”ති වුත්තං.

එවමයං යදිපි වත්ථුත්තමදායිකාවිමානාදිවසෙන ඡත්තිංසවිමානසඬගහා දෙසනා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස විය ගුත්තිලාචරියස්සාපි විභාවනවසෙන පවත්තාති “ගුත්තිලවිමාන”න්ත්වෙව සඬගහං ආරුල්හා, විමානාති පන ඉත්ථිපට්ඨද්ධානිති ඉත්ථිවිමානෙයෙව සඬගහිතාති. තා පන ඉත්ථියො කස්සපස්ස දසබලස්ස කාලෙ යථාචුත්තධම්මචරණෙ අපරාපරුජ්ජන්තවෙතනාවසෙන දුතියත්තභාවතො පට්ඨාය එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ එව සංසරන්තියො අම්භාකම්පි භගවතො කාලෙ තාවතිංසභවනෙයෙව නිබ්බත්තා, ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා කම්මසරික්ඛතාය ගුත්තිලාචරියෙන පුච්ඡිතකාලෙ විය ඛ්‍යාකරිංසුති දට්ඨබ්බා.

ගුත්තිලවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දද්දල්ලවිමානවණ්ණනා

දද්දල්ලමානා වණ්ණෙනාති දද්දල්ලවිමානං. තස්ස කා උජ්ජන්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ඡෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන නාලකගාමකෙ ආයස්මතො රෙවතත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකස්ස අඤ්ඤාතරස්ස කුටුම්භිකස්ස ද්වෙ ධීතරො අහෙසුං, එකා හද්දා නාම, ඉතරා සුභද්දා නාම. තාසු හද්දා පතිකුලං ගතා සද්ධා පසන්තා බුද්ධිසම්පන්නා වඤ්ඤා ච අහොසි. සා සාමිකං ආහ “මම කනිට්ඨා සුභද්දා නාම අත්ථි, තං ආනෙහි, සවස්සා පුත්තො භවෙය්‍ය, සො මමපි පුත්තො සියා, අයඤ්ච කුලචංසො න නස්සෙය්‍යා”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්චිත්ථා තථා අකාසි.

අථ හද්දා සුභද්දං ඔවදි “සුභද්දෙ, දානසංවිභාගරතා ධම්මචරියාය අජ්ජමත්තා හොහි, එවං තෙ දිට්ඨධම්මිකො සම්පරායිකො ච අත්ථො භත්ථගතො එව හොති”ති. සා තස්සා ඔවාදෙ යත්වා චුත්තනයෙන පටිපජ්ජමානා එකදිවසං ආයස්මන්තං රෙවතත්ථෙරං අත්තට්ඨමං නිමන්තෙසි. ථෙරො සුභද්දාය පුඤ්ඤපචයං ආකඬ්ඛන්තො සඬසුද්දෙසවසෙන සත්ත භික්ඛු ගහෙත්වා තස්සා ගෙහං අගමාසි. සා පසන්තචිත්තා ආයස්මන්තං රෙවතත්ථෙරං තෙ ච භික්ඛු පණිතෙන බාදනියෙන භොජනියෙන සහත්ථා සන්තප්පෙසි, ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා නිම්මානරතීනං දෙවානං සභඛ්‍යතං උපපජ්ජි. හද්දා පන පුග්ගලෙසු දානාති දත්වා සක්කස්ස දෙවානම්න්දස්ස පරිචාරිකා භුත්වා නිබ්බත්ති.

අථ සුභද්දා අත්තනො සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා “කෙන නු ඛො අහං පුඤ්ඤෙන ඉධුපපන්නා”ති ආවජ්ජෙත්ති “භද්දාය ඔවාදෙ යත්වා සඬ්ඝගතාය දක්ඛිණාය ඉමං සම්පත්තිං සම්පත්තා, භද්දා නු ඛො කහං නිබ්බත්තා”ති ඔලොකෙත්ති තං සක්කස්ස පරිවාරිකාභාවෙන නිබ්බත්තං දිස්වා අනුකම්පමානා තස්සා විමානං පාවිසි. අථ නං භද්දා –

619.

“දද්දල්ලමානා චණ්ණෙන, යසසා ච යසස්සිනී;
සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ, චණ්ණෙන අතිරොචසි.

620.

“දස්සනං නාභිජානාමි, ඉදං පය්මදස්සනං;
කස්මා කායා නු ආගම්ම, නාමෙන භාසසෙ මම”න්ති. –

ද්විති ගාථාහි පුච්ඡි. සාපි තස්සා –

621.

“අහං භද්දෙ සුභද්දාසිං, පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ;
සහහරියා ච තෙ ආසිං, හගිනී ච කනිට්ඨිකා.

622.

“සා අහං කායස්ස හෙදා, විජ්ජමුත්තා තතො වුතා;
නිම්මානරතීනං දෙවානං, උපපන්නා සහඛ්ඤ”න්ති. – ද්විති ගාථාහි
ඛ්‍යාකාසි;

619-20. තත්ථ චණ්ණෙනාති චණ්ණාදිසම්පත්තියා. දස්සනං නාභිජානාමිති ඉතො පුබ්බෙ තච දස්සනං නාභිජානාමි, ත්වං මයා න දිට්ඨපුබ්බාති අත්ථො. තෙනාහ “ඉදං පය්මදස්සන”න්ති. කස්මා කායා නු ආගම්ම, නාමෙන භාසසෙ මමන්ති කතරදෙවනිකායතො ආගන්ත්වා “භද්දෙ”ති නාමෙන මං ආලපසි.

621. අහං භද්දෙති එත්ථ භද්දෙති ආලපනං. සුභද්දාසින්ති අහං සුභද්දා නාම තච හගිනී කනිට්ඨිකා ආසිං අහොසිං, තත්ථ පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ සහහරියා සමානහරියා තෙ තයා එකස්සෙව හරියා, තච පතීනො එව හරියා, ආසින්ති අත්ථො. පුන භද්දා –

623.

“පහුතකතකල්‍යාණා, තෙ දෙවෙ යන්ති පාණිනො;
යෙසං ත්වං කිත්තයිස්සසි, සුභද්දෙ ජාතිමත්තනො.

624.

“අථ ත්වං කෙන චණ්ණෙන, කෙන වා අනුසාසිතා;

කිදිසෙනෙව දානෙන, සුබ්බතෙන යසස්සිති.

625.

“යසං එතාදිසං පත්තා, විසෙසං විපුලමජ්ඣගා;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. —

කිහි ගාථාහි පුච්ඡි. පුන සුභද්දා —

626.

“අට්ඨෙව පිණ්ඩපාතානි, යං දානං අදදං පුරෙ;
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස සඬ්ඝස්ස, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

627.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති. —

බ්‍යාකාසි.

623. තත්ථ පඤ්ඤාකතකල්‍යාණා තෙ දෙවෙ යන්තිති පඤ්ඤාකතකල්‍යාණා
මහාපුඤ්ඤා තෙ නිම්මානරතීනො දෙවෙ යන්ති උප්පජ්ජනවසෙන ගච්ඡන්ති
පාණිනො සත්තා, යෙසං නිම්මානරතීනං දෙවානං අන්තරෙ ත්වං අත්තනො ඡාතිං
කිත්තසිස්සසි කට්ඨෙති යොජනා.

624. කෙන වණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. කිදිසෙනෙවාති එවසද්දො
සමුච්චයත්ථො, කිදිසෙන වාති අත්ථො, අයමෙව වා පායො. සුබ්බතෙනාති
සුන්දරෙන වතෙන, සුවිසුද්ධෙන සිලෙනාති අත්ථො.

626. අට්ඨෙව පිණ්ඩපාතානිති අට්ඨන්තං හික්ඛුතං දින්නපිණ්ඩපාතෙ සන්ධාය
වදති. අදදන්ති අදාසිං.

එවං සුභද්දාය කථිතෙ පුන භද්දා —

629.

“අහං තයා බහුතරෙ හික්ඛු, සඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මවාරයො;
තජ්ජෙසිං අන්තපාතෙන, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

630.

“තයා බහුතරං දත්වා, භීතකායුපගා අහං;
කථං ත්වං අප්පතරං දත්වා, විසෙසං විපුලමජ්ඣගා;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. —

ප්‍රවීණ. තත්ථ තයාති නිස්සක්කෙ කරණවචනං. පුන සුභද්දා –

631.

“මනොභාවතීයො භික්ඛු, සන්දිට්ඨො මෙ පුරෙ අභු;
තාහං භත්තෙන නිමන්තෙසිං, රෙවතං අත්තනට්ඨමං.

632.

“සො මෙ අත්ථපුරෙක්ඛාරො, අනුකම්පාය රෙවතො;
සඬ්ඝෙ දෙහිති මංවොච, තස්සාහං වචනං කරිං.

633.

“සා දක්ඛිණා සඬ්ඝගතා, අප්පමෙය්‍ය පතිට්ඨිතා;
පුග්ගලෙසු තයා දින්නං, න තං තව මහජ්ඵල”න්ති. –

අත්තනා කතකම්මං කටෙසි.

631. තත්ථ මනොභාවතීයොති මනවඩ්ඪනකො උළාරගුණතාය සම්භාවතීයො. සන්දිට්ඨොති නිමන්තනවසෙන බොධිතො කථිතො. තෙනාහ “තාහං භත්තෙන නිමන්තෙසිං, රෙවතං අත්තනට්ඨම”න්ති, තං මනොභාවතීයං අය්‍යං රෙවතං අත්තනට්ඨමං භත්තෙන අහං නිමන්තෙසිං.

632-3. සො මෙ අත්ථපුරෙක්ඛාරොති සො අය්‍යො රෙවතො දානස්ස මහජ්ඵලභාවකරණෙන මම අත්ථපුරෙක්ඛාරො හිතෙසි. සඬ්ඝෙ දෙහිති මංවොචාති “යදි ත්වං සුභද්දෙ අට්ඨන්නං භික්ඛුනං දාතුකාමා, යස්මා පුග්ගලගතාය දක්ඛිණාය සඬ්ඝගතා ඵව දක්ඛිණා මහජ්ඵලතරා, තස්මා සඬ්ඝෙ දෙහි, සඬ්ඝං උද්දිස්ස දානං දෙහි”ති මං අභාසි. තන්ති තං දානං.

ඵවං සුභද්දාය චුත්තෙ භද්දා තමත්ථං සම්පට්ඨිජන්ති උත්තරි ව තථා පටිපජ්ජිතුකාමා –

634.

“ඉදානෙවාහං ජානාමි, සඬ්ඝෙ දින්නං මහජ්ඵලං;
සාහං ගන්ත්වා මනුස්සත්තං, වදඤ්ඤා විතමවිජරා;
සඬ්ඝෙ දානානි දස්සාමි, අප්පමත්තා පුනස්සුන”න්ති. –

ගාථමාහ. සුභද්දා පන අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතා. අථ සක්කො දෙවනාමිත්ථො සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ අත්තනො සරිරොභාසෙන අභිභුය්‍ය විරොචමානං සුභද්දං දෙවධීතරං දිස්වා තඤ්ච තාසං කථාසල්ලාපං සුත්වා තාවදෙව ව සුභද්දාය අත්තරහිතාය තං “අයං නාමා”ති අජානන්තො –

635.

“කා එසා දෙවතා හද්දෙ, තයා මන්තයතෙ සහ;
සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ, වණ්ණෙන අතිරොවති” ති. —

හද්දං පුච්ඡි. සාපිස්ස —

636.

“මනුස්සභූතා දෙවින්ද, පුබ්බෙ මානුසකෙ හවෙ;
සහහරියා ච මෙ ආසි, හගිනී ච කනිට්ඨිකා,
සඬ්ඝෙ දානානි දත්වාන, කතපුඤ්ඤා විරොවති” ති. —

කට්ඨෙ. අථ සක්කො තස්සා සඬ්ඝගතාය දක්ඛිණාය මහජ්ඵලභාවං දස්සෙන්තො
ධම්මං කට්ඨෙ. තෙන වුත්තං —

637.

“ධම්මෙන පුබ්බෙ හගිනී, තයා හද්දෙ විරොවති;
යං සඬ්ඝම්හි අජ්ජමෙය්‍යා, පතිට්ඨාපෙසි දක්ඛිණං.

638.

“පුච්ඡිතො හි මයා බුද්ධො, ගිජ්ඣකුට්ඨි පබ්බතෙ;
විපාකං සංවිභාගස්ස, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

639.

“යජමානානං මනුස්සානං, පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං;
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

640.

“තං මෙ බුද්ධො වියාකාසි, ජානං කම්මඵලං සකං;
විපාකං සංවිභාගස්ස, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

641.

“චත්තාරො ච පටිපන්නා, චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා;
එස සඬ්ඝො උජ්ඣුතො, පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.

642.

“යජමානානං මනුස්සානං, පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං;
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං, සඬ්ඝෙ දින්නං මහජ්ඵලං.

643.

“එසො හි සඬ්ඝො විපුලො මහග්ගතො, එසජ්ජමෙය්‍යා උද්ධිව සාගරො;
එතෙ හි සෙට්ඨා නරවිරසාවකා, පහඬ්ඝරා ධම්මමුදිරයන්ති.

644.

“තෙසං සුදින්නං සුහුතං සුයිට්ඨං, යෙ සඨසමුද්දිස්ස දදන්ති දානං;
සා දක්ඛිණා සඨසගතා පතිට්ඨිතා, මහජ්ඵලා ලොකවිදුන වණ්ණිතා.

645.

“එතාදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තා, යෙ වෙදජාතා විවරන්ති ලොකෙ;
විනෙය්‍යා මච්ඡෙරමලං සමුලං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්නි යාන”න්ති.

637. තත්ථ ධම්මෙනාති කාරණෙන ඤායෙන වා. තයාති නිස්සක්කෙ
කරණවචනං. ඉදානි තං “ධම්මෙනා”ති වුත්තකාරණං දස්සෙතුං යං සඨසම්භි
අප්පමෙය්‍යා, පතිට්ඨාපෙසි දක්ඛිණ”න්ති වුත්තං. අප්පමෙය්‍යාති ගුණානුභාවස්ස
අත්තනි කතානං කාරානං ඵලවිසෙසස්ස ච වසෙන පමිනිතුං අසක්කුණෙය්‍යා.

638-9. අයඤ්ච අත්ථො භගවතො සම්මුඛා ච සුතො, සම්මුඛා ච පටිග්ගහිතොති
දස්සෙන්නො “පුච්ඡිතො”ති ආදිමාහ. තත්ථ යජමානානන්ති දදන්තානං.
පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනන්ති අනුනාසිකලොපං කත්වා නිද්දෙය්‍යා, පුඤ්ඤඵලං
ආකඨ්ඛන්තානං සත්තානං. ඔපධිකන්ති උපධි නාම ඛන්ධා, උපධිස්ස කරණසීලං,
උපධිපයොජනන්ති වා ඔපධිකං, අත්තභාවජනකං පටිසන්ධිපවත්තිවිපාකදායකං.

640. ජානං කම්මඵලං සකන්ති සත්තානං සකං සකං යථාසකං පුඤ්ඤං
පුඤ්ඤඵලඤ්ච භත්ථතලෙ ආමලකං විය ජානන්තො. සකන්ති වා යකාරස්ස කකාරං
කත්වා වුත්තං, සයං අත්තනාති අත්ථො.

641. පටිපන්නාති පටිපජ්ජමානා, මග්ගට්ඨාති අත්ථො. උජුභූතොති
උජුපටිපත්තියා උජුභාවං පත්තො දක්ඛිණෙය්‍යා ජාතො. පඤ්ඤාසීලසමාහිතොති
පඤ්ඤාය සීලෙන ච සමාහිතො, දිට්ඨිසීලසම්පන්නො අරියාය දිට්ඨියා අරියෙන
සීලෙන ච සමන්තාගතො. තෙනාපිස්ස පරමත්ථසඨසභාවමෙව විභාවෙති.
දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සඨසට්ඨත්තා හි සඨසො. අථ වා සමාහිතං සමාධි, පඤ්ඤා
සීලං සමාහිතඤ්ච අස්ස අත්ථිති පඤ්ඤාසීලසමාහිතො. තෙනස්ස
සීලාදිධම්මක්ඛන්ධත්තයසම්පන්නතාය අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවං විභාවෙති.

643. විපුලො මහග්ගතොති ගුණෙහි මහත්තං ගතොති මහග්ගතො, තතො එව
අත්තනි කතානං කාරානං ඵලවෙපුල්ලභෙනුතාය විපුලො. උදධිව සාගරොති යථා
උදකං එත්ථ ධියතීති “උදධි”ති ලද්ධනාමො සාගරො, “එත්තකානි
උදකාළ්භකානී”ති ආදිනා උදකතො අප්පමෙය්‍යා, එවමෙස ගුණතොති අත්ථො.
එතෙ හීති හි-සද්දො අවධාරණෙ නිපාතො, එතෙ එව සෙට්ඨාති අත්ථො.
වුත්තඤ්ඤෙනං —

“යාවතා, හික්ඛවෙ, සඨසා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඨසො තෙසං
අග්ගමක්ඛායති”ති (ඉතිවු. 90; අ. නි. 4.34; 5.32).

නරවීරසාවකානි නරෙසු වීරියසම්පන්නස්ස නරස්ස සාවකා. පහඩ්කරානි ලොකස්ස ඤාණාලොකකරා. ධම්මමුදිරයන්තීති ධම්මං උද්දිසන්ති. කථං? ධම්මසාමිනා හි ධම්මපජ්ජොතො අරියසඬ්ඝෙ යපිනො.

644. යෙ සඬ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානන්ති යෙ සත්තා අරියසඬ්ඝං උද්දිස්ස සම්මුතිසඬ්ඝෙ අන්තමසො ගොත්‍රභුපුග්ගලෙසුපි දානං දදන්ති, තං දානං සංවිහාගවසෙන දින්නම්පි සුදින්නං, ආහුනපාහුනවසෙන හුතම්පි සුහුතං, මහායාගවසෙන යිට්ඨම්පි සුයිට්ඨමෙව හොති. කස්මා? යස්මා සා දක්ඛිණා සඬ්ඝගතා පතිට්ඨිකා මහජ්ඵලා ලොකවිදුන වණ්ණිකානි, ලොකවිදුහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි “න ත්වෙවාහං, ආනන්ද, කෙනවි පරියායෙන සඬ්ඝගතාය දක්ඛිණාය පාටිපුග්ගලිකං දක්ඛිණං මහජ්ඵලතරං වදාමි (ම. නි. 3.380). පුඤ්ඤං ආකඬ්ඛමානානං, සඬ්ඝො වෙ යජතං මුඛං (ම. නි. 2.400; සු. නි. 574; මහාව. 300). අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලොකස්සා”ති (ම. නි. 1.74; සං. නි. 5.997) ව ආදිනා මහජ්ඵලතා වණ්ණිකා පසත්ථා ථොමිතානි අත්ථො.

645. ඊදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තානි ඵතාදිසං සඬ්ඝං උද්දිස්ස අත්තනා කතං දානං අනුස්සරන්තා. වෙදජාතානි ජාතසොමනස්සා. විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමුලන්ති මච්ඡෙරමෙව චිත්තස්ස මලිනභාවකරණතො මච්ඡෙරමලං, අථ වා මච්ඡෙරඤ්ච අඤ්ඤං ඉස්සාලොභදොසාදිමලඤ්චානි මච්ඡෙරමලං. තඤ්ච අවිජ්ජාවිච්චිකිච්ඡාවිපල්ලාසාදිහි සහ මූලෙහිති සමුලං විනෙය්‍ය විනයිත්වා වික්ඛම්භෙන්වා අනින්දිත්වා සග්ගමුපෙන්නි යානන්ති යොජනා. සෙසං චුත්තනයමෙව.

ඉමං පන සබ්බං පවත්තිං සක්කො දෙවානම්න්දො “දද්දල්ලමානා වණ්ණිකානා”ති ආදිනා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ආවික්ඛි, ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො ආරොචෙසි, භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසි.

දද්දල්ලවිමානවණ්ණිකා නිට්ඨිතා.

7. පෙසවතීවිමානවණ්ණිකා

ඵලිකරජතභෙමජාලජන්නන්ති පෙසවතීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන මගධෙසු නාලකගාමෙ ඵකස්මි. ගහපතිමහාසාරකුලෙ පෙසවතී නාම කුලසුණ්භා අහොසි. සා කිර කස්සපස්ස භගවතො යොජනිකෙ කනකල්ලුපෙ කයිරමානෙ දාරිකා හුත්වා මාතරා සද්ධිං චෙතියට්ඨානං ගන්ත්වා මාතරං පුච්ඡි “කිං ඉමෙ, අම්ම, කරොන්ති”ති? “චෙතියං කාතුං සුවණ්ණිට්ඨකා කරොන්ති”ති. තං සුත්වා දාරිකා පසන්නමානසා මාතරං ආහ – “අම්ම, මම ගීවාය ඉදං සොවණ්ණමයං බුද්දකපිළන්ධනං අත්ථි, ඉමාහං චෙතියත්ථාය දෙමි”ති. මාතා “සාධු දෙහි”ති වත්වා තං ගීවතො ඔමුඤ්චිත්වා සුවණ්ණකාරස්ස හත්ථෙ අදාසි “ඉදං ඉමාය දාරිකාය පරිච්චිතං, ඉමම්පි

පක්ඛිපිත්වා ඉට්ඨකං කරොහි” ති. සුවණ්ණකාරො තථා අකාසි. සා දාරිකා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සුගතියංයෙව අපරාපරං සංසරන්ති අම්භාකං භගවතො කාලෙ නාලකගාමෙ නිබ්බත්තා අනුක්කමෙන ද්වාදසවස්සිකා ජාතා.

සා එකදිවසං මාතරා පෙසිතං මූලං ගහෙත්වා තෙලත්ථාය අඤ්ඤතරං ආපණං අගමාසි. තස්මිඤ්ච ආපණෙ අඤ්ඤතරො කුටුම්භියපුත්තො පිතරා නිදහිත්වා යපිතං බහුං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං මුත්තාමණිරතනානි ච ගහෙතුං උද්ධරන්තො ආපණිකො කම්මබලෙන කථලපාසාණසක්ඛරරූපෙන උපට්ඨහන්තානි දිස්වා තතො එකදෙසං “පුඤ්ඤවත්තානං වසෙන හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි භවිස්සති” ති වීමංසිතුං රාසිං කත්වා යපෙසි. අථ නං සා දාරිකා දිස්වා “කස්මා ආපණෙ රතනානි එවං යපිතානි, නනු නාම සම්මදෙව පටිසාමෙතබ්බානි” ති ආහ. ආපණිකො තං සුත්වා “මහාපුඤ්ඤා අයං දාරිකා, ඉමිස්සා වසෙන සබ්බමිදං හිරඤ්ඤාදි එව හුත්වා අම්භාකං විනියොගං ගම්ප්පති, සඬගණ්ඨිස්සාමි න” ති වින්තෙත්වා තස්සා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා “ඉමං දාරිකං මය්හං පුත්තස්සත්ථාය දෙහි” ති වාරෙත්වා බහුධනං දත්වා ආවාහවිවාහං කත්වා තං අත්තනො ගෙහං ආනෙසි. අථස්සා සීලාචාරං ඤත්වා භණ්ඩාගාරං විවරිත්වා “කිං එත්ථ පස්සසි” ති වත්වා තාය “හිරඤ්ඤසුවණ්ණමණිමෙව රාසිකතං පස්සාමි” ති වුත්තෙ “එතානි අම්භාකං කම්මබලෙන අත්තරධායන්තානි තච පුඤ්ඤවිසෙසෙන පුත විසෙසානි ජාතානි, තස්මා ඉතො පට්ඨාය ඉමස්මිං ගෙහෙ සබ්බං ත්වංයෙව විචාරෙහි, තයා දින්තමෙව මයං පරිභුඤ්ජිස්සාමා” ති වත්වා තතො පහුති තං “පෙසවති” ති වොහරිංසු.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආයුසඬ්ඛාරානං පරික්ඛිණ්ණාවං ඤත්වා “මය්හං මාතුයා රූපසාරිබ්බාහ්මණියා පොසාවනිකමූලං දත්වා පරිනිබ්බාසිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා භගවන්තං උපසඬ්ඛම්ත්වා පරිනිබ්බානං අනුජානාපෙත්වා සත්ථු ආණාය මහන්තං පාටිහාරියං දස්සෙත්වා අනෙකෙහි ථුතිසභස්සෙහි භගවන්තං ථොමෙත්වා යාව දස්සනවිසයාතික්කමා අභිමුඛොව අපක්කම්ත්වා පුත වන්දිත්වා හික්ඛුසඬ්ඛපරිවුතො විහාරා නික්ඛම්ම හික්ඛුසඬ්ඛස්ස ඔවාදං දත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං සමස්සාසෙත්වා වතස්සොපි පරිසා නිවත්තෙත්වා අනුක්කමෙන නාලකගාමං පත්වා මාතරං සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පච්චුසසමයෙ ජාතොවරකෙ පරිනිබ්බාසි. පරිනිබ්බුතස්ස වස්ස සරිරසක්කාරකරණවසෙන දෙවා වෙව මනුස්සා ච සත්තාහං විතිනාමෙසුං, අගරුවන්දනාදීහි හත්ථසතුබ්බෙධං විතකමකංසු.

පෙසවතීපි ථෙරස්ස පරිනිබ්බානං සුත්වා “ගන්තා පුප්පස්සාමි” ති සුවණ්ණපුප්පෙහි ගන්ධජාතෙහි ච පූරිතානි වඬ්කොටකානි ගාහාපෙත්වා ගන්තුකාමා සසුරං ආපුච්ඡිත්වා තෙන “ත්වං ගරුභාරා, තත්ථ ච මහාජනසම්මද්දො, පුප්පගන්ධානි පෙසෙත්වා ඉධෙව භොහි” ති වුත්තාපි සද්ධාජාතා “යදිපි මෙ තත්ථ ජීවිතන්තරායො සියා, ගන්තාව පුජාසක්කාරං කරිස්සාමි” ති තං වචනං අග්ගහෙත්වා සපරිවාරා තත්ථ ගන්ත්වා ගන්ධපුප්පාදීහි පුප්පෙත්වා කතඤ්ජලී අට්ඨාසි. තස්මිඤ්ච

සමයෙ ථෙරං පුජෙතුං ආගතානං රාජපරිසානං හත්ථී මත්තො හුත්වා තං පදෙසං
 උපගඤ්ඡී. තං දිස්වා මරණභයභීතෙසු මනුස්සෙසු පලායන්තෙසු ජනසම්මද්දෙන
 පතිතං පෙසවතිං මහාජනො අක්කමිත්වා මාරෙසි. සා පුජාසක්කාරං කත්වා
 ථෙරගතාය සද්ධාය සම්පන්නචිත්තා එව කාලං කත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්ති,
 අව්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි.

සා තාවදෙව අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘‘කීදිසෙන නු ඛො
 පුඤ්ඤෙන මයා එසා ලද්ධා’’ති, තස්සා හෙතුං උපධාරෙන්ති ථෙරං උද්දිස්ස කතං
 පුජාසක්කාරං දිස්වා, රතනත්තයෙ අභිජ්ජසන්නමානසා සත්ථාරං වන්දිතුං
 අව්ඡරාසහස්සපරිවුතා සට්ඨිසකටභාරාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතත්තභාවා සුමහතියා
 දෙවිද්ධියා වන්දො විය ව සුරියො විය ව දස දිසා ඔභාසයමානා සභ විමානෙන
 ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්භ හගවන්තං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගෙහ අට්ඨාසි.
 තෙන ව සමයෙන ආයස්මා වඩ්ඨිසො හගවතො සම්පෙ නිසින්තො හගවන්තං
 එවමාහ ‘‘පටිභාති මං හගවා ඉමිස්සා දෙවතාය කතකම්මං පුච්ඡිතු’’න්ති. ‘‘පටිභාතු
 තං, වඩ්ඨිසා’’ති හගවා අවොව. අථ ආයස්මා වඩ්ඨිසො තාය දෙවතාය කතකම්මං
 පුච්ඡිතුකාමො පයමං තාවස්සා විමානං සංවණ්ණෙන්තො ආහ –

646.

‘‘එලිකරජතහෙමජාලජන්තං, විවිධචිත්තලමද්දසං සුරම්මං;
 බ්‍යාමිහං සුනිම්මිතං තොරණුපපන්තං, රුවකුපකිණ්ණමිදං සුභං විමානං.

647.

‘‘භාති ව දස දිසා නහෙව සුරියො, සරදෙ තමොනුදො සහස්සරංසි;
 තථා තපති මිදං තව විමානං, ජලමිව ධූමසිඛො නිසෙ නහග්ගෙ.

648.

‘‘මුසතීව නයනං සතෙරතාව, ආකාසෙ යපිතමිදං මනුඤ්ඤං;
 විණාමුරජසම්මතාලසුට්ඨං, ඉද්ධං ඉන්ද්‍රපුරං යථා තවෙදං.

649.

‘‘පදුමකුමුදුජ්ජලකුචලයං, යොධිකඛන්ධුකනොජකා ව සන්ති;
 සාලකුසුම්තපුජ්ජීතා අසොකා, විවිධදුමග්ගසුගන්ධසෙවිතමිදං.

650.

‘‘සළලලඛුජ්ජකසංයුත්තා, කුසකසුචුල්ලිතලතාවලම්බිනීහි;
 මණිජාලසදිසා යසස්සිනී, රම්මා පොක්ඛරණි උපට්ඨිතා තෙ.

651.

‘‘උදකරුහා ව යෙත්ථී පුජ්ජජාතා, ථලජා යෙ ව සන්ති රුක්ඛජාතා;
 මානුසකාමානුස්සකා ව දිබ්බා, සබ්බෙ තුය්හං නිවෙසනම්හි ජාතා.

652.

“කිස්ස සංයමදමස්සයං විපාකො, කෙනාසි කම්මඵලෙනිද්ධපපන්නා;
යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානං, තදනුපදං අවවාසිලාරපමිහෙ”ති.

646. තත්ථ ඵලිකරජතහෙමජාලජන්නන්ති ඵලිකමණ්හි රජතහෙමජාලෙහි ච
ජාදිතං, ඵලිකමණ්මයාහි හිත්තීහි රජතහෙමමයෙහි ජාලෙහි ච සමන්තතො හෙට්ඨා
ච උපරි ච ජාදිතං, විවිධවණ්ණානං විචිත්තසන්නිවෙසානඤ්ච තලානං භූමීනං
වසෙන විවිධචිත්‍රතලං අද්දසං පස්සිං. සුරම්මන්ති සුට්ඨු රමණීයං. විහරිතුකාමා
වසන්ති එත්ථාති බ්‍යාමිහං, භවනං. තොරණුපපන්නන්ති
විවිධමාලාකම්මාදිවිචිත්තෙන සත්තරත්තමයෙන තොරණෙන උපෙන.
තොරණන්ති වා ද්වාරකොට්ඨකපාසාදස්ස නාමං, තෙන ච අනෙකභූමකෙන
විචිත්තාකාරෙන තං විමානං උපෙන. රුවකුපතිණ්ණන්ති සුවණ්ණවාලිකාහි
ඔකිණ්ණධගණං. වාලිකසදිසා හි සුවණ්ණඛණ්ඩා රූවා නාම, රුවමෙව රුවකන්ති
චුත්තං. සුහන්ති සොහති, සුට්ඨු භාතීති වා සුහං. විමානන්ති විසිට්ඨමානං, පමාණතො
මහන්තන්ති අත්ථො.

647. භාතීති ජොතති උජ්ජලති. නහෙව සුරියොති ආකාසෙ ආදිච්චො විය.
සරදෙති සරදසමයෙ. තමොනුදොති අන්ධකාරවිද්ධංසනො. තථා තපති මීදන්ති යථා
සරදකාලෙ සහස්සරංසි සුරියො, තථා තපති දිබ්බති ඉදං තව විමානං, ම-කාරො
පදසන්ධිකරො. ජලමිච ධූමසිඛොති ජලන්තො අග්ගි විය. අග්ගි හි තස්ස අග්ගතො
ධූමො පඤ්ඤායතීති “ධූමසිඛො ධූමකෙතු”ති ච චුච්චති. නිසෙති නිසති, රත්තියන්ති
අත්ථො. නහග්ගෙති නහකොට්ඨාසෙ, ආකාසපදෙසෙති චුත්තං හොති.
“නගග්ගෙ”ති වා පාඨො, පබ්බතසිඛරෙති අත්ථො. ඉදං තව විමානන්ති යොජනා.

648. මුසනිව නයනන්ති අතිවිය අත්තතො පහස්සරතාය පටිහනන්තං
දස්සනකිච්චං කාතුං අදෙන්තං ඔලොකෙන්තානං චක්ඛුං මුසති විය. තෙනාහ
“සතෙරතාචා”ති, විජ්ජලතා වියාති අත්ථො. විණාමුරජසම්මතාලසුට්ඨන්ති
මහතිආදිච්චානං හෙරිආදිපට්ඨානං හත්ථතාලකංසතාලානඤ්ච සද්දෙහි සොසිතං
එකනින්නාදං. ඉද්ධන්ති දෙවපුත්තෙහි දෙවධිතාහි දිබ්බසම්පත්තියා ච සමිද්ධං.
ඉන්දපුරං යථාති සුදස්සනනගරං විය.

649. පදුමානි ච කුමුදානි ච උජ්ජලානි ච කුචලයානි ච
පදුමකුමුදුජ්ජලකුචලයන්ති එකත්තවසෙන චුත්තං. අත්ථීති වචනං පරිණාමෙත්ථා
යොජෙතබ්බං. තත්ථ පදුමග්ගහණෙන පුණ්ඩරිකම්පි ගහිතං, කුමුදග්ගහණෙන
සෙතරත්තහෙදානි සබ්බානි කුමුදානි, උජ්ජලග්ගහණෙන රත්තඋජ්ජලං සබ්බා වා
උජ්ජලජාති, කුචලයග්ගහණෙන නීලුජ්ජලමෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං.
යොධිකබන්ධුකනොජකා ච සන්තීති ව-කාරො නිපාතමත්තං,
යොධිකබන්ධුජීවකඅනොජකරුක්ඛා ච සන්තීති අත්ථො. කෙචි “අනොජකාපි
සන්තී”ති පාඨං වත්ථා “අනොජකාපීති චුත්තං හොති”ති අත්ථං වදන්ති.
සාලකුසුම්තපුප්ඵිතා අසොකානි සාලා කුසුම්තා පුප්ඵිතා අසොකානි යොජෙතබ්බං.

විවිධදුමග්ගසුගන්ධසෙවිතමිදන්ති නානාවිධානං උත්තමරුක්ඛානං සොහනෙහි ගන්ධෙහි සෙවිතං පරිභාවිතං ඉදං තෙ විමානන්ති අත්ථො.

650. සළලලචුප්භුප්කසංයුත්තාති තීරෙ යිතෙහි සළලෙහි ලචුපෙහි භුප්කරුක්ඛෙහි ව සහිතා. භුප්කො නාම එකො සුගන්ධරුක්ඛො දෙවලොකෙ ව ගන්ධමාදනෙ ව අත්ථි, අඤ්ඤත්ථ නත්ථිති වදන්ති.
කුසකසුචුල්ලිතලතාවලමිබ්බිති කුසකෙහි තාලනාලිකෙරාදිහි තිණජාතීහි ඔලම්බමානාහි සන්තානකවල්ලිආදිහි සුට්ඨ කුසුම්තලතාහි ව සංයුත්තාති යොජනා. මණිජාලසදිසාති මණිජාලසදිසජලා. “මණිජලසදිසා”තිපි පාළි, මණිසදිසජලාති අත්ථො. යසස්සිතීති දෙවතාය ආලපනං. උපට්ඨිතා තෙති යථාචුත්තගුණා රමණියා පොක්ඛරණි තව විමානසමීපෙ යිතා.

651. උදකරුහාති යථාචුත්තෙ පදුමාදිකෙ සන්ධාය වදති. යෙත්ථිති යෙ අත්ථි. ථලජාති යොධිකාදිකා. යෙ ව සන්තීති යෙ අඤ්ඤෙපි රුක්ඛජාතා පුප්ඵ්ඵපගා ව ඵලූපගා ව, තෙපි තව විමානසමීපෙ සන්තියෙව.

652. කිස්ස සංයමදමස්සයං විපාකොති කායසංයමාදීසු කිදිසස්ස සංයමස්ස, ඉන්ද්‍රියදමනාදීසු කිදිසස්ස දමස්ස අයං විපාකො. කෙනාසීති අඤ්ඤමෙව උපපත්තිතිබ්බත්තකං, අඤ්ඤං උපභොගසුඛතිබ්බත්තකං හොතීති “කෙනාසී කම්මථලෙනිදුපපන්නා”ති වත්ථා පුන “යථා ව තෙ අධිගතමීදං විමාන”න්ති ආහ. තත්ථ කම්මථලෙනාති කම්මථලෙන විපච්චිතුං ආරද්ධෙනාති වචනසෙසො, ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ වෙතං කරණවචනං. තදනුපදං අවවාසීති තං කම්මං මයා චුත්තපදස්ස අනුපදං අනුරූපපදං කත්ථා කට්ඨයාසි. අළාරපමිහෙති බහලසංහතපබ්බමෙ, ගොපබ්බමෙති අධිප්පායො.

අථ දෙවතා ආහ —

653.
“යථා ව මෙ අධිගතමීදං විමානං, කොඤ්චමයුරවකොර සඬ්ඝවරිතං;
දිබ්බාපිලවහංසරාජවිණිණං, දිජකාරණ්ඩවකොකිලාභිනදිතං.

654.
“නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා, පාටලිජම්බුඅසොකරුක්ඛවත්තං;
යථා ව මෙ අධිගතමීදං විමානං, තං තෙ පච්චෙදයාමි සුණොහි භන්තෙ.

655.
“මගධවරපුරත්ථිමෙන, නාලකගාමො නාම අත්ථි භන්තෙ;
තත්ථ අහොසිං පුරෙ සුණිසා, පෙසවතීති තත්ථ ජානිංසු මමං.

656.
“සාහමපච්චත්ථධම්මකුසලං, දෙවමනුස්සපුප්ඵිතං මහන්තං;

උපතිස්සං නිබ්බූතමජ්ජමෙය්‍යං, මුදිතමනා කුසුමෙහි අඛණ්ඩිරිං.

657.

“පරමගතිගතඤ්ච පූජයිත්වා, අන්තිමදෙහධරං ඉසිං උළාරං;
පභාය මානුසකං සමුස්සයං, තිදසගතා ඉධ මාවසාමී යාන”න්ති.

653. තත්ථ කොඤ්චමයුරවකොරසඬ්ඝවරිතන්ති

සාරසසිඛණ්ඩිකුම්භකාරකුක්කුටගණෙහි තත්ථ තත්ථ විවරිතං.
දිබ්‍යපිලවහංසරාජවිණ්ණන්ති උදකෙ පිලවිත්වා විවරණතො “පිලවා” ති
ලද්ධනාමෙහි උදකසකුණෙහි හංසරාජෙහි ව තහිං තහිං විවරිතං.
දිජකාරණ්ඩවකොකිලාභිනදිතන්ති කාරණ්ඩවෙහි කාදම්බෙහි කොකිලෙහි
අඤ්ඤෙහි ව දිජෙහි අභිනාදිතං.

654. නානාසන්තානකපුජ්ජරුක්ඛවිවිධාති නානාවිධසාධාපසාධවන්තා

නානාපුජ්ජරුක්ඛා නානාසන්තානකපුජ්ජරුක්ඛා, තෙහි විවිධං චිත්තාකාරං
විචිත්තසන්තිවෙසං නානාසන්තානකපුජ්ජරුක්ඛවිවිධා. “විවිධ”න්ති හි චත්තඛිබ්බෙ
“විවිධා” ති චුත්තං. සන්තානකාති හි කාමචල්ලියො, නානාවිධපුජ්ජරුක්ඛා ව විවිධා
එත්ථ සන්ති, තෙහි වා විවිධන්ති නානාසන්තානකපුජ්ජරුක්ඛවිවිධා.
“නානාසන්තානකපුජ්ජරුක්ඛවිවිධං, පාටලිජම්බුඅසොකරුක්ඛවන්ත”න්ති ව කෙච්චි
පඨන්ති. තෙහි “පුජ්ජරුක්ඛා සන්ති” ති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතඛිබ්බං.
“පුජ්ජරුක්ඛා” ති වා අවිහත්තිකනිද්දෙසො, පුජ්ජරුක්ඛන්ති චුත්තං හොති.

655. මගධවරපුරත්ථීමෙනාති මගධවරෙ පුරත්ථීමෙන, අභිසම්බොධිට්ඨානතාය

උත්තමෙ මගධරට්ඨෙ පුරත්ථීමදිසාය. තත්ථ අහොසිං පුරෙ සුණ්සාති පුබ්බෙ අහං
තස්මිං නාලකගාමෙ එකස්මිං ගහපතිකුලෙ සුණ්සා සුණ්හා අහොසිං.

656. සාති සයං. අත්ථෙ ව ධම්මෙ ව කුසලොති අත්ථධම්මකුසලො, භගවා.

අපචිතො අත්ථධම්මකුසලො එතෙනාති අපචිතත්ථධම්මකුසලො, ධම්මසෙනාපති,
තං. අපචිතං වා අපචයො, නිබ්බානං, තස්මිං අවසිට්ඨඅත්ථධම්මෙ ව කුසලං,
අපචිතෙ වා පුජනීයෙ අත්ථෙ ධම්මෙ නිරොධෙ මග්ගෙ ව කුසලං. මහත්තෙහි
උළාරෙහි සිලක්ඛන්ධාදීහි සමන්තාගතත්තා මහන්තං. කුසුමෙහීති රතනමයෙහි
ඉතරෙහි ව කුසුමෙහි.

657. පරමගතිගතන්ති අනුපාදිසෙසනිබ්බානං පත්තං. සමුස්සයන්ති සරීරං.

තිදසගතාති තිදසභවනං ගතා, තාවතිංසං දෙවනිකායං උපපන්නා. ඉධාති ඉමස්මිං
දෙවලොකෙ. ආවසාමී යානන්ති ඉමං විමානං අධිවසාමී. සෙසං චුත්තනයමෙව.

එවං ආයස්මතා වඩ්ඪීසෙන දෙවතාය ව කථිතකථාමග්ගං අට්ඨුජ්ජන්තිං කත්වා
භගවා සම්පත්තපරිසාය චිත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස
සාත්ථිකා අහොසිති.

පෙසවනිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. මල්ලිකාවිමානවණ්ණනා

පිතවත්ථෙ පිතධෂෙති මල්ලිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?
ධම්මවක්කප්පවත්තනමාදිං කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකච්ඡන්දා කතබ්බද්ධකිච්චෙ
කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලරාජ්ජනං සාලවනෙ යමකසාලානමත්තරෙ
විසාබ්භුණ්ණමායං පච්චුසවෙලායං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ
භගවති ලොකනාථෙ දෙවමනුස්සෙහි තස්ස සරීරපූජාය කශිරමානාය තදා
කුසිනාරායං වසමානා ඛන්ධුලමල්ලස්ස භරියා මල්ලරාජපුත්ති මල්ලිකා නාම
උපාසිකා සද්ධා පසන්නා විසාබාය මහාඋපාසිකාය පසාධනසදිසං අත්තනො
මහාලතාපසාධනං ගන්ධොදකෙන ධොවිත්වා දුකුලචුම්භටකෙන මජ්ජිත්වා
අඤ්ඤඤ්ච බහුං ගන්ධමාලාදිං ගහෙත්වා භගවතො සරීරං පූජෙසි. අයමෙත්ථ
සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන මල්ලිකාවත්ථු ධම්මපදවණ්ණනායං ආගතමෙව.

සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, තෙන පූජානුභාවෙන
අස්සා අඤ්ඤෙහි අසාධාරණා උළාරා දිබ්බසම්පත්ති අහොසි.
වත්ථාලඬ්ඛකාරවිමානානි සත්තරතනසමුප්පලානි විසෙසතො
සිඬ්ඨිසුවණ්ණොභාසානි අතිවිය පහස්සරානි සබ්බා දිසා ආසිඤ්චමානාව
සුවණ්ණරසධාරාපිඤ්ජරා කරොන්ති. අථායස්මා නාරදො දෙවචාරිකං වරන්තො තං
දිස්වා උපගඤ්ජි. සා තං දිස්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො තං -

658.

“පිතවත්ථෙ පිතධෂෙ, පිතාලඬ්ඛකාරභූසිතෙ;
පිතන්තරාහි වග්ගුහි, අපිළන්ධාව සොහසි.

659.

“කා කම්බුකායුරධරෙ, කඤ්චනාවෙලභූසිතෙ;
හෙමජාලකසඤ්ජන්තෙ, නානාරතනමාලිනී.

660.

“සොවණ්ණමයා ලොහිතඬ්ඨගමයා ව, මුත්තාමයා වෙළිරියමයා ව;
මසාරගල්ලා සහලොහිතඬ්ඨගා, පාරෙවතක්ඛිති මණ්ඩි විත්තතා.

661.

“කොචි කොචි එත්ථ මයුරසුස්සරො, හංසස්සරඤ්ඤො කරවිකසුස්සරො;
තෙසං සරො සුයානි වග්ගුරුපො, පඤ්චඬ්ඨිකං තූරියමිවජ්ජවාදිතං.

662.

“රථො ව තෙ සුභො වග්ගු, නානාරතනචිත්තිතො;
නානාවණ්ණාහි ධාතුහි, සුවිහත්තොව සොහති.

663.

“තස්මිං රටේ කඤ්චනබ්බිවණ්ණො, යා ත්වං ධීනා භාසසිමං පදෙසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති. – පුච්ඡි;

658. තත්ථ ජිනවත්තේති පරිසුද්ධවාමීකරපහස්සරතාය ජිනොභාසනිවාසනො.

ජිනධර්මෙති විමානද්වාරෙ රටේ ව සමුස්සිතහෙමමයවිපුලකෙතුභාවතො
ජිනොභාසධර්මෙ. ජිනාලඤ්චකාරභූසිතෙති ජිනොභාසෙහි ආභරණෙහි අලඤ්චකතෙ. සතිපි
අලඤ්චකාරානං නානාවිධරංසිජාලසමුප්පලවිවිධරතනවිචිත්තභාවෙ
තාදිසසුචරිතවිසෙසනිබ්බත්තතාය පන සුපරිසුද්ධවාමීකරමරිවිජාලවිජ්ජොතිතත්තා
විසෙසතො ජිනනිභාසානි තස්සා ආභරණානි අගෙසුං. ජිනත්තරාහිති ජිනවණ්ණෙහි
උත්තරියෙහි. “සත්තරුත්තරපරමං තෙන හික්ඛුතා තතො වීචරං
සාදිතබ්බ”න්තිආදිසු (පාරා. 523-524) නිවාසනෙ අත්තරසද්දො ආගතො, ඉධ පන
“අත්තරසාටකා”තිආදිසු විය උත්තරියෙ දට්ඨබ්බො. අත්තරා උත්තරියං
උත්තරාසඨගො උපසංඛ්‍යානන්ති පරියායසද්දො ඵතෙ. වග්ගුහිති සොහනෙහි
සණ්ඨමට්ඨෙහි. අපිළන්ධාව සොහසිති ත්වං ඉමෙහි අලඤ්චකාරෙහි අනලඤ්චකතාපි
අත්තතො රූපසම්පත්තියාව සොහසි. තෙ පන අලඤ්චකාරා තව සරීරං පත්වා
සොහන්ති, තස්මා අනලඤ්චකතාපි ත්වං අලඤ්චකතසදිසිති අධිජ්ජායො.

659. කා කම්බුකායුරධරෙති කා ත්වං කතරදෙවනිකායපරියාපන්තා

සුවණ්ණමයපරිහාරකධරෙ, සුවණ්ණමයකෙයුරධරෙ වා. කම්බුපරිහාරකන්ති ව
හත්ථාලඤ්චකාරවිසෙසො වුව්චති, කායුරන්ති භුජාලඤ්චකාරවිසෙසො. අථ වා කම්බුති
සුවණ්ණං, තස්මා කම්බුකායුරධරෙ සුවණ්ණමයබාහාරණධරෙති අත්ථො.
කඤ්චනාවෙළභූසිතෙති කඤ්චනමයාවෙළපිළන්ධනභූසිතෙ.
හෙමජාලකසඤ්ජන්තෙති රතනපරිසිබ්බිතෙන හෙමමයෙන ජාලකෙන
ජාදිතසරීරෙ. නානාරතනමාලිනීති තක්ඛත්තමාලාය විය කාලපක්ඛරත්තියං සීසෙ
පට්මක්කාහි විවිධාහි රතනාවලීහි නානාරතනමාලිනී කා ත්වන්ති පුච්ඡති.

660. සොවණ්ණමයාතිආදි යාහි රතනමාලාහි සා දෙවතා නානාරතනමාලිනීති

වුත්තා, තාසං දස්සනං. තත්ථ සොවණ්ණමයාති සිඬ්ඨිසුවණ්ණමයා මාලා.
ලොහිතඬ්ඨගමයාති පදුමරාගාදිරත්තමණිමයා. මසාරගල්ලාති මසාරගල්ලමණිමයා.
සහලොහිතඬ්ඨගාති ලොහිතඬ්ඨගමණිමයාහි සද්ධිං කබරමණිමයා වෙච
ලොහිතඬ්ඨගසඬ්ඨාතරත්තමණිමයා වාති අත්ථො. පාරෙවතක්ඛිති මණිහි විත්තතානි
පාරෙවතක්ඛිසදිසෙහි මණිහි යථාචුත්තමණිහි ව සඬ්ඨිතවිත්තභාවා ඉමා තව
කෙසහන්තේ රතනමාලාති අධිජ්ජායො.

661. කොචි කොචිති ඵකච්චො ඵකච්චො. ඵත්ථාති ඵතෙසු මාලාදාමෙසු.

මයුරසුස්සරොති මයුරො විය සුන්දරනාදො. හංසස්සරඤ්ඤොති හංසස්සරො
අඤ්ඤො, හංසසදිසස්සරො අපරො. කරචිකසුස්සරොති කරචිකො විය
සොහනස්සරො. තෙසං මාලාදාමානං යථා මයුරස්සරො, හංසස්සරො,
කරචිකස්සරො, ඵං වග්ගුරූපො මධුරාකාරො සරො සුයානි. කිම්චි? පඤ්චඬ්ඨිකං.

තුරියම්වස්පවාදිතං. යථා කුසලෙන වාදිතෙ පඤ්චඩ්භිකෙ තුරියෙ, එවං තෙසං සරො සුයාති, වග්ගුරුපොති අත්ථො. භූමිමත්ථෙ හි ඉදං උපයොගවචනං.

662. නානාවණ්ණාහි ධාතුහිති අනෙකරූපාහි අක්ඛවක්කර්සාදිඅවයවධාතුහි. සුවිහත්තොව සොහතීති අවයවනං අඤ්ඤමඤ්ඤං යුත්තප්පමාණතාය විහත්තිවිභාගසම්පත්තියා ච සුවිහත්තොව භුත්වා විරාජති. අථ වා සුවිහත්තොවාති කෙවලං කම්මනිබ්බත්තොපි සුසික්ඛිතෙන සිප්පාවරියෙන විහත්තොව විරවිතො විය සොහතීති අත්ථො.

663. කඤ්චනම්මිඛවණ්ණෙනි සාතිසයං පිතොභාසතාය කඤ්චනම්මිඛකසදිසෙ තස්මිං රථෙ. කඤ්චනම්මිඛවණ්ණෙනි වා තස්සා දෙවතාය ආලපනං, ගන්ධොදකෙන ධොවිත්වා ජාතිහිඬ්ගුලකරසෙන මජ්ජිත්වා දුකුලචුම්ඛකෙන මජ්ජිතකඤ්චනපටිමාසදිසෙති අත්ථො. භාසසිමං පදෙසන්ති ඉමං සකලම්පි භූමිපදෙසං භාසයසි විජ්ජොතයසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සාපි දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ඛ්‍යාකාසි –

664.

“සොවණ්ණජාලං මණ්ණසොණ්ණවිත්තිතං, මුත්තාවිතං හෙමජාලෙන ඡන්තං;
පරිනිබ්බුතෙ ගොතමෙ අප්පමෙය්‍යො, පසන්නවිත්තා අභමාහිරොපයිං.

665.

“තාභං කම්මං කරිත්වාන, කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං;
අපෙතසොකා සුඛිතා, සම්පමොදාමනාමයා”ති.

664. තත්ථ සොවණ්ණජාලන්ති සරීරප්පමාණෙන කතං සුවණ්ණමයං ජාලං. මණ්ණසොණ්ණවිත්තිතන්ති සිසාදිට්ඨානෙසු සිසුපගගිචුපගාදිආභරණවසෙන නානාවිධෙහි මණ්ණි ච සුවණ්ණෙන ච විත්තිතං. මුත්තාවිතන්ති අන්තරන්තරා ආබද්ධාහි මුත්තාවලිහි ආවිතං. හෙමජාලෙන ඡන්තන්ති හෙමමයෙන පභාජාලෙන ඡන්තං. තඤ්ඤි නානාවිධෙහි මණ්ණි වෙව සුවණ්ණෙන ච විත්තිතං මුත්තාවලිහි ආවිතම්පි සුපරිසුද්ධස්ස රත්තසුවණ්ණස්සෙව යෙභුය්‍යතාය දිවාකරකිරණසම්පස්සතො අතිවිය පහස්සරෙන හෙමමයෙන පභාජාලෙන සඤ්ජාදිතං එකොභාසං භුත්වා කඤ්චනාදාසං විය තිට්ඨති. පරිනිබ්බුතෙති අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ. ගොතමෙති හගවන්තං ගොත්තෙන නිද්දිසති. අප්පමෙය්‍යෙති ගුණානුභාවතො පමිනිතුං අසක්කුණෙය්‍යො. පසන්නවිත්තාති කම්මඵලවිසයාය බුද්ධාරම්මණාය ච සද්ධාය පසන්නමානසා. අභිරොපයින්ති පූජාවසෙන සරීරෙ රොපෙසිං පටිමුඤ්චිං.

665. තාභන්ති තං අභං. කුසලන්ති කුච්ඡිතසලනාදිඅත්ථෙන කුසලං. බුද්ධවණ්ණිතන්ති “යාවතා, හික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා”තිආදිනා (සං.

නි. 5.139; අ. නි. 4.34) සම්මාසම්බුද්ධෙන පසත්ථං. අපෙනසොකාති සොකහෙතුනං
 හොගබ්බසනාදීනං අභාවෙන අපගතසොකා. තෙන චිත්තදුක්ඛාභාවමාහ. සුඛිතාති
 සඤ්ජාතසුඛා සුඛජ්ජත්තා. එතෙන සරීරදුක්ඛාභාවං වදති. චිත්තදුක්ඛාභාවෙන වස්සා
 පමොදාපත්ති, සරීරදුක්ඛාභාවෙන අරොගතා. තෙනාහ “සම්පමොදාමනාමයා”ති.
 සෙසං චුත්තනයමෙව. අයඤ්ච අත්ථො තදා අත්තනා දෙවතාය ව
 කථිතනියාමෙනෙව සඬ්භිතිකාලෙ ආයස්මතා නාරදෙන ධම්මසඬ්භිගාහකානං
 ආරොචිතො, තෙ ව තං තථෙව සඬ්ගහං ආරොපයිංසුති.

මල්ලිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විසාලක්ඛිවිමානවණ්ණනා

කා නාම ත්වං විසාලක්ඛිති විසාලක්ඛිවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවති
 පරිනිබ්බුතෙ රඤ්ඤා අජාතසත්තුතා අත්තනා පටිලද්ධා භගවතා සරීරධාතුයො
 ගහෙත්වා රාජගහෙ ථූපෙ ව මහෙ ව කතෙ රාජගහවාසීනී එකා මාලාකාරධීතා
 සුනන්දා නාම උපාසිකා අරියසාවිකා සොනාපන්නා පිතුං ගෙහතො පෙසිතං බහුං
 මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච පෙසෙත්වා දෙවසිකං වෙනියෙ පූජං කාරෙසි, උපොසථදිවසෙසු
 පන සයමෙව ගන්ත්වා පූජං අකාසි. සා අපරහාගෙ අඤ්ඤතරෙන රොගෙන චුට්ඨා
 කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. අටෙකදිවසං සා
 සක්කෙන දෙවනම්න්දෙන සහ චිත්තලතාවනං පාවිසි. තත්ථ ව අඤ්ඤාසං
 දෙවතානං පහා පුජ්ජාදීනං පහාහි පටිහතා හුත්වා විචිත්තවණ්ණා හොති, සුනන්දාය
 පන පහා තාහි අනභිභූතා සභාවෙනෙව අට්ඨාසි. තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා තාය
 කතසුචරිතං ඤාතුකාමො ඉමාහි ගාථාහි ප්‍රවිජි –

666.

“කා නාම ත්වං විසාලක්ඛි, රම්මෙ චිත්තලතාවනෙ;
 සමන්තා අනුපරියාසි, නාරීගණපුරක්ඛතා.

667.

“යදා දෙවා තාවතිංසා, පවිසන්ති ඉමං වනං;
 සයොග්ගා සරථා සබ්බෙ, චිත්‍රා හොන්ති ඉධාගතා.

668.

“තුය්හඤ්ච ඉධ පත්තාය, උය්‍යානෙ විවරන්තියා;
 කායෙ න දිස්සති චිත්තං, කෙන රූපං තථෙදිසං;
 දෙවතෙ ප්‍රවිජිතාවික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති.

666. තත්ථ කා නාම ත්වන්ති පුරිමත්තභාවෙ කා නාම කිදිසි නාම ත්වං, යත්ථ
 කතෙන සුචරිතෙන අයං තෙ ඊදිසි ආනුභාවසම්පත්ති අහොසිති අධිජ්ජායො.
 විසාලක්ඛිති විපුලලොචනෙ.

667. යදාති යස්මිං කාලෙ. ඉමං වනන්ති ඉමං චිත්තලතානාමකං උපවනං. චිත්තා භොන්තිති ඉමස්මිං චිත්තලතාවනෙ විචිත්තපභාසංසග්ගෙන අත්තනො සරීරවත්ථාලඬිකාරාදීනං පකතිඛභාසනොපි විසිට්ඨභාවජ්ජත්තියා විචිත්තාකාරා භොන්ති. ඉධාගතාති ඉධ ආගතා සම්පත්තා, ඉධ වා ආගමනහෙතු.

668. ඉධ පත්තායාති ඉමං යානං සම්පත්තාය උපගතාය. කෙන රූපං තවෙදිසන්ති කෙන කාරණෙන තව රූපං සරීරං ඵදිසං ඵවරූපං, චිත්තලතාවනස්ස පහං අභිභවන්තං තිට්ඨන්ති අධිජ්ජායො.

ඵවං සක්කෙන පුට්ඨා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි —

669.

“යෙන කම්මෙන දෙවින්ද, රූපං මය්හං ගතී ව මෙ;
ඉද්ධි ව ආනුභාවො ව, තං සුඤ්ඤාහි පුරින්දද.

670.

“අහං රාජගහෙ රම්මෙ, සුනන්දා නාමුපාසිකා;
සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා, සංවිභාගරතා සදා.

671.

“අච්ඡාදනඤ්ච හත්තඤ්ච, සෙනාසනං පදිපියං;
අදාසිං උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

672.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ව පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඬිගසුසමාගතං.

673.

“උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ව, විමානං ආවසාමහං.

674.

“පාණාතිපාතා විරතා, මුසාවාදා ව සඤ්ඤතා;
ථෙය්‍යා ව අතිවාරා ව, මජ්ජිමානා ව ආරකා.

675.

“පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමනො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

676.

“තස්සා මෙ ඤාතිකුලා දාසී, සදා මාලාභිභාරති;

තාහං භගවතො ථූපෙ, සබ්බමෙවාහිරොපයිං.

677.

“උපොසථෙ චහං ගන්ත්වා, මාලාගන්ධවිලෙපනං;
ථූපස්මිං අහිරොපෙසිං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

678.

“තෙන කම්මෙන දෙවින්ද, රූපං මය්හං ගතී ච මෙ;
ඉද්ධි ච ආනුභාවො ච, යං මාලං අහිරොපයිං.

679.

“යඤ්ච සීලවතී ආසිං, න තං තාව විපච්චති;
ආසා ච පන මෙ දෙවින්ද, සකදාගාමීනී සිය”න්ති.

669. තත්ථ ගතීති අයං දෙවගති, නිබ්බත්ති වා. ඉද්ධීති අයං දෙවිද්ධි,
අධිජ්ජායසම්ප්ඤ්ඤානං වා. ආනුභාවොති පභාවො. පූරිත්දදාති සක්කං ආලපති. සො හි
පුරෙ දානං අදාසීති “පූරිත්දදො”ති වුච්චති.

676. ඤාතිකුලාති පිතු ගෙහං සන්ධාය වදති. සදා මාලාහිභාරතීති සදා
සබ්බකාලං දිවසෙ දිවසෙ ඤාතිකුලතො දාසියා පුජ්ථං මය්හං අහිහරියති.
සබ්බමෙවාහිරොපයිත්ති මය්හං පිළන්ධනත්ථාය පිතුගෙහතො ආහං මාලං
අඤ්ඤඤ්ච ගන්ධාදිං සබ්බමෙව අත්තනා අපරිභුඤ්ජිත්වා භගවතො ථූපෙ
පුජනවසෙන අහිරොපයිං පුජං කාරෙසිං.

677-8. උපොසථෙ චහං ගන්ත්වාති උපොසථදිවසෙ අහමෙව ථූපට්ඨානං
ගන්ත්වා. යං මාලං අහිරොපයිත්ති යං තදා භගවතො ථූපෙ මාලාගන්ධාහිරොපනං
කතං, තෙන කම්මෙනාති යොජනා.

679. න තං තාව විපච්චතීති යං සීලවතී ආසිං, තං සීලරක්ඛණං තං රක්ඛිතං සීලං
පුජාමයපුඤ්ඤස්ස බලවභාවෙන අලද්ධොකාසං න තාව විපච්චති, න විපච්චිතුං
ආරද්ධං, අපරස්මිංයෙව අත්තනාවෙ තස්ස විපාකොති අත්ථො. ආසා ච පන මෙ
දෙවින්ද, සකදාගාමීනී සියන්ති “කථං නු ඛො අහං සකදාගාමීනී භවෙය්”න්ති
පත්ථනා ච මෙ දෙවින්ද, අරියධම්මවිසයාව, න භවවිසෙසවිසයා. සා පන
සජ්ජිමණ්ඩං ඉච්ඡතො දධිතො පටිතං විය අනිජ්ජාදිනීති දස්සෙති. සෙසං
වුත්තනයමෙව.

ඉමං පන අත්ථං සක්කො දෙවානම්න්දො අත්තනා ච තාය දෙවධීතාය ච
වුත්තනියාමෙනෙව ආයස්මතො වඩ්ඪිසත්ථෙරස්ස ආරොචෙසි. ආයස්මා වඩ්ඪිසො
සඩ්ඪිතිකාලෙ ධම්මසඩ්ඪිගාභකානං මහාථෙරානං ආරොචෙසි, තෙ ච තං තථෙව
සඩ්ඪිතිං ආරොපයිංසුති.

විසාලක්ඛිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පාරිච්ඡත්තකවිමානවණ්ණනා

පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙති පාරිච්ඡත්තකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො හගවන්තං උපසඬකම්ත්වා, ස්වාතන්ත්‍රය නිමන්තෙත්වා, අත්තනො ගෙහද්වාරෙ මහන්තං මණ්ඩපං සජ්ජෙත්වා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ධජපටාකාදයො උස්සාපෙත්වා නානාවිරාගවණ්ණානි වත්ථානි ගන්ධදාමමාලාදාමානි ව ඔලම්බෙත්වා සිත්තසම්මට්ඨෙ පදෙසෙ ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා හගවතො කාලං ආරොචෙසි. අථ හගවා පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය දෙවවිමානං විය අලඬකතපටියන්තං මණ්ඩපං පවිසිත්වා සහස්සරංසි විය අණ්ණවකුච්ඡිං ඔභාසයමානො පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසිදි. උපාසකො ගන්ධපුෂ්පධූමදීපෙහි හගවන්තං පූජෙසි.

තෙන ව සමයෙන අඤ්ඤතරා කට්ඨභාරිකා ඉත්ථි අන්ධවනෙ සුපුෂ්පීතං අසොකරුක්ඛං දිස්වා සපල්ලවඩ්ඤුරානි පිණ්ඩිකතානි බහුනි අසොකපුෂ්පානි ගහෙත්වා ආගව්ඡන්ති, හගවන්තං තත්ථ නිසින්තං දිස්වා පසන්නවිත්තා ආසනස්ස සමන්තතො තෙහි පුෂ්පෙහි පුෂ්පසන්ථරං සන්ථරන්ති, හගවතො පූජං කත්වා වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා නමස්සමානා අගමාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බන්ති, අව්ඡරාසහස්සපරිවාරා යෙභුයොන නන්දනවනෙ නව්වන්ති ගායන්ති පාරිච්ඡත්තකමාලා ගන්ථෙත්ති පමොදමානා කීළන්ති සුඛං අනුභවති. අපායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

680.

“පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙ, රමණීයෙ මනොරමෙ;
දිබ්බමාලං ගන්ථමානා, ගායන්ති සම්පමොදසි.

681.

“තස්සා තෙ නව්වමානාය, අඬගමඬගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා සද්දා නිව්ඡරන්ති, සවතීයා මනොරමා.

682.

“තස්සා තෙ නව්වමානාය, අඬගමඬගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති, සුචිගන්ධා මනොරමා.

683.

“විවත්තමානා කායෙන, යා වෙණිසු පිළන්ධනා;
තෙසං සුයාති නිග්ගොසො, තූරියෙ පඤ්චඩ්ඨිකෙ යථා.

684.

“වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චභිගිකෙ යථා.

685.

“යාපි තෙ සිරස්මිං මාලා, සුචිගන්ධා මනොරමා;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජුසකො යථා.

686.

“සායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එළ”න්ති.

680. තත්ථ පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරොති පාරිච්ඡත්තකනාමකෙ
කොවිළාරපුජ්ඵෙ ආදාය දිබ්බමාලං ගන්ථමානාති යොජනා. යඤ්භි ලොකියා
“පාරිජාත”න්ති වදන්ති, තං මාගධභාසාය “පාරිච්ඡත්තක”න්ති වුවවති.
කොවිළාරොති ච කොවිළාරජාතිකො, සො ච මනුස්සලොකෙපි දෙවලොකෙපි
කොවිළාරො, තස්සාපි ජාතීති වදන්ති.

681. තස්සා පන දෙවතාය නච්චනකාලෙ අභිගභාරවසෙන සරිරතො ච
පිළන්ධනතො ච අතිවිය මධුරො සද්දො නිච්ඡරති, ගන්ධො සදා සබ්බා දිසාපි
ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ “තස්සා තෙ නච්චමානායා”තිආදි. තත්ථ සවනීයාති
සොතුං යුත්තා, සවනස්ස වා හිතා, කණ්ණසුඛාති අත්ථො.

683. විචත්තමානා කායෙනාති තච කායෙන සරිරෙන පරිචත්තමානෙන,
ඉත්ථම්භුතලක්ඛණෙ චෙතං කරණචචනං. යා චෙණිසු පිළන්ධනාති යාති තෙ
කෙසචෙණිසු පිළන්ධනාති, විහත්තිලොපො චෙත්ථ දට්ඨබ්බො, ලිඛිගවිපල්ලාසො
වා.

684. වටංසකාති රතනමයා කණ්ණිකා වටංසකාති අත්ථො. වාතධුතාති
මන්දෙන මාලුතෙන ධූපයමානා. වාතෙන සම්පකම්පිතාති වාතෙන සමන්තතො
විසෙසතො කම්පිතා චලිතා. අථ වා වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතාති
අවාතෙරිතාපි වාතෙරිතාපි යෙ තෙ වටංසකා කම්පිතා, තෙසං සුයාති නිග්ඝොසොති
අත්ථයොජනා.

685. වාති ගන්ධො දිසා සබ්බාති තස්සා තෙ සිරස්මිං දිබ්බමාලාය ගන්ධො
වායති සබ්බා දිසා. යථා කිං? රුක්ඛො මඤ්ජුසකො යථාති, යථා නාම මඤ්ජුසකො
රුක්ඛො සුපුජ්ඣිතො අත්තනො ගන්ධෙන බහුති යොජනාති ඵරමානො සබ්බා දිසා
වායති, එවං තච සිරස්මිං පිළන්ධනමාලාය ගන්ධොති අත්ථො. සො කිර රුක්ඛො
ගන්ධමාදනෙ පච්චෙකඛුද්ධානං උපොසථකරණමණ්ඩලමාළකමජ්ඣෙ තිට්ඨති.
යත්තකාති දෙවලොකෙ ච මනුස්සලොකෙ ච සුරහිකුසුමාති, තාති තස්ස

සාබග්ගෙසු නිබ්බත්තන්ති. තෙන සො අතිවිය සුගන්ධො හොති. එවං තාය දෙවතාය පිළන්ධනමාලාය ගන්ධොති. තෙන වුත්තං “රුක්ඛො මඤ්ජුසකො යථා”ති.

686. යදිපි තස්ස සග්ගස්ස ඡළස්සායතනිකභාවතො සබ්බානිපි තත්ථ ආරම්මණානි පියරූපානියෙව, ගන්ධරූපානං පන සවිසෙසානං තස්සා දෙවතාය ලාභිභාවතො “සායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුස”න්ති වුත්තං.

අථ දෙවතා ද්විති ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

687.

“පහස්සරං අවිචිත්තං, වණ්ණගන්ධෙන සංයුතං;
අසොකපුප්ඵමාලාහං, බුද්ධස්ස උපනාමයිං.

688.

“තාහං කම්මං කරිත්වාන, කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං;
අපෙතසොකා සුඛිතා, සම්පමොදාමනාමයා”ති.

687. තත්ථ සුධොතපවාලසඬ්ඝාතසන්තිහස්ස කිඤ්ජක්ඛකෙසරසමුදායෙන භාණුරංසිජාලස්ස විය අසොකපුප්ඵත්තමස්ස තදා උපට්ඨිතතං සන්ධායාහ “පහස්සරං අවිචිත්ත”න්ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තාය දෙවතාය අත්තනො සුවරිතකම්මෙ කථිතෙ සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා තනො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං කථෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

පාරිච්ඡත්තකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං.

දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස තතියස්ස පාරිච්ඡත්තකවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මඤ්ජිට්ඨකවග්ගො

1. මඤ්ජිට්ඨකවිමානවණ්ණනා

මඤ්ජිට්ඨකවග්ගෙ මඤ්ජිට්ඨකෙ විමානස්මිත්ති මඤ්ජිට්ඨකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ඡෙතවතො. තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො භගවත්තං නිමන්තෙත්වා අනන්තරවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව මණ්ඩපං සජ්ජෙත්වා තත්ථ නිසින්නං සත්ථාරං පූජෙත්වා දානං දෙති. තෙන ව සමයෙන අඤ්ඤතරා

කුලදාසී අන්ධවනෙ සුප්පජීතං සාලරුක්ඛං දිස්වා තත්ථ පුජ්ථානි ගහෙන්වා භීරෙහි
 ආවුණිත්වා වටංසකෙ කත්වා පුන ඛහුනි මුත්තපුජ්ථානි අග්ගපුජ්ථානි ව ගහෙන්වා
 නගරං පවිට්ඨා. තස්මිං මණ්ඩපෙ යුගන්ධරපබ්බතකුච්ඡිං ඔභාසයමානං බාලසූරියං
 විය ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්වා නිසින්තං, භගවන්තං දිස්වා
 පසන්නචිත්තා තෙහි පුජ්ථෙහි පුජෙන්ති වටංසකානි ආසනස්ස සමන්තතො
 යපෙන්වා ඉතරානි ව පුජ්ථානි ඔකිරිත්වා සක්කච්චං වන්දිත්වා තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං
 කත්වා අගමාසි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බන්ති, තත්ථ
 තස්සා රත්තඵලිකමයං විමානං, තස්ස ව පුරතො සුවණ්ණවාලුකාසන්ථතභූමිභාගං
 මහන්තං සාලවනං පාතුරහොසි. සා යදා විමානතො නික්ඛමිත්වා සාලවනං පවිසති,
 තදා සාලසාධා ඔනමිත්වා තස්සා උපරි කුසුමානි ඔකිරන්ති. තං ආයස්මා
 මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙන උපගන්ත්වා ඉමාහි ගාථාහි කතකම්මං
 පුච්ඡි –

689.

“මඤ්ජිට්ඨකෙ විමානස්මිං, සොණ්ණවාලුකසන්ථතෙ;
 පඤ්චඩ්ගිකෙන තූරියෙන, රමසි සුජ්ජවාදිතෙ.

690.

“තම්භා විමානා ඔරුය්හ, නිම්මිතා රතනාමයා;
 ඔගාහසි සාලවනං, පුජ්ජීතං සබ්බකාලිකං.

691.

“යස්ස යස්සෙව සාලස්ස, මූලෙ තිට්ඨසි දෙවතෙ;
 සො සො මුඤ්ඤිති පුජ්ථානි, ඔනමිත්වා දුමුත්තමො.

692.

“වාතෙරිතං සාලවනං, ආධුතං දිජ්ජෙවිතං;
 වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජුසකො යථා.

693.

“සායසෙ තං සුවිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
 දෙවතෙ පුච්ඡිතාවික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති.

689. තත්ථ මඤ්ජිට්ඨකෙ විමානස්මිත්ති රත්තඵලිකමයෙ විමානෙ.

සින්දුවාරකණවීරමකුලසදිසවණ්ණඤ්ඤි “මඤ්ජිට්ඨක”න්ති වුවචති.

සොණ්ණවාලුකසන්ථතෙහි සමන්තතො විජ්ජකිණ්ණාහි සුවණ්ණවාලුකාහි
 සන්ථතභූමිභාගෙ. රමසි සුජ්ජවාදිතෙහි සුට්ඨු පවාදිතෙන පඤ්චඩ්ගිකෙන තූරියෙන
 අභිරමසි.

690. නිමිත්තා රතනාමයාති තව සුවරිතසිප්පිනා අභිනිමිමිතා රතනාමයා විමානා.
ඔගාහසිති පවිසසි. සබ්බකාලිකන්ති සබ්බකාලෙ සුඛං සබ්බඋතුසප්පායං,
සබ්බකාලෙ පුප්ඵනකං වා.

692. වාතෙරිතන්ති යථා පුප්ඵනි ඔකිරන්ති, එවං වාතෙන ඊරිතං වලිතං.
ආධුතන්ති මන්දෙන මාලුතෙන සණ්කසණ්කං විධුපයමානං. දිප්පෙවිතන්ති
මයුරකොකිලාදිසකුණසඬසෙහි උපසෙවිතං.

එවං ටෙරෙන පුට්ඨා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි —

694.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, දාසී අයිරකුලෙ අහුං;
බුද්ධං නිසින්තං දිස්වාන, සාලපුප්ඵෙහි ඔකිරිං.

695.

“වටංසකඤ්ච සුකතං, සාලපුප්ඵමයං අහං;
බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං, පසන්නා සෙහි පාණ්හි.

696.

“තාහං කම්මං කරිත්වාන, කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං;
අපෙතසොකා සුඛිතා, සම්පමොදාමනාමයා”ති.

694-5. තත්ථ අයිරකුලෙති අයාකුලෙ, සාමිකගෙහෙති අත්ථො. අහුන්ති
අහොසිං. ඔකිරිත්ති පුප්ඵෙහි විප්පකිරිං. උපනාමෙසින්ති පුජාවසෙන උපනාමෙසිං.
සෙසං චුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය ධම්මං දෙසෙත්වා
මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා හගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. හගවා තං අට්ඨුප්පත්ති.
කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස
සාත්ථිකා අහොසිති.

මඤ්ජිට්ඨකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. පහස්සරවිමානවණ්ණනා

පහස්සරවරවණ්ණනිහෙති පහස්සරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
රාජගහෙ විහරති. තෙන ව සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො
මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ අභිප්පසන්නො හොති. තස්සෙකා ධිතා සද්ධා
පසන්නා, සාපි ටෙරෙ ගරුචිත්තිකාරබහුලා හොති. අට්ඨකදිවසං ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තො තං කුලං උපසඬකම්. සා ටෙරං
දිස්වා සොමනස්සජාතා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා ටෙරෙ තත්ථ නිසින්තෙ

සුමනමාලාය පුජෙත්වා මධුරං ගුළුඵාණිතං ථෙරස්ස පත්තෙ ආකිරි, ථෙරො අනුමොදිතුකාමො නිසීදි. සා සරාචාසස්ස බහුකිච්චතාය අනොකාසනං පච්චෙදෙත්වා “අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ ධම්මං සොස්සාමි”ති ථෙරං චන්දිත්වා උය්‍යාපෙසි. තදහෙව ච සා කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපසඬකමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

697.

“පහස්සරවරවණ්ණනිහෙ, සුරත්තචත්ථවසනෙ;
මහිද්ධිකෙ චන්දනරුචිරගත්තෙ,
කා ත්වං සුහෙ දෙවතෙ චන්දසෙ මමං.

698.

“පල්ලඬකො ච තෙ මහග්ගෙසා, නානාරතනචිත්තිනො රුචිරො;
යත්ථ ත්වං නිසින්නා විරොචසි, දෙවරාජාරිච නන්දනෙ වනෙ.

699.

“කිං ත්වං පුරෙ සුවරිතමාවරි හද්දෙ, කිස්ස කම්මස්ස විපාකං;
අනුභොසි දෙවලොකස්මිං, දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ;
කිස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”ත්ති.

697. තත්ථ පහස්සරවරවණ්ණනිහෙති නිහාති දිබ්බතීති නිහා, වණ්ණොච නිහා වණ්ණනිහා, අතිවිය ඕහාසනතො පහස්සරා ඡවිදොසාහාවෙන වරා උත්තමා වණ්ණනිහා ඵතිස්සාති පහස්සරවරවණ්ණනිහා. ආමන්තනවසෙන “පහස්සරවරවණ්ණනිහෙ”ති චුත්තං. සුරත්තචත්ථවසනෙති සුට්ඨ රත්තචත්ථනිවත්ථෙ. චන්දනරුචිරගත්තෙති චන්දනානුලිත්තං විය රුචිරගත්තෙ, ගොසිතචන්දනෙන බහලතරානුලිත්තං විය සුරත්තමනුඤ්ඤසරිථාවයවෙති අත්ථො, චන්දනානුලෙපෙන චා රුචිරගත්තෙ.

ඵචං ථෙරෙන පුට්ඨා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

700.

“පිණ්ඩාය තෙ වරන්තස්ස, මාලං ඵාණිතඤ්ච අදදං හන්තෙ;
තස්ස කම්මස්සිදං විපාකං, අනුභොමි දෙවලොකස්මිං.

701.

“හොති ච මෙ අනුතාපො, අපරද්ධං දුක්ඛිතඤ්ච මෙ හන්තෙ;
සාහං ධම්මං නාස්සොසිං, සුදෙසිතං ධම්මරාජෙන.

702.

“තං තං වදාමි හද්දන්තෙ, යස්ස මෙ අනුකම්පියො කොචි;
ධම්මෙසු තං සමාදපෙථ, සුදෙසිතං ධම්මරාජෙන.

703.

“යෙසං අත්ථි සද්ධා බුද්ධෙ, ධම්මෙ ව සඤ්ජරතනෙ;
තෙ මං අතිවිරොචන්ති, ආයුතා යසසා සිරියා.

704.

“පතාපෙන වණ්ණෙන උත්තරිතරා, අඤ්ඤෙ මහිද්ධිකතරා මයා දෙවා”ති.

700. තත්ථ මාලන්ති සුමනපුප්ඵං. එංණිතන්ති උච්ඡුරසං ගහෙත්වා කතථාණිතං.

701. අනුතාපොති විජ්ජට්ඨාරො. තස්ස කාරණමාහ “අපරද්ධං දුක්ඛකඤ්ච මෙ
හන්තෙ”ති. ඉදානි තං සරුපතො දස්සෙති “සාහං ධම්මං නාස්සොසි”න්ති, සා අහං
තදා තව දෙසෙතුකාමස්ස ධම්මං න සුණං. කිදිසං? සුදෙසිතං ධම්මරාජෙනාති,
සම්මාසම්බුද්ධෙන ආදිකල්‍යාණාදිතාය එකන්තනියානිකතාය ව ස්වාඛාතන්ති
අත්ථො.

702. තන්ති තස්මා ධම්මරාජෙන සුදෙසිතන්තා අසවනස්ස ව මාදිසානං
අනුතාපහෙතුභාවතො. තන්ති තුවං, තුය්හන්ති අත්ථො. යස්සාති යො අස්ස.
අනුකම්පියොති අනුකම්පිතබ්බො. කොච්ඡි යො කොච්. ධම්මෙසුති සීලාදිධම්මෙසු.
“ධම්මෙ හි”ති වා පාඨො, සාසනධම්මෙති අත්ථො. හීති නිපාතමත්තං,
වචනවිපල්ලාසො වා. තන්ති අනුකම්පිතබ්බපුග්ගලං. සුදෙසිතන්ති සුට්ඨු දෙසිතං.

703-4. තෙ මං අතිවිරොචන්ති තෙ රතනත්තයෙ පසන්නා දෙවපුත්තා මං
අතික්කම්ත්වා විරොචන්ති. පතාපෙනාති තෙජසා ආනුභාවෙන. අඤ්ඤෙති යෙ
අඤ්ඤෙ. මයාති නිස්සක්කෙ කරණවචනං. වණ්ණෙන උත්තරිතරා මහිද්ධිකතරා ව
දෙවා, තෙ රතනත්තයෙ අභිජ්ජසන්නායෙවාති දස්සෙති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

පහස්සරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නාගවිමානවණ්ණනා

අලභිකතා මණිකඤ්චනාවිතන්ති නාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන සමයෙන බාරාණසිවාසීනී එකා
උපාසිකා සද්ධා පසන්නා සීලාචාරසම්පන්නා හගවන්තං උද්දිස්ස වත්ථයුගං
වායාපෙත්වා සුපරිධොතං කාරාපෙත්වා උපසඤ්ඤාමිත්වා හගවතො පාදමුලෙ
ය්පෙත්වා එවමාහ “පටිග්ගණ්ණාතු, හන්තෙ හගවා, ඉමං වත්ථයුගං අනුකම්පං
උපාදාය යං මම අස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුබායා”ති. හගවා තං පටිග්ගහෙත්වා තස්සා
උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනාවසානෙ සොනාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨහිත්වා හගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගෙහං අගමාසි. සා න
විරස්සෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පන්නා සක්කස්ස දෙවරාජස්ස පියා
අහොසි වල්ලභා යසුත්තරා නාම නාමෙන. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන
හෙමජාලසඤ්ජන්තො කුඤ්ජරවරො නිබ්බන්ති, තස්ස ව බන්ධෙ මණිමයො
මණ්ඩපො, මජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තරතනපල්ලභිකො නිබ්බන්ති, ද්විසු දන්තෙසු වස්ස

කමලකුවලයුජ්ජලා රමණියා ද්වෙ පොක්ඛරණියො පාතුරහෙසුං. තත්ථ පදුමකණ්ණිකාසු යීතා දෙවයීතා පග්ගහිතපඤ්චඩ්ඨිකතුරියා නච්චන්ති වෙව ගායන්ති ව.

සත්ථා බාරාණසියං යථාහිරන්තං විහරිත්වා යෙන සාවත්ථී තෙන වාරිකං පක්කාමි. අනුපුබ්බෙන සාවත්ථීං පත්වා තත්‍ර සුදං භගවා සාවත්ථීයං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ සා දෙවතා අත්තනා අනුභුයාමානං දිබ්බසම්පත්තිං ඔලොකෙන්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්ති “සත්ථු චත්ථයුගදානකාරණ”න්ති ඤාත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සා භගවති පසාදබ්‍රහ්මානා චන්දිතුකාමා අභික්කන්තාය රත්තියා හත්ථීක්ඛන්ධවරගතා ආකාසෙන ආගන්ත්වා තතො ඔතරිත්වා භගවන්තං චන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස එකමන්තං අට්ඨාසි. තං ආයස්මා වඩ්ඨිසො භගවතො අනුඤ්ඤාය ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

705.

“අලඬකතා මණ්ණිකඤ්චනාවිතං, සොචණ්ණජාලවිතං මහන්තං;
අභිරුය්හ ගජවරං සුකජ්ජිතං, ඉධාගමා වෙභායසං අන්තලික්ඛෙ.

706.

“නාගස්ස දන්තෙසු දුච්ඡු නිම්මිතා, අච්ඡොදකා පදුමිනියො සුචුල්ලා;
පදුමෙසු ච තූරියගණා පභිජ්ජරෙ, ඉමා ච නච්චන්ති මනොහරායො.

707.

“දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙතාසි එවං ජලිතානුභවා, චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

705. තත්ථ අලඬකතාහි සබ්බාහරණවිභූසිතා. මණ්ණිකඤ්චනාවිතන්ති තෙහි දිබ්බමානෙහි මණ්ණිසුචණ්ණෙහි ආචිතං. සොචණ්ණජාලවිතන්ති හෙමජාලසඤ්ජන්තං. මහන්තන්ති විපුලං. සුකජ්ජිතන්ති ගමනසන්තාහවසෙන සුට්ඨු සන්තද්ධං. වෙභායසන්ති වෙභායසභූතෙ හත්ථීපිට්ඨෙ. අන්තලික්ඛෙති ආකාසෙ, “අලඬකතමණ්ණිකඤ්චනාවිත”න්තිපි පාඨො. අයඤ්ඤත්ථ සඩ්ධෙපත්ථො – දෙවතෙ, ත්වං සබ්බාලඬකාරෙහි අලඬකතා අලඬකතමණ්ණිකඤ්චනාවිතං, අතිවිය දිබ්බමානෙහි මණ්ණි කඤ්චනෙහි ච අලඬකරණවසෙන ඛචිතං, හෙමජාලෙහි කුම්භාලඬකාරාදිහෙදෙහි හත්ථාලඬකාරෙහි චිතං ආමුත්තං මහන්තං අතිවිය බ්‍රහ්මන්තං උත්තමං ගජං ආරුය්හ හත්ථීපිට්ඨියා නිසින්තා ආකාසෙනෙව ඉධ අම්භාකං සන්තිකං ආගතාති.

706. නාගස්ස දන්තෙසු දුච්ඡු නිම්මිතාහි ඵරාවණස්ස විය නාගරාජස්ස ඉමස්ස ද්විසු දන්තෙසු ද්වෙ පොක්ඛරණියො සුවරිතසිජ්ජිතා සුට්ඨු විරචිතා. තූරියගණාහි පඤ්චඩ්ඨිකතුරියසමුහා. පභිජ්ජරෙති ද්වාදසන්තං ලයහෙදානං වසෙන පහෙදං ගච්ඡන්ති. “පච්ජරෙ”ති ච පඨන්ති, පකාරෙහි වාදීයන්තිති අත්ථො.

එවං ටෙරෙන ප්‍රටියා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙසි -

708.

“බාරාණසියං උපසඬකමිත්වා, බුද්ධස්සහං වත්ථයුගං අදාසිං;
පාදානි වන්දිත්වා ඡමා නිසීදිං, විත්තා වහං අඤ්ජලිකං අකාසිං.

709.

“බුද්ධො ච මෙ කඤ්චනසන්නිභත්තවො, අදෙසයි සමුදයදුක්ඛනිවචනං;
අසඬඛනං දුක්ඛනිරොධසස්සතං, මග්ගං අදෙසයි යතො විජානිසං.

710.

“අප්පායුකී කාලකතා තතො චුතා, උපපන්නා තිදසගණං යසස්සිනී;
සක්කස්සහං අඤ්ඤතරා පජාපති, යසුත්තරා නාම දිසාසු විස්සුතා” ති.

708-9. තත්ථ ඡමානි භූමියං. භූමිමත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. විත්තානි තුට්ඨා. යතොති යතො සත්ථු සාමුක්කංසිකධම්මදෙසනතො. විජානිසන්නි වත්තාරි අරියසච්චානි පටිච්ඡ්ඤිං.

710. අප්පායුකීති “ඊදිසං නාම උළාරං පුඤ්ඤං කත්වා න තයා එතස්මිං දුක්ඛබහුලෙ මනුස්සත්තභාවෙ එවං යාතබ්බ” ත්ති සඤ්ජාතාහිසන්ධිනා විය පරික්ඛයං ගතෙන කම්මුතා අප්පායුකා සමානා. අඤ්ඤතරා පජාපතිති සොළසසහස්සානං මහෙසීනං අඤ්ඤතරා. දිසාසු විස්සුතානි ද්විසු දෙවලොකෙසු සබ්බදිසාසු පාකටා පඤ්ඤාතා. යෙසං චුත්තනයමෙව.

නාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අලොමවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති අලොමවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ විහරන්තො පුබ්බණ්ඩසමයං නිවාසෙත්වා පත්තච්චරමාදාය බාරාණසිං පිණ්ඩාය පාවිසී. තත්ථෙකා අලොමා නාම දුග්ගතිත්ථි හගවන්තං දිස්වා පසන්නවිත්තා අඤ්ඤං දාතබ්බං අපස්සන්ති “ඊදිසමිපි හගවතො දින්නං මය්හං මහප්ඵලං භවිස්සති” ති වින්තෙත්වා පරිහින්තවණ්ණං අලොණං සුක්ඛකුම්මාසං උපනෙසී, හගවා පටිග්ගහෙසී. සා තං දානං ආරම්මණං කත්වා සොමනස්සං පච්චෙදෙසී, සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො -

711.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ.... වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. -

පුච්ඡි. සාපි තස්ස බ්‍යාකාසී, තං දස්සෙතුං -

714.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵල” නීති. – වුත්තං;

715.

“අහඤ්ච ඛාරාණසියං, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
අදාසිං සුක්ඛකුම්මාසං, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

716.

“සුක්ඛාය අලොභිකාය ව, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා;
අලොමං සුඛිතං දිස්වා, කො පුඤ්ඤං න කරිස්සති.

717.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා
පහාසති” නීති.

716. තත්ථ අලොමං සුඛිතං දිස්වාති අලොමම්පි නාම සුක්ඛකුම්මාසමත්තං
දත්වා ඵචං දිබ්බසුඛෙන සුඛිතං දිස්වා. කො පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති කො නාම
අත්තනො හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අලොමවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කඤ්ඡිකදායිකාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති කඤ්ඡිකදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?
භගවා අන්ධකචින්දෙ විහරති. තෙන ව සමයෙන භගවතො කුච්ඡියං වාතරොගො
උප්පජ්ජී. භගවා ආයස්මත්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි “ගච්ඡ ත්වං ආනන්ද, පිණ්ඩාය
චරිත්වා මය්හං හෙසජ්ජත්ථං කඤ්ඡිකං ආහරා” තී. “ඵචං හන්තෙ” තී බො ආයස්මා
ආනන්දො භගවතො පටිස්සුණිත්වා මහාරාජදත්තියං පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො
උපට්ඨාකචෙජ්ජස්ස නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා චෙජ්ජස්ස හරියා
පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ථෙරං පුච්ඡී “කීදිසෙන වො, හන්තෙ,
හෙසජ්ජෙන අත්ථො” තී. සා කිර බුද්ධිසම්පන්නා “හෙසජ්ජෙන පයොජනෙ සති
ථෙරො ඉධාගච්ඡති, න හික්ඛන්ථ” නීති සල්ලක්ඛෙසි. “කඤ්ඡිකෙනා” තී ව වුත්තෙ
“න ශිදං හෙසජ්ජං මය්හං අයාස්ස, තථා හෙස භගවතො පත්තො, හන්දාහං
ලොකනාථස්ස අනුච්ඡවිකං කඤ්ඡිකං සම්පාදෙමි” තී සොමනස්සජාතා
සඤ්ජාතබ්බමානා බදරයුසෙන යාගුං සම්පාදෙත්වා පත්තං පූරෙත්වා තස්ස
පරිවාරභාවෙන අඤ්ඤඤ්ච භොජනං පටියාදෙත්වා පෙසෙසි. තං
පරිභුක්තමත්තස්සෙව භගවතො සො ආබාධො වූපසමි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං
කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිත්වා මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී මොදති.
අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං වරන්තො තං
අච්ඡරාසහස්සපරිවාරෙන විවරන්තිං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡී –

719.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන ...පෙ.... වණ්ණො ව නෙ සබ්බදිසා
පභාසති” ති. —
සාපි බ්‍යාකාසි.

721.

“සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

723.

“අහං අන්ධකචින්දමිහි, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
අදාසිං කොලසම්පාකං, කඤ්ඡිකං තෙලධුපිතං.

724.

“පිප්ඵලාං ලසුණෙන ව, මීස්සං ලාමඤ්ජකෙන ව;
අදාසිං උජුභුතස්මිං, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

725.

“යා මහෙසින්තං කාරෙය්‍ය, චක්කවත්තිස්ස රාජිනො;
නාරී සබ්බචග්ගකල්‍යාණී, හත්තු වානොමදස්සිකා;
එකස්ස කඤ්ඡිකදානස්ස, කලං නාග්ගන්ති සොළසිං.

726.

“සතං නික්ඛා සතං අස්සා, සතං අස්සතරීරථා;
සතං කඤ්ඤාසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
එකස්ස කඤ්ඡිකදානස්ස, කලං නාග්ගන්ති සොළසිං.

727.

“සතං හෙමවතා නාගා, රීසාදන්තා උරුල්භවා;
සුවණ්ණකච්ඡා මාතඬිගා, හෙමකප්පනවාසසා,
එකස්ස කඤ්ඡිකදානස්ස, කලං නාග්ගන්ති සොළසිං.

728.

“චතුන්නමපි දීපානං, ඉස්සරං යොධ කාරයෙ;
එකස්ස කඤ්ඡිකදානස්ස, කලං නාග්ගන්ති සොළසි” ති.

723-4. තත්ථ අදාසිං කොලසම්පාපකං, කඤ්ඡිකං තෙලධුපිතන්ති

බදරමොදකකසාවෙ චතුරුණොදකසමොදිතෙ පාකෙන චතුත්ථභාගාවසිට්ඨං යාගුං
පචින්වා තං තිකට්ඨකඅපමොදහිඬිගුරීරකලසුණාදිහි කට්ඨකභණ්ඩෙහි අභිසඬ්ඛරින්වා
සුධුපිතං කත්වා ලාමඤ්ජගන්ධං ගාභාපෙත්වා පසන්නචින්තෙන භගවතො පත්තෙ
ආකිරින්වා සත්ථාරං උද්දිසින්වා අදාසිං, ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨපෙසින්ති දස්සෙති.
තෙනාහ —

“පිප්ඵලාං ලසුණෙන ව, මීස්සං ලාමඤ්ජකෙන ව;

අදාසිං උජුභුතස්මිං, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා'ති.

සෙසං චුත්තනයමෙව.

එවං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තාය දෙවතාය අත්තනා
සමුපචිතසුවරිතකම්මෙ ආවිකතෙ සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා
මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං
අට්ඨප්පත්තිං කත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස
සාත්ථිකා අහොසිති.

කඤ්ඡිකදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. විහාරවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙතාති විහාරවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන විසාඛා මහාඋපාසිකා අඤ්ඤතරස්මිං
උස්සවදිවසෙ උය්‍යානෙ විවරණත්ථං සහායිකාහි පරිජනෙන ව උස්සාහිතා
සුන්හාතානුලිත්තා සුභොජනං භුඤ්ඡිත්වා මහාලතාපසාධනං පිළන්ධිත්වා
පඤ්චමත්තෙහි සහායිකාසතෙහි පරිවාරිතා මහන්තෙන ඉස්සරියෙන මහතා
පරිවිජෙදෙන ගෙහතො නික්ඛම්ම උය්‍යානං උද්දිස්ස ගච්ඡන්ති වින්තෙසි
“බාලදාරිකාය විය කිං මෙ මොසකිළිතෙන, හන්දාහං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං
මනොභාවතීයෙ ව අය්‍යො වන්දිස්සාමි, ධම්මඤ්ච සොස්සාමි”ති විහාරං ගන්ත්වා
එකමන්තෙ යත්වා මහාලතාපිළන්ධනං ඔමුඤ්චිත්වා තං දාසියා හත්ථෙ දත්වා
භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්සා භගවා ධම්මං දෙසෙසි.

සා ධම්මං සුත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා මනොභාවතීයෙ ව
භික්ඛු වන්දිත්වා විහාරතො නික්ඛම්තිත්වා ථොකං ගන්ත්වා දාසිං ආහ “හන්ද ජෙ
ආහරණං පිළන්ධිස්සාමි”ති. සා තං හණ්ඨිකං කත්වා ඛන්ධිත්වා විහාරෙ යපෙත්වා
තහං තහං විවරිත්වා ගමනකාලෙ විස්සරිත්වා ගතත්තා “විස්සරිතං මයා, තිට්ඨ
අය්‍යො ආහරිස්සාමි”ති නිවත්තිතුකාමා අහොසි. විසාඛා “සචෙ ජෙ විහාරෙ
යපෙත්වා විස්සරිතං, තස්ස විහාරස්සෙව අත්ථාය තං පරිවිච්ඡිස්සාමි”ති විහාරං
ගන්ත්වා භගවන්තං උපසඬ්ඨිකම්තිත්වා වන්දිත්වා අත්තනො අධිජ්ජායං පචෙදෙන්ති
“විහාරං, හන්තෙ, කාරෙස්සාමි, අධිවාසෙතු මෙ භගවා අනුකම්පං උපාදායා”ති ආහ.
අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හිභාවෙන.

සා තං පිළන්ධනං සතසහස්සාධිකනවකොට්ඨාසනකං විස්සජ්ජෙත්වා
ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන නවකම්මාධිට්ඨායකෙන
සුවිහත්තභිත්තිථම්මභතුලාගොපානසිකණ්ණිකද්වාරබාහවාතපාන
සොපානාදිගෙහාවයවං මනොහරං සුවිකජ්ජිතකට්ඨකම්මරමණියං
සුපරිකම්මකතසුඛාකම්මං මනුඤ්ඤං
සුවිරචිතමාලාකම්මලතාකම්මාදිවිත්තකම්මවිචිත්තං සුපරිනිට්ඨිතමණිකුට්ටිම

සදිසභුමිතලං දෙවවිමානසදිසං හෙට්ඨාභුමියං පඤ්ච ගඛිහසතානි, උපරිභුමියං පඤ්ච ගඛිහසතානීති ගඛිහසහස්සපටිමණ්ඩිතං බුද්ධස්ස භගවතො භික්ඛුසඛිසස්ස ච වසනානුච්ඡවිකං මහන්තං පාසාදං තස්ස පරිවාරපාසාදසහස්සඤ්ච තෙසං පරිවාරභාවෙන කුටිමණ්ඩපවච්ඡිකමනාදීනි ච කාරෙන්නී නවහි මාසෙහි විහාරං නිට්ඨාපෙසි. පරිනිට්ඨිතෙ ච විහාරෙ නවහෙව නිරඤ්ඤකොට්ඨි විහාරමහං කාරෙන්නී පඤ්චමත්තෙහි සභායිකාසතෙහි සද්ධිං පාසාදං අභිරුහිත්වා තස්ස සම්පත්තිං දිස්වා සොමනස්සජාතා සභායිකා ආහ “ඉමං ඵ්වරුපං පාසාදං කාරෙන්නියා යං මයා පුඤ්ඤං පසුතං, තං අනුමොදං, පත්තිදානං වො දම්මී” ති. “අහො සාධු අහො සාධු” ති පසන්නචිත්තා සබ්බාපි අනුමොදිංසු.

තත්ථ අඤ්ඤතරා උපාසිකා විසෙසතො තං පත්තිදානං මනසාකාසි. සා න විරස්සෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන අනෙකකුටාගාරපාකාරඋය්‍යානපොක්ඛණ්ණආදිපටිමණ්ඩිතං සොළසයොජනායාමචිත්ථාරබ්බෙධං අත්තනො පහාය යොජනසතං ඵරන්තං ආකාසවාරිං මහන්තං විමානං පාතුරහොසි. සා ගච්ඡන්තීපි අව්ඡරාසහස්සපරිවාරා සහ විමානෙන ගච්ඡති. විසාබා පන මහාඋපාසිකා විපුලපරිච්චාගතාය සද්ධාසම්පත්තියා ච නිම්මානරතීසු නිබ්බත්තිත්වා සුනිම්මිතදෙවරාජස්ස අග්ගමහෙසිභාවං සම්පාපුණි. අථායස්මා අනුරුද්ධො දෙවවාරිකං වරන්තො තං විසාබාය සභායිකං තාවතිංසභවතො උප්පන්නං දිස්වා —

729.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසී දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්නී දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

730.

“තස්සා තෙ නච්චමානාය, අභිගමඬිගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා සද්දා නිව්ඡරන්ති, සවතීයා මනොරමා.

731.

“තස්සා තෙ නච්චමානාය, අභිගමඬිගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති, සුචිගන්ධා මනොරමා.

732.

“විවත්තමානා කායෙන, යා වෙණිසු පිළන්ධනා;
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඬිගිකෙ යථා.

733.

“වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතා;
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඬිගිකෙ යථා.

734.

“යාපි තෙ සිරස්මිං මාලා, සුවිගන්ධා මනෝරමා;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජුසකො යථා.

735.

“ඝායපෙ තං සුවිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එළ”න්ති. —

ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි. සාපි තස්ස එවං ධ්‍යාකාසි —

736.

“සාවත්ථියං මය්හං සබ්බි හදන්තෙ, සඬ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරං;
තත්ථප්පසන්නා අහමානුමොදිං, දිස්වා අගාරඤ්ච පියඤ්ච මෙතං.

737.

“තායෙව මෙ සුද්ධනුමොදනාය, ලද්ධං විමානඛ්‍යුතදස්සනෙය්‍යං;
සමන්තතො සොළසයොජනානි, වෙහායසං ගච්ඡති ඉද්ධියා මම.

738.

“කුටාගාරා නිවෙසා මෙ, විහත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආහන්ති, සමන්තා සතයොජනං.

739.

“පොක්ඛරඤ්ඤො ව මෙ එත්ථ, පුටුලොමනිසෙවිතා;
අච්ඡොදකා විප්පසන්නා, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා.

740.

“නානාපද්‍රුමසඤ්ජන්තා, පුණ්ඩරිකසමොත්තා;
සුරභි සම්පවායන්ති, මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා.

741.

“ජම්බුයො පනසා තාලා, නාලිකෙරවනානි ව;
අන්තොනිවෙසනෙ ජාතා, නානාරුක්ඛා අරොපිමා.

742.

“නානාතුරියසඬ්ඝුට්ඨං, අච්ඡරාගණසොසිතං;
යොපි මං සුපිනෙ පස්සෙ, සොපි විත්තො සියා නරො.

743.

“එතාදිසං අඛ්‍යුතදස්සනෙය්‍යං, විමානං සබ්බසො පහං;
මම කම්මෙ හි නිබ්බත්තං, අලං පුඤ්ඤානි කාතවෙ”ති.

736. තත්ථ සාවත්ථියං මය්හං සඤ්ඤා භදන්තෙ, සඤ්ඤා කාරෙසි මහාවිහාරන්ති
 භන්තෙ අනුරුද්ධ, සාවත්ථියා සමීපෙ පාවිනපස්සෙ මය්හං මම සක්ඛි සහායිකා
 විසාඛා මහාඋපාසිකා ආගතාගතං වාතුද්දිසං භික්ඛුසඤ්ඤා උද්දිසස්ස
 නවතිරඤ්ඤාකොට්ඨවිවාගෙන පුබ්බාරාමං නාම මහන්තං විහාරං කාරෙසි.
 තත්ථප්පසන්නා අහමානුමොදින්නි තස්මිං විහාරෙ කතපරියොසිතෙ සඤ්ඤා
 නියාදියමානෙ තාය කතෙ පත්තිදානෙ “අහො යානෙ වත පරිව්වාගො කතො”ති
 පසන්නා රතනත්තයෙ කම්මඵලෙ ච සඤ්ඤාතපසාදා අහං අනුමොදිං. වත්ථුචසෙන
 තස්සා අනුමොදනාය උළාරභාවං දස්සෙතුං “දිස්වා අගාරඤ්ඤා පියඤ්ඤා මෙත”න්ති
 ආහ. සහස්සගඛිහං අතිවිය රමණියං දෙවවිමානසදිසං තඤ්ඤා අගාරං මහන්තං පාසාදං
 පියඤ්ඤා මෙ බුද්ධප්පමුඛං සඤ්ඤා උද්දිසස්ස තාදිසං මහන්තං ධනපරිව්වාගං දිස්වා
 අනුමොදින්නි යොජනා.

737. තායෙව මෙ සුද්ධනුමොදනායාති යථාචුත්තාය
 දෙය්‍යාධම්මපරිව්වාගාභාවෙන සුද්ධාය කෙවලාය අනුමොදනායෙව. උද්ධං
 විමානඛිභුතදස්සනෙය්‍යන්ති මය්හං පුබ්බෙ ඊදිසස්ස අභුතපුබ්බතාය අඛිභුතං
 සමන්තභද්දකභාවෙන අතිවිය සුරුපතාය ච දස්සනෙය්‍යං ඉමං විමානං උද්ධං
 අධිගතං. ඵලං තස්ස විමානස්ස අභිරුපතං දස්සෙත්වා ඉදානි පමාණමහත්තං
 පභාවමහත්තං උපහොගවත්ථුමහත්තඤ්ඤා දස්සෙතුං “සමන්තතො
 සොළසයොජනාති”තිආදි චුත්තං. තත්ථ ඉද්ධියා මමාති මම පුඤ්ඤද්ධියා.

739. පොක්ඛරඤ්ඤාති පොක්ඛරණියො. පුටුලොමනිසෙවිතාති දිබ්බමච්ඡෙහි
 උපසෙවිතා.

740. නානාපදුමසඤ්ඤාත්තාති සතපත්තසහස්සපත්තාදිභෙදෙහි නානාවිධෙහි
 රත්තපදුමෙහි රත්තකමලෙහි ච සඤ්ඤාදිතා. පුණ්ඩරිකසමොක්තතාති නානාවිධෙහි
 සෙතකමලෙහි සමන්තතො අවතතා, නානාරුක්ඛා අරොපිමා සුරහි සම්පවායන්තිති
 යොජනා.

742. සොපිති සො සුපිනදස්සාවිපි. විත්තොති තුට්ඨො.

743. සබ්බසො පහන්ති සමන්තතො ඔභාසමානං. කම්මෙ භීති කම්මනිමිත්තං.
 භීති නිපාතමත්තං. චෙතනානං චා අපරාපරුප්පත්තියා බහුභාවතො “කම්මෙහි”ති
 චුත්තං. අලන්ති යුත්තං. කාතචෙති කාතුං.

ඉදානි ථෙරො විසාඛාය නිබ්බන්තට්ඨානං කථාපෙතුකාමො ඉමං ගාථමාහ —

744.
 “තායෙව තෙ සුද්ධනුමොදනාය,
 උද්ධං විමානඛිභුතදස්සනෙය්‍යං;
 යා වෙව සා දානමදාසි නාරි,
 තස්සා ගතිං බුහි කුහිං උප්පන්නා සා”ති.

744. තත්ථ යා චෙව සා දානමදාසි නාරීති යස්ස දානස්ස අනුමොදනාය ත්වං
ඊදිසං සම්පත්තිං පටිලභි, තං දානං යා චෙව සා නාරී අදාසිති විසාඛං මහාඋපාසිකං
සන්ධාය වදති. තාය ඵ්ව දෙවතාය තස්සා සම්පත්තිං කථාපෙතුකාමො ආහ “තස්සා
ගතිං ඔභි කුභිං උප්පන්නා සා”ති. තස්සා ගතින්ති තාය නිබ්බත්තදෙවගතිං.

ඉදානි ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං දස්සෙන්නී ආහ –

745.

“යා සා අහු මය්හං සබ්බි හදන්තෙ, සඬ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරං;
විඤ්ඤාතධම්මා සා අදාසි දානං, උප්පන්නා නිම්මානරතීසු දෙවෙසු.

746.

“පජාපතී තස්ස සුනිම්මිතස්ස,
අවින්තියො කම්මවිපාක තස්සා;
යමෙතං පුච්ඡසි ‘කුභිං උප්පන්නා සා’ති,
තං තෙ වියාකාසිං අනඤ්ඤථා අහ”න්ති.

745. තත්ථ විඤ්ඤාතධම්මාති විඤ්ඤාතසාසනධම්මා, පටිවිද්ධවතුසච්චධම්මාති
අත්ථො.

746. සුනිම්මිතස්සාති සුනිම්මිතස්ස දෙවරාජස්ස. අවින්තියො කම්මවිපාක
තස්සාති විහත්තිලොපං කත්වා නිද්දෙසො, තස්සා මම සබ්බා නිබ්බානරතීසු
නිබ්බත්තාය කම්මවිපාකො පුඤ්ඤකම්මස්ස විපාකභූතා දිබ්බසම්පත්ති අවින්තියා
අප්පමෙය්‍යාති අත්ථො. අනඤ්ඤථාති අවිපරිතං යථාසභාවතො. කථං පනායං තස්සා
සම්පත්තිං අඤ්ඤාසිති? සුභද්දා විය හද්දාය, විසාඛාපි දෙවධිතා ඉම්ස්සා සන්තිකං
අගමාසි.

ඉදානි දෙවධිතා ථෙරං අඤ්ඤෙසම්පි දානසමාදපනෙ නියොජෙන්නී ඉමාහි
ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි –

747.

“තෙනහඤ්ඤෙපි සමාදපෙථ, සඬ්ඝස්ස දානානි දදාථ විත්තා;
ධම්මඤ්ච සුඤාථ පසන්නමානසා, සුදුල්ලහො ලද්ධො මනුස්සලාහො.

748.

“යං මග්ගං මග්ගාධිපතී අදෙසයි, බ්‍රහ්මස්සරො කඤ්චනසන්නිහත්තවො;
සඬ්ඝස්ස දානානි දදාථ විත්තා, මහජ්ඵලා යත්ථ භවන්ති දක්ඛිණා.

749.

“යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා, චත්තාරි ඵතානි යුගානි හොන්ති;
තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා සුගතස්ස සාවකා, එතෙසු දින්නානි මහජ්ඵලානි.

750.

“වත්තාරො ව පටිපන්නා, වත්තාරො ව එලෙ යීතා;
එස සඬ්ඝො උජුභුතො, පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.

751.

“යජමානානං මනුස්සානං, පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණීනං;
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං, සඬ්ඝෙ දින්නං මහජ්ඵලං.

752.

“එසො හි සඬ්ඝො විපුලො මහග්ගතො, එසජ්ජමෙය්‍යො උදධිව සාගරො;
එතෙ හි සෙට්ඨා නරචිරසාවකා, පහඬිකරා ධම්මමුදිරයන්ති.

753.

“තෙසං සුදින්නං සුහුතං සුයිට්ඨං, යෙ සඬ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානං;
සා දක්ඛිණා සඬ්ඝගතා පතිට්ඨිතා, මහජ්ඵලා ලොකවිදුන වණ්ණිතා.

754.

“එතාදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තා, යෙ වෙදජාතා විවරන්ති ලොකෙ;
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමුලං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්නි යාන”න්ති.

747. තත්ථ තෙනහඤ්ඤෙපිති තෙනහි අඤ්ඤෙපි. තෙනාති ව තෙන
කාරණෙන, හීති නිපාතමත්තං. “සමාදපෙථා”ති වත්ථා සමාදපනාකාරං දස්සෙතුං
“සඬ්ඝස්ස දානාති දදාථා”තිආදි වුත්තං. අට්ඨහි අක්ඛණෙහි වජ්ජිතං මනුස්සභාවං
සන්ධායාහ “සුදුල්ලභො ලද්ධො මනුස්සලාභො”ති. තත්ථ අට්ඨ අක්ඛණා නාම
තයො අපායා අරූපා අසඤ්ඤසත්තා පච්චන්තදෙසො ඉන්ද්‍රියානං වෙකල්ලං
නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකතා අපාතුභාවො බුද්ධස්සාති.

748. යං මග්ගන්ති යං ඛේත්තවිසෙසෙ කතං දානං, තං එකන්තෙන
සුගතිසම්පාපනතො සුගතිගාමිමග්ගං අපායමග්ගතො ජග්ගමග්ගාදිතො ව අතිවිය
සෙට්ඨභාවෙන මග්ගාධිපන්ති කත්ථා. දානමිපි හි සද්ධාහිරියො විය
“දෙවලොකගාමිමග්ගො”ති වුච්චති. යථාහ –

“සද්ධා හිරියං කුසලඤ්ච දානං, ධම්මා එතෙ සජ්ජුරිසානුයාතා;
එතඤ්ඤි මග්ගං දිවියං වදන්ති, එතෙන හි ගච්ඡති දෙවලොක”න්ති.(අ. නි.
8.32; කථා. 480);

“මග්ගාධිපති”ති වා පාඨො, තස්ස අරියමග්ගෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස
අධිපතිභූතො සත්ථාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. සඬ්ඝස්ස දානාති දදාථාතිආදිනා පුනපි
දක්ඛිණෙය්‍යසු දානසංවිභාගෙ නියොජෙන්නි ආහ.

749. ඉදානි තං දක්ඛිණෙය්‍යාං අරියසඬ්ඝං සරූපතො දස්සෙත්ති “යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා”ති ගාථමාහ. තත්ථ යෙනි අනියමිතනිද්දෙසො. පුග්ගලාති සත්තා. අට්ඨාති තෙසං ගණනපරිච්ඡේදො. තෙ හි චත්තාරො ච පටිපන්නා චත්තාරො ච එලෙ ධීතාති අට්ඨ භොන්ති. සතං පසත්ථාති සප්පුරිසෙහි බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි අඤ්ඤෙහි ච දෙවමනුස්සෙහි පස්සත්ථා. කස්මා? සහජාතසීලාදිගුණයොගතො. තෙසඤ්ඤි වම්පකඛකුලකුසුමාදීනං විය සහජාතවණ්ණගන්ධාදයො සහජාතසීලසමාධිආදයො ගුණා, තෙන තෙ වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නාති විය පුප්ඵාති දෙවමනුස්සානං සතං පියා මනාපා පාසංසියා ච භොන්ති. තෙන චුත්තං “යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා”ති. තෙ පන සඬ්ඛෙපතො සොනාපත්තිමග්ගට්ඨො එලට්ඨොති එකං යුගං, එවං යාව අරහත්තමග්ගට්ඨො එලට්ඨොති එකං යුගන්ති චත්තාරි යුගාති භොන්ති. තෙනාහ “චත්තාරි එතාති යුගාති භොන්ති තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා”ති. තෙති පුබ්බෙ අනියමතො උද්දිට්ඨානං නියමෙත්වා දස්සන්. තෙ හි සබ්බෙපි කම්මං කම්මෙඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දාතබ්බදෙය්‍යධම්මසඬ්ඛාතං දක්ඛිණං අරහන්තීති දක්ඛිණෙය්‍යා ගුණවිසෙසයොගෙන දානස්ස මහජ්ඵලභාවසාධනතො. සුගතස්ස සාවකාති සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්මසවනන්තෙ අරියාය ජාතියා ජාතතාය තං ධම්මං සුඤ්ඤාති සාවකා. එතෙසු දිත්තාති මහජ්ඵලානීති එතෙසු සුගතස්ස සාවකෙසු අප්පකානිපි දානාති දිත්තාති පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාවිසුද්ධියා මහජ්ඵලාති භොන්ති. තෙනාහ භගවා “යාවතා, හික්ඛවෙ, සඬ්ඝා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඬ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායති”තිආදි (අ. නි. 4.34; 5.32; ඉතිවු. 90).

750. චත්තාරො ච පටිපන්නාතිආදි හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව.

ඉධ පන ආයස්මා අනුරුද්ධො අත්තනා දෙවතාය ච චුත්තමත්ථං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොවෙසී. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසී. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසීති.

විහාරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. චතුරිත්ථිවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති චතුරිත්ථිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගතො. සො තත්ථ පටිපාටියා ධීතෙසු චතුසු විමානෙසු චතස්සො දෙවධීතරො පච්චෙකං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තියො දිස්වා තාහි පුබ්බෙ කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

755. “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ....වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පහාසති”ති. –

ඉමාහි ගාථාහි පටිපාටියා පුවිඡ්. තාපි තස්ස පුච්ඡානන්තරං පටිපාටියා ඛ්‍යාකරිංසු. තං දස්සෙතුං -

758. “සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ....යස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. -

අයං ගාථා වුත්තා.

තා කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එසිකානාමකෙ රට්ඨෙ පණ්ණකතෙ නාම නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තා වයප්පත්තා තස්මිංයෙව නගරෙ පතිකුලං ගතා සමග්ගවාසං වසන්ති. තාසු එකා අඤ්ඤතරං පිණ්ඩවාරිකං භික්ඛුං දිස්වා පසන්නචිත්තා ඉන්දීවරකලාපං අදාසි, අපරා අඤ්ඤස්ස නීලුප්පලහත්ථකං අදාසි, අපරා පදුමහත්ථකං අදාසි, අපරා සුමනමකුලානි අදාසි. තා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවතො නිබ්බත්තිංසු, තාසං අච්ඡරාසභස්සං පරිවාරො අහොසි. තා තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො වුතා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන අපරාපරං තත්ථෙව සංසරන්තියො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තත්ථෙව උප්පන්නා වුත්තනයෙන ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන පුවිඡ්තා. තාසු එකා අත්තනා කතං පුබ්බකම්මං ථෙරස්ස කථෙන්නී -

759.

“ඉන්දීවරානං භත්ථකං අභමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස;
එසිකානං උණ්ණතස්මිං, නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

760.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති”න්ති.

-

ආහ. අපරා -

766.

“නීලුප්පලහත්ථකං අභමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස;
එසිකානං උණ්ණතස්මිං, නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

767. “තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති”න්ති. -

ආහ. අපරා -

773.

“ඔදාතමුලකං භරිතපත්තං, උදකස්මිං සරෙ ජාතං අභමදාසිං;
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස, එසිකානං උණ්ණතස්මිං;
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

774. “තෙන මෙනාදියො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියො පහාසති” ති. —

ආහ. අපරා —

780.

“අහං සුමනා සුමනස්ස සුමනමකුළානි, දන්තවණ්ණානි අහමදාසිං;
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය වරන්තස්ස, එසිකානං උණ්ණතස්මිං;
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

781. “තෙන මෙනාදියො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියො පහාසති” ති. —

ආහ.

759. තත්ථ ඉන්ද්‍රිවරානං හත්ථකන්ති උද්දාලකපුප්ඵහත්ථං.

වාතසාතකපුප්ඵකලාපං. එසිකානන්ති එසිකාරට්ඨස්ස. උණ්ණතස්මිං නගරවරෙති උණ්ණතෙ භූමිපදෙසෙ නිව්ට්ඨෙ මෙසොදරං ලිහන්තෙහි විය අව්වුග්ගතෙහි පාසාදකුටාගාරාදීහි උණ්ණතෙ උත්තමනගරෙ. පණ්ණකතෙති එවංනාමකෙ නගරෙ.

766. නිලුප්පලහත්ථකන්ති කුචලයකලාපං.

773. ඔදාතමූලකන්ති සෙනමූලං, භිසමූලානං ධවලතාය වුත්තං, පදුමකලාපං සන්ධාය වදති. තෙනාහ “හරිතපත්ත” න්තිආදි. තත්ථ හරිතපත්තන්ති නිලපත්තං. අවිජ්ඣිතමකුලපත්තස්ස හි පදුමස්ස බාහිරපත්තානි හරිතවණ්ණානි එව භොන්ති. උදකස්මිං සරෙ ජාතන්ති සරෙ උදකමිහි ජාතං, සරොරුහන්ති අත්ථො.

780. සුමනානි එවංනාමා. සුමනස්සානි සුන්දරචිත්තස්ස. සුමනමකුළානීති ජාතිසුමනපුප්ඵමකුළානි. දන්තවණ්ණානීති සප්පුකං උල්ලිඛිතහත්ථිදන්තසදිසවණ්ණානි.

එවං තාහි අත්තනා කතකම්මෙ කට්ඨෙ ටෙරො තාසං අනුපුබ්බිං කථං කට්ඨන්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ සා සබ්බාපි සහපරිවාරා සොනාපන්තා අහෙසුං. ටෙරො තං පවත්තිං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා හගවතො ආරොවෙසි. හගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා ධම්මදෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

චතුරිත්ථිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අම්බවිමානවණ්ණනා

දිබ්බං තෙ අම්බවනං රම්මන්ති අම්බවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරා උපාසිකා ආවාසදානස්ස මහජ්ඵලනං මහානිසංසතඤ්ච සුත්වා ඡන්දජාතා භගවන්තං අභිවාදෙන්වා එවමාහ “අහං, භන්තෙ, එකං ආවාසං කාරෙතුකාමා, ඉච්ඡාමි තාදිසං ඔකාසං, ආචික්ඛතු” ති. භගවා භික්ඛු ආණ්ඩපෙසි, භික්ඛු තස්සා ඔකාසං දස්සෙසුං. සා තත්ථ රමණියං ආවාසං කාරෙන්වා තස්ස සමන්තතො අම්බරුක්කේ රොපෙසි. සො ආවාසො සමන්තතො අම්බපන්තිහි පරික්ඛිත්තො ඡායුදකසම්පන්නො මුත්තාජාලසදිසවාලුකාකිණ්ණපණ්ඩරභූමිභාගො අතිවිය මනොහරො අහොසි. සා තං විහාරං නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි පුජ්ඵදාමගන්ධදාමාදීහි ව දෙවවිමානං විය අලඬකරිත්වා තෙලපදීපං ආරොපෙන්වා අම්බරුක්කේ ව අහතෙහි වත්ථෙහි වෙයේත්වා සඬ්ඝස්ස නියාදෙසි.

සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බන්ති, තස්සා මහන්තං විමානං පාතුරහොසි අම්බවනපරික්ඛිත්තං. සා තත්ථ අච්ඡරාගණපරිවාරිකා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපගන්ත්වා ඉමාහි ගාථාහි ප්‍රච්ඡි –

783.

“දිබ්බං තෙ අම්බවනං රම්මං, පාසාදෙන්ථ මහල්ලකො;
නානාතුරියසඬ්ඝුට්ඨො, අච්ඡරාගණසොසිතො.

784.

“පදිපො වෙන්ථ ජලති, නිච්චං සොවණ්ණයො මහා;
දුස්සඵලෙහි රුක්කෙහි, සමන්තා පරිවාරිතො.

785. “කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

787. “සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

788.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
විහාරං සඬ්ඝස්ස කාරෙසිං, අම්බෙහි පරිවාරිතං.

789.

“පරියොසිතෙ විහාරෙ, කාරෙන්තෙ නිට්ඨිතෙ මහෙ;
අම්බෙහි ඡාදයිත්වාන, කත්වා දුස්සමයෙ එලෙ.

790.

“පදිපං තත්ථ ජාලෙන්වා, භොජයිත්වා ගණුත්තමං;
නියාදෙසිං තං සඬ්ඝස්ස, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

791.

“තෙන මෙ අම්බවනං රම්මං, පාසාදෙත්ථ මහල්ලකො;
නානාතුරියසඬුට්ඨො, අව්ඡරාගණසොසිතො.

792.

“පදීපො වෙත්ථ ජලනි, නිව්චං සොවණ්ණයො මහා;
දුස්සඵලෙහි රුක්ඛෙහි, සමන්තා පරිවාරිතො.

793.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියා
පහාසති” ති. —

සා දෙවතා බ්‍යාකාසි.

783. තත්ථ මහල්ලකොති මහන්තො ආයාමවිත්ථාරෙහි උබ්බෙධෙන ව
විපුලො, උළාරතමොති අත්ථො. අව්ඡරාගණසොසිතොති තං පමොදිතුං
සඬුගිතිවසෙන වෙව පියසල්ලාපවසෙන ව අව්ඡරාසඬුසෙන සමුග්ගොසිතො.

784. පදීපො වෙත්ථ ජලනීති සූරියරස්මිසමුජ්ජලකිරණවිතානො රතනජ්ජදීපො
ව එත්ථ එතස්මිං පාසාදෙ අභිජලනි. දුස්සඵලෙහිති දුස්සානි ඵලානි එතෙසන්ති
දුස්සඵලා. තෙහි සමුග්ගිරියමානදිබ්බවත්ථෙහිති අත්ථො.

789. කාරොන්තෙ නිට්ඨිතෙ මහෙති කතපරියොසිතස්ස විහාරස්ස මහෙ පූජාය
කරියමානාය ව. කත්වා දුස්සමයෙ ඵලෙති දුස්සෙයෙව තෙසං අම්බානං ඵලං කත්වා.

790. ගණුත්තමන්ති ගණානං උත්තමං භගවතො සාවකසඬුසං. නිය්‍යාදෙසින්ති
සම්පට්ඨිජාපෙසිං, අදාසින්ති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

අම්බවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පිතවිමානවණ්ණනා

පිතවත්ථෙ පිතධජෙති පිතවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ
රඤ්ඤා අජාතසත්තුනා අත්තනා පටිලද්ධා භගවතො සරීරධාතුයො ගහෙන්වා ථූපෙ
ව මහෙ ව කතෙ රාජගහවාසීනී අඤ්ඤතරා උපාසිකා පාතොව කතසරීරපටිජග්ගනා
“සත්ථු ථූපං පූජෙස්සාමී” ති යථාලද්ධානි වත්තාරි කොසාතකීපුජ්ථානි ගහෙන්වා
සද්ධාවෙගෙන සමුස්සාහිතමානසා මග්ගපරිස්සයං අනුපධාරෙත්ථාව ථූපාහිමුඛී
ගච්ඡති. අථ නං තරුණවච්ඡා ගාථි අභිධාවන්ති වෙගෙන ආපතිත්වා සිඬිගෙන
පහරිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සා තාවදෙව තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්තන්ති
සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො උය්‍යානකීළාය ගච්ඡන්තස්ස පරිවාරභූතානං අඬුසිනියානං
නාටකකොට්ඨං මජ්ඣෙ අත්තනො සරීරපභාය තා සබ්බා අභිභවන්ති සභ රථෙන
පාතුරහොසි. තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා විමිහිතවිත්තො අව්ඡරියබ්භූතජාතො

“කිදිසෙන නු බො ඔළාරිකෙන කම්මුනා අයං එදිසිං සුමහතිං දෙවිද්ධිමුපාගතා” ති
තං ඉමාහි ගාථාහි ප්‍රච්ඡි –

795.

“පිතවත්ථෙ පිතධජෙ, පිතාලඬිකාරභූසිතෙ;
පිතවත්ථනලිත්තඬිගෙ, පිතඋජ්ජලමාලිනී.

796.

“පිතපාසාදසයනෙ, පිතාසනෙ පිතභාජනෙ;
පිතජත්තෙ පිතරථෙ, පිතස්සෙ පිතබ්ජනෙ.

797.

“කිං කම්මමකරී හද්දෙ, පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ;
දෙවනෙ ප්‍රච්ඡිතාවික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං එල” ති.

සාපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

798.

“කොසාතකී නාම ලතත්ථී භන්තෙ, තිත්තිකා අනභිච්ඡිතා;
තස්සා චත්තාරි පුජ්ථානි, ථූපං අභිහරිං අභං.

799.

“සත්ථු සරිරමුද්දිස්ස, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා;
නාස්ස මග්ගං අචෙක්ඛිස්සං, න තග්ගමනසා සතී.

800.

“තතො මං අවධි ගාථී, ථූපං අපත්තමානසං;
තඤ්චාහං අභිසඤ්චෙය්‍යං, භියොයා නුන ඉතො සියා.

801.

“තෙන කම්මෙන දෙවින්ද, මසවා දෙවකුඤ්ජර;
පභාය මානුසං දෙහං, තච සහබ්‍යමාගතා” ති.

795-6. තත්ථ පිතවත්ථනලිත්තඬිගෙති සුවණ්ණචණ්ණෙන චන්දනෙන
අනුලිත්තසරිරෙ. පිතපාසාදසයනෙති සබ්බසොචණ්ණමයෙන පාසාදෙන
සුවණ්ණපරික්ඛිත්තෙහි සයනෙහි ච සමන්තාගතෙ. එවං සබ්බත්ථ හෙට්ඨා උපරි ච
පිතසද්දෙන සුවණ්ණමෙව ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

798. ලතත්ථිති ලතා අත්ථී. භන්තෙති සක්කං දෙවරාජානං ගාරවෙන ආලපති.
අනභිච්ඡිතාති න අභිකඬ්ඛිතා.

799. සරිරන්ති සරිරභූතං ධාතුං. අවයවෙ වායං සමුදායවොභාරො යථා “පටො ඩඩ්ඪො, සමුද්දො දිට්ඨො” ති ව. අස්සාති ගොරුපස්ස. මග්ගන්ති ආගමනමග්ගං. න අවෙක්ඛිස්සන්ති න ඔලොකයිං. කස්මා? න තග්ගමනසා සතීති, තස්සං ගාවියං ගතමනා යපිතමනා න භොන්තී, අඤ්ඤදත්ථු භගවතො ථූපගතමනා එව සමානාති අත්ථො. “තදභිගමනසා සතී” ති ව පාඨො, තදභිගෙ තස්ස භගවතො ධාතුයා අභිගෙ මනො එතිස්සාති තදභිගමනසා. එවංභූතා අහං තදා තස්සා මග්ගං නාවෙක්ඛිස්සන්ති දස්සෙති.

800. ථූපං අපත්තමානසන්ති ථූපං චෙතියං අසම්පත්තඅජ්ඣාසයං, මනසි භවොති හි මානසො, අජ්ඣාසයො මනොරථො. “ථූපං උපගන්ත්වා පුජ්චෙහි පුජෙස්සාමි” ති උප්පත්තමනොරථස්ස අසම්පුණ්ණතාය එවං වුත්තං. ථූපං චෙතියං පන පුජ්චෙහි පුජනචිත්තං සිද්ධමෙව, යෙන සා දෙවලොකෙ උප්පත්ත. තඤ්චාහං අභිසඤ්චෙය්‍යන්ති තඤ්චෙ අහං අභිසඤ්චිතෙය්‍යං, පුජ්චපුජනෙන හි පුඤ්ඤං අහං ථූපං අභිගන්ත්වා යථාධිප්පායං පුජනෙන සම්මදෙව චිතෙය්‍යං උපචිතෙය්‍යන්ති අත්ථො. භියො ණුන ඉතො සියාති ඉතො යථාලද්ධසම්පත්තිතොපි භියො උපරි උත්තරිතරා සම්පත්ති සියාති මඤ්ඤෙති අත්ථො.

801. මසවා දෙවකුඤ්ජරාති ආලපනං. තත්ථ දෙවකුඤ්ජරාති සබ්බලපරක්කමාදිවිසෙසෙහි දෙවෙසු කුඤ්ජරසදිසො. සහධ්‍යන්ති සහභාවං.

802.

“ඉදං සුත්වා තිදසාධිපති, මසවා දෙවකුඤ්ජරො;
තාවතිංසෙ පසාදෙන්තො, මාතලිං එතදබ්බි” ති. —

ඉදං ධම්මසඬ්ඛාගකච්චනං. තතො සක්කො මාතලිපමුඛස්ස දෙවගණස්ස ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි —

803.

“පස්ස මාතලි අච්ඡෙරං, චිත්තං කම්මඵලං ඉදං;
අප්පකම්පි කතං දෙය්‍යං, පුඤ්ඤං භොති මහජ්ඵලං.

804.

“නත්ථි චිත්තෙ පසන්තම්හි, අප්පකා නාම දක්ඛිණා;
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ.

805.

“එහි මාතලි අම්හෙපි, භියො භියො මහෙමසෙ;
තථාගතස්ස ධාතුයො, සුඛො පුඤ්ඤානමුච්චයො.

806.

“තිට්ඨන්තෙ නිබ්බුතෙ වාපි, සමෙ චිත්තෙ සමං ඵලං;

වෙතොපණ්ඩිහෙතුහි, සත්තා ගච්ඡන්ති සුග්ගතිං.

807.

“ඛණ්ඩනං වත අත්ථාය, උප්පජ්ජන්ති තථාගතා;
යත්ථ කාරං කරිත්වාන, සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා” ති.

802. තත්ථ පසාදෙන්තොති පසන්තෙ කරොන්තො, රතනත්තයෙ සද්ධං
උප්පාදෙන්තොති අත්ථො.

803. චිත්තන්ති විචිත්තං අචිත්තෙය්‍යං. කම්මඵලන්ති දෙය්‍යධම්මස්ස
අනුළාරත්තෙපි ඛේතසම්පත්තියා ව චිත්තසම්පත්තියා ව උළාරස්ස
පුඤ්ඤකම්මස්ස ඵලං පස්සාති යොජනා. අප්පකම්පි කතං දෙය්‍යං, පුඤ්ඤං හොති
මහජ්ඵලන්ති එත්ථ කතන්ති කාරවසෙන සක්කාරවසෙන ආයතනෙ විනිශ්චිත්තං.
දෙය්‍යන්ති දාතබ්බවත්ථුං. පුඤ්ඤන්ති තථාපචිත්තං පුඤ්ඤකම්මං.

804. ඉදානි යත්ථ අප්පකම්පි කතං පුඤ්ඤං මහජ්ඵලං හොති, තං පාකටං කත්වා
දස්සෙන්තො “නත්ථි චිත්තෙ පසන්තම්හි” ති ගාථමාහ. තං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

805-6. අම්හෙහිති මයම්පි. මහෙමසෙති මහාමසෙ පුජාමසෙ.
වෙතොපණ්ඩිහෙතු හීති අත්තතො චිත්තස්ස සම්මදෙව යපනනිමිත්තං,
අත්තසම්මාපණ්ඩානෙනාති අත්ථො. තෙනාහ භගවා –

“න තං මාතාපිතා කයිරා, අඤ්ඤෙ වාපි ව ඤාතකා;
සම්මා පණ්හිතං චිත්තං, සෙය්‍යසො නං තතො කරො” ති. (ධ. ප. 43);

ඵවඤ්ච පන වත්වා සක්කො දෙවානම්න්දො උය්‍යානකීළාය උස්සාහං
පටිප්පස්සම්හෙත්වා තතොව පටිනිවත්තිත්වා අත්තනා අභිණ්හං
පූජනෙය්‍යට්ඨානභූතෙ වුළාමණිවෙතියෙ සත්තාහං පූජං අකාසි. අථ අපරෙන
සමයෙන දෙවචාරිකං ගතස්ස ආයස්මතො නාරදන්ථෙරස්ස තං පවත්තිං ගාථාහෙව
කථෙසි, ථෙරො ධම්මසඬ්ඛාහකානං ආරොවෙසි, තෙ තථා නං සඬ්ඛහං
ආරොපෙසුන්ති.

පිතවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උච්ඡුචිමානවණ්ණනා

ඕහාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති උච්ඡුචිමානං. තං හෙට්ඨා උච්ඡුචිමානෙන
පාළිතො ව අට්ඨුප්පත්තිතො ව සදිසමෙව. කෙවලං තත්ථ සස්සු පුණ්සං පීඨකෙන
පහරිත්වා මාරෙසි, ඉධ පන ලෙඩ්ඛිනාති අයමෙව විසෙසො. වත්ථුනො පන
හින්තන්තා උභයම්පි විසුංයෙව සඬ්ඛහං ආරුළුහන්ති වෙදිතබ්බං.

808.

“ඔහාසයිත්වා පථවිං සදෙවකං, අතිරොවසි චන්දිමසුරියා විය;
සිරියා ච වණ්ණෙන යසෙන තෙජසා, බ්‍රහ්මාව දෙවෙ තිදසෙ සහින්දකෙ.

809.

“පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිනී, ආවෙළිනී කඤ්චනසන්නිහත්තවෙ;
අලඬිකතෙ උත්තමචත්ථධාරිනී, කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ චන්දසෙ මමං.

810.

“කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතා පුරිමාය ජාතියා;
දානං සුචිණ්ණං අථ සීලසඤ්ඤමං, කෙනුපපන්නා සුගතිං යසස්සිනී;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති. —

ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පුච්ඡි. තතො දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි ඛ්‍යාකාසි

811.

“ඉදානි හන්තෙ ඉමමෙව ගාමං, පිණ්ඩාය අමහාකං සරං උපාගමි;
තතො තෙ උච්ඡ්‍රස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං, පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා.

812.

“සස්සු ච පච්ඡා අනුයුඤ්ජතෙ මමං, කහං නු උච්ඡුං වධුකෙ අවාකිරි;
න ඡඩ්ඨිතං නො පන ඛාදිතං මයා, සන්තස්ස හික්ඛුස්ස සයං අදාසහං.

813.

““තුය්හං න්විදං ඉස්සරියං අථො මම”, ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසතෙ මමං;
ලෙඩ්ඞුං ගහෙත්වා පහාරං අදාසි මෙ, තතො වුතා කාලකතාමිහි දෙවතා.

814.

“තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිවාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

815.

“තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සමප්පිතා කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

816.

“ඵතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාවිපාකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිවාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

817.

“ඵතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාජුතිකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා;

දෙවන්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සහස්සනෙත්තොරිව නන්දනෙ වනෙ.

818.

“තුච්ඤ්ච භන්තෙ අනුකම්පකං විදුං, උපෙච්ච වන්දිං කුසලඤ්ච පුච්ඡිසං;
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං, පසන්නචිත්තා අතුලාය පිතියා”ති.

සෙසං චුත්තසදිසමෙවාති.

උච්ඡුචිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. වන්දනවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති වන්දනවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන සමයෙන
සම්බහුලා භික්ඛු අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා චුත්ථවස්සා
පචාරෙත්වා සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං උද්දිස්ස
භගවන්තං දස්සනත්ථාය ගච්ඡන්තා අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස මජ්ඣකා
අතික්කමන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථි තෙ භික්ඛු දිස්වා පසන්නචිත්තා
සඤ්ජාතගාරවබ්බමානා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං පග්ගස්භ
යාව දස්සනුපචාරා පසාදසාම්මානි අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා ඔලොකෙන්ති අට්ඨාසි.
සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බන්ති. අථ නං තත්ථ
දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තිං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි

—

819. “අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ....වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා
පභාසති”ති.

822. “සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

823.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, දිස්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ;
පාදානි වන්දිත්වා මනං පසාදයිං, චිත්තා වහං අඤ්ජලිකං අකාසිං.

824.

“තෙන මොඤ්ඤො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

—

ඉමාහි ගාථාහි ඛ්‍යාකාසි.

823. තත්ථ සමණෙති සම්මතපාපෙ. සීලවන්තෙති සීලගුණයුත්තෙ. මනං
පසාදයිත්ති “සාධුරූපා වතිමෙ අය්‍යා ධම්මචාරිනො සමචාරිනො බ්‍රහ්මචාරිනො”ති
තෙසං ගුණෙ ආරබ්භ චිත්තං පසාදෙයිං. චිත්තා වහං අඤ්ජලිකං අකාසිත්ති තුට්ඨා

සොමනස්සජාතා අහං වන්දිං. පෙසලානං හික්ඛුනං පසාදවිකසිතානි අක්ඛිති
උම්මිලෙන්වා දස්සනමත්තම්පි ඉමෙසං සත්තානං බහුපකාරං, පගෙව වන්දනාති.
තෙනාහ “තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො”තිආදි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

වන්දනවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. රජ්ජුමාලාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති රජ්ජුමාලාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන ගයාගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස
බ්‍රාහ්මණස්ස ධිතා තස්මිංයෙව ගාමෙ එකස්ස බ්‍රාහ්මණකුමාරස්ස දින්නා පතිකුලං
ගතා, තස්මිං ගෙහෙ ඉස්සරියං වත්තෙන්ති තිට්ඨති. සා තස්මිං ගෙහෙ දාසියා ධිතරං
දිස්වා න සහති. දිට්ඨකාලතො පටියාය කොධෙන තට්ඨතොයමානා අක්කොසති
පරිභාසති, බට්ඨකඤ්චස්සා දෙති. යදා පන සා වයප්පත්තියා කිච්චසමත්ථා ජාතා, තදා
නං ජණ්ණකප්පරමුට්ඨිහි පහරතෙව යථා තං පුරිමජාතීසු බද්ධාසාතා.

සා කිර දාසී කස්සපදසබලස්ස කාලෙ තස්සා සාමිනී අහොසි, ඉතරා දාසී. සා තං
ලෙඩ්චුදණ්ඩාදීහි මුට්ඨිආදීහි ව අභිණ්හං අභිහනති. සා තෙන නිබ්බින්නා යථාබලං
දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා “අනාගතෙ අහං සාමිනී හුත්වා ඉම්ස්සා උපරි ඉස්සරියං
වත්තෙයා”න්ති පත්ථනං යපෙසි. අථ සා දාසී තතො වුතා අපරාපරං සංසරන්ති
ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වුත්තනයෙන ගයාගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්තිත්වා
පතිකුලං ගතා, ඉතරාපි තස්සා දාසී අහොසි. එවං බද්ධාසාතතාය සා තං විහෙයෙති.

එවං විහෙයෙන්ති අකාරණෙනෙව කෙසෙසු ගහෙන්වා හත්ථෙහි ව පාදෙහි ව
සුහතං හති. සා න්භාපිතසාලං ගන්ත්වා බුරමුණ්ඩං කාරෙන්වා අගමාසි. සාමිනී “කිං
ජෙ දුට්ඨදාසී මුණ්ඩනමත්තෙන තව විප්පමොක්ඛො”ති රජ්ජුං සීසෙ බන්ධිත්වා
තත්ථ නං ගහෙන්වා ඔණමෙන්වා සාතෙති, තස්සා තඤ්ච රජ්ජුං අපනෙතුං න දෙති.
තතො පටියාය දාසියා “රජ්ජුමාලා”ති නාමං අහොසි.

අථෙකදිවසං සත්ථා පච්චුසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං
වොලොකෙන්තො රජ්ජුමාලාය සොතාපත්තිඵලපතිස්සයං, තස්සා ව බ්‍රාහ්මණියා
සරණෙසු සීලෙසු ව පතිට්ඨානං දිස්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං
රුක්ඛමුලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. රජ්ජුමාලාපි බො
දිවසෙ දිවසෙ තාය තථා විහෙයියමානා “කිං මෙ ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙනා”ති
නිබ්බින්නරූපා ජීවිතෙ මරිතුකාමා සටං ගහෙන්වා උදකතිත්ථං ගච්ඡන්ති විය
ගෙහතො නික්ඛන්තා අනුක්කමෙන වනං පවිසිත්වා හගවතො නිසින්නරුක්ඛස්ස
අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්ස රුක්ඛස්ස සාධාය රජ්ජුං බන්ධිත්වා පාසං කත්වා
උබ්බන්ධිතුකාමා ඉතො විතො ව ඔලොකෙන්ති අද්දස හගවත්තං තත්ථ නිසින්නං
පාසාදිකං පසාදනීයං උත්තමදමථසමථමනුප්පත්තං ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො
විස්සජ්ජෙන්තං. දිස්වා බුද්ධගාරවෙන ආකඩ්ඪියමානහදයා “කිං නු බො හගවා

මාදිසානම්පි ධම්මං දෙසෙති, යමහං සුත්වා ඉතො දුජ්ජීවිතතො මුච්චෙය්‍යා” න්ති වින්තෙසි.

අථ භගවා තස්සා විත්තාචාරං ඔලොකෙන්වා “රජ්ජුමාලෙ” ති ආහ. සා තං සුත්වා අමනෙන විය අභිසිත්තා පිතියා නිරන්තරං පුට්ඨා භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තස්සා භගවා අනුපුබ්බිකථානුපුබ්බකං චතුසච්චකථං කථෙසි, සා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා “වට්ටති එත්තකො රජ්ජුමාලාය අනුග්ගහො, ඉදානෙසා කෙනවි අප්පධංසියා ජාතා” ති අරඤ්ඤතො නික්ඛම්ත්වා ගාමස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසිදි. රජ්ජුමාලාපි අත්තානං විනිපානෙතුං අභබ්බතාය බන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නතාය ච “බ්‍රාහ්මණී මං හනතු වා විහෙයෙතු වා යං වා තං වා කරොතු” ති සටෙන උදකං ගහෙන්වා ගෙහං අගමාසි. සාමිකො ගෙහද්වාරෙ ධීතො තං දිස්වා “ත්වං අප්ප උදකතිත්ථං ගතා විරායිත්වා ආගතා, මුඛවණ්ණො ච තෙ අතිවිය විප්පසන්නො, ත්වඤ්ච අඤ්ඤෙන ආකාරෙන උපට්ඨාසි, කිං එත” න්ති පුච්ඡි. සා තස්ස තං පවත්තිං ආවික්ඛි.

බ්‍රාහ්මණො තස්සා වචනං සුත්වා තුස්සිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා රජ්ජුමාලාය උපරි “තයා න කිඤ්ච කාතබ්බ” න්ති සුණ්ණසාය වත්වා තුට්ඨමානසො සීඝ්‍රතරං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා සාදරෙන කතපට්ඨසන්ථාරො සත්ථාරං නිමන්තෙන්වා අත්තතො ගෙහං ආනෙන්වා පණිතෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිච්ඡිත්වා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං උපසඬකම්ත්වා එකමන්තං නිසිදි, සුණ්ණසාපිස්ස උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදි. ගයාගාමවාසිනොපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකා තං පවත්තිං සුත්වා භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා අප්පෙකච්චෙ අභිවාදෙන්වා එකමන්තං නිසිදිංසු, අප්පෙකච්චෙ සම්මොදනීයං කත්වා එකමන්තං නිසිදිංසු.

සත්ථා රජ්ජුමාලාය තස්සා ච බ්‍රාහ්මණියා පුරිමජාතීසු කතකම්මං විත්ථාරතො කථෙත්වා සම්පත්තපරිසාය අනුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණී ච මහාජනො ච තත්ථ සන්තිපතිතො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. සත්ථා ආසනා උට්ඨහිත්වා සාවත්ථීමෙව අගමාසි. බ්‍රාහ්මණො රජ්ජුමාලං ධිතුට්ඨානෙ යපෙසි. තස්ස සුණ්ණසා රජ්ජුමාලං පියවක්ඛුහි ඔලොකෙන්ති යාවජීවං මනාපෙනෙව සිනෙහෙන පරිහරි. රජ්ජුමාලා අපරහාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බන්ති, අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. සා සට්ඨිසකට්ඨාරප්පමාණෙහි දිබ්බාහරණෙහි පටිමණ්ඩිතත්තභාවා අච්ඡරාසහස්සපරිවුත්තා නන්දනවනාදීසු මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානා පමුදිතමනා විවරති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං ගතො තං මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන මහතියා දෙවිද්ධියා විජ්ජොතමානං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි.

826.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
හත්ථෙ පාදෙ ච විග්ගස්භ, නච්චසි සුප්පවාදිතෙ.

827.

“තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඬගමඬගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති, සවනීයා මනොරමා.

828.

“තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඬගමඬගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති, සුචිගන්ධා මනොරමා.

829.

“විචත්තමානා කායෙන, යා වෙණීසු පිළන්ධනා;
තෙසං සුයාති නිග්ගොසො, තූරියෙ පඤ්චඬගිකෙ යථා.

830.

“වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතා;
තෙසං සුයාති නිග්ගොසො, තූරියෙ පඤ්චඬගිකෙ යථා.

831.

“යාපි තෙ සිරස්මිං මාලා, සුචිගන්ධා මනොරමා;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජුසකො යථා.

832.

“සායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාවික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල”න්ති.

826. තත්ථ හත්ථෙ පාදෙ ච විග්ගස්භාති හත්ථෙ ච පාදෙ ච විවිධෙහි ආකාරෙහි
ගහෙත්වා, පුප්ඵමුට්ඨිපුප්ඵඤ්ජලිආදිහෙදස්ස සාබ්බාහිනයස්ස දස්සනවසෙන විවිධෙහි
ආකාරෙහි හත්ථෙ, ව, සමපාදාදීනම්පි යානවිසෙසානං දස්සනවසෙන විවිධෙහි
ආකාරෙහි පාදෙ ච උපාදිශිත්වාති අත්ථො. ව-සද්දෙන සාබ්බාහිනයං සඬගණ්භාති.
නච්චසිති නට්ඨි. යා ත්වන්ති යා චුත්තනයවසෙන නච්චං කරොසිති අත්ථො.
සුප්පවාදිතෙහි සුන්දරෙ පචජ්ජනෙ සති තච නච්චස්ස අනුරූපවසෙන
විණාවංසමුදිඬගතාලාදිකෙ වාදියමානෙ, පඤ්චඬගිකෙ තූරියෙ පග්ගස්භමානෙහි
අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨාවිමානෙ චුත්තනයමෙව.

ඵචං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා අත්තනො පුරිමජාතිආදිං ඉමාහි ගාථාහි
බ්‍යාකාසි —

833.

“දාසි අහං පුරෙ ආසිං, ගයායං බ්‍රාහ්මණස්සහං;
අප්පසුඤ්ඤා අලක්ඛිකා, රජ්ජමාලාති මං විදුං.

834.

“අක්කොසානං වධානඤ්ච, තජ්ජනාය ව උග්ගතා;
කුටං ගහෙත්වා නික්ඛම්ම, අගඤ්ජිං උදහාරියා.

835.

“විපථෙ කුටං නික්ඛිපිත්වා, වනසංඤ්ඛං උපාගමිං;
‘ඉඨෙවාහං මරිස්සාමි, කො අත්ථො ජීවිතෙන මෙ’.

836.

“දළ්භං පාසං කරිත්වාන, ආසුම්භිත්වාන පාදපෙ;
තතො දිසා විලොකෙසිං, ‘කො නු ඛො වනමස්සිතො’.

837.

“තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, සබ්බලොකහිතං මුනිං;
නිසින්නං රුක්ඛමූලස්මිං, ක්කායන්තං අකුතොභයං.

838.

“තස්සා මෙ අහු සංවෙගො, අබ්භූතො ලොමහංසනො;
‘කො නු ඛො වනමස්සිතො, මනුස්සො උදාහු දෙවතා’.

839.

“පාසාදිකං පසාදනීයං, වනා නිබ්බනමාගතං;
දිස්වා මනො මෙ පසිදි, නායං යාදිසකිදිසො.

840.

“ගුත්තින්ද්‍රියො ක්කානරතො, අබ්භිග්ගතමානසො;
හිතො සබ්බස්ස ලොකස්ස, බුද්ධො අයං භවිස්සති.

841.

“භයහෙරවො දුරාසදො, සීහොව ගුහමස්සිතො;
දුල්ලභායං දස්සනාය, පුජ්ථං ඔදුම්බරං යථා.

842.

“සො මං මුදුහි වාචාහි, ආලපිත්වා තථාගතො;
රජ්ජුමාලෙති මංවොච, සරණං ගච්ඡ තථාගතං.

843.

“තාහං ගිරං සුණිත්වාන, නෙලං අත්ථවතිං සුචිං;
සංභං මුදුඤ්ච වග්ගුඤ්ච, සබ්බසොකාපනුදනං.

844.

“කල්ලවිත්තඤ්ච මං ඤත්වා, පසන්නං සුද්ධමානසං;

හිතො සබ්බස්ස ලොකස්ස, අනුසාසි තථාගතො.

845.

“ඉදං දුක්ඛන්ති මංවොච, අයං දුක්ඛස්ස සම්භවො;
දුක්ඛනිරොධො මග්ගො ච, අඤ්ඡසො අමනොගධො.

846.

“අනුකම්පකස්ස කුසලස්ස, ඔවාදම්භි අහං ධීතා;
අප්පකුභා අමතං සන්තිං, නිබ්බානං පදමච්චුතං.

847.

“සාහං අවට්ඨිතාපෙමා, දස්සනෙ අවිකම්පිනී;
මූලජාතාය සද්ධාය, ධීතා බුද්ධස්ස ඔරසා.

848.

“සාහං රමාමි කීළාමි, මොදාමි අකුතොභයා;
දිබ්බමාලං ධාරයාමි, පිචාමි මධුමද්දවං.

849.

“සට්ඨිතුරියසහස්සානි, පට්ඨොධං කරොන්ති මෙ;
ආළම්බො ගග්ගරො භීමො, සාධුවාදී ච සංසයො.

850.

“පොක්ඛරො ච සුඵස්සො ච, විණාමොක්ඛා ච නාරියො;
නන්දා වෙච සුනන්දා ච, සොණදින්නා සුවිම්භිතා.

851.

“අලම්බුසා මිස්සකෙසි ච, පුණ්ඩරීකාතිදාරුණී;
ඵණ්ඨස්සා සුඵස්සා ච, සුභද්දා මුදුවාදිනී.

852.

“ඵතා වඤ්ඤා ච සෙය්‍යාසෙ, අච්ඡරානං පබ්බොධිකා;
තා මං කාලෙත්‍රපාගන්ත්වා, අභිභාසන්ති දෙවතා.

853.

“හන්ද නච්චාම ගායාම, හන්ද තං රමයාමසෙ;
නයිදං අකතපුඤ්ඤානං, කතපුඤ්ඤානමෙවිදං.

854.

“අසොකං නන්දනං රම්මං, තිදසානං මභාවනං;
සුඛං අකතපුඤ්ඤානං, ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච.

855.

“පුබඤ්ච කතපුඤ්ඤානං, ඉධ වෙව පරත්ථ ව;
තෙසං සහඛ්‍යකාමානං, කත්තබ්බං කුසලං බහුං;
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති, සග්ගෙ භොගසමඬ්ඨිගිනො.

856.

“බහුනං වත අත්ථාය, උප්පජ්ජන්ති තථාගතා;
දක්ඛිණෙය්‍යා මනුස්සානං, පුඤ්ඤක්ඛේත්තානමාකරා;
යත්ථ කාරං කරිත්වාන, සග්ගෙ මොදන්ති දායකා”ති.

833. තත්ථ දාසී අහං පුරෙ ආසින්නි පුරෙ පුරිමජාතියං අහං අන්තොජාතා දාසී
අභොසිං. තත්ථ කස්සාති ආහ “ගයායං බ්‍රාහ්මණස්සහ”න්ති, ගයානාමකෙ ගාමෙ
අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස. හන්ති නිපාතමත්තං. අප්පපුඤ්ඤාති මන්දභාග්‍යා
අපුඤ්ඤා. අලක්ඛිකාති නිස්සිරිකා කාලකණ්ණි. රජපුමාලාති මං විදුන්ති, කෙසෙ
ගහෙත්වා ආකඩ්ඪනපරිකඩ්ඪනදුක්ඛෙන මුණ්ඩකෙ කතෙ පුනපි තදත්ථමෙව සීසෙ
දළ්භං බන්ධිත්වා යපිතරජ්ජකුණ්ඩලකවසෙන “රජපුමාලා”ති මං මනුස්සා ජානිංසු.

834. වධානන්ති තාළනානං. තජ්ජනායාති භයසංතජ්ජනෙන. උග්ගතාති
උග්ගතාය දොමනස්සුප්පත්තියා. උදහාරියාති උදකහාරිකා, උදකං ආහරන්ති විය
හුත්වාති අධිප්පායො.

835. විපලෙති අපලෙ, මග්ගතො අපක්කමිත්වාති අත්ථො. ක්වත්ථොති කො
අත්ථො. සොයෙව වා පායො.

836. දළ්භං පාසං කරිත්වානාති බන්ධනපාසං පීරං අවිජ්ජිජනකං කත්වා.
ආසුම්භිත්වාන පාදපෙති විටපෙ ලග්ගනවසෙන පාදපෙ රුක්ඛෙ බිපිත්වා. තතො දිසා
විලොකෙසිං, කො නු බො වනමස්සිතොති ඉමං වනං පවිසනවසෙන අස්සිතො නු
බො කොචි අත්ථී, යතො මෙ මරණන්තරායො සියාති අධිප්පායො.

837. සම්බුද්ධන්තිආදි තදා තස්සා තාදිසෙ නිව්ඡයෙ අසතිපි සභාවවසෙන
වුත්තං. තස්සත්ථො – සයමෙව සම්මදෙව ව සබ්බස්සාපි බුජ්ඣිතබ්බස්ස බුද්ධත්තා
සම්බුද්ධං, මහාකරුණායොගෙන භීනාදිහෙදහින්තස්ස සබ්බස්සාපි ලොකස්ස
එකන්තහිතත්තා සබ්බලොකහිතං, උභයලොකං මුනනතො මුනිං, නිසජ්ජාවසෙන
කිලෙසාහිසඬ්ඨාරෙහි යානා වාවනාභාවෙන ව නිසින්තං, ආරම්මණුපනිජ්ඣානෙන
ලක්ඛණුපනිජ්ඣානෙන ව ඤායන්තං, බොධිමුලෙයෙව භයහෙතුං
සමුවිජින්නත්තා කුතොචිපි භයාභාවතො අකුතොභයන්ති වෙදිතබ්බං.

838. සංවෙගො නාම සභොත්තජ්ජං ඤාණං, සො තස්සා භගවතො දස්සනෙන
උප්පජ්ජි. තෙනාහ “තස්සා මෙ අහු සංවෙගො”ති.

839. පාසාදිකන්ති පසාදාවහං,

ද්වන්තිංසමභාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුඛ්‍යාඤ්ජනඛ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඪිකතාය
සමන්තපාසාදිකාය අත්තනො සරිරසොභාසම්පත්තියා රූපකායදස්සනඛ්‍යාවටස්ස
ජනස්ස සාධුභාවතො පසාදසංවඨිස්සන්ති අත්ථො. පසාදනීයන්ති දසබල-
චතුරෙසාරජ්ජප්පඅසාධාරණඤාණ-අට්ඨාරසාවෙණික-
බුද්ධධම්මපභුතිඅපරිමාණගුණසමන්තාගතාය ධම්මකායසම්පත්තියා
සරික්ඛකජනස්ස පසිදිතබ්බයුත්තං, පාසාදිකන්ති අත්ථො. වනාති කිලෙසවනතො
අපක්කමිත්වා. නිබ්බනමාගතන්ති නිත්තණ්හභාවං නිබ්බානමෙව උපගතං අධිගතං.
යාදිසක්ඛිදිසොති යො වා සො වා, පචුරජනොති අත්ථො.

840-41. මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අග්ගමග්ගගොපනාය ගොපිතත්තා
ගුත්තින්ද්‍රියො. අග්ගඵලජ්ඣානාහිරතියා ඤානරතො. තතො ඵච බහිභූතෙහි
රූපාදිආරම්මණෙහි අපක්කමිත්වා විසයජ්ඣාත්තෙ නිබ්බානෙ ච ඔගාල්භවිත්තතාය
අබ්භිග්ගතමානසො. මිච්ඡාගාහමොචනභයෙන විපල්ලාසවන්තෙහි මිච්ඡාදිට්ඨිකෙහි
භායිතබ්බතො තෙසඤ්ච භයජනනතො භයහෙරවො. පයොගාසයවිපන්තෙහි
අනුපගමනීයතො ච කෙනවිපි අනාසාදනීයතො ච දුරාසදො. දුල්ලභායන්ති
දුල්ලභො අයං. දස්සනායාති දට්ඨුමිපි. පුජ්ථං ඔදුම්බරං යථාති යථා නාම උදුම්බරෙ
හවං පුජ්ථං දුල්ලභදස්සනං, කදාවදෙව භවෙය්‍ය, න වා භවෙය්‍ය, ඵචං ඊදිසස්ස
උත්තමපුග්ගලස්සාති අත්ථො.

842. සො තථාගතො මුදුහි වාචාහි සණ්භාය වාචාය “රජ්ජුමාලෙ”ති මං
ආලපිත්වා ආමන්තෙත්වා සරණං ගච්ඡ තථාගතන්ති “තථා ආගතො”ති ආදිනා
තථාගතං සම්මාසම්බුද්ධං සරණං ගච්ඡාති මං අවොච අභාසීති යොජනා.

843-4. තාහන්ති තං අහං. ගිරන්ති වාවං. නෙලන්ති නිද්දොසං. අත්ථවතින්ති
අත්ථයුත්තං සාත්ථං, එකන්තහිතං වා. වවිසොවෙය්‍යතාය සුචිං. අකක්ඛලතාය
සණ්භං. වෙනෙය්‍යානං මුදුභාවකරත්තා මුදු. සවනීයභාවෙන වග්ගං.
සබ්බසොකාපනුදනන්ති ඤාතිඛ්‍යාසනාදිවසෙන උප්පජ්ජනකස්ස සබ්බස්සාපි
සොකස්ස විනොදනං ගිරං සුත්ථාන පසන්නවිත්තා අභොසිත්ති සම්බන්ධො.
සබ්බමෙනං දානකථං ආදිං කත්වා උස්සක්කිත්වා නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං
විභාවනවසෙන පවත්තිතං භගවතො අනුපුබ්බිකථං සන්ධාය වදති. තෙනෙවාහ
“කල්ලචිත්තඤ්ච මං ඤත්වා”ති ආදි.

තත්ථ කල්ලචිත්තන්ති කම්මනියවිත්තං, හෙට්ඨා පවත්තිතදෙසනාය
අස්සද්ධියාදිනං විත්තදොසානං විගතත්තා උපරිදෙසනාය භාජනභාවුපගමනෙන
කම්මක්ඛමවිත්තං, භාවනාකම්මස්ස යොග්ගවිත්තන්ති අත්ථො. තෙනෙවාහ
“පසන්නං සුද්ධමානස”න්ති. තත්ථ “පසන්න”න්ති ඉමිනා අස්සද්ධියාපගමමාහ,
“සුද්ධමානස”න්ති ඉමිනා කාමච්ඡන්දාදිඅපගමනෙන මුදුචිත්තතං
උදග්ගවිත්තතඤ්ච දස්සෙති. අනුසාසිති ඔවදි, සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සහ

උපායෙන් පවත්නිතිවත්තියෝ උපදිසිති අත්පො. තෙනෙවාහ “ඉදං දුක්ඛ”න්තිආදි. අනුසාසිතාකාරදස්සනඤ්ඤානං.

845. තත්ථ ඉදං දුක්ඛන්ති මංවොවාති ඉදං තණ්හාවජ්ජං තෙභුමකං ධම්මජාතං බාධකසභාවත්තා කුච්ඡිකං හුත්වා තුච්ඡසභාවත්තා තථත්තා ච දුක්ඛං අරියසච්චන්ති මය්හං අභාසි. අයං දුක්ඛස්ස සම්භවොති අයං ආමතණ්හාදිහෙදා තණ්හා යථාචුත්තස්ස දුක්ඛස්ස සම්භවො පහවො උප්පත්ති හෙතු සමුදයො අරියසච්චන්ති. දුක්ඛනිරොධොති දුක්ඛස්ස සන්තිභාවො අසඬ්ඛතධාතු නිරොධො අරියසච්චන්ති. අන්තද්වයස්ස පරිවජ්ජනතො අඤ්ජසො නිබ්බානගාමිනිපටිපදාභාවතො අමතොගධො මග්ගො අරියසච්චන්ති මං අවොවාති සම්බන්ධො.

846. කුසලස්සාති ඔවාදදානෙ වෙනෙයාදමනෙ ඡෙකස්ස, අප්පමාදපටිපත්තියා චා මත්ථකප්පත්තියා අනවජ්ජස්ස. ඔවාදමිහි අහං ධිතාති යථාචුත්තෙ ඔවාදෙ අනුසිට්ඨියං සික්ඛාත්තයපාරිසුරියා සච්චපටිවෙධෙන අහං පතිට්ඨිතා. තෙනාහ “අජ්ඣගා අමතං සන්තිං, නිබ්බානං පදමච්චුත”න්ති, ඉදං ඔවාදෙ පතිට්ඨානස්ස කාරණවචනං. යා නිච්චතාය මරණාභාවතො අමතං, සබ්බදුක්ඛවූපසමතාය සන්තිං, අධිගතානං අවචනහෙතුතාය අච්චුතං නිබ්බානං පදං අජ්ඣගා අධිගඤ්ජි, සා එකංසෙන සත්ථු ඔවාදෙ පතිට්ඨිතා නාමාති.

847. අවට්ඨිතාපෙමාති දළ්භහත්ති රතනත්තයෙ නිච්චලපසාදසිනෙනා. කස්මා? යස්මා දස්සනෙ අවිකම්පිනී, “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඬ්ඝො”ති එතස්මිං සම්මාදස්සනෙ අවලා කෙනචි අවාලනියා. කෙන පනෙනං අවිකම්පනන්ති ආහ “මූලජාතාය සද්ධායා”ති. අයං “ඉතිපි සො භගවා අරහ”න්තිආදිනා (ම. නි. 1.74; සං. නි. 5.997; අ. නි. 9.27) සම්මාසම්බුද්ධෙ, “ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මා”තිආදිනා තස්ස ධම්මෙ, “සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඬ්ඝො”තිආදිනා තස්ස සඬ්ඝෙ ච සච්චාභිසමයසඬ්ඛාතෙන මූලෙන ජාතමූලා සද්ධා, තාය අහං අවිකම්පිනීති දස්සෙති. තතො එව ධිතා බුද්ධස්ස ඔරසාති සම්මාසම්බුද්ධස්ස උරෙ වායාමජනිතාභිජාතිතාය ඔරසපුත්ති.

848. සාහං රමාමිති සා අහං තදා අරියාය ජාතියා ඉදානි දෙවූපපත්තියා ආගතා මග්ගරතියා ඵලරතියා ච රමාමි, කාමගුණරතියා කීළාමි, උභයෙනාපි මොදාමි. අත්තානුවාදහයාදිනං අපගතත්තා අකුතොහයා. මධුමද්දවන්ති මධුසඬ්ඛාතං මද්දවකරං, නච්චනගායනකාලෙසු සරීරස්ස සරස්ස ච මුදුභාවාභං ගන්ධපානං සන්ධාය වදති. “මධුමාදව”න්තිපි පඨන්ති, ආදවං යාවදවං යාවදෙව දවත්ථං මධුරං පිවාමිති අත්පො.

849. පුඤ්ඤක්ඛේත්තානාමාකරාති සදෙවකස්ස ලොකස්ස පුඤ්ඤක්ඛේත්තභූතානං අරියානං මග්ගඵලට්ඨානං අරියසඬ්ඝස්ස ආකරා උප්පත්තිට්ඨානං තථාගතා. යථාති යස්මිං පුඤ්ඤක්ඛේත්තෙ. සෙසං චුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනා ව දෙවතාය ව පවත්තිතං ඉමං කථාසල්ලාපං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා හගවතො ආරොවෙසී. හගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසී. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

රජ්ජුමාලාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මි.

ද්වාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස චතුත්ථස්ස මඤ්ජිට්ඨකවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ව ඉත්ථිවිමානවණ්ණනා.

2. පූරිසවිමානං

5. මහාරථවග්ගො

1. මණ්ඩුකදෙවපුත්තවිමානවණ්ණනා

මහාරථවග්ගෙ කො මෙ වන්දති පාදානීති මණ්ඩුකදෙවපුත්තවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා වම්පායං විහරති ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ. සො පච්චුසවෙලායං බුද්ධාවිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය වෙනෙයාඛන්ධවෙ සත්තෙ වොලොකෙන්නො අද්දස ‘අජ්ජ මයි සායන්හසමයෙ ධම්මං දෙසෙන්නෙ ඵකො මණ්ඩුකො මම සරෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තො පරුපක්කමෙන මරිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බන්තිත්වා මහතා දෙවපරිවාරෙන මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව ආගමිස්සති, තත්ථ බහුතං ධම්මාභිසමයො හවිස්සති’ ති දිස්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය මහතා භික්ඛුසඬ්ඝෙන සද්ධිං වම්පානගරං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා, භික්ඛූතං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා කතහත්තකිච්චො විහාරං පවිසිත්වා භික්ඛුසු වත්තං දස්සෙත්වා, අත්තනො අත්තනො දිවාට්ඨානං ගතෙසු ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන දිවසභාගං ඛෙපෙත්වා, සායන්හසමයෙ චතුසු පරිසාසු සන්නිපතිතාසු සුරහිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා තඬ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන පොක්ඛරණීතීරෙ ධම්මසභාමණ්ඩපං පවිසිත්වා අලඬ්ඛකතවරබුද්ධාසනෙ නිසිත්තො මනොසිලාතලෙ සිහනාදං නදන්තො අජමිහිතකෙසරසිහො විය අට්ඨඬ්ඛගසමන්තාගතං බුහ්මස්සරං නිව්ඡාරෙන්නො අවින්තෙයොන බුද්ධානුභාවෙන අනුපමාය බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙතුං ආරභී.

තස්මිඤ්ච බණෙ ඵකො මණ්ඩුකො පොක්ඛරණීතො ආගන්ත්වා ‘ධම්මො ඵසො වුච්චති’ ති ධම්මසඤ්ඤාය සරෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තො පරිසපරියන්තෙ නිපජ්ජී. අට්ඨකො වච්ඡපාලො තං පදෙසං ආගතො සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්නං

පරිසරයේ පරමෙන උපසමෙන ධම්මං සුඤ්ඤානං දිස්වා තග්ගතමානසො
 දණ්ඩමොලුබ්භ තිට්ඨන්තො මණ්ඩුකං අනොලොකෙන්වා තස්ස සීසෙ
 සන්නිරුමිහිත්වා අට්ඨාසි. සො ධම්මසඤ්ඤාය පසන්නචිත්තො තාවදෙව කාලං
 කත්වා තාවතිංසහවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බන්තිත්වා
 සුත්තප්පබුද්ධො විය තත්ථ අවිජරාසඬ්ඨපරිවුතං අත්තානං දිස්වා “කුතො නු ඛො
 ඉධ අහං නිබ්බන්තො”ති ආවජ්ජෙන්තො පුරිමජාතිං දිස්වා “අහමිපි නාම ඉධ
 උප්පජ්ජිං, ඊදිසඤ්ඤා සම්පත්තිං පටිලභිං, කිං නු ඛො කම්මං අකාසි”න්ති
 උපධාරෙන්තො අඤ්ඤං න අද්දස අඤ්ඤත්වං හගවතො සරෙ නිමිත්තග්ගාහා. සො
 තාවදෙව සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔතරිත්වා, මහාජනස්ස
 පස්සන්තස්සෙව මහතා පරිවාරෙන මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන උපසඬ්ඨකම්මිත්වා,
 හගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි. අථ නං
 හගවා ජානන්තොව මහාජනස්ස කම්මඵලං බුද්ධානුභාවඤ්ඤා පච්චක්ඛං කාතුං -

857.

“කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
 අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔහාසයං දිසා”ති. -

පූවිජ්. තත්ථ කොති දෙවනාගයක්ඛමනුස්සාදීසු කො, කතමොති අත්ථො. මෙති මම.
 පාදානීති පාදෙ. ඉද්ධියාති ඉමාය ඊදිසාය දෙවිද්ධියා. යසසාති ඉමිනා ඊදිසෙන
 පරිවාරෙන පරිච්ඡෙදෙන ව. ජලන්ති විජ්ජොතමානො. අභික්කන්තොති අතිවිය
 කන්තෙන කමතියෙන සුන්දරෙන. වණ්ණෙනාති ඡවිවණ්ණෙන,
 සරීරවණ්ණනිභායාති අත්ථො.

අථ දෙවපුත්තො අත්තනො පුරිමජාතිආදිං ආවි කරොන්තො ඉමාහි ගාථාහි
 බ්‍යාකාසි -

858.

“මණ්ඩුකොහං පුරෙ ආසිං, උදකෙ වාරිගොවරො;
 තව ධම්මං සුඤ්ඤානස්ස, අවධි වච්ඡපාලකො.

859.

“මුහුත්තං චිත්තපසාදස්ස, ඉද්ධිං පස්ස යසඤ්ඤා මෙ;
 ආනුභාවඤ්ඤා මෙ පස්ස, වණ්ණං පස්ස ජුතිඤ්ඤා මෙ.

860.

“යෙ ව තෙ දීඝමද්ධානං, ධම්මං අස්සොසුං ගොතම;
 පත්තා තෙ අවලට්ඨානං, යත්ථ ගන්ත්වා න සොවරො”ති.

858. තත්ථ පුරෙති පුරිමජාතියං. උදකෙති ඉදං තදා අත්තනො
 උප්පත්තිට්ඨානදස්සනං. උදකෙ මණ්ඩුකොති එතෙන උද්ධුමාසිකාදිකස්ස ථලෙ
 මණ්ඩුකස්ස නිවත්තනං කතං භොති. ගාවො වරන්ති එත්ථාති ගොවරො, ගොවරො

වියාති ගොවරො, සාසෙසනට්ඨානං. වාරි උදකං ගොවරො එතස්සාති වාරිගොවරො. උදකවාරිපි හි කොචි කච්ඡපාදි අවාරිගොවරොපි හොතිති “වාරිගොවරො” ති විසෙසෙත්වා වුත්තං. තව ධම්මං සුඤ්ඤාත්තස්සාති බ්‍රහ්මස්සරෙන කරවිකරුතමඤ්ජුනා දෙසෙත්තස්ස තව ධම්මං “ධම්මො එසො වුච්චති” ති සරෙ නිමිත්තග්ගාභවසෙන සුඤ්ඤාත්තස්ස, අනාදරෙ වෙතං සාම්චවනං වෙදිතබ්බං. අවධි වච්ඡපාලකොති වච්ඡෙ රක්ඛන්තො ගොපාලදාරකො මම සමීපං ආගන්ත්වා දණ්ඩමොලුබ්භිත්වා තිට්ඨන්තො මම සීසෙ දණ්ඩං සන්නිරුම්භිත්වා මං මාරෙසි.

859. මුහුත්තං චිත්තපසාදස්සාති තව ධම්මෙ මුහුත්තමත්තං උප්පත්තස්ස චිත්තපසාදස්ස හෙතුභූතස්ස ඉද්ධිත්ති සමිද්ධිං, දිබ්බච්ඡාතිත්ති අත්ථො. යසන්ති පරිවාරං. ආනුභාවන්ති කාමචණ්ණිකාදිදිබ්බානුභාවං. චණ්ණන්ති සරිරචණ්ණසම්පත්තිං. ජුතින්ති ද්වාදසයොජනානි ඵරණසමත්ථං පභාවිසෙසං.

860. යෙනි යෙ සත්තා. ව-සද්දො ඛ්‍යාතිරෙකෙ. තෙනි තව. දීසමද්ධානන්ති බහුවෙලං. අස්සොසුන්ති සුඤ්ඤා. ගොතමාති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති. අවලට්ඨානන්ති නිබ්බානං. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – ගොතම භගවා අහං විය ඉත්තරමෙව කාලං අසුඤ්ඤාත්වා යෙ පන කතපුඤ්ඤා වීරං කාලං තව ධම්මං. අස්සොසුං සොතුං ලභිංසු, තෙ දීසරත්තං සංසාරඛ්‍යාසනාභිභූතා ඉමෙ සත්තා යත්ථ ගන්ත්වා න සොවෙය්‍යුං, තං අසොකං සස්සතභාවෙන අවලං සන්තිපදං පත්තා ඵව, න තෙසං තස්ස පත්තියා අත්තරායොති.

අථස්ස භගවා සම්පත්තපරිසාය ව උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො දෙවපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, චතුරාසිතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දෙවපුත්තො භගවන්තං වන්දිත්වා තික්ඛන්තුං පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස ව අඤ්ජලිං කත්වා සහ පරිවාරෙන දෙවලොකමෙව ගතොති.

මණ්ඩුකදෙවපුත්තවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රෙවතීවිමානචණ්ණනා

උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙති රෙවතීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා ඛාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන සමයෙන ඛාරාණසියං සද්ධාසම්පත්තස්ස කුලස්ස පුත්තො නන්දියො නාම උපාසකො අහොසි සද්ධාසම්පත්තො දායකො දානපති සඬ්ඝපට්ඨාකො. අථස්ස මාතාපිතරො සම්මුඛගෙහතො මාතුලධීතරං රෙවතිං නාම කඤ්ඤං ආනෙතුකාමා අහෙසුං. සා පන අස්සද්ධා අදානසීලා, නන්දියො තං න ඉච්ඡි. තස්ස මාතා රෙවතිං ආහ “අම්ම, ත්වං ඉමං ගෙහං ආගන්ත්වා භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස නිසීදනට්ඨානං හරිතෙන ගොමයෙන උපලිම්පිත්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙහි, ආධාරකෙ ය්‍පෙහි, භික්ඛුනං ආගතකාලෙ වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා නිසීදාපෙත්වා ධම්කරණෙන පාතීයං පරිස්සාවෙත්වා භුත්තකාලෙ පත්තානි ධොවාහි, ඵවං මෙ පුත්තස්ස ආරාධිකා භවිස්සසි” ති. සා තථා

අකාසි. අළු නං “ඔවාදක්බමා ජාතා” ති පුත්තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන “සාධු” ති සම්පට්ඨිතෙ දිවසං යපෙත්වා ආවාහං කරිංසු.

අළු නං නන්දියො ආහ “සචෙ භික්ඛුසඤ්ඤා මාතාපිතරො ච මෙ උපට්ඨන්තිස්සසි, එවං ඉමස්මිං ගෙහෙ වසිතුං ලභිස්සසි, අප්පමත්තා භොහි” ති. සා “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා කිඤ්චි කාලං සද්ධා විය හුත්වා හත්තාරං අනවත්තෙන්ති ද්වෙ පුත්තෙ විජායි. නන්දියස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. ගෙහෙ සබ්බිස්සරියං තස්සා එව අභොසි. නන්දියොපි මහාදානපති හුත්වා භික්ඛුසඤ්ඤා දානං පට්ඨපෙසි, කපණ්දධිකාදීනම්පි ගෙහද්වාරෙ පාකවත්තං පට්ඨපෙසි. ඉසිපතනමහාවිහාරෙ චතුර්ති ගබ්භෙහි පටිමණ්ඩිතං චතුසාලං කාරෙත්වා මඤ්චපියාදීනි අත්ථරාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ඤා මහාදානං දත්වා තථාගතස්ස හත්ථෙ දක්ඛිණොදකං පාතෙත්වා නියායාදෙසි, සහ දක්ඛිණොදකදානෙන තාවතිංසභවතො ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච සමන්තා ද්වාදසයොජනිකො යොජනසතුබ්බෙධො සත්තරතනමයො අව්චරාගණසහස්සසඬුට්ඨො දිබ්බපාසාදො උග්ගඤ්ඡි.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං පාසාදං දිස්වා අත්තානං චන්දිතුං ආගතෙ දෙවපුත්තෙ පුච්ඡි “කස්සායං පාසාදො” ති? “ඉමස්ස, හත්තෙ, පාසාදස්ස සාමිකො මනුස්සලොකෙ බාරාණසියං නන්දියො නාම කුටුම්භියපුත්තො සඤ්ඤා ඉසිපතනමහාවිහාරෙ චතුසාලං කාරෙසි, තස්සායං නිබ්බත්තො පාසාදො” ති ආහංසු. පාසාදෙ නිබ්බත්තදෙවචරායොපි ථෙරං චන්දිත්වා “හත්තෙ, මයං බාරාණසියං නන්දියස්ස නාම උපාසකස්ස පරිචාරිකා හවිතුං ඉධ නිබ්බත්තා, තස්ස එවං වදෙථ “තුය්හං පරිචාරිකා හවිතුං නිබ්බත්තා, දෙවතායො තයි විරායන්තෙ උක්කණ්ඨිතා, දෙවලොකසම්පත්ති නාම මත්තිකාභාජනං භින්දිත්වා සුවණ්ණභාජනස්ස ගහණං විය අතිමනාප’න්ති චත්වා ඉධාගමනත්ථාය තස්ස වදෙථා” ති ආහංසු. ථෙරො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා සහසා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා චතුර්විසමජ්ඣෙකෙ හගවත්තං පුච්ඡි “නිබ්බත්තති නු ඛො, හත්තෙ, කතපුඤ්ඤානං මනුස්සලොකෙ ඨිතානංයෙව දිබ්බසම්පත්ති” ති? “නනු තෙ, මොග්ගල්ලාන, නන්දියස්ස දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා දිබ්බසම්පත්ති සාමං දිට්ඨා, කස්මා මං පුච්ඡසි” ති? “එවං, හත්තෙ, නිබ්බත්තති” ති. අළුස්ස සත්ථා “යථා විරං විජ්ජෙත්වා ආගතං පුරිසං මිත්තබ්බත්ථවා අභිනන්දන්ති සම්පට්ඨන්ති, එවං කතපුඤ්ඤා පුග්ගලං ඉතො පරලොකං ගතං සකානි පුඤ්ඤානි සම්පත්තිහත්ථෙහි සම්පට්ඨන්ති පටිග්ගණ්හන්ති” ති දස්සෙන්නො –

861.

“විරජ්ජවාසිං පුරිසං, දුරතො සොත්ථිමාගතං;
ඤාතිමිත්තා සුභජ්ජා ච, අභිනන්දන්ති ආගතං.

862.

“තථෙව කතපුඤ්ඤම්පි, අස්මා ලොකා පරං ගතං;
පුඤ්ඤානි පටිග්ගණ්හන්ති, පියං ඤාතීව ආගත” න්ති. – ගාථා අභාසි;

නන්දියෝ තං සුත්වා භියොසාමන්තාය දානානි දෙනි, පුඤ්ඤානි කරොති, සො චණ්ඨජාය ගච්ඡන්තො රෙවතිං ආහ “භද්දෙ, මයා පට්ඨපිතං සඬ්ඝස්ස දානං අනාථානං පාකවත්තඤ්ච ත්වං අප්පමත්තා පවත්තෙය්‍යාසී”ති. සා “සාධු”ති පටිස්සුණි. සො පවාසගතොපි යත්ථ යත්ථ වාසං කප්පෙති, තත්ථ තත්ථ භික්ඛුනං අනාථානඤ්ච යථාච්ඡවං දානං දෙනියෙව. තස්ස අනුකම්පාය ඛිණාසවා දුරතොපි ආගන්ත්වා දානං සම්පට්ච්ඡන්ති. රෙවතී පන තස්මිං ගතෙ කතිපාහමෙව දානං පවත්තෙත්වා අනාථානං භත්තං උපච්ඡන්දි, භික්ඛුනම්පි භත්තං කණාජකං ඛිලඬ්ගදුතියං අදාසි. භික්ඛුනං භුත්තට්ඨානෙ අත්තනා භුත්තාවසෙසානි සිත්ථානි මච්ඡමංසබ්බණ්ඩම්ස්සකානි චලකට්ඨිකානි ච පකිරිත්වා මනුස්සානං දස්සෙති “පස්සථ සමණානං කම්මං, සද්ධාදෙය්‍යං නාම ඵලං ඡඩ්ඛෙත්ති”ති.

අථ නන්දියෝ වොහාරකසිද්ධි යථාලාභො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං සුත්වා රෙවතිං ගෙහතො නිහරිත්වා ගෙහං පාවිසි. දුතියදිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඬ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙත්වා නිච්චහත්තං අනාථහත්තඤ්ච සම්මදෙව පවත්තෙසි, අත්තනො සභායෙහි උපනීතං රෙවතිං ඝාසච්ඡාදනපරමතාය ය්පෙසි. සො අපරෙත සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ අත්තනො විමානෙයෙව නිබ්බත්ති. රෙවතී පන සබ්බං දානං පච්ඡන්දිත්වා “ඉමෙසං වසෙන මය්හං ලාභසක්කාරො පරිභායී”ති භික්ඛුසඬ්ඝං අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති විවරති. අථ වෙස්සවණො ද්වෙ යක්ඛෙ ආණාපෙසි “ගච්ඡථ, භණෙ, බාරාණසිනගරෙ උග්ගොසථ “ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ රෙවතී ජීවන්තියෙව නිරයෙ පක්ඛිපියති”ති”. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජානො භීතතසිතො අහොසි.

අථ රෙවතී පන පාසාදං අභිරුහිත්වා ද්වාරං ථකෙත්වා නිසීදි. සත්තමෙ දිවසෙ තස්සා පාපකම්මසඤ්චොදිතෙන වෙස්සවණෙන රඤ්ඤා ආණත්තා ජලිතකපිලකෙසමස්සුකා විපිට්ඨරූපනාසිකා පරිණතදායා ලොහිතක්ඛා සජ්ඣධරසමානවණ්ණා අතිවිය භයානකරූපා ද්වෙ යක්ඛා උපගන්ත්වා “උට්ඨෙහි, රෙවතෙ, සුපාපධම්මෙ”තිආදීනි වදන්තා නානාබාහාසු ගහෙත්වා “මහාජනො පස්සතු”ති සකලනගරෙ වීරිතො වීරී. පරිබ්භමාපෙත්වා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තාවතිංසභවනං නෙත්වා නන්දියස්ස විමානං සම්පත්තිඤ්චස්සා දස්සෙත්වා තං විලපන්තිංයෙව උස්සදනිරයසම්පං පාපෙසුං. තං යමපුරිසා උස්සදනිරයෙ බිපිංසු. තෙනාහ –

863.

“උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙ, අපාරුතද්වාරෙ අදානසීලෙ;
නෙස්සාම තං යත්ථ ථුනන්ති දුග්ගතා, සමජ්ජිතා නෙරයිකා දුබ්බතා”ති.

තත්ථ උට්ඨෙහීති උට්ඨහ, න දානෙස පාසාදො තං නිරයභයතො රක්ඛිතුං සක්කොති, තස්මා සීසං උට්ඨහිත්වා ආගච්ඡාහීති අත්ථො. රෙවතෙති තං නාමෙන ආලපති. සුපාපධම්මෙතිආදීනා උට්ඨානස්ස කාරණං වදති. යස්මා ත්වං අරියානං අක්කොසනපරිභාසනාදිනා සුට්ථු ලාමකපාපධම්මා, යස්මා ච අපාරුතං ද්වාරං

නිරයස්ස තව පවෙසනත්ථං, තස්මා උට්ඨෙහීති. අදානසීලෙනි කස්සවි කිඤ්චි න දානසීලෙ කදරියෙ මච්ඡරීතී, ඉදම්පි උට්ඨානස්සෙව කාරණවචනං. යස්මා දානසීලානං අමච්ඡරීතං තව සාමිකසදිසානං සුගතියං නිවාසො, තාදිසානං පන අදානසීලානං මච්ඡරීතං නිරයෙ නිවාසො, තස්මා උට්ඨෙහී, මුහුත්තමත්තම්පි තව ඉධ යාතුං න දස්සාමීති අධිප්පායො. යත්ථ ථූනන්ති දුග්ගතාති දුක්ඛගතත්තා දුග්ගතා. නෙරයිකාති නිරයදුක්ඛෙන සමප්පිතා සමච්චිභූතා යස්මිං නිරයෙ ථූනන්ති, යාව පාපකම්මං න ඛ්‍යන්ති හොති, තාව නික්ඛම්තුං අලහන්තා නිත්ථූනන්ති, තත්ථ තං නෙස්සාම නයිස්සාම ඛිපිස්සාමාති යොජනා.

864.

“ඉච්චෙව චත්ථාන යමස්ස දුතා, තෙ ද්වෙ යක්ඛා ලොහිතක්ඛා බ්‍රහන්තා;
පච්චෙකඛාභාසු ගහෙන්වා රෙවතං, පක්කාමයුං දෙවගණස්ස සන්තිකෙ”ති.

—

ඉදං සච්චිතිකාරවචනං.

තත්ථ ඉච්චෙව චත්ථානාති ඉති එව “උට්ඨෙහී”තිආදිනා චත්ථා,
චචනසමනන්තරමෙවාති අත්ථො. යමස්ස දුතාති අප්පට්ඨෙධනියතස්ස යමස්ස රඤ්ඤො දුතසදිසා. චෙස්සවණෙන හි තෙ පෙසිතා. තථා හි තෙ තාවතිංසභවනං නයිංසු. කෙච් “න යමස්ස දුතා”ති න-කාරං “යමස්සා”ති පදෙන සම්බන්ධිත්ථා “චෙස්සවණස්ස දුතා”ති අත්ථං වදන්ති, තං න යුජ්ජති. න හි න යමදුතතාය චෙස්සවණස්ස දුතාති සිජ්ඣති. යජන්ති තත්ථ බලිං උපහරන්තීති යක්ඛා. ලොහිතක්ඛාති රත්තනයනා. යක්ඛානඤ්ඤි නෙත්තාති අතිලොහිතාති හොන්ති. බ්‍රහන්තාති මහන්තා. පච්චෙකඛාභාසුති එකො එකඛාභායං, ඉතරො ඉතරඛාභායන්ති පච්චෙකං ඛාභාසු. රෙවතන්ති රෙවතිං. රෙවතාතිපි තස්සා නාමමෙව. තථා හි “රෙවතෙ”ති චුත්තං. පක්කාමයුන්ති පක්කාමෙසුං, උපනෙසුන්ති අත්ථො. දෙවගණස්සාති තාවතිංසභවනෙ දෙවසඬ්ඨස්ස.

එවං තෙහි යක්ඛෙහි තාවතිංසභවනං නෙත්ථා නන්දියවිමානස්ස අවිදුරෙ යපිතා රෙවතී තං සූරියමණ්ඩලසදිසං අතිවිය පහස්සරං දිස්වා —

865.

“ආදිච්චවණ්ණං රූචිරං පහස්සරං, ඛ්‍යම්භං සුභං කඤ්චනජාලජන්තං;
කස්සෙතමාකිණ්ණජනං විමානං, සූරියස්ස රංසිරිව ජොතමානං.

866.

“නාරිගණා චන්දනසාරලිත්තා, උභතො විමානං උපසොභයන්ති;
තං දිස්සති සූරියසමානවණ්ණං, කො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ”ති. —

තෙ යක්ඛෙ පුච්ඡී. තෙපි තස්සා —

867.

“බාරාණසියං නන්දියො නාමාසි, උපාසකො අමච්ඡරී දානපති වදඤ්ඤා;
තස්සෙතමාකිණ්ණපනං විමානං, සූරියස්ස රංසිරිව ජොතමානං.

868.

“නාරීගණා චන්දනසාරලිත්තා, උභතො විමානං උපසොභයන්ති;
තං දිස්සති සූරියසමානවණ්ණං, සො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ” ති. —

ආචික්ඛිංසු.

868. තත්ථ චන්දනසාරලිත්තාති සාරභූතෙන චන්දනගන්ධෙන අනුලිත්තසරීරා.
උභතො විමානන්ති විමානං උභතො අන්තො වෙව ඛහි ව සඬ්භිතාදීහි උපෙච්ච
සොභයන්ති.

අථ රෙවතී —

869.

“නන්දියස්සාහං හරියා, අගාරිනී සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා;
භත්තු විමානෙ රමිස්සාමි දානහං, න පත්ථයෙ නිරයං දස්සනායා” ති. —

ආහ. තත්ථ අගාරිනීති ගෙහසාමිනී. “හරියා සගාමිනී” තිපි පඨන්ති, හරියා
සහගාමිනීති අත්ථො. සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා භත්තුති මම භත්තු නන්දියස්ස
සබ්බකුටුම්භිකස්ස ඉස්සරා සාමිනී අහොසිං, තස්මා ඉදානිපි විමානෙ ඉස්සරා
භවිස්සාමිති ආහ. විමානෙ රමිස්සාමි දානහන්ති එවං පලොභෙතුමෙව හි තං තෙ
තත්ථ නෙසුං. න පත්ථයෙ නිරයං දස්සනායාති යං පන නිරයං මං තුම්භෙ
නෙතුකාමා, තං නිරයං දස්සනායපි න පත්ථයෙ, කුතො පවිසිතුන්ති වදති.

එවං වදන්තිමෙව “ත්ථං තං පත්ථෙහි වා මා වා, කිං තව පත්ථනායා” ති
නිරයසමීපං නෙත්වා —

870.

“එසො තෙ නිරයො සුපාපධම්මෙ, පුඤ්ඤං තයා අකතං ජීවලොකෙ;
න හි මච්ඡරී රොසකො පාපධම්මො, සග්ගුපගානං ලහති සහබ්බත” ති. —

ගාථමාහංසු. තස්සත්ථො — එසො තව නිරයො, තයා දීඝරත්තං මහාදුක්ඛං
අනුභවිතබ්බට්ඨානභූතො. කස්මා? පුඤ්ඤං තයා අකතං ජීවලොකෙ, යස්මා
මනුස්සලොකෙ අප්පමත්තකම්පි තයා පුඤ්ඤං නාම න කතං, එවං අකතපුඤ්ඤො
පන තාදියො සත්තො මච්ඡරී අත්තනො සම්පත්තිනිගුහනලක්ඛණෙන මච්ඡරෙන
සමන්තාගතො, පරෙසං රොසුප්පාදනෙන රොසකො, ලොභාදීහි පාපධම්මෙහි
සමඬ්භිභාවතො පාපධම්මො සග්ගුපගානං දෙව්‍යානං සහබ්බතං සහභාවං න ලහතීති
යොජනා.

එවං පන වත්වා තෙ ද්වෙ යක්ඛා තත්ථෙවන්තරධාසිංසු. තංසදිසෙ පන ද්වෙ නිරයපාලෙ සංසවකො නාම ගුප්තනිරයෙ පක්ඛිපිතුං ආකඨස්සන්තෙ පස්සිත්වා –

871.

“කිං නු ගුප්තඤ්ච මුත්තඤ්ච, අසුචි පටිදිස්සති;
දුග්ගන්ධං කිමිදං මිල්භං, කිමෙතං උපවායති” ති. –

තං නිරයං පුච්ඡි.

872.

“එස සංසවකො නාම, ගම්භීරො සතපොරිසො;
යත්ථ වස්සසහස්සානි, තුවං පච්චසි රෙවතෙ” ති. –

තස්මිං කථිතෙ තත්ථ අත්තනො නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං පුච්ඡන්ති –

873.

“කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්ඛං කතං;
කෙන සංසවකො ලද්ධො, ගම්භීරො සතපොරිසො” ති. – ආහ;

874.

“සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ වාපි, අඤ්ඤෙ වාපි වනිබ්බකෙ;
මුසාවාදෙන වඤ්චෙසි, තං පාපං පකතං තයා” ති. –

තස්සා තං කම්මං කථෙත්වා පුන තෙ –

875.

“තෙන සංසවකො ලද්ධො, ගම්භීරො සතපොරිසො;
තත්ථෙ වස්සසහස්සානි, තුවං පච්චසි රෙවතෙ” ති. –

ආහංසු. තත්ථ සංසවකො නාමානි නිච්චකාලං ගුප්තමුත්තාදිඅසුචිස්ස සංසවනතො පග්ගරණතො සංසවකො නාම.

න කෙවලං තුය්හං ඉධ සංසවකලාහො එව, අථ ඛො එත්ථ අනෙකානි වස්සසහස්සානි පච්චිත්වා උත්තිණ්ණාය හත්ථවිජෙදාදිලාහොපිති දස්සෙතුං –

876.

“හත්ථෙපි ඡින්දන්ති අථොපි පාදෙ, කණ්ණෙපි ඡින්දන්ති අථොපි නාසං;
අථොපි කාකොළගණා සමෙච්ච, සඨගම්ම ඛාදන්ති විඵන්දමාන” ති. –

තත්ථ ලද්ධබ්බකාරණං ආහංසු. තත්ථ කාකොළගණානි කාකසඨසා. තෙ කිරස්සා තිගාචුතප්පමාණෙ සරීරෙ අනෙකසතානි අනෙකසහස්සානි පතිත්වා තාලක්ඛන්ධපරිමාණෙහි සුනිසිතග්ගෙහි අයොමයෙහි මුඛතුණ්ඩෙහි විජ්ඣිත්වා

විජ්ඣාත්මක බාදනේ, මංසං ගහිතගහිතට්ඨානෙ කම්මබලෙන පුරතෙව. තෙනාහ
“කාකොළගණා සමෙව්ව, සඬගම්ම බාදනේ විචන්දමාන” ති.

පුන සා මනුස්සලොකං පච්චානායනාය යාවනාදිවසෙන තං තං විජ්ජෙයි. තෙන
වුත්තං -

877.

“සාධු බො මං පටිනෙට්ඨ, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ව;
යං කත්වා සුඛිතා භොන්ති, න ව පච්ඡානුතජ්ජරෙ” ති.

පුන නිරයපාලා -

878.

“පුරෙ තුවං පමජ්ජිත්වා, ඉදානි පරිදෙවසි;
සයං කතානං කම්මානං, විපාකං අනුභොස්සසි” ති. -

ආහංසු. පුන සා ආහ -

879.

“කො දෙවලොකතො මනුස්සලොකං, ගන්ත්වාන පුට්ඨො මෙ එවං
වදෙය්‍යා;
නික්ඛිත්තදණ්ඩෙසු දදාට්ඨ දානං, අච්ඡාදනං සෙය්‍යාමථන්තපානං;
න හි මච්ඡරී රොසකො පාපධම්මො, සග්ගුපගානං ලහති සහබ්‍යතං.

880.

“සාහං නුන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤා සීලසම්පන්නා, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ව.

881.

“ආරාමානි ව රොපිස්සං, දුග්ගෙ සඬකමානි ව;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

882.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ව පක්ඛස්ස අට්ඨමි;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඬගසුසමාගතං.

883.

“උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
න ව දානෙ පමජ්ජිස්සං, සාමං දිට්ඨමිදං මයා” ති.

884.

“ඉව්වෙවං විජ්ජලපන්තිං, එන්දමානං තතො තතො;
බ්බිංසු නිරයෙ සොරෙ, උද්ධංපාදං අවංසිර”න්ති. —

ඉදං සඬගීතිකාරවචනං. පුන සා —

885.

“අහං පුරෙ මච්ඡරිනී අහොසිං, පරිභාසිකා සමණබ්බාහිමණානං;
විතථෙන ච සාමිකං වඤ්චයිත්වා, පච්චාමහං නිරයෙ සොරරුපෙ”න්ති. —

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ “අහං පුරෙ මච්ඡරිනී”ති ගාථා නිරයෙ නිබ්බත්තාය වුත්තා,
ඉතරා අනිබ්බත්තාය ඵවාති වෙදිතබ්බා. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙවාති.

භික්ඛු රෙවතියා යක්ඛෙහි ගහෙත්වා නීතභාවං භගවතො ආරොචෙසුං. තං
සුත්වා භගවා ආදිතො පටියාය ඉමං වත්ථුං කථෙත්වා උපරි විත්ථාරෙන ධම්මං
දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ බහු සොනාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. කාමඤ්චෙන
රෙවතීපටිබද්ධාය කථාය යෙභුයාභාවතො “රෙවතීවිමාන”න්ති වොහරීයති, යස්මා
පන රෙවතී විමානදෙවතා න භොති, නන්දියස්ස පන දෙවපුත්තස්ස
විමානාදිසම්පත්තිපටිසංයුත්තඤ්චෙනං, තස්මා පුරිසවිමානෙස්වෙව සඬගහං
ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

රෙවතීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඡත්තමාණවකවිමානවණ්ණනා

යො වදනං පචරො මනුෂ්‍යස්සති ඡත්තමාණවකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?
භගවා සාවත්ථීයං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සෙනඛායං අඤ්ඤතරස්ස
බ්බාහිමණස්ස කිච්ඡාලද්ධො පුත්තො ඡත්තො නාම බ්බාහිමණමාණවො අහොසි. සො
වයජ්ජත්තො පිතරා පෙසිතො උක්කට්ඨං ගන්ත්වා බ්බාහිමණස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස
සන්තිකෙ මෙධාවිතාය අනලසතාය ච න විරෙනෙව මන්තෙ විජ්ජාටියානාති ච
උග්ගහෙත්වා බ්බාහිමණසීප්පෙ නිජ්ඣත්තිං පත්තො. සො ආචරියං අභිවාදෙත්වා
“මයා තුම්භාකං සන්තිකෙ සිජ්ජං සික්ඛිතං, කිං වො ගරුදක්ඛිණං දෙමී”ති ආහ.
ආචරියො “ගරුදක්ඛිණා නාම අන්තෙවාසිකස්ස විභවානුරූපා,
කභාපණසහස්සමානෙහී”ති ආහ. ඡත්තමාණවො ආචරියං අභිවාදෙත්වා සෙනඛායං
ගන්ත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා තෙහි අභිනන්දියමානො කතපටිසන්ථාරො
තමත්ථං පිතු ආරොචෙත්වා “දෙථ මෙ දාතබ්බයුත්තකං, අජ්ජෙව දත්වා
ආගමිස්සාමී”ති ආහ. තං මාතාපිතරො “තාත, අජ්ජ විකාලො, ස්වෙ ගමිස්සසී”ති
වත්වා කභාපණ නීහරිත්වා භණ්ඩිකං බන්ධාපෙත්වා යපෙසුං. වොරා තං පවත්ති.
ඤ්ඤත්වා ඡත්තමාණවකස්ස ගමනමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනගහනෙ නිලීනා අච්ඡිංසු
“මාණවං මාරෙත්වා කභාපණ ගණ්ඨිස්සාමා”ති.

හගවා පව්වුසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තීතො වුට්ඨාය ලොකං
 වොලොකෙත්තො ඡත්තමාණවකස්ස සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨානං, වොරෙහි
 මාරිතස්ස දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිං, තතො සහ විමානෙන ආගතස්ස තත්ථ
 සන්නිපතිතපරිසාය ව ධම්මාභිසමයං දිස්වා පයමතරමෙව ගත්ත්වා මාණවකස්ස
 ගමනමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙ නිසීදි. මාණවො ආවරියධනං ගහෙත්වා
 සෙතඛ්‍යතො උක්කට්ඨාභිමුඛො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ හගවන්තං නිසීන්තං
 දිස්වා උපසඬකම්ත්වා අට්ඨාසි. “කුභිං ගමිස්සසී”ති හගවතා වුත්තො “උක්කට්ඨං,
 හො ගොතම, ගමිස්සාමි මය්හං ආවරියස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස ගරුදක්ඛිණං
 දාතු”න්ති ආහ. අථ හගවා “ජානාසි පන ත්වං, මාණව, තිණි සරණානි, පඤ්ච
 සීලානී”ති වත්වා තෙන “නාහං ජානාමි, කිමත්ථියානි පනෙතානි කීදිසානි වා”ති
 වුත්තෙ “ඉදමීදිස”න්ති සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස ව ඵලානිසංසං විභාවෙත්වා
 “උග්ගණ්භාහි තාව, මාණවක, සරණගමනවිධි”න්ති වත්වා “සාධු උග්ගණ්භිස්සාමි,
 කට්ඨං හත්තෙ හගවා”ති තෙන යාවිතො තස්ස රුටියා අනුරූපං ගාථාබන්ධවසෙන
 සරණගමනවිධිං දස්සෙත්තො –

886.

“යො වදනං පවරො මනුෂ්‍යෙසු, සකායමුනී හගවා කතකිව්වො;
 පාරගතො බලවීරියසමඬ්ඨී, තං සුගතං සරණත්ථමුපෙහි.

887.

“රාගවිරාගමනෙජමසොකං, ධම්මමසඬ්ඛතමජ්ජකුලං;
 මධුරමිමං පගුණං සුවිහත්තං, ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහි.

888.

“යත්ථ ව දින්ත මහජ්ඣලමාහු, චතුසු සුවිසු පුරිසයුගෙසු;
 අට්ඨ ව පුග්ගල ධම්මදසා තෙ, සඬ්ඝමිමං සරණත්ථමුපෙහි”ති. –

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

886. තත්ථ යොති අනියමිතවචනං, තස්ස “ත”න්ති ඉමිනා නියමනං
 වෙදිතබ්බං. වදනන්ති වදන්තානං. පවරොති සෙට්ඨො, කථිකානං උත්තමො
 වාදිවරොති අත්ථො. මනුෂ්‍යෙසුති උක්කට්ඨනීද්දෙසො යථා “සත්ථා
 දෙවමනුස්සාන”න්ති. හගවා පන දෙවමනුස්සානමපි බ්‍රහ්මානමපි සබ්බෙසමපි
 සත්තානං පවරොයෙව, හගවතො ව වරිමහවෙ මනුස්සෙසු උජ්ජන්තතාය වුත්තං
 “මනුෂ්‍යෙසු”ති. තෙනෙවාහ “සකායමුනී”ති. සකායකුලජ්ජසුතතාය සකොයා,
 කායමොනෙයාදීහි සමන්තාගතතො අනවසෙසස්ස ව ඤෙයාස්ස මුනනතො මුනි
 වාති සකායමුනි. භාග්‍යවත්තතාදීහි චතුහි කාරණෙහි හගවා. චතුහි මග්ගෙහි
 කාතබ්බස්ස පරිඤ්ඤාදිපභෙදස්ස සොළසවිධස්ස කිව්වස්ස කතත්තා නිජ්ඣාදිතත්තා
 කතකිව්වො. පාරං සක්කායස්ස පරතීරං නිබ්බානං ගතො සයම්භුඤ්ඤාණෙන
 අධිගතොති පාරගතො. අසදිසෙන කායබලෙන, අනඤ්ඤසාධාරණෙන

ඤාණබලෙන, චතුබ්බිධසම්මප්පධානචිරියෙන ව සමන්තාගතත්තා බලචිරියසමඬගී.
 සොභනගමනත්තා, සුන්දරං යානං ගතත්තා, සම්මා ගතත්තා, සම්මා ව ගදිතත්තා
 සුගතො. තං සුගතං සම්මාසම්බුද්ධං සරණත්ථං සරණාය පරායණාය
 අපායදුක්ඛවට්ඨදුක්ඛපරිත්තාණාය උපෙහි උපගච්ඡ, අප්ප පට්ඨාය
 අභිතනිවත්තනෙන භිතසංවඩ්ඪිතෙන “අයං මෙ භගවා සරණං තාණං ලෙණං
 පරායණං ගති පටිසරණ”න්ති භජ සෙව, එවං ජානාහි වා බුද්ධස්සුති අත්ථො.

887. රාගචිරාගන්ති අරියමග්ගමාහ. තෙන හි අරියා අනාදිකාලභාවිතම්පි රාගං
 විරජ්ජෙන්නි. අනෙජමසොකන්ති අරියඵලං. තඤ්ඤි ඵ්ථාසඬබ්බාතාය තණ්හාය
 අවසිට්ඨානඤ්ඤි සොකනිමිත්තානං කිලෙසානං සබ්බසො පටිප්පස්සම්භනතො
 “අනෙජං අසොක”න්ති ව චුච්චති. ධම්මන්ති සභාවධම්මං. සභාවතො
 ගහෙනබ්බධම්මො හෙස යදිදං මග්ගඵලනිබ්බානානි, න පරියත්තිධම්මො විය
 පඤ්ඤත්තිධම්මවසෙන. ධම්මන්ති වා පරමත්ථධම්මං, නිබ්බානන්ති අත්ථො.
 සමෙච්ච සම්භුයා පච්චයෙහි කතං සඬබ්බතං, න සඬබ්බන්ති අසඬබ්බතං. තදෙච
 නිබ්බානං. නත්ථි ඵත්ථ කිඤ්චිපි පටිකුලන්ති අප්පටිකුලං. සවනවෙලායං
 උපපරික්ඛණවෙලායං පටිපජ්ජනවෙලායන්ති සබ්බදාපි ඉට්ඨමෙවාති මධුරං.
 සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණසන්තිස්සයාය පටිභානසම්පදාය පවත්තිතත්තා
 සුප්පවත්තිභාවතො නිපුණභාවතො ව පගුණං. විහජ්ජිතබ්බස්ස අත්ථස්ස
 බන්ධාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන උද්දෙසාදිවසෙන ව සුට්ඨු විහජනතො සුචිහත්තං.
 තිහිපි පදෙහි පරියත්තිධම්මමෙව වදන්ති. තෙනෙව හිස්ස ආපාටකාලෙ විය
 විමද්දනකාලෙපි කටෙන්නස්ස විය සුණන්තස්සාපි සම්මුඛිභාවතො
 උභතොපච්චක්ඛතාය දස්සනත්ථං “ඉම”න්ති චුත්තං. ධම්මන්ති
 යථාවපටිපජ්ජන්තෙ අපායදුක්ඛපාතතො ධාරණත්ථෙත ධම්මං, ඉදං චතුබ්බිධස්සාපි
 ධම්මස්ස සාධාරණවචනං. පරියත්තිධම්මොපි හි සරණෙසු ව සිලෙසු ව
 පතිට්ඨානමත්තායපි යථාවපටිපත්තියා අපායදුක්ඛපාතතො ධාරෙති ඵච. ඉමස්ස ව
 අත්ථස්ස ඉදමෙව විමානං සාධකන්ති දට්ඨබ්බං. සාධාරණභාවෙන
 යථාචුත්තධම්මස්ස පච්චක්ඛං කත්වා දස්සෙන්නො පුන “ඉම”න්ති ආහ.

888. යත්ථාති යස්මිං අරියසඬසෙ. දිත්තන්ති පරිච්චත්තං අන්තාදිදෙයාධම්මං.
 දිත්ත මහජ්ඣලන්ති ගාථාසුබ්බත්ථං අනුනාසිකලොපො කතො. අච්චන්තමෙව
 කිලෙසාසුචිතො විසුජ්ඣනෙන සුචීසු “සොතාපන්නො
 සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො”තිආදිනා (අ. නි. 8.60) චුත්තෙසු චතුසු
 පුරිසයුගෙසු. අට්ඨාති මග්ගට්ඨඵලට්ඨෙසු යුගලෙ අකත්වා විසුං විසුං ගහණෙන
 අට්ඨ පුග්ගලා. ගාථාසුබ්බත්ථමෙව චෙත්ථ “පුග්ගල ධම්මදසා”ති රස්සං කත්වා
 නිද්දෙසො. ධම්මදසාති චතුසච්චධම්මස්ස නිබ්බානධම්මස්ස ව පච්චක්ඛතො
 දස්සනකා. දිට්ඨිසිලසාමඤ්ඤෙන සංභතභාවෙන සඬසං.

එවං භගවතා තිහි ගාථාහි සරණගුණසන්දස්සනෙන සද්ධිං සරණගමනවිධිමහි
 චුත්තෙ මාණවො තංතංසරණගුණානුස්සරණමුඛෙන සරණගමනවිධිතො අත්තතො
 හදයෙ යපිතභාවං විභාවෙන්නො තස්සා තස්සා ගාථාය අනන්තරං “යො වදනං

පවරො''තිආදිනා තං තං ගාථං පව්වනුභාසි. එවං පව්වනුභාසිත්වා ධීතස්ස පඤ්ච සික්ඛාපදානි සරුපතො ඵලානිසංසතො ච විභාවෙන්වා තෙසං සමාදානවිධිං කථෙසි. සො තම්පි සුට්ඨු උපධාරෙන්වා පසන්නමානසො “හන්දාහං භගවා ගම්ස්සාමි”ති වත්වා රතනත්තයගුණං අනුස්සරන්තො තංයෙව මග්ගං පටිපජ්ජී. භගවාපි “අලං ඉමස්ස එත්තකං කුසලං දෙවලොකූපපත්තියා”ති ඡෙතවනමෙව අගමාසි.

මාණවස්ස පන පසන්නචිත්තස්ස රතනත්තයගුණං සල්ලක්ඛණවසෙන “සරණං උපෙමි”ති පවත්තචිත්තුප්පාදතාය සරණෙසු ච, භගවතා චූත්තනයෙන පඤ්චන්තං සිලානං අධිට්ඨානෙන සිලෙසු ච පතිට්ඨිතස්ස තෙනෙව නයෙන රතනත්තයගුණං අනුස්සරන්තස්සෙව ගච්ඡන්තස්ස වොරා මග්ගෙ පරියුට්ඨිංසු. සො තෙ අගණෙන්වා රතනත්තයගුණං අනුස්සරන්තොයෙව ගච්ඡති. තඤ්චෙකො වොරො ගුම්ඛන්තරං උපනිස්සාය ධීතො විසජිතෙන සරෙන සහසාව විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙන්වා කහාපණහණ්ඩිකං ගහෙන්වා අත්තනො සහායෙහි සද්ධිං පක්කාමි. මාණවො පන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ තිංසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ සුත්තප්පබුද්ධො විය අච්ඡරාසහස්සපරිවුතො සට්ඨිසකටභාරාලඪිකාරපටිමණ්ඩිතත්තභාවො නිබ්බන්ති, තස්ස විමානස්ස ආභා සාතිරෙකානි විසතියොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති.

අථ මාණවං කාලකතං දිස්වා සෙනඛ්‍යගාමවාසිනො මනුස්සා සෙනඛ්‍යං ගන්ත්වා තස්ස මාතාපිතුනං උක්කට්ඨගාමවාසිනො ච උක්කට්ඨං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස කථෙසුං. තං සුත්වා තස්ස මාතාපිතරො ඤාතිමිත්තා බ්‍රාහ්මණො ච පොක්ඛරසාති සපරිවාරා අස්සුමුඛා රොදමානා තං පදෙසං අගමංසු, යෙභුයොන සෙනඛ්‍යවාසිනො ච උක්කට්ඨවාසිනො ච ඉච්ඡානඬිගලවාසිනො ච සන්තිපතිංසු, මහාසමාගමො අහොසි. අථ මාණවස්ස මාතාපිතරො මග්ගස්ස අවිදුරෙ චිතකං සජ්ජෙන්වා සරීරකිච්චං කාතුං ආරභිංසු.

අථ භගවා චින්තෙසි “මයි ගතෙ ඡත්තමාණවො මං වන්දිතුං ආගම්ස්සති, ආගතඤ්ච තං කතකම්මං කථාපෙන්නො කම්මඵලං පව්වක්ඛං කාරෙන්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි, එවං මහාජනස්ස ධම්මාභිසමයො භවිස්සති”ති චින්තෙන්වා මහතා භික්ඛුසඬ්ඨිසෙන සද්ධිං තං පදෙසං උපගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. අථ ඡත්තමාණවදෙවපුත්තොපි අත්තනො සම්පත්තිං පව්වචෙක්ඛිත්වා, තස්සා කාරණං උපධාරෙන්තො සරණගමනඤ්ච සිලසමාදානඤ්ච දිස්වා, විම්භයජානො භගවති සඤ්ජාතපසාදබ්බමානො “ඉදානෙවාහං ගන්ත්වා භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඬ්ඨිසඤ්ච වන්දිස්සාමි, රතනත්තයගුණං ච මහාජනස්ස පාකට්ඨෙ කරිස්සාමි”ති කතඤ්ඤුතං නිස්සාය සකලං තං අරඤ්ඤපදෙසං එකාලොකං කරොන්තො, සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානනො ඔරුය්භ මහතා පරිවාරෙන සද්ධිං දිස්සමානරූපො උපසඬ්ඨිකම්මිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතන්තො අභිවාදෙන්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්භ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා මහාජනො “කො නු ඛො අයං දෙවො වා

බ්‍රහ්මා වා” ති අවිජරියබ්‍රහ්මජාතො උපසඬ්ඛිකමිත්වා භගවන්තං පරිවාරෙසි. භගවා
තෙන කතපුඤ්ඤකම්මං පාකටං කාතුං -

889.

“න තථා තපති නභෙ සූරියො, චන්දො ච න භාසති න චුස්සො;
යථා අතුලමිදං මහජ්ජභාසං, කො නු ත්වං තිදිවා මහිං උපාගා.

890.

“ඡින්නදති රංසි පහඬ්ඛකරස්ස, සාධිකච්ඡති යොජනානි ආභා;
රත්තිමපි යථා දිවං කරොති, පරිසුද්ධං විමලං සුභං විමානං.

891.

“බහුපදුමවිචිත්‍රපුණ්ඩරිකං, වොකිණ්ණං කුසුමෙහි නෙකචිත්තං;
අරජවිරජභෙමජාලජන්තං, ආකාසෙ තපති යථාපි සූරියො.

892.

“රත්තමබරපිතවාසසාහි, අගරුපියඬ්ඛවන්දනුස්සදාහි;
කඤ්චනතනුසන්තිහත්තවාහි, පරිපූරං ගගනංව තාරකාහි.

893.

“නරනාරියො බහුකෙත්ථනෙකවණ්ණො, කුසුමවිභූසිතාභරණෙත්ථ සුමනා;
අනිලපමුඤ්චිතා පවන්ති සුරහිං, තපනියවිතතා සුවණ්ණජන්තා.

894.

“කිස්ස සංයමස්ස අයං විපාකො, කෙනාසි කම්මඵලෙනිධුපපන්නො;
යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානං, තදනුපදං අවවාසි ඉග්ග පුට්ඨො” ති. -

තං දෙවපුත්තං පටිපුච්ඡි.

886. තත්ථ තපතීති දිජ්ජති. නභෙති ආකාසෙ. චුස්සොති චුස්සතාරකා. අතුලන්ති
අනුපමං, අජ්ජමාණං වා. ඉදං චුත්තං භොති - යථා ඉදං තව විමානං අනුපමං
අජ්ජමාණං පහස්සරභාවෙන තතො එව මහජ්ජභාසං ආකාසෙ දිජ්ජති, න තථා
තාරකරූපානි දිජ්ජන්ති, න චන්දො, තානි තාව තිට්ඨන්තු, නාපි සූරියො දිජ්ජති,
එවංභූතො කො නු ත්වං දෙවලොකතො ඉමං භූමිපදෙසං උපගතො, තං පාකටං
කත්වා ඉමස්ස මහාජනස්ස කටෙහීති.

890. ඡින්නදතීති විච්ඡින්නදති, පවත්තිතුං අදෙන්තො පටිහනතීති අත්ථො. රංසිති
රස්මියො. පහඬ්ඛකරස්සාති සූරියස්ස. තස්ස ච විමානස්ස පභා සමන්තතො
පඤ්චවිසති යොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ “සාධිකච්ඡති යොජනානි
ආභා” ති. රත්තිමපි යථා දිවං කරොතීති අත්තතො පභාය අන්ධකාරං විධමන්තං.

රත්තිභාගමිපි දිවසභාගං විය කරොති. පරිසමන්තතො අන්තො වෙව ඛනි ව සුද්ධතාය පරිසුද්ධං. සබ්බසො මලාභාවෙන විමලං. සුන්දරතාය සුභං.

891. බහුපදුමච්චිත්‍රපුණ්ඩරිකන්ති බහුවිධරත්තකමලඤ්චෙව
විචිත්තවණ්ණසෙතකමලඤ්ච. සෙතකමලං පදුමං, රත්තකමලං පුණ්ඩරිකන්ති
වදන්ති. වොකිණ්ණං කුසුමෙහීති අඤ්ඤෙහි ව නානාවිධෙහි පුජ්ජෙහි
සමොකිණ්ණං. නෙකචිත්තන්ති මාලාකම්මලතාකම්මාදිනානාවිධවිචිත්තං.
අරජවිරජහෙමජාලජන්තන්ති සයං අපගතරජං විරජෙන නිද්දොසෙන
කඤ්චනජාලෙන ඡාදිතං.

892. රත්තම්බරපිතවාසසාහිති රත්තවත්ථාහි වෙව පීතවත්ථාහි ව. එකා හි
රත්තං දිබ්බවත්ථං නිවාසෙත්වා පීතං උත්තරියං කරොති, අපරා පීතං නිවාසෙත්වා
රත්තං උත්තරියං කරොති. තං සන්ධාය චුත්තං “රත්තම්බරපිතවාසසාහි”ති.
අගරුපියච්ඡිගුවන්දනුස්සදාහිති අගරුගන්ධෙන පියච්ඡිගුමාලාහි වන්දනගන්ධෙහි ව
උස්සදාහි, උස්සන්තදිබ්බාගරුගන්ධාදිකාහිති අත්ථො.
කඤ්චනතනුසන්තිහත්තවාහිති කනකසදිසසුබ්බමච්ඡවීහි. පරිපූරන්ති තභං තභං
විවරන්තිහි සඬගීතිපසුතාහි ව පරිපුණ්ණං.

893. බහුකෙත්ථාති බහුකා එත්ථ. අනෙකවණ්ණාති නානාරූපා.
කුසමච්ඡුසිතාහරණාති විසෙසතො සුරහිවායනත්ථං දිබ්බකුසුමෙහි
අලඬකතදිබ්බාහරණා. එත්ථාති එතස්මිං විමානෙ. සුමනාති සුන්දරමනා
පමුදිතචිත්තා. අනිලපමුඤ්චිතා පවන්ති සුරහින්ති අනිලෙන පමුඤ්චිතගන්ධානං
පුජ්ජානං වායුනා විමුත්තපත්තපුටං විය විබන්ධතාය විකසිතතාය ව සුගන්ධං
පවායන්ති. “අනිලපඬුපිතා”තිපි පඨන්ති, වාතෙන මන්දං ආචුය්හමානා
හෙමමයපුජ්ජාති අත්ථො. කනකවීරකාදිහි වෙණිආදීසු ඔතතතාය තපනියවිතතා.
යෙහුයොන කඤ්චනාහරණෙහි අච්ඡාදිතසරීරතාය සුවණ්ණජන්තා. නරනාරියොති
දෙවපුත්තා දෙවධිතරො ව බහුකා එත්ථ තව විමානෙති දස්සෙති.

894. ඉඬසාති වොදනත්ථෙ නිපාතො පුට්ඨොති පුච්ඡිතො ඉමස්ස මහාජනස්ස
කම්මඵලපච්චක්ඛවායාති අධිප්පායො.

තතො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

895.
“සයම්ඨ පථෙ සමෙච්ච මාණුවෙන, සත්ථානුසාසි අනුකම්පමානො;
තව රතනවරස්ස ධම්මං සුත්වා, කරිස්සාමීති ව බ්‍රවින්ථ ඡත්තො.

896.
“ජිනවරපවරං උපෙහි සරණං, ධම්මඤ්චාපි තථෙව හික්ඛුසඬ්ඝං;
නොති පඨමං අවොචහං හන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

897.

“මා ව පාණවධං විවිධං වරස්සු අසුචිං,
න හි පාණසු අසඤ්ඤතං අවණණයිංසු සප්පඤ්ඤා;
නොති පයිමං අවොචහං හන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

898.

“මා ව පරජනස්ස රක්ඛිතමිපි, ආදාතබ්බමමඤ්ඤිථො අදින්නං;
නොති පයිමං අවොචහං හන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

899.

“මා ව පරජනස්ස රක්ඛිතායො, පරහරියා අගමා අනරියමෙතං;
නොති පයිමං අවොචහං හන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

900.

“මා ව විතථං අඤ්ඤථා අභාණි, න හි මුසාවාදං අවණණයිංසු සප්පඤ්ඤා;
නොති පයිමං අවොචහං හන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

901.

“යෙන ව පුරිසස්ස අපෙති සඤ්ඤා, තං මජ්ජං පරිවජ්ජයස්සු සබ්බං;
නොති පයිමං අවොචහං හන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

902.

“ස්වාහං ඉධ පඤ්ච සික්ඛා කරිත්වා, පටිපජ්ජිත්වා තථාගතස්ස ධම්මෙ;
ද්වෙපථමගමාසිං වොරමජ්ඣෙ, තෙ මං තත්ථ වධිංසු භොගහෙතු.

903.

“ඵත්තකමිදං අනුස්සරාමි කුසලං, තතො පරං න මෙ විජ්ජති අඤ්ඤං;
තෙන සුවරිතෙන කම්මුනාහං, උප්පන්නො තිදිවෙසු කාමකාමී.

904.

“පස්ස බණ්ඩුහුත්තසඤ්ඤමස්ස, අනුධම්මජපටිපත්තියා විපාකං;
ජලමිව යසසා සමෙක්ඛමානා, බහුකාමං පිහයන්ති හීනකම්මා.

905.

“පස්ස කතිපයාය දෙසනාය, සුගතිඤ්චම්හි ගතො සුඛඤ්ච පත්තො;
යෙ ව තෙ සත්තං සුණන්ති ධම්මං, මඤ්ඤෙ තෙ අමතං චුසන්ති බෙමං.

906.

“අප්පමිපි කතං මහාවිපාකං, විපුලං භොති තථාගතස්ස ධම්මෙ;
පස්ස කතපුඤ්ඤතාය ඡත්තො, ඔහාසෙති පථවිං යථාපි සුරියො.

907.

“කිමිදං කුසලං කිමාවරෙම, ඉච්චෙකෙ හි සමෙච්ච මන්තයන්ති;
තෙ මයං පුනරෙව ලද්ධ මානුසත්තං, පටිපන්නා විහරෙමු සීලවන්තො.

908.

“බහුකාරො අනුකම්පකො ච සත්ථා, ඉති මෙ සති අගමා දිවා දිවස්ස;
ස්වාහං උපගතොමිහි සච්චනාමං, අනුකම්පස්සු පුනපි සුභෙමිහ ධම්මං.

909.

“යෙ විධ පජ්ඣන්ති කාමරාගං, භවරාගානුසයඤ්ච පභාය මොහං;
න ච තෙ පුන මුපෙන්නි ගබ්භසෙය්‍යං, පරිනිබ්බානගතා හි සිතිභූතා” ති.

895. තත්ථ සයම්ඨ පථෙ සමෙච්ච මාණුවෙනාති ඉධ ඉමස්මිං පථෙ මහාමග්ගෙ සයමෙච උපගතෙන මාණුවෙන බ්‍රාහ්මණකුමාරෙන සමෙච්ච සමාගන්ත්වා.
දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි සත්තානං යථාරහමනුසාසනතො සත්ථා භගවා,
ත්ථං යං මාණවං යථාධම්මං අනුසාසි අනුකම්පමානො අනුග්ගණ්හන්තො, තච
රතනවරස්ස අග්ගරතනස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස, තං ධම්මං සුත්වා ඉති එවං කර්ස්සාමි
යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිස්සාමිති, සො ඡත්තො ඡත්තනාමකො මාණවො බ්‍රවිත්ථ
කථෙසිති පදයොජනා.

896. එවං යථාපුච්ඡිතං කම්මං කාරණතො දස්සෙත්වා ඉදානි තං සරූපතො
විභාගතො ච දස්සෙන්නො සත්ථාරා සමාදග්ගිතභාවං අත්තනා ච තත්ථ පච්ඡා
පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙතුං “ජිනවරපවර”න්තිආදිමාහ. තත්ථ නොති පයමං අවොචහං
හන්තෙති හන්තෙ භගවා “සරණගමනං ජානාසි”ති තයා චුත්තො “නො”ති න
“ජානාමි”ති පයමං අවොචං අහං. පච්ඡා තෙ වචනං තථෙචකාසින්ති පච්ඡා තයා
චුත්තං කථං පරිවත්තෙන්නො තච වචනං තථෙච අකාසිං පටිපජ්ජිං, තිණ්‍යෙ සරණානි
උපගච්ඡන්ති අත්ථො.

897. විවිධන්ති උච්චාවචං, අප්පසාවජ්ජං මහාසාවජ්ජඤ්චාති අත්ථො. මා
වරස්සුති මා අකාසි. අසුචින්ති කිලෙසාසුචිමිස්සතාය න සුචිං. පාණෙසු
අසඤ්ඤතන්ති පාණසාතතො අවරතං. න හි අවණ්ණයිංසුති න හි වණ්ණයන්ති.
පච්චුප්පන්නකාලත්ථෙ හි ඉදං අතීතකාලවචනං. අථ වා “අවණ්ණයිංසු”ති
එකදෙසෙන සකලස්ස කාලස්ස උපලක්ඛණං, තස්මා යථා න වණ්ණයිංසු
අතීතමද්ධානං, එවං එතරහිපි න වණ්ණයන්ති, අනාගතෙපි න වණ්ණයිස්සන්තිති
චුත්තං හොති.

898-900. පරජනස්ස රක්ඛිතන්ති පරපරිග්ගහිතවත්ථු. තෙනාහ “අදින්න”න්ති.
මා අගමාති මා අජ්ඣාවරි. විතථන්ති අතථං, මුසාති අත්ථො. අඤ්ඤාති අඤ්ඤාච,
විතථසඤ්ඤී එවං විතථන්ති ජානන්තො එවං මා හණිති අත්ථො.

901. යෙනානි යෙන මජ්ජෙන, පිනෙනානි අධිජ්ජායො. අපෙතීති විගච්ඡති.
සඤ්ඤාති ධම්මසඤ්ඤා, ලොකසඤ්ඤා එව වා. සබ්බන්ති අනවසෙසං, බීජතො
පට්ඨායාති අත්ථො.

902. ස්වාහන්ති යො තදා ඡත්තමාණවහුතො අහං. ඉධ ඉමස්මිං මග්ගපදෙසෙ,
ඉමස්මිං වා තව සාසනෙ. තෙනාහ “තථාගතස්ස ධම්මෙ”ති. පඤ්ච සික්ඛාති පඤ්ච
සීලාති. කර්ත්වාති ආදිශිත්වා, අධිට්ඨායාති අත්ථො. ද්වෙපථන්ති ද්විත්තං
ගාමසීමානං වෙමජ්ඣහුතං පථං, සීමන්තරිකපථන්ති අත්ථො. තෙති තෙ වොරා.
තත්ථාති සීමන්තරිකමග්ගෙ. භොගහෙතුති ආමිසකිඤ්චික්ඛන්තිත්තං.

903. තතොති යථාචුත්තකුසලතො පරං උපරි අඤ්ඤං කුසලං න විජ්ජති න
උපලබ්භති, යමහං අනුස්සරෙය්‍යන්ති අත්ථො. කාමකාමීති
යථිච්ඡිතකාමගුණසමඬ්ඪි.

904. බණ්ඩුහුත්තසඤ්ඤමස්සාති බණ්ඩුහුත්තමත්තං පවත්තසීලස්ස.
අනුධම්මජ්ජපටිපත්තියාති යථාධිගතස්ස ඵලස්ස අනුරූපධම්මං පටිපජ්ජමානස්ස
භගවා පස්ස, තුය්හං ඔවාදධම්මස්ස වා අනුරූපාය ධම්මපටිපත්තියා
චුත්තනියාමෙනෙව සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස වාති අත්ථො. ජලමීව යසසාති
ඉද්ධියා පරිවාරසම්පත්තියා ව ජලන්තං විය. සමෙක්ඛමානාති පස්සන්තා. බහුකාති
බහවො. පිහයන්තීති “කථං නු ඛො මයං ඵදිසා භවෙය්‍යාමා”ති පත්ථෙන්නි.
භීතකම්මාති මම සම්පත්තීතො නිභීතභොගා.

905. කතිපයායාති අජ්ජිකාය. යෙති යෙ භික්ඛු වෙව උපාසකාදයො ව. ව-සද්දො
බ්‍යතිරෙකෙ. තෙති තව. සතතන්ති දිවසෙ දිවසෙ.

906. විපුලන්ති උළාරඵලං විපුලානුභාවං. තථාගතස්ස ධම්මෙති තථාගතස්ස
සාසනෙ ඔවාදෙ යත්වා කතන්ති යොජනා. එවං අනුද්දෙසිකවසෙන චුත්තමෙවත්ථං
අත්තුද්දෙසිකවසෙන දස්සෙන්තො “පස්සා”තිආදිමාහ. තත්ථ පස්සාති භගවන්තං
වදති, අත්තානමෙව වා අඤ්ඤං විය ව කත්වා වදති.

907. කිමිදං කුසලං කිමාවරෙමාති කුසලං නාමෙතං කිංසභාවං කිදිසං, කථං වා
තං ආවරෙය්‍යාම. ඉව්වෙකෙ හි සමෙව්ව මන්තයන්තීති එවමෙකෙ සමෙව්ව
සමාගන්ත්වා පථවිං පරිවත්තෙන්තා විය සිනෙරුං උක්ඛිපන්තා විය ව සුදුක්කරං
කත්වා මන්තයන්ති විවාරෙන්නි, මයං පන අකිච්ඡෙනෙව පුනපි කුසලං
ආවරෙය්‍යාමාති අධිජ්ජායො. තෙනෙවාහ “මය”න්තිආදි.

908. බහුකාරොති බහුපකාරො, මහාඋපකාරො වා. අනුකම්පකොති
කාරුණිකො. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. ඉතීති එවං, භගවතො අත්තනි
පටිපන්නාකාරං සන්ධාය වදති. මෙ සතීති මයි සති විජ්ජමානෙ, වොරෙහි අවධිතෙ
එවාති අත්ථො. දිවා දිවස්සාති දිවසස්සපි දිවා, කාලස්සෙවාති අත්ථො. ස්වාහන්ති

සො ඡත්තමාණවභූතො අහං. සච්චනාමන්ති “භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො” තිආදිනාමෙහි අවිතථනාමං භූතත්ථනාමං. අනුකම්පස්සුති අනුග්ගණ්හාහි. පුනභිති හියොයාපි සුඤ්ඤාමු, තච ධම්මං සුඤ්ඤායාමයෙවාති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තො සබ්බමෙතං කතඤ්ඤාතාභාවෙ යත්වා සත්ථු පයිරුපාසනෙ ව ධම්මස්සවනෙ ව අතිත්තිමෙව දීපෙන්තො වදති. භගවා දෙවපුත්තස්ස ව තත්ථ සන්නිපතිතපරිසාය ව අප්ඤ්ඤාසයං ඔලොකෙන්වා අනුපුබ්බිකථං කථෙසි. අථ නෙසං අල්ලචිත්තතං ඤාත්වා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං පකාසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො වෙව මාතාපිතරො වස්ස සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, මහතො ව ජනකායස්ස ධම්මාහිසමයො අහොසි.

909. පයමඵලෙ පතිට්ඨිතො දෙවපුත්තො උපරිමග්ගෙසු අත්තනො ගරුචිත්තිකාරං, තදධිගමස්ස ව මහානිසංසතං විභාවෙන්තො “යෙ විධ පජහන්ති කාමරාග”න්ති පරියොසානගාථමාහ. තස්සත්ථො – යෙ ඉධ ඉමස්මිං සාසනෙ ධීතා පජහන්ති අනවසෙසතො සමුච්ඡින්නන්ති කාමරාගං, න ව තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙයාං ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා. යෙ ව පන පහාය මොහං සබ්බසො සමුග්ගාතෙන්වා භවරාගානුසයඤ්ච පජහන්ති, තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙයාන්ති චත්තබ්බමෙව නත්ථි. කස්මා? පරිනිබ්බානගතා හි සිතිභූතා, තෙ හි උත්තමපුරිසා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බානං ගතා එවං ඉධෙව සබ්බවෙදගිතානං සබ්බපරිලාභානං ඛ්‍යාත්තිභාවෙන් සිතිභූතා.

ඉති දෙවපුත්තො අත්තනො අරියසොතසමාපන්නභාවං පවෙදෙන්තො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා දෙසනාය කූටං ගහෙන්වා භගවන්තං චන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා හික්ඛුසඬ්ඨස්ස අපචිතිං දස්සෙන්වා මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො, සත්ථාපි උට්ඨායාසනා ගතො සද්ධිං හික්ඛුසඬ්ඨෙත. මාණවස්ස පන මාතාපිතරො බ්‍රාහ්මණො පොක්ඛරසාති සබ්බො ව මහාජනො භගවන්තං අනුගන්ත්වා නිවත්ති. භගවා ඡෙතවනං ගන්ත්වා සන්නිපතිතාය පරිසාය ඉමං විමානං විත්ථාරතො කථෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

ඡත්තමාණවකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කක්කට්ඨකරසදායකවිමානවණ්ණනා

උච්චමීදං මණ්දපුණං විමානන්ති කක්කට්ඨකරසදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤාතරො හික්ඛු ආරද්ධවිපස්සකො කණ්ණසුලෙන පිළිතො අකල්ලසරීරතාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙතුං නාසක්ඛි, වෙජ්ජෙහි චුත්තවිධිනා හෙසජ්ජෙ කතෙපි රොගො න වූපසම්. සො භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසි. අථස්ස භගවා “කක්කට්ඨකරසභොජනං සප්පාය”න්ති ඤාත්වා ආහ “ගච්ඡ ත්වං හික්ඛු මගධබෙත්තෙ පිණ්ඩාය වරාහී”ති.

සො හික්බු “දීඝදස්සිනා අද්ධා කිඤ්චි දිට්ඨං භවිස්සති” ති චිත්තෙන්වා “සාධු භන්තෙ” ති භගවතො පටිස්සුණින්වා භගවත්තං වන්දිත්වා පත්තචීවරමාදාය මගධබෙන්තං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්ස බෙන්තපාලස්ස කුටියා ද්වාරෙ පිණ්ඩාය අට්ඨාසි. සො ච බෙන්තපාලො කක්කට්ඨකරස්ස සම්පාදෙන්වා භත්තඤ්ච පචිත්වා “ථොකං විස්සමිත්වා භුඤ්ජිස්සාමි” ති නිසින්නො ථෙරං දිස්වා පත්තං ගහෙන්වා කුටිකායං නිසීදාපෙන්වා කක්කට්ඨකරස්සභත්තං අදාසි. ථෙරස්ස තං භත්තං ථොකං භුත්තස්සයෙව කණ්ණසුලං පටිප්පස්සමිහි, සට්ඨතෙන න්භාතො විය අහොසි. සො සප්පායාභාරවසෙන චිත්තථාසුකං ලහිත්වා විපස්සනාවසෙන චිත්තං අභිනින්නාමෙන්තො අපරියොසිතෙයෙව භොජනෙ අනවසෙසතො ආසවෙ බෙපෙන්වා අරභත්තෙ පතිට්ඨාය බෙන්තපාලං ආහ “උපාසක, තච පිණ්ඩපාතභොජනෙන මය්හං රොගො වූපසන්නො, කායචිත්තං කල්ලං ජාතං, ත්වමිපි ඉමස්ස පුඤ්ඤස්ස ඵලෙන විගතකායචිත්තදුක්ඛො භවිස්සසි” ති වත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

බෙන්තපාලො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතීංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ මණ්ඩපිඨෙ කනකවිමානෙ සත්තසතකුටාගාරපටිමණ්ඩිතෙ වෙළරියමයගබ්භෙ නිබ්බන්ති, ද්වාරෙ වස්ස යටුපචිතකම්මසංසූචකො මුත්තාසික්කාගතො සුවණ්ණකක්කට්ඨකො ඔලම්බමානො අට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුබ්බෙ චුත්තනයෙන තත්ථ ගතො තං දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පූච්ඡි –

910.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කුටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළරියට්ඨා රුවකත්ථතා සුභා.

911.

“තත්ථච්ඡසි පිච්ඡි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පචදන්ති වග්ගං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙන්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණජන්තා.

912.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

913.

“පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙතාසි ඵලං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

සොපිස්ස ඛ්‍යාකාසි, තං දස්සෙතුං –

914.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;

පඤ්ඤා පුට්ඨො විශාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං නිති. - චූත්තං;

915.

“සතිසමුප්පාදකරො, ද්වාරෙ කක්කටකො ධීතො;
නිට්ඨිතො ජාතරූපස්ස, සොහති දසපාදකො.

916.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

917.

“අක්කම් තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතො යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනමහි ඵලං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

910. තත්ථ උච්චන්ති අවිචුග්ගනං. මණ්ඩුණන්ති පදුමරාගාදිමණ්ඩයටම්භං.
සමන්තතොති චතුසුපි පස්සෙසු. රුවකත්ථතාති තස්සං තස්සං භූමියං
සුවණ්ණඵලකෙහි අත්ථතා.

911. පිවසි බාදසි වාති කාලෙන කාලං උපයුජ්ජමානං ගන්ධපානං
සුධාභොජනඤ්ච සන්ධාය වදති. පවදන්තිති පවජ්ජන්ති. දිබ්බා රසා කාමගුණෙන්ථ
පඤ්චාති දිබ්බා රසා අනප්පකා පඤ්ච කාමගුණා ඵත්ථ ඵතස්මිං තච විමානෙ
සංවිජ්ජන්තිති අත්ථො. සුවණ්ණජන්තාති භෙමාහරණවිභූසිතා.

915. සතිසමුප්පාදකරොති සතුප්පාදකරො, යෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අයං
දිබ්බසම්පත්ති මයා ලද්ධා, තත්ථ සතුප්පාදස්ස කාරකො, “කක්කටකරසදානෙන
අයං තයා සම්පත්ති ලද්ධා”ති ඵලං සතුප්පාදං කරොන්තොති අත්ථො. නිට්ඨිතො
ජාතරූපස්සාති ජාතරූපෙන සිද්ධො ජාතරූපමයො. ඵකමෙකස්මිං පස්සෙ පඤ්ච
පඤ්ච කත්වා දස පාදා ඵතස්සාති දසපාදකො ද්වාරෙ කක්කටකො ධීතො සොහති.
සො ඵල මම පුඤ්ඤකම්මං තාදිසානං මහෙසීනං විභාවෙති, න ඵත්ථ මයා වත්තබ්බං
අත්ථීති අධිප්පායො. තෙනාහ “තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො”තිආදි. සෙසං
චූත්තනයමෙව.

කක්කටකරසදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ද්වාරපාලකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණ්ඩුණන්ති ද්වාරපාලකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො
චත්තාරි නිව්චන්තාති සඬ්ඝස්ස දෙති. තස්ස පන ගෙහං පරියන්තෙ ධීතං
වොරහයෙන යෙභුයොන පිහිතද්වාරමෙව හොති. භික්ඛු ගන්ත්වා කදාචි ද්වාරස්ස
පිහිතත්තා හත්තං අලද්ධාව පටිගච්ඡන්ති. උපාසකො හරියං ආහ “කිං, හද්දෙ,

අය්‍යානං සක්කච්චං භික්ඛා දීයති” ති? සා ආහ “එකෙසු දිවසෙසු අය්‍යා නාගමිංසු” ති. “කිං කාරණං” ති? “ද්වාරස්ස පිහිතත්තා මඤ්ඤෙ” ති. තං සුත්වා උපාසකො සංවෙගජ්ජත්තො හුත්වා එකං පුරිසං ද්වාරපාලං කත්වා යපෙසි “ත්වං අජ්ජතො පට්ඨාය ද්වාරං රක්ඛන්තො නිසීද, යදා ව අය්‍යා ආගමිස්සන්ති, තදා තෙ පවෙසෙත්වා පට්ඨානං නෙසං පත්තපට්ඨග්ගහණආසනපඤ්ඤාපනාදි සබ්බං යුත්තපයුත්තං ජානාහි” ති. සො “සාධු” ති තථා කරොන්තො භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා උජ්ජන්තසද්ධො කම්මඵලං සද්දහිත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨහි, සක්කච්චං භික්ඛූ උපට්ඨහි.

අපරහාගෙ නිව්වහත්තදායකො උපාසකො කාලං කත්වා යාමෙසු නිබ්බන්ති. ද්වාරපාලො පන සක්කච්චං භික්ඛූනං උපට්ඨහිත්වා පරස්ස පරිච්චාගෙ වෙය්‍යාවච්චකරණෙන අනුමොදනෙන ව තාවතිංසෙසු උජ්ජජ්ජි. තස්ස ද්වාදසයොජනිකං කතකම්මානන්තිආදි සබ්බං කක්කට්ඨමානො චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පුච්ඡාච්ඡස්සජ්ජනගාථා එවමාගතා –

918.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළිරියට්ඨිහා රූචකත්ථතා සුභා.

919.

“තත්ථච්ඡසි පිච්ඡි බාදසි ව, දිබ්බා ව වීණා පවදන්ති වග්ගං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ව නච්චන්ති සුවණ්ණජන්තා.

920. “කෙන තෙනාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පහාසති” ති.

922. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

923.

“දිබ්බං මමං වස්සසහස්සමායු, වාචාහිගීතං මනසා පවත්තිතං;
එත්තාවතා යස්සති පුඤ්ඤකම්මො, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඬ්ඨිභූතො.

924.

“තෙන මෙනාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පහාසති” ති.

923. තත්ථ දිබ්බං මමං වස්සසහස්සමායුති යස්මිං දෙවනිකායෙ සයං උජ්ජන්තො, තෙසං තාවතිංසදෙවානං ආයුජ්ජමාණමෙව වදති. තෙසඤ්චි මනුස්සානං ගණනාය වස්සසතං එකො රත්තිදිවො, තාය රත්තියා තිංසරත්තිකො මාසො, තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසිකො සංචච්ඡරො, තෙන සංචච්ඡරෙන සහස්සසංචච්ඡරානි ආයු, තං මනුස්සානං ගණනාය තිස්සො වස්සකොට්ඨො සට්ඨි ව

වස්සසතසහස්සානි භොන්ති. වාචාහිගීතන්ති වාචාය අහිගීතං, “ආගච්ඡන්තු අය්‍යා, ඉදං ආසනං පඤ්ඤත්තං, ඉධ නිසීද්ධා” තිආදිනා, “කිං අය්‍යානං සරීරස්ස ආරොග්‍යං, කිං වසනට්ඨානං ඵාසුක” තිආදිනා පටිසන්ථාරවසෙන ව වාචාය කථිතමත්තං. මනසා පවත්තිතන්ති “ඉමෙ අය්‍යා පෙසලා බ්‍රහ්මචාරිනො ධම්මචාරිනො” තිආදිනා විත්තෙන පවත්තිතං පසාදමත්තං, න පන මම සන්තකං කිඤ්චි පරිච්චත්තං අත්ථිති දස්සෙති. එත්තාවතානි එත්තකෙන එවං කථනමත්තෙන පසාදමත්තෙනපි. යස්සති පුඤ්ඤකම්මොති කතපුඤ්ඤො නාම හුත්වා දෙවලොකෙ යස්සති චිරං පවත්තිස්සති, තිට්ඨන්තො ව දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඬ්භිභූතො තස්මිං දෙවනිකායෙ දෙව්‍යානං වලඤ්ජනියාමෙනෙව දිබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමඬ්භිභූතො සමන්තාගතො හුත්වා ඉන්ද්‍රියානි පරිවාරෙන්තො විහරතීති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ද්වාරපාලකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පයමකරණියවිමානවණ්ණනා

උච්චමීදං මණිචුණන්ති කරණියවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො උපාසකො න්භානොපකරණානි ගහෙන්වා අචිරවතිං ගන්ත්වා න්භත්වා ආගච්ඡන්තො හගවන්තං සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පටිසන්තං දිස්වා උපසඬ්කම්ත්වා වන්දිත්වා එවමාහ “හන්තෙ කෙන නිමන්තිතා” ති. හගවා තුණ්හි අහොසි. සො කෙනවි අනිමන්තිතභාවං ඤත්වා ආහ “අධිවාසෙතු මෙ, හන්තෙ, හගවා හත්තං අනුකම්පං උපාදායා” ති. අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙන. සො හගවන්තං අත්තනො ගෙහං නෙත්වා බුද්ධාරහං ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ හගවන්තං නිසීදාපෙත්වා පණිතෙන අන්තපානෙන සන්තප්පෙසි. හගවා කතහත්තකිච්චො තස්ස අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසං. තෙන වුත්තං –

926. “උච්චමීදං මණිචුණං විමානං...පෙ.... නාරියො ව නච්චන්ති සුවණ්ණජන්තා.

928. “කෙන තෙතාදියො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

930. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

931.

“කරණියානි පුඤ්ඤානි, පණ්ඩිතෙන විජානතා;
සම්මග්ගතෙසු බුද්ධෙසු, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

931.

“අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො, අරඤ්ඤා ගාමමාගතො;
කත්ථ විත්තං පසාදෙන්වා, තාවතිංසුපගො අහං.

933. “තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියො පහාසති” ති.

931. තත්ථ පණ්ඩිතෙනාති සප්පඤ්ඤන. විජානතාති අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තෙන. සම්මග්ගතෙසුති සම්මාපටිපන්නෙසු, බුද්ධෙසුති සම්මාසම්බුද්ධෙසු.

932. අත්ථායාති හිතාය, වුඨ්ඨියා වා. අරඤ්ඤාති විහාරතො, ඡෙතවනං සන්ධාය වදති. තාවතිංසුපගොති තාවතිංසදෙවකායං, තාවතිංසභවනං වා උප්පජ්ජනවසෙන උපගතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කරණියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දුතියකරණියවිමානවණ්ණනා

සත්තමවිමානං ඡට්ඨවිමානසදිසං. කෙවලං තත්ථ උපාසකෙන භගවතො ආභාරො දින්නො, ඉධ අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස. එසං වුත්තනයමෙව. තෙන වුත්තං –

935.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනාති;
කුටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළිරියථම්භා රුවකත්ථතා සුභා.

936.

“තත්ථච්ඡසි පිචසි බාදසි ව, දිබ්බා ව විණා පවදන්ති වග්ගං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ව නච්චන්ති සුවණ්ණජන්නා.

937. “කෙන තෙතාදියො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව තෙ සබ්බදියො පහාසතිති.

938.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

940.

“කරණියාති පුඤ්ඤාති, පණ්ඩිතෙන විජානතා;
සම්මග්ගතෙසු හික්ඛුසු, යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං.

941.

“අත්ථාය වත මෙ හික්ඛු, අරඤ්ඤා ගාමමාගතො;
තත්ථ විත්තං පසාදෙත්වා, තාවතිංසුපගො අහං.

942. “තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියො පහාසති” ති.

දුතියකරණියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පයමසුවිවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානන්ති සුවිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස විවරකම්මං කාතබ්බං හොති, අත්ථො ච හොති සුවියා. සො රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තො කම්මාරස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා කම්මාරො ආභ “කෙන, භන්තෙ, අත්ථො” ති? “විවරකම්මං කාතබ්බං අත්ථී, සුවියා අත්ථො” ති. කම්මාරො පසන්නමානසො කතපරියොසිතා ද්වෙ සුවියො දත්වා “පුනපි, භන්තෙ, සුවියා අත්ථෙ සති මම ආවික්ඛෙය්‍යාථා” ති වත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. ථෙරො තස්ස අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. අථ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං වරන්තො තං දෙවපුත්තං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි -

944.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

948. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

949.

“යං දදාති න තං හොති, යඤ්චෙව දජ්ජා තඤ්චෙව සෙය්‍යා;
සුවි දින්නා සුවිමෙව සෙය්‍යා.

950.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

949. තත්ථ යං දදාතීති යාදිසං දෙය්‍යධම්මං දදාති. න තං හොතීති තස්ස තාදිසමෙව ඵලං න හොති. අථ ඛො ඛෙත්තසම්පත්තියා ච විත්තසම්පත්තියා ච තතො විපුලතරං උළාරතරමෙව ඵලං හොති. තස්මා යඤ්චෙව දජ්ජා තඤ්චෙව සෙය්‍යාති යංකිඤ්චිදෙව විජ්ජමානං දජ්ජා දදෙය්‍ය, තඤ්චෙව තදෙව සෙය්‍යා, යස්ස කස්සපි අනවජ්ජස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස දානමෙව සෙය්‍යා, කස්මා? මයා හි සුවි දින්නා සුවිමෙව සෙය්‍යා, සුවිදානමෙව මය්හං සෙය්‍යං ජාතං, යතො අයමිදිසි සම්පත්ති ලද්ධාති අධිප්පායො.

සුවිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියසුවිවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණ්ඩුණන්ති දුතියසුවිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහවාසී එකො තුන්නකාරකො

විහාරපෙක්ඛකො භුත්වා වෙළවනං ගතො. තත්ථ අඤ්ඤතරං භික්ඛුං වෙළවනො කතසුචියා චීවරං සිඛ්ඛන්තං දිස්වා සුචිසරොන සද්ධිං සුචියො අදාසි. සෙසං සඛ්ඛං චුත්තනයමෙව.

952.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සඛ්ඛදිසා පභාසති” ති. – පුච්ඡි;

956.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

957.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, පුරිමජාතියා මනුස්සලොකෙ.

958.

“අද්දසං චිරජං භික්ඛුං, විජ්ජසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං සුචිං, පසන්නො සෙහි පාණ්හි.

959.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව මෙ සඛ්ඛදිසා
පභාසති” ති.

තං සඛ්ඛං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව.

දුතියසුචිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පයමනාගවිමානවණ්ණනා

සුසුක්කඛන්ධං අභිරුය්හ නාගන්ති නාගවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො. තත්ථ අද්දස අඤ්ඤතරං දෙවපුත්තං සඛ්ඛසෙනං මහන්තං දිඛ්ඛනාගං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතා දිඛ්ඛානුභාවෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තං, සඛ්ඛා දිසා චන්දො විය සුරියො විය ව ඔභාසයමානං. දිස්වා යෙන සො දෙවපුත්තො තෙනුපසඨිකම්. අථ සො දෙවපුත්තො තතො ඔරුය්හ ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ ථෙරො –

961.

“සුසුක්කඛන්ධං අභිරුය්හ නාගං, අකාවිනං දන්තිං බලිං මහාජවං;
අභිරුය්හ ගජවරං සුකජ්ජිතං, ඉධාගමා වෙභායසං අන්තලික්ඛෙ.

962.

“නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතා, අච්ඡොදකා පදුමිනියො සුචුල්ලා;
පදුමෙසු ව තුරියගණා පවජ්ජරෙ, ඉමා ව නච්චන්ති මනොහරායො.

963.

“දෙවිද්විපත්තොසි මහානුභාවො, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. —

තස්ස සම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි.

961. තත්ථ සුසුක්කඛන්ධන්ති සුට්ඨු සෙනඛන්ධං. කිඤ්චාපි තස්ස නාගස්ස
චත්තාරො පාදා, චත්ථිකොසං, මුඛප්පදෙසො, උභො කණ්ණො, වාලධිති එත්තකං
මුඤ්චිත්වා සබ්බො කායො සෙනොව, ඛන්ධප්පදෙසස්ස පන සාතිසයං ධවලතරතාය
චුත්තං “සුසුක්කඛන්ධ”න්ති. නාගන්ති දිබ්බං භත්ථිනාගං. අකාවිතන්ති නිද්දොසං,
සබ්බලවඩ්ඛතිලකාදිජවිදොසවිරහිතන්ති අත්ථො. “ආජානීය”න්තිපි පාළි,
ආජානීයලක්ඛණූපෙතන්ති අත්ථො. දන්තින්ති විපුලරුචිරදන්තචන්තං. බලිත්ති
බලචන්තං මහාබලං. මහාජචන්ති අතිජවං සීසගාමිං. පුන අභිරුය්හාති එත්ථ
අනුනාසිකලොපො දට්ඨබ්බො, අභිරුය්හං ආරොහනීයන්ති චුත්තං හොති. සෙසං
චුත්තනයමෙව.

එවං පන ථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො අත්තනා කතකම්මං කථෙත්තො —

965.

“අට්ඨෙව මුත්තපුප්ඵානි, කස්සපස්ස මහෙසිනො;
ථූපස්මිං අභිරොපෙසිං, පසන්තො සෙහි පාණ්හි.

966.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. — ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි;

තස්සත්ථො — අහං පුබ්බෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස යොජනිකෙ කතකථුපෙ
වණ්ටතො මුච්චිත්වා ගච්ඡමුලෙ පතිතානි අට්ඨ මුත්තපුප්ඵානි ලහිත්වා තානි
ගහෙත්වා පූජනවසෙන පසන්තවිත්තො හුත්වා අභිරොපෙසිං පූජෙසිං.

අතීතෙ කිර කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ යොජනිකෙ කතකථුපෙ ව
කාරිතෙ සපරිචාරො කිකි කාසිරාජා ච නාගරා ච නෙගමා ච ජානපදා ච දිවසෙ
දිවසෙ පුප්ඵපුප්ඵං කරොන්ති. තෙසු තථා කරොන්තෙසු පුප්ඵානි මහග්ඝානි දුල්ලහානි
ච අහෙසුං. අථෙකො උපාසකො මාලාකාරවීථියං විවරිත්වා එකමෙකෙන
කභාපණෙන එකමෙකම්පි පුප්ඵං අලහන්තො අට්ඨ කභාපණානි ගහෙත්වා
පුප්ඵාරාමං ගන්ත්වා මාලාකාරං ආහ “ඉමෙහි අට්ඨහි කභාපණෙහි අට්ඨ පුප්ඵානි
දෙහි” ති. “නත්ථයොසා පුප්ඵානි, සම්මදෙව උපධාරෙත්වා ඔවිනිත්වා දින්තානි” ති.
“අහං ඔලොකෙත්වා ගණ්හාමි” ති. “යදි එවං, ආරාමං පවිසිත්වා ගවෙසාහි” ති. සො
පවිසිත්වා ගවෙසන්තො පතිතානි අට්ඨ පුප්ඵානි ලහිත්වා මාලාකාරං ආහ “ගණ්හ,
තාත, කභාපණානි” ති. “තව පුඤ්ඤෙන ලද්ධානි, නාහං කභාපණානි ගණ්හාමි” ති
ආහ. ඉතරො “නාහං මුධා පුප්ඵානි ගහෙත්වා භගවතො පූජං කරිස්සාමි” ති

කහාපණානි තස්ස පුරතො යපෙත්වා පුජ්ථානි ගහෙත්වා චෙතියඬිගණං ගන්ත්වා පසන්නචිත්තො පුජං අකාසි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උජ්ජජ්ජිත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා පුනඨි දෙවලොකෙ, පුනඨි දෙවලොකෙති එවං අපරාපරං දෙවෙසුයෙව සංසරන්තො තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉමස්මිම්භි බුද්ධුජ්ජාදෙ තාවතිංසෙසුයෙව උජ්ජජ්ජි. තං සන්ධාය හෙට්ඨා චුත්තං “තත්ථ අද්දස අඤ්ඤතරං දෙවපුත්ත”න්තිආදි.

තං පනෙතං පවත්තිං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුජ්ජත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

නාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියනාගවිමානවණ්ණනා

මහත්තං නාගං අභිරුය්භානි දුතියනාගවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති චෙළවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො සද්ධො පසන්නො පඤ්චසු සිලෙසු පනිට්ඨිතො උපොසථදිවසෙසු උපොසථසිලං සමාදිශිත්වා පුරෙහත්තං අත්තනො විභවානුරූපං භික්ඛුනං දානානි දත්වා සයං භුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථො සුද්ධුත්තරාසඬිගො පවිජාහත්තං යෙභුයොන අට්ඨ පානානි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඬිසස්ස නියාදෙත්වා භගවත්තං උපසඬිකම්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤාති. එවං සො සක්කච්චං දානමයං සීලමයඤ්ච බහුං සුවරිතං උපවිනිත්වා ඉතො චුතො තාවතිංසෙසු උජ්ජජ්ජි. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බසෙනො මහන්තො දිබ්බො හත්ථිනාගො පාතුරහොසි. සො තං අභිරුය්භ මහත්තෙන පරිවාරෙන මහත්තෙන දිබ්බානුභාවෙන කාලෙන කාලං උය්‍යානකීළං ගච්ජති.

අටෙකදිවසං කතඤ්ඤතාය චොදියමානො අඬිඬරත්තිසමයෙ තං දිබ්බනාගං අභිරුය්භ මහතා පරිවාරෙන “භගවත්තං චන්දිස්සාමි”ති දෙවලොකතො ආගන්ත්වා කෙවලකජ්ජං චෙළවනං ඔහාසෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්භ භගවත්තං උපසඬිකම්ත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්භ එකමත්තං අට්ඨාසි. තං භගවතො සම්පෙ ධීතො ආයස්මා වඩ්ඨිසො භගවතො අනුඤ්ඤාය ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

968.

“මහත්තං නාගං අභිරුය්භ, සබ්බසෙනං ගජුත්තමං;
චනා චනං අනුපරියාසි, නාරිගණපුරක්ඛතො;
ඔහාසෙන්නො දිසා සබ්බා, ඔසධි විය තාරකා.

969.

“කෙන තෙනාදිසො චණ්ණො...පෙ....
චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පහාසති”ති.

තත්ථා පුච්ඡිතො සොපි තස්ස ගාථාහි එව ඛ්‍යාකාසි.

971.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, වඩ්ඨිසෙනෙව පුච්ඡිතො;
පඤ්භං පුට්ඨො විශාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

972.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, උපාසකො චක්ඛුමනො අභොසිං;
පාණාතිපාතා විරතො අභොසිං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං.

973.

“අමජ්ජපො නො ච මුසා අභාණං, සකෙන දාරෙන ච තුට්ඨො අභොසිං;
අත්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

974.

“තෙන මෙතාදිසො චණ්ණො...පෙ....
චණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

තත්ථ අපුබ්බං නත්ථී, සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතියනාගවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. තතියනාගවිමානචණ්ණනා

කො නු දිබ්බෙන යානෙනාති තතියනාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුමනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන සමයෙන තයො බිණ්ණාසවත්ථෙරා ගාමකාවාසෙ වස්සං උපගච්ඡිංසු. තෙ වුත්ථවස්සා පචාරත්වා “භගවත්තං වන්දිස්සාමා”ති රාජගහං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා අත්තරාමග්ගෙ සායං අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකඛ්‍රාන්තස්ස උච්ඡුඛෙත්තසමීපං ගන්ත්වා උච්ඡුපාලං පුච්ඡිංසු “ආවුසො, සක්කා අප්ප රාජගහං පාපුණ්තු”න්ති. “න සක්කා, භන්තෙ, ඉතො අඩ්ඨයොජනෙ රාජගහං, ඉධෙව වසිත්වා ස්වෙ ගච්ඡථා”ති ආහ. “අත්ථෙත්ථ කොච්ච වසනයොග්ගො ආවාසො”ති? “නත්ථී, භන්තෙ, අභං පන වො වසනට්ඨානං ජානිස්සාමී”ති. ථෙරා අධිවාසෙසුං.

සො උච්ඡුසුයෙව යථාඨිතෙසු සාධාමණ්ඩපාකාරෙන දණ්ඩකානි බන්ධිත්වා උච්ඡුපණ්ණෙහි ඡාදෙත්වා හෙට්ඨා පලාලං අත්ථරිත්වා එකස්ස ථෙරස්ස අදාසි, දුතියස්ස ථෙරස්ස තීහි උච්ඡුහි දණ්ඩකසඩ්ඛෙපෙන බන්ධිත්වා තිණෙන ඡාදෙත්වා හෙට්ඨා ච තිණසන්ථරං කත්වා අදාසි, ඉතරස්ස අත්තනො කුටියං ද්වෙ තයො දණ්ඩකෙ සාධායො ච නිහරිත්වා චීවරෙන පට්ඨිඡාදෙත්තො චීවරකුටිං කත්වා අදාසි. තෙ තත්ථ වසිංසු. අථ විභාතාය රත්තියා කාලස්සෙව භත්තං පචිත්වා දන්තකට්ඨඤ්ච මුබ්බදකඤ්ච දත්වා සහ උච්ඡුරසෙන භත්තං අදාසි. තෙසං භුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං

කත්වා ගවිෂන්තානං එකෙකං උච්ඡුං අදාසි “මය්හං භාගො භවිස්සති” ති. සො ථොකං මග්ගං ථෙරෙ අනුගන්ත්වා නිවත්තන්තො අත්තනො වෙය්‍යාවච්චිඤ්ඤා දානඤ්ඤා ආරබ්භ උළාරං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිවත්ති.

බෙත්තසාමිකො පන ගවිෂන්තානං භික්ඛූනං පටිපටෙන ආගවිෂන්තො භික්ඛූ පුච්ඡි “කුතො වො උච්ඡු උද්ධා” ති? “උච්ඡුපාලකෙන දින්නා” ති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො කුපිතො අනත්තමනො තට්ඨවායමානො කොධාභිභූතො තස්ස පිට්ඨිතො උපධාවිත්වා මුග්ගරෙන තං පහරන්තො එකප්පහාරෙනෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. සො අත්තනා කතපුඤ්ඤකම්මමෙව අනුස්සරන්තො කාලං කත්වා සුධම්මාදෙවසභායං නිබ්බත්ති. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බසෙනො මහන්තො දිබ්බවරවාරණො නිබ්බත්ති.

උච්ඡුපාලකස්ස මරණං සුත්වා තස්ස මාතෘපිතරො වෙච ඤාතිමිත්තා ච අස්සුමුඛා රොදමානා තං යානං අගමංසු, සබ්බෙ ච ගාමවාසිනො සන්නිපතිංසු. තත්‍රස්ස මාතෘපිතරො සරීරකිච්චං කාතුං ආරභිංසු. තස්මිං ඛණෙ සො දෙවපුත්තො තං දිබ්බහත්ථිං අභිරුහිත්වා සබ්බතාළාවචරපරිවුතො පඤ්චඩ්ගිකෙන තුරියෙන පචජ්ජමානෙන මහත්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා තාය පරිසාය දිස්සමානරූපො ආකාසෙ අට්ඨාසි. අථ නං තත්ථ පණ්ඩිතජාතිකො පුරිසො ඉමාහි ගාථාහි තෙන කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡි –

976.

“කො නු දිබ්බෙන යානෙන, සබ්බසෙනෙන හත්ථිනා;
තුරියතාළිතනිග්ගොසො, අත්තලික්ඛෙ මහියති.

977.

“දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
අජානන්තා තං පුච්ඡාම, කථං ජානෙමු තං මය” ති.

සොපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි එතමත්ථං ඛ්‍යාකාසි –

978.

“නාමිහි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
සුධම්මා නාම යෙ දෙවා, තෙසං අඤ්ඤතරො අහ” ති.

979.

“පුච්ඡාම දෙවං සුධම්මං, පුටුං කත්වාන අඤ්ජලිං;
කිං කත්වා මානුසෙ කම්මං, සුධම්මං උපපජ්ජති” ති – පුනපි පුච්ඡි;

980.

“උච්ඡාගාරං තිණාගාරං, වත්ථාගාරඤ්ඤා යො දදෙ;
තිණ්ණං අඤ්ඤතරං දත්වා, සුධම්මං උපපජ්ජති” ති. – පුනපි ඛ්‍යාකාසි;

976. තත්ථ තුරියතාලිතනිග්ගොසොති තාලිතපඤ්චඩ්ගිතදිබ්බතුරියනිග්ගොසො අත්තානං උද්දිස්ස පච්ඡමානදිබ්බතුරියසද්දො. අත්තලික්ඛෙ මහීයතීති ආකාසෙ යත්වා ආකාසට්ඨෙතෙව මහතා පරිවාරෙන පුජීයති.

977. දෙවතා නුසීති දෙවතා නු අසී, කිං නු ත්වං දෙවොසීති අත්ථො. ගන්ධබ්බොති ගන්ධබ්බකායිකදෙවො අසීති අත්ථො. අදු සක්කො පුරින්දදොති උදාහු පුරෙ දදාතීති “පුරින්දදො”ති විස්සුතො සක්කො නුසී, අථ සක්කො දෙවරාජා අසීති අත්ථො. එත්ථ ච සතිපි සක්කගන්ධබ්බානං දෙවභාවෙ තෙසං විසුං ගහිතත්තා ගොබලිබද්ධඤ්ඤායෙන තදඤ්ඤදෙවවාචකො දෙවසද්දො දට්ඨබ්බො.

978. අථ දෙවපුත්තො “විස්සජ්ජනං නාම පුච්ඡාසභාගෙන භොති”ති තෙහි පුච්ඡිතං දෙවගන්ධබ්බසක්කභාවං පටික්ඛිපිත්වා අත්තානං ආචික්ඛන්තො “නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො”තිආදිමාහ. තත්ථ නම්හි දෙවොති තයා ආසඩ්ඛිතො යො කොචි දෙවො න භොමි න ගන්ධබ්බො න සක්කො, අපිච බො සුධම්මා නාම යෙ දෙවා, තෙසං අඤ්ඤතරො අහං, සුධම්මා දෙවතා නාම තාවතිංසදෙවනිකායස්සෙව අඤ්ඤතරදෙවනිකායො. සො කිර උච්ඡුපාලො තෙසං දෙවානං සම්පත්තිං සුත්වා පගෙව තත්ථ චිත්තං පණ්ඩාය යිතොති කෙචි වදන්ති.

979. පුපුන්ති මහත්තං, පරිපුණ්ණං කත්වාති අත්ථො. සක්කච්චකිරියාදීපනත්ථඤ්ඤෙනං වුත්තං.

980. සුධම්මාදෙවයානං පුට්ඨො දෙවපුත්තො කකණ්ටකනිමිත්තං වදන්තො විය දිට්ඨමත්තමෙව ගහෙත්වා අත්තනා කතපුඤ්ඤං ආචික්ඛන්තො “උච්ඡාගාර”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ තිණ්ණං අඤ්ඤතරං දත්වාති යදිපි මයා තිණ්ණ අගාරානි දින්නානි, තිසු පන අඤ්ඤතරෙන්නාති අයමත්ථොපි සිජ්ඣාතීති නයග්ගාගෙන දෙවපුත්තො එවමාහ. සෙසං සුවිඤ්ඤෙයාමෙව.

එවං සො තෙන පුච්ඡි තමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා රතනත්තයගුණං පකාසෙත්තො මානාපිතුහි සද්ධිං සම්මොදනං කත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. මනුස්සා දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවති හික්ඛුසඩ්ධෙස ච සඤ්ජාතපසාදබ්බමානා බහුං දානුපකරණං සජ්ජෙත්වා සකටානං පුරෙත්වා වෙළුවනං ගන්ත්වා බුද්ධජ්ජමුඛස්ස හික්ඛුසඩ්ධසස්ස මහාදානං දත්වා සත්ථු තං පවත්තිං ආරොවයිංසු. සත්ථා තං පුච්ඡාචිස්සජ්ජනං තට්ඨෙව වත්වා තමෙව අත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චිත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තෙ ච පතිට්ඨිතසද්ධා භගවත්තං වන්දිත්වා අත්තනො ගාමං උපගන්ත්වා උච්ඡුපාලස්ස මතට්ඨානෙ විහාරං කාරයිංසුති.

තතියනාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. චූළරථවිමානවණ්ණනා

දළ්භධම්මා නිසාරස්සාති වුළුරථවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ ධාතු විභාගං කත්වා තත්ථ තත්ථ සත්ථු ථුපෙසු පතිට්ඨාපියමානෙසු මහාකස්සපත්ථෙරප්පමුඛෙසු ධම්මං සඬ්භාසිතුං උච්චිනිත්වා ගහිතෙසු සාවකෙසු යාව වස්සුපගමනා වෙනෙය්‍යාපෙක්ඛාය අත්තනො අත්තනො පරිසාය සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු ආයස්මා මහාකච්චායනො පච්චන්තදෙසෙ අඤ්ඤාතරස්මි. අරඤ්ඤායතනෙ විහරති. තෙන සමයෙන අස්සකරට්ඨෙය්‍ය පොතලිනගරෙ අස්සකරාජා රජ්ජං කාරෙති, තස්ස ජෙට්ඨාය දෙවියා පුත්තො සුජාතො නාම කුමාරො සොළසවස්සුද්දෙසිකො කනිට්ඨාය දෙවියා නිබන්ධනෙන පිතරා රට්ඨතො පබ්බාජිතො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනවරකෙ නිස්සාය අරඤ්ඤෙ වසති. සො කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බාජිත්වා සිලමත්තෙ පතිට්ඨිතො පුට්ඨජනකාලකිරියං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බන්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා අපරාපරං සුගතියංයෙව පරිබ්භමන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භගවතො අභිසම්බොධිතො තිංසවස්සෙ අස්සකරට්ඨෙය්‍ය අස්සකරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බන්ති, “සුජාතො” තිස්ස නාමං අභොසි. සො මහත්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති.

තස්ස පන මාතරි කාලකතාය රාජා අඤ්ඤං රාජධීතරං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යථෙසි. සාපි අපරෙන සමයෙන පුත්තං විජායි. තස්සා රාජා පුත්තං දිස්වා පසන්තො “හද්දෙ, තයා ඉච්ඡිතං වරං ගණ්භාහි” ති වරං අදාසි. සා ගහිතකං කත්වා යථෙසත්වා යදා සුජාතකුමාරො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො, තදා රාජානං ආහ “දෙව, තුම්හෙහි මම පුත්තං දිස්වා තුට්ඨවිත්තෙහි වරො දින්නො, තං ඉදානි දෙවා” ති. “ගණ්භ, දෙව්” ති. “මය්‍හං පුත්තස්ස රජ්ජං දෙවා” ති. “තස්ස, වසලි, මම ජෙට්ඨපුත්තෙ දෙවකුමාරසදිසෙ සුජාතකුමාරෙ ධීතෙ කස්මා එවං වද්ධි” ති පටික්ඛිසි. දෙව් පුනප්පුනං නිබන්ධනං කරොන්ති මනං අලභිත්වා එකදිවසං ආහ “දෙව, යදි සච්චෙ තිට්ඨසි, දෙහි එවා” ති. රාජා “අනුපධාරෙත්වා මයා ඉමිස්සා වරො දින්නො, අයඤ්ච එවං වද්ධි” ති විජ්ජට්ඨාසාරි හුත්වා සුජාතකුමාරං පක්කොසිත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා අස්සුති පවත්තෙසි. කුමාරො පිතරං සොචමානං දිස්වා දොමනස්සප්පත්තො අස්සුති පවත්තෙත්වා “අනුජානාහි, දෙව, අහං අඤ්ඤත්ථ ගමිස්සාමි” ති ආහ. තං සුත්වා රඤ්ඤො “අඤ්ඤං තෙ නගරං මාපෙස්සාමි, තත්ථ වසෙය්‍යාසි” ති වුත්තෙ කුමාරො න ඉච්ඡි. “මම සභායානං රාජුනං සන්තිකෙ පෙසෙස්සාමි” ති ව වුත්තෙ තම්පි නානුජානි. කෙවලං “දෙව, අරඤ්ඤං ගමිස්සාමි” ති ආහ. රාජා පුත්තං ආලිඬ්භිත්වා සීසෙ වුම්ඛිත්වා “මමච්චයෙන ඉධාගන්ත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨහා” ති වත්වා විස්සජ්ජෙසි.

සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනවරකෙ නිස්සාය වසන්තො එකදිවසං මීගවං ගතො. තස්ස සමණකාලෙ සභායවරො එකො දෙවපුත්තො හිතෙසිතාය මීගරුපෙන තං පලොභෙන්තො ධාවිත්වා ආයස්මතො මහාකච්චායනස්ස වසනට්ඨානසමීපං පත්වා අන්තරධායි. සො “ඉමං මීගං ඉදානි ගණ්භිස්සාමි” ති උපධාවන්තො ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පත්වා තං අපස්සන්තො බහි පණ්ණසාලාය ථෙරං නිසින්නං දිස්වා තස්ස සමීපෙ වාපකොටිං ඔලුබ්භ අට්ඨාසි. ථෙරො තං ඔලොකෙත්වා ආදිතො

පටියාය සබ්බං තස්ස පවත්තිං ඤත්වා අනුග්ගණ්හන්තො අජානන්තො විය සඬිගහං
කරොන්තො –

981.

“දළ්භධම්මා නිසාරස්ස, ධනුං ඔලුබ්භ තිට්ඨසී;
බත්තියො නුසි රාජඤ්ඤො, අදු ලුද්දො වනෙවරො” ති. –

පුච්ඡි. තත්ථ දළ්භධම්මාති දළ්භධනු. දළ්භධනු නාම ද්විසහස්සථාමං වුව්චති.
ද්විසහස්සථාමන්ති ව යස්ස ආරොපිතස්ස ජියාය බද්ධො ලොහසීසාදීනං භාරො
දණ්ඨෙ ගහෙත්වා යාව කණ්ඩප්පමාණා උක්ඛිත්තස්ස පථවිතො මුව්චති.
නිසාරස්සාති නිරතිසයසාරස්ස විසිට්ඨසාරස්ස රුක්ඛස්ස ධනුං, සාරතරරුක්ඛමයං
ධනුන්ති අත්ථො. ඔලුබ්භාති සන්තිරුම්භිත්වා. රාජඤ්ඤොති රාජකුමාරො.
වනෙවරොති වනවරො.

අථ සො අත්තානං ආවිකරොන්තො –

982.

“අස්සකාධිපතිස්සාහං, හන්තෙ පුත්තො වනෙවරො;
නාමං මෙ භික්ඛු තෙ බුමි, සුජාතො ඉති මං විදු.

983.

“මිගෙ ගවෙසමානොහං, ඔගාහන්තො බ්‍රහාවනං;
මිගං තඤ්චෙව නාද්දක්ඛිං, තඤ්ච දිස්වා යීතො අහ” ති. –

ආහ. තත්ථ අස්සකාධිපතිස්සාති අස්සකරට්ඨාධිපතිතො අස්සකරාජස්ස. භික්ඛුති
ථෙරං ආලපති. මිගෙ ගවෙසමානොති මිගසුකරාදිකෙ ගවෙසන්තො, මිගවං
වරන්තොති අත්ථො.

තං සුත්වා ථෙරො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො –

984.

“ස්වාගතං තෙ මහාපුඤ්ඤ, අථො තෙ අදුරාගතං;
එත්තො උදකමාදාය, පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ.

985.

“ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආහතං ගිරිගබ්භරා;
රාජපුත්ත තතො පිත්වා, සන්ථතස්මිං උපාවිසා” ති. – ආහ;

984. තත්ථ අදුරාගතන්ති දුරාගමනවජ්ජිතං, මහාපුඤ්ඤ, තෙ ඉධාගමනං
ස්වාගතං, න තෙ අප්පකම්පි දුරාගමනං අත්ථී තුය්භඤ්ච මය්භඤ්ච

පීතිසොමනස්සජනනතොති අධිජ්ජායො. “අධුනාගත”න්තිපි පායො, ඉදානි
ආගමනන්ති අත්ථො.

985. සත්ථකස්මිං උපාවිසාති අනන්තරහිතාය භූමියා අනිසිදිත්වා අමුකස්මිං
තිණසන්ථාරකෙ නිසිදාති.

තතො රාජකුමාරො ථෙරස්ස පටිසන්ථාරං සම්පට්ඨිත්තො ආහ –

986.

“කල්‍යාණී වත තෙ වාචා, සවනියා මහාමුනි;
නෙලා අත්ථවතී වග්ගු, මන්ත්වා අත්ථඤ්ච භාසසි.

987.

“කා තෙ රති වනෙ විහරතො, ඉසිනිසහ වදෙහි පුට්ඨො;
තව වචනපථං නිසාමයිත්වා, අත්ථධම්මපදං සමාවරෙමසෙ”ති.

986. තත්ථ කල්‍යාණීති සුන්දරා සොහනා. සවනියාති සොතුං යුත්තා. නෙලාති
නිද්දොසා. අත්ථවතීති අත්ථයුත්තා දිට්ඨධම්මිකාදිනා හිතෙන උපෙතා. වග්ගුති
මධුරා. මන්ත්වාති ජානිත්වා පඤ්ඤාය පටිච්ඡන්දිත්වා. අත්ථන්ති අත්ථතො
අනපෙතං එකන්තහිතාවහං.

987. ඉසිනිසහාති ඉසිසු නිසහ ආජානියසදිස. වචනපථන්ති වචනං. වචනමෙව හි
අත්ථාධිගමස්ස උපායභාවතො “වචනපථ”න්ති වුත්තං. අත්ථධම්මපදං
සමාවරෙමසෙති ඉධ වෙව සම්පරායෙ ව අත්ථාවහං සීලාදිධම්මකොට්ඨාසං
පටිපජ්ජාමසෙ.

ඉදානි ථෙරො අත්තතො සම්මාපටිපත්තිං තස්ස අනුච්ඡවිකං වදන්තො –

988.

“අහිංසා සබ්බපාණීනං, කුමාරම්භාක රූච්චති;
ථෙය්‍යා ව අතිචාරා ව, මජ්ජිමානා ව ආරති.

989.

“ආරති සමචරියා ව, බාහුසච්චං කතඤ්ඤතා;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, ධම්මා එතෙ පසංසියා”ති. – ආහ;

989. තත්ථ ආරති සමචරියා වාති යථාචුත්තා ව පාපධම්මතො ආරති, පටිච්චරති
කායසමතාදිසමචරියා ව. බාහුසච්චන්ති පරියත්තිබාහුසච්චං. කතඤ්ඤතාති පරෙහි
අත්තතො කතස්ස උපකාරස්ස ජානනා. පාසංසාති අත්ථකාමෙහි කුලපුත්තෙහි
පකාරතො ආසංසිතබ්බා. ධම්මා එතෙති එතෙ යථාචුත්තා අහිංසාදිධම්මා. පසංසියාති
විඤ්ඤාහි පසංසිතබ්බා.

එවං ටෙරො තස්ස අනුච්ඡවිකං සම්මාපට්ඨත්තිං වත්වා අනාගතංසඤ්ඤාණෙන
ආයුසංඛාරෙ ඔලොකෙන්තො “පඤ්චමාසමත්තමො”ති දිස්වා තං සංවෙජන්වා
දළ්භං තත්ථ සම්මාපට්ඨත්තියං පතිට්ඨාපෙතුං ඉමං ගාථමාහ —

990.

“සන්තිකෙ මරණං තුය්හං, ඔරං මාසෙහි පඤ්චහි;
රාජපුත්ත විජානාහි, අත්තානං පරිමොචයා”ති.

තත්ථ අත්තානං පරිමොචයාති අත්තානං අපායදුක්ඛතො මොචෙහි.

තතො කුමාරො අත්තතො මුත්තියා උපායං පුච්ඡන්තො ආහ —

991.

“කතමං ස්වාහං ජනපදං ගන්ත්වා, කිං කම්මං කිඤ්ච පොරිසං;
කාය වා පන විජ්ජාය, භවෙය්‍යං අජරාමරො”ති.

තත්ථ කතමං ස්වාහන්ති කතමං සු අහං, කතමං නුති අත්ථො. කිං කම්මං කිඤ්ච
පොරිසන්ති කත්වාති වචනසෙසො. පොරිසන්ති පුරිසකිව්වං.

තතො ටෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙතුං ඉමා ගාථායො අවොච —

992.

“න විජ්ජතෙ සො පදෙසො, කම්මං විජ්ජා ව පොරිසං;
යත්ථ ගන්ත්වා භවෙ මච්චො, රාජපුත්තාජරාමරො.

993.

“මහද්ධනා මහාභොගා, රට්ඨවන්තොපි ඛත්තියා;
පහුතධනධඤ්ඤාසෙ, තෙපි නො අජරාමරා.

994.

“යදි තෙ සුතා අන්ධකවෙණ්ඩුපුත්තා, සුරා වීරා වික්කන්තජ්ජහාරිනො;
තෙපි ආයුක්ඛයං පත්තා, විද්ධස්තා සස්සතීසමා.

995.

“ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා වණ්ඩාලපුක්කුසා;
එතෙ වඤ්ඤෙ ව ජාතියා, තෙපි නො අජරාමරා.

996.

“යෙ මත්තං පරිවත්තෙන්ති, ඡළඬිගං බ්‍රහ්මචින්තිතං;
එතෙ වඤ්ඤෙ ව විජ්ජාය, තෙපි නො අජරාමරා.

997.

“ඉසයෝ වාපි යෙ සන්තා, සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනෝ;
සරීරං තෙපි කාලෙන, විජහන්ති තපස්සිනෝ.

998.

“භාවිතත්තාපි අරහන්තෝ, කතකිච්චා අනාසවා;
නික්ඛිපන්ති ඉමං දෙහං, පුඤ්ඤපාපපරික්ඛයා”ති.

992. තත්ථ යත්ථ ගන්ත්වාති යං පදෙසං ගන්ත්වා කම්මං විජ්ජං පොරිසඤ්ච
කායපයොගෙන ඉතරපයොගෙන ච උපගන්ත්වා පාපුණිත්වා භවෙය්‍ය අජරාමරොති
අත්ථො.

993. හෙට්ඨිමකොටියා කොටිසතාදිපරිමාණං සංහරිත්වා යපිතං මහන්තං ධනං
එතෙසන්ති මහද්ධතා. කුමහත්තයාදිකභාපණපරිබ්බයො මහන්තෝ භොගො
එතෙසන්ති මහාභොගා. රට්ඨවන්තොති රට්ඨසාමිකා, අනෙකයොජනපරිමාණං
රට්ඨං පසාසන්තාති අධිජ්ජායො. ඛත්තියාති ඛත්තියජාතිකා. පහුතධනධඤ්ඤාසෙති
මහාධනධඤ්ඤසන්නිවයා, අත්තනො පරිසාය ච
සත්තට්ඨසංචච්ඡරපභොනකධනධඤ්ඤසන්නිවයා. තෙපි නො අජරාමරාති
ජරාමරණධම්මා එව, මහද්ධතතාදීනිපි තෙසං උපරි නිපතන්තං ජරාමරණං
නිවත්තෙතුං න සක්කොන්තිති අත්ථො.

994. අන්ධකචෙණ්ඩුපුත්තාති අන්ධකචෙණ්ඩුස්ස පුත්තාති පඤ්ඤාතා. සුරාති
සත්තිමන්තො. වීරාති වීරියවන්තො. වික්කන්තජ්ජහාරිතොති සුරවීරභාවෙනෙව
පටිසත්තුබලං වික්කම්ම පසය්භ පහරණසීලා. විද්ධස්සතාති විනට්ඨා. සස්සතිසමාති
කුලපරම්පරාය සස්සතිහි වන්දසුරියාදීහි සමානා, තෙපි අවිරකාලපවත්තකුලන්වයාති
අත්ථො.

995. ජාතියාති අත්තනො ජාතියා, විසිට්ඨතරා පන ජාතිපි නෙසං ජරාමරණං
නිවත්තෙතුං න සක්කොන්තිති අත්ථො.

996. මන්තන්ති වෙදං. ඡළඬගන්ති
කජ්ජබ්‍යාකරණනිරුත්තිසික්ඛාජන්දොවිචිතිජොතිසත්ථසඬබාතෙහි ඡහි අඬගෙහි
ඡළඬගං. බ්‍රහ්මචින්තිතන්ති බ්‍රහ්මෙහි අට්ඨකාදීහි චින්තිතං පඤ්ඤාවක්ඛුනා දිට්ඨං.

997. සන්තාති උපසන්තකායවට්ඨකම්මන්තා. සඤ්ඤතත්තාති සඤ්ඤතවිත්තා.
තපස්සිනොති තපනිස්සිතා.

ඉදානි කුමාරො අත්තනා කත්තබ්බං වදන්තො –

999.

“සුභාසිතා අත්ථවතී, ගාථායො තෙ මහාමුනි;
නිජ්ඣන්තොමිහි සුභට්ඨෙත, ත්වඤ්ච මෙ සරණං භවා”ති. –

ආහ. තත්ථ නිජ්ඣත්තොම්හීති නිජ්ඣාපිතො ධම්මොපසඤ්ඤාය සඤ්ඤත්තිගතො අමිහි. සුභට්ඨෙතාති සුට්ඨු භාසිතෙන.

තතො ථෙරො තං අනුසාසන්තො ඉමං ගාථං අභාසි -

1000.

“මා මං ත්වං සරණං ගච්ඡ, තමෙව සරණං වජ;
සක්කාපුත්තං මහාවීරං, යමහං සරණං ගතො” ති.

තතො රාජකුමාරො ආහ -

1001.

“කතරස්මිං සො ජනපදෙ, සත්ථා තුම්භාක මාරිස;
අහම්පි දට්ඨුං ගච්ඡස්සං, ජිනං අප්පට්ඨග්ගල” ති.

සුත ථෙරො ආහ -

1002.

“පුරත්ථිමස්මිං ජනපදෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
තත්ථාසි පුරිසාපඤ්ඤො, සො ව ඛො පරිනිබ්බුතො” ති.

තත්ථ ථෙරෙන නිසින්තපදෙසතො මජ්ඣිමදෙසස්ස පාචීනදිසාභාගත්තා චුත්තං
“පුරත්ථිමස්මිං ජනපදෙ” ති.

ඵචං සො රාජපුත්තො ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්ථා පසන්තමානසො සරණෙසු
ව සිලෙසු ව පතිට්ඨහි. තෙන චුත්තං -

1003.

“සවෙ හි බුද්ධො තිට්ඨෙය්‍ය, සත්ථා තුම්භාක මාරිස;
යොජනාති සහස්සාති, ගච්ඡෙය්‍යං පයිරුපාසිතුං.

1004.

“යතො ව ඛො පරිනිබ්බුතො, සත්ථා තුම්භාක මාරිස;
නිබ්බතම්පි මහාවීරං, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

1005.

“උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං;
සඬ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

1006.

“පාණාතිපාතා විරමාමි ඛේපං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො තො ව මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ව භොමි තුට්ඨො” ති.

එවං පන තං සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨිතං ථෙරො එවමාහ “රාජකුමාර,
 තුය්හං ඉධ අරඤ්ඤවාසෙන අත්ථො නත්ථී, න චිරං තව ජීවිතං,
 පඤ්චමාසඛින්නරෙ එව කාලං කරිස්සසී, තස්මා තව පිතු සන්නිකමෙව ගන්ත්වා
 දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො භවෙය්‍යාසී” ති වත්වා අත්තනො
 සන්නිකෙ ධාතුයො දත්වා විස්සජ්ජෙසී. සො ගච්ඡන්තො “අහං, භන්තෙ, තුම්භාකං
 වචනෙන ඉතො ගමිස්සාමි, තුම්භෙහිපි මය්හං අනුකම්පාය තත්ථ ආගන්තඛි” ත්ති
 වත්වා ථෙරස්ස අධිවාසනං විදිත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පිතු නගරං
 ගන්ත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා අත්තනො ආගතභාවං රඤ්ඤො නිවෙදෙසී.

තං සුත්වා රාජා සපරිවාරො උය්‍යානං ගන්ත්වා කුමාරං ආලිඛිගිත්වා අත්තෙපුරං
 නෙත්වා අභිසිඤ්චිතුකාමො අහොසී. කුමාරො “දෙව, මය්හං අප්පකං ආයු, ඉතො
 චතුත්තං මාසානං අච්චයෙන මරණං භවිස්සති, කිං මෙ රජ්ජෙන, තුම්භෙ නිස්සාය
 පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමි” ති වත්වා ථෙරස්ස ගුණං රතනත්තයස්ස ව ආනුභාවං
 පවෙදෙසී. තං සුත්වා රාජා සංවෙගජ්ජන්තො රතනත්තයෙ ව ථෙරෙ ව
 පසන්නමානසො මහන්නං විහාරං කාරෙත්වා මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස සන්නිකෙ
 දූතං පාහෙසී. ථෙරොපි රාජානං මහාජනඤ්ච අනුග්ගණ්හන්තො ආගච්ඡී. රාජා ව
 සපරිවාරො දූරතොව පච්චුග්ගමනං කත්වා ථෙරං විහාරං පවෙසෙත්වා චතුභි
 පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහන්තො සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨහි. කුමාරො ව
 සීලානි සමාදිගිත්වා ථෙරං භික්ඛු වෙව සක්කච්චං උපට්ඨහන්තො දානානි දදන්තො
 ධම්මං සුඤ්ඤන්තො චතුත්තං මාසානං අච්චයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ
 නිබ්බත්ති. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සත්තරතනපටිමණ්ඩිතො
 සත්තයොජනජ්ජමාණො රථො උජ්ජජී, අනෙකානි වස්ස අච්ඡරාසභස්සානි
 පරිවාරො අහොසී.

රාජා කුමාරස්ස සරීරසක්කාරං කත්වා භික්ඛුසඤ්ජස්ස ව මහාදානං පවත්තෙත්වා
 වෙතියස්ස පූජං අකාසී, තත්ථ මහාජනො සන්නිපති, ථෙරොපි සපරිවාරො තං
 පදෙසං උපගඤ්ඡී. අථ දෙවපුත්තො අත්තනා කතකුසලකම්මං ඔලොකෙත්වා
 කතඤ්ඤාය “ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිස්සාමි, සාසනගුණෙ ව පාකටෙ කරිස්සාමි” ති
 විත්තෙත්වා දිඛිරථං ආරුය්හ මහතා පරිවාරෙන දිස්සමානරූපො ආගන්ත්වා රථා
 ඔරුය්හ ථෙරස්ස පාදෙ වන්දිත්වා පිතරා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ථෙරං
 පයිරූපාසමානො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසී. තං ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡී –

1007.

“සභස්සරංසීව යථාමහජ්ජහො, දිසං යථා භාති නහෙ අනුක්කමං;
 තථාපකාරො තවායං මහාරථො, සමන්තතො යොජනසත්තමායතො.

1008.

“සුවණ්ණපට්ටෙහි සමන්තමොත්ථටො, උරස්ස මුත්තාහි මණ්ඩි
 විත්තිතො;
 ලෙඛා සුවණ්ණස්ස ව රූපියස්ස ව, සොහෙන්නි වෙළරියමයා සුනිම්මිතා.

1009.

“සිසඤ්චිදං වෙළරියස්ස නිමිතං, යුගඤ්චිදං ලොභිතකාය චිත්තිතං;
යුත්තා සුවණ්ණස්ස ව රුපියස්ස ව, සොහන්ති අස්සා ව ඉමෙ මනොජවා.

1010.

“සො තිට්ඨසි හෙමරටෙ අධිට්ඨිතො, දෙවානම්න්දොව සහස්සවාහනො;
පුච්ඡාමි තාහං යසවන්ත කොචිදං, කථං තයා ලද්ධො අයං උළාරො”ති.

1007. තත්ථ සහස්සරංසිති සූරියො. සො හි අනෙකසහස්සරංසිමන්තතාය
“සහස්සරංසි”ති වුච්චති. යථාමහජ්ජහොති අත්තනො මහත්තස්ස අනුරූපජ්ජහො.
යථා හි මහත්තෙන සූරියමණ්ඩලෙන සදිසං ජොතිමණ්ඩලං නත්ථි, එවං පභායපි.
තථා හි තං එකස්මිං ඛණෙ තීසු මහාදීපෙසු ආලොකං ඵරන්තං තිට්ඨති. දිසං යථා
භාති නහෙ අනුක්කමන්ති නහෙ ආකාසෙ යටෙව දිසං අනුක්කමන්තො ගච්ඡන්තො
යථා යෙන පකාරෙන භාති දිබ්බති ජොතති. තථාපකාරොති තාදිසාකාරො.
තවායන්ති තව අයං.

1008. සුවණ්ණපට්ටෙහීති සුවණ්ණමයෙහි පට්ටෙහි. සමන්තමොත්ථටො
සමන්තතො ඡාදිතො. උරස්සාති උරො අස්ස, රථස්ස උරොති ව ඊසාමූලං වදති.
ලෙඛාති වෙළරියමයා මාලාකම්මලතාකම්මාදිලෙඛා. තාසං සුවණ්ණපට්ටෙසු ව
රජතපට්ටෙසු ව දිස්සමානත්තා වුත්තං “සුවණ්ණස්ස ව රුපියස්ස වා”ති.
සොහෙන්තිති රථං සොහයන්ති.

1009. සීසන්ති රථකුබ්බරසීසං. වෙළරියස්ස නිමිතන්ති වෙළරියෙන නිමිතං,
වෙළරියමණ්මයන්ති අත්ථො. ලොභිතකායාති ලොභිතකමණිනා, යෙන කෙනචි
රත්තමණිනා වා. යුත්තාති යොජිතා, අථ වා යොත්තා සුවණ්ණස්ස ව රුපියස්ස වාති
සුවණ්ණමයා ව රුපියමයා ව යොත්තා, සඬ්ඛලිකාති අත්ථො.

1010. අධිට්ඨිතොති අත්තනො දෙවිද්ධියා සකලමිදං යානං අභිභවිත්වා යිතො.
සහස්සවාහනොති සහස්සයුත්තවාහනො, සහස්සආජානියයුත්තරථො
දෙවානම්න්දො යථාති අධිජ්ජායො. යසවන්තාති ආලපනං, යසස්සිති අත්ථො.
කොචිදන්ති කුසලඤ්ඤාණවන්තං, රථාරොහනෙ වා ඡෙකං. අයං උළාරොති අයං
උළාරො මහන්තො යසොති අධිජ්ජායො.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි ඛ්‍යාකාසි –

1011.

“සුජාතො නාමහං භන්තෙ, රාජපුත්තො පුරෙ අහුං;
ත්වඤ්ච මං අනුකම්පාය, සඤ්ඤාමස්මිං නිවෙසයි.

1012.

“බිණායුකඤ්ච මං ඤත්වා, සරීරං පාදාසි සත්ථුනො;

ඉමං සුජාත පුජෙහි, තං තෙ අත්ථාය හෙහිති.

1013.

“තාහං ගන්ධෙහි මාලෙහි, පූජයිත්වා සමුය්‍යතො;
පහාය මානුසං දෙහං, උපපන්නොම්හි නන්දනං.

1014.

“නන්දනෙ ච චනෙ රම්මෙ, නානාදිජගණායුතෙ;
රමාමි නච්චගිතෙහි, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො” ති.

1012-3. තත්ථ සරිරන්ති සරිරධාතුං. හෙහිතීති භවිස්සති. සමුය්‍යතොති සම්මා උය්‍යුත්තො, යුත්තප්පයුත්තොති අත්ථො.

ඵචං දෙවපුත්තො ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං කථෙත්වා ථෙරං චන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පිතරං ආපුච්ඡිත්වා රථං ආරුය්හ දෙවලොකමෙව ගතො. ථෙරොපි තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මකථං කථෙසි. සා ධම්මකථා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසි. අථ ථෙරො තං සබ්බං අත්තනා ච තෙන ච කථිතනියාමෙනෙව සඬගිතිකාලෙ ධම්මසඬගාහකානං ආරොචෙසි, තෙ ච තං තථා සඬගහං ආරොපෙසුන්ති.

වුළුරථවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. මහාරථවිමානවණ්ණනා

සහස්සයුත්තං භයවාහනං සුහන්ති මහාරථවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනෙ ගොපාලස්ස නාම දෙවපුත්තස්ස අත්තනො විමානතො නික්ඛමිත්වා සහස්සයුත්තං මහන්තං දිබ්බරථං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා උය්‍යානකීළනත්ථං ගච්ඡන්තස්ස අවිදුරෙ පාතුරහොසි. තං දිස්වා දෙවපුත්තො සඤ්ජාතගාරවබ්බුමානො සහසා රථතො ඔරුය්හ උපසඬකමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ අට්ඨාසි.

තස්සිදං පුබ්බකම්මං – සො කිර විපස්සිං භගවන්තං සුවණ්ණමාලාය පුජෙත්වා “ඉමස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන මය්හං භවෙ භවෙ සොවණ්ණමයා උරච්ඡදමාලා නිබ්බත්තතු” ති කතපණ්ඩානාය අනෙකකප්පෙසු සුගතීසුයෙව සංසරන්තියා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කිකිස්ස කාසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිති නිබ්බත්තාය යථාපණ්ඩානං සුවණ්ණමාලාලාභෙන “උරච්ඡදමාලා” ති ලද්ධනාමාය දෙවකඤ්ඤාසදිසාය රාජධිතාය ආචරියො ගොපාලො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සසාවකසඬසස්ස කස්සපස්ස භගවතො අසදිසදානාදීනි මහාදානානි පවත්තෙත්වා ඉන්ද්‍රියානං අපරිපක්කභාවෙන අත්තානං රාජධිතරඤ්ච උද්දිස්ස සත්ථාරා දෙසිතං.

ධම්මං සුත්වාපි විසෙසං නිබ්බත්තෙනතුං අසක්කොන්තො පුට්ඨජනකාලකිරියමෙව
කත්වා යට්ඨපච්ඡක්ඛානුභාවෙන තාවතිංසෙසු යොජනසතිකෙ කනකවිමානෙ
නිබ්බත්ති, අනෙකකොට්ඨචජරාපරිවාරො අභොසි, සත්තරතනමයො වස්ස
සහස්සයුත්තො සුවිහත්තභිත්තිවිචිත්තො සිනිද්ධමධුරනිග්ගොසො අත්තනො
පහාසමුදයෙන අවහසන්තො විය දිවඤ්ඤාමණ්ඩලං දිබ්බො ආජඤ්ඤරථො
නිබ්බත්ති.

සො තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං දෙවෙසුයෙව
සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන
යථාචුත්තසම්පත්තිවිභවො ගොපාලො එව නාම දෙවපුත්තො හුත්වා
තාවතිංසෙසුයෙව නිබ්බත්ති. තං සන්ධාය වුත්තං “තෙන ව සමයෙන ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො...පෙ.... අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගස්ස අට්ඨාසි” ති.

එවං පන උපසඬ්ඤාමිත්වා යිතං තං දෙවපුත්තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො
ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

1015.

“සහස්සයුත්තං භයවාහනං සුභං, ආරුය්හිමං සන්දනං නෙකචිත්තං;
උය්‍යානභූමිං අභිතො අනුක්කමං, පුරිත්තදො භූතපතීව වාසවො.

1016.

“සොවණ්ණමයා තෙ රථකුබ්බරා උභො, එලෙහි අංසෙහි අතීව සඬගතා;
සුජාතගුම්ඛා නරචිරනිට්ඨිතා, විරොචති පන්තරසෙව චන්දො.

1017.

“සුවණ්ණජාලාවතනො රථො අයං, ඛණ්ඩි නානාරතනෙහි චිත්තිතො;
සුනන්දිසොසො ව සුභස්සරො ව, විරොචති වාමරහත්ථබ්බාහුහි.

1018.

“ඉමා ව නාභොයා මනසාහිනිමිමිතා, රථස්ස පාදන්තරමජ්ඣභූසිතා;
ඉමා ව නාභොයා සතරාජිචිත්තිතා, සතෙරතා විජ්ජුරිවජ්ජපහාසරෙ.

1019.

“අනෙකචිත්තාවතනො රථො අයං, පුට්ඨ ව නෙමී ව සහස්සරංසිකො;
තෙසං සරො සුය්‍යති වග්ගරූපො, පඤ්චඬ්ඤිකං තූරියමිවජ්ජපවාදිතං.

1020.

“සිරස්මිං චිත්තං මණ්ඩවන්දකජ්ජිතං, සදා විසුද්ධං රුචිරං පහස්සරං;
සුවණ්ණරාජීහි අතීව සඬගතං, වෙළුරියරාජීව අතීව සොහති.

1021.

“ඉමෙ ව වාළි මණිවන්දකප්පිතා, ආරොහකම්බු සුප්වා බ්‍රහ්මා;
බ්‍රහා මහන්තා බලිනො මහාපවා, මනො තවඤ්ඤාය තථෙව සිංසරෙ.

1022.

“ඉමෙ ව සබ්බෙ සහිතා චතුක්කමා, මනො තවඤ්ඤාය තථෙව සිංසරෙ;
සමං වහන්ති මුද්දකා අනුද්ධතා, ආමොදමානා තුරගානමුත්තමා.

1023.

“ධුනන්ති වග්ගන්ති පතන්ති වම්බරෙ, අබ්භුද්ධනන්තා සුකතෙ
පිළන්ධනෙ;
තෙසං සරො සුයාති වග්ගුරුපො, පඤ්චඬ්ඨිකං තූරියමිවස්පවාදිතං.

1024.

“රථස්ස සොසො අපිළන්ධනාන ව, බුරස්ස නාදො අහිහිංසනාය ව;
සොසො සුවග්ගු සමිතස්ස සුයාති, ගන්ධබ්බතුරියාති විචිත්‍රසංවනෙ.

1025.

“රථෙ ධීතාතා මිගමන්දලොචනා, ආළාරපම්භා හසිතා පියංවදා;
චෙළරියජාලාචතතා තනුවිජවා, සදෙව ගන්ධබ්බසුරග්ගපුජිතා.

1026.

“තා රත්තරත්තම්බරපිතවාසසා, විසාලනෙත්තා අහිරත්තලොචනා;
කුලෙ සුජාතා සුතනු සුවිම්භිතා, රථෙ ධීතා පඤ්ඡලිකා උපට්ඨිතා.

1027.

“තා කම්බුකෙයුරධරා සුවාසසා, සුමජ්ඣිමා උරුථනුපපන්තා;
වට්ඨගුලියො සුමුඛා සුදස්සනා, රථෙ ධීතා පඤ්ඡලිකා උපට්ඨිතා.

1028.

“අඤ්ඤා සුවෙණි සුසු මිස්සකෙසියො, සමං විහත්තාහි පහස්සරාහි ව;
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා, රථෙ ධීතා පඤ්ඡලිකා උපට්ඨිතා.

1029.

“ආචෙළිනියො පදුමුප්පලච්ඡදා, අලඬ්ඨකතා චන්දනසාරවාසිතා;
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා, රථෙ ධීතා පඤ්ඡලිකා උපට්ඨිතා.

1030.

“තා මාලිනියො පදුමුප්පලච්ඡදා, අලඬ්ඨකතා චන්දනසාරවාසිතා;
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා, රථෙ ධීතා පඤ්ඡලිකා උපට්ඨිතා.

1031.

“කණ්ඨෙසු තෙ යානි පිළන්ධනානි, හත්ථෙසු පාදෙසු තථෙව සීසෙ;
ඔභාසයන්ති දස සබ්බසො දිසා, අබ්භද්දයං සාරදිකොව භාණුමා.

1032.

“වාතස්ස වෙගෙන ව සම්පකම්පිතා, භූජෙසු මාලා අපිළන්ධනානි ව;
මුඤ්චන්ති සොසං රුචිරං සුචිං සුභං, සබ්බෙහි විඤ්ඤාහි සුතබ්බරූපං.

1033.

“උය්‍යානභූම්‍යා ව දුච්ඡිද්ධතො ධීතා, රථා ව නාගා තූරියානි ව සරො;
තථෙව දෙවින්ද පමොදයන්ති, වීණා යථා පොක්ඛරපත්තබ්‍රහ්මි.

1034.

“ඉමාසු වීණාසු බහුසු වග්ගෙසු, මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං පීතිං;
පචජ්ජමානාසු අතීව අචජරා, හමන්ති කඤ්ඤා පදුමෙසු සික්ඛිතා.

1035.

“යදා ව ගීතානි ව වාදිතානි ව, නච්චානි විමානි සමෙන්ති එකතො;
අථෙත්ථ නච්චන්ති අථෙත්ථ අචජරා, ඔභාසයන්ති උභතො වරින්ථීයො.

1036.

“සො මොදසි තූරියගණජපබ්බාධතො, මහීයමානො වජිරාචුඛාරිව;
ඉමාසු වීණාසු බහුසු වග්ගෙසු, මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං පීතිං.

1037.

“කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතො පුරිමාය ජාතියා;
උපොසථං කං වා තුවං උපාවසි, කං ධම්මවරියං වතමාහිරොවයි.

1038.

“නයිදමජ්ජස්ස කතස්ස කම්මුනො, පුබ්බෙ සුචිණ්ණස්ස උපොසථස්ස වා;
ඉද්ධානුභාවො විපුලො අයං තව, යං දෙවසඬ්ඨං අහිරොවසෙ භුසං.

1039.

“දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අථො සීලස්ස වා පන;
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

1015. තත්ථ සහස්සයුත්තන්ති සහස්සෙන යුත්තං, සහස්සං වා යුත්තං යොජිතං
එතස්මින්ති සහස්සයුත්තං. කස්ස පනෙතං සහස්සන්ති? “භයවාහන” න්ති
අනන්තරං වුවිචමානත්තා භයානන්ති අයමත්ථො විඤ්ඤායතෙව. භයා වාහනං
එතස්සාති භයවාහනං. කෙච් පන “සහස්සයුත්තභයවාහන” න්ති අනුනාසිකලොපං
එකමෙව සමාසපදං කත්වා වණ්ණෙන්නි, එතස්මිං පක්ඛෙ භයවාහනං විය
වාහනන්ති අත්ථො යුජ්ජති. භයවාහනසහස්සයුත්තං යුත්තභයවාහනසහස්සන්ති හි

අත්ලො. අපරෙ පන “සහස්සයුත්තන්ති සහස්සදිබ්බාපඤ්ඤයුත්ත” න්ති වදන්ති. සන්දනන්ති රථං. නෙකචිත්තන්ති අනෙකචිත්තං නානාවිධචිත්තවත්තං. උය්‍යානභූමිං අභිතොති උය්‍යානභූමියා සමීපෙ. “අභිතො” ති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා සාමිඅත්ථෙ එතං උපයොගවචනං. කෙචි පන “උය්‍යානභූමියා” තිපි පඨන්ති, තෙ සද්දනායමිපි අනුපධාරොන්තා පඨන්ති. අනුක්කමන්ති ගච්ඡන්තො පුරින්දදො භූතපතීව වාසවො විරොචසීති සම්බන්ධො.

1016. සොවණ්ණමයාති සුවණ්ණමයා. තෙති තව. රථකුබ්බරා උභොති රථස්ස උභොසු පස්සෙසු වෙදිකා. යො හි රථස්ස සොහනත්ථඤ්ඤෙව උපරි ධිතානං ගුත්තත්ථඤ්ඤ උභොසු පස්සෙසු වෙදිකාකාරෙන පරික්ඛෙපො කරියති, තස්ස පුරිමහාගෙ උභොසු පස්සෙසු යාව රථිසා, තාව හත්ථෙහි ගහණයොග්ගො රථස්ස අවයවවිසෙසො, ඉධ සො එව කුබ්බරොති අධිප්පෙතො. තෙනෙවාහ “උභො” ති. අඤ්ඤත්ථ පන රථිසා කුබ්බරොති වුවචති. එලෙහීති රජුපත්ථමහස්ස දක්ඛිණවාමහෙදෙහි ද්විති එලෙහි, පරියන්තාවෙන්ථ එලාති චුත්තා. අංසෙහීති කුබ්බරඑලෙ පතිට්ඨිතෙහි හෙට්ඨිමඅංසෙහි. අතීව සඬගතාති අතිවිස සුට්ඨ සඬගතා සුඵස්සිතා නිබ්බිවරා. ඉදඤ්ච සිප්පිවිරවිතෙ කිත්තිමරථෙ ලබ්භමානවිසෙසං තත්ථ ආරොපෙත්වා චුත්තං. සො පන අපාරිසත්තාය අකිත්තිමො සයංජාතො කෙනවි අසට්ඨොයෙව. සුජාතගුම්බාති සුසණ්ඨිතථමිහකසමුදායා. යෙ හි වෙදිකාය නිරන්තරං ධිතා සුසණ්ඨිතසට්ඨකාදිඅවයවවිසෙසවන්තො ඵමිහකසමුදායා, තෙසං වසෙනෙවං චුත්තං “සුජාතගුම්බා” ති. නරවිරනිට්ඨිතාති සිප්පාවරියෙහි නිට්ඨාපිතසදිසා. සිප්පාවරියා හි අත්තතො සරිරබෙදං අවින්තෙත්වා වීරියබලෙන සිප්පස්ස සුට්ඨ විචාරණතො නරෙසු වීරියවන්තොති ඉධ “නරවිරා” ති චුත්තා. නරවිරාති වා දෙවපුත්තස්ස ආලපනං. නිට්ඨිතාති පරියොසිතා පරිපුණ්ණසොහාතිසයා. “නරවිරනිමිමතා” ති වා පායො, නරෙසු ධිතිසම්පන්නෙහි නිමිමතසදිසාති අත්ලො. එවංවිධකුබ්බරතාය අයං තව රථො විරොචති. කිං විය? පන්තරසෙව චන්දො, සුක්කපක්ඛෙ පන්තරසියං පරිපුණ්ණකාලෙ චන්දිමා විය.

1017. සුවණ්ණජාලාවතතොති සුවණ්ණජාලකෙහි අවතතො ඡාදිතො. “සුවණ්ණජාලාවතතො” තිපි පායො, ගච්ඡිතොති අත්ලො. බහුහීති අනෙකෙහි. නානාරතනෙහීති පදුමරාගචුස්සරාගාදිනානාවිධරතනෙහි. සුනන්දිසොසොති සුට්ඨ නන්දිතබ්බසොසො, සවනියමධුරනින්තාදොති අත්ලො. සුනන්දිසොසොති වා සුට්ඨ කතනන්දිසොසො, නච්චනාදිනං දස්සනාදිසු පවත්තිතසාධුකාරසද්දාදිවසෙන කතපමොදනින්තාදොති අත්ලො, “කාලෙන කාලං ආසීවාදනවසෙන සුට්ඨ පයුත්තනන්දිසොසො” ති ව වදන්ති. සුහස්සරොති සුට්ඨ අතිවිස ඔහාසනසහාවො, තත්ථ වා පවත්තමානානං දෙවතානං සොහනෙන ගීතවාදිතස්සරෙන සුහස්සරො. වාමරහත්ථබාහුහීති වාමරහත්ථයුත්තබාහුහි ඉතො විතො ව බීජයමාන වාමරකලාපෙහි දෙවතානං භූෂෙහි, තථාභූතාහි දෙවතාහි වා විරොචති.

1018. නාභ්‍යාති රථවක්කානං නාහියො. මනසාහිනිමිමතාති “ඉමෙ ඊදිසා භොන්තු” ති චිත්තෙන නිමිමතසදිසා. රථස්ස පාදන්තරමජ්ඣභූසිතාති රථස්ස

පාදානං රථචක්කානං අන්තෙන නෙමිනා නානාරතනසමුප්පලෙන අරානං
වෙමජ්ඣෙකං ව මණ්ඩිතා. සතරාජීවිත්තිකාති අනෙකචණ්ණාහි අනෙකසතාහි රාජීහි
ලෙබ්බාහි විත්තිකා විචිත්තභාවං ගතා. සතෙරතා විජ්ජුරිවාති
සතෙරතසඬ්ඛාතවිජ්ජුලතා විය පභාසරෙ විජ්ජොතන්ති.

1019. අනෙකචිත්තාවතතොති අනෙකෙහි මාලාකම්මාදිවිත්තෙහි අවතතො
සමොකිණ්ණො. “අනෙකචිත්තාවතතො” තිපි පඨන්ති, සොයෙව අත්ථො,
ගාථාසුඛත්ථං පන දීඝකරණං. පුටු ව නෙමි වාති පුටුලනෙමි ව, එකො ව-කාරො
නිපාතමත්තං. සහස්සරංසිකොති අනෙකසහස්සරංසිකො. “සහස්සරංසියො” තිපි
පාළි. අපරෙ පන “නතා රංසියො” ති ව පඨන්ති, තත්ථ නතාති අජියධනුදණ්ඩකො
විය ඔණතා නෙමිප්පදෙසා. සහස්සරංසියොති සූරියමණ්ඩලං විය
විජ්ජුරන්තකිරණජාලා. තෙසන්ති ඔලම්බමානකිඬ්ඛිණිකජාලානං නෙමිප්පදෙසානං.

1020. සිරස්මිත්ති සීසෙ, රථස්ස සීසෙති අත්ථො. සිරො වා අස්මිං රථෙ.
විත්තන්ති විචිත්තං. මණිවන්දකප්පිතන්ති මණිමයමණ්ඩලානුවිද්ධං
වන්දමණ්ඩලසදිසෙන මණිනා අනුවිද්ධං. රුචිරං පහස්සරන්ති ඉමිනා තස්ස
වන්දමණ්ඩලසදිසතංයෙව විභාවෙති, සදා විසුද්ධන්ති ඉමිනා පනස්ස
වන්දමණ්ඩලතොපි විසෙසං දස්සෙති. සුවණ්ණරාජීහිති අන්තරන්තරා වට්ටාකාරෙන
සණ්ඨිතාහි සුවණ්ණලෙබ්බාහි. සඬ්ගතන්ති සහිතං. වෙළුරියරාජීවාති අන්තරන්තරා
සුවණ්ණරාජීහි ඛචිතමණිමණ්ඩලත්තා වෙළුරියරාජීහි විය සොහති.
“වෙළුරියරාජීහි” ති ව පඨන්ති.

1021. වාළිති වාළවන්තො සම්පන්නවාළධිනො, අස්සෙ සන්ධාය වදති.
“වාජී” ති වා පායො. මණිවන්දකප්පිතාති වාමරොලම්බනට්ඨානෙසු
මණිමයවන්දකානුවිද්ධා. ආරොහකම්බුති උච්චා වෙව තදනුරූපපරිණාහා ව,
ආරොහපරිණාහසම්පන්නාති අත්ථො. සුඡවාති සුන්දරජවා ජවවන්තො මහාජවා,
සොහනගතිකාති අත්ථො. බ්‍රහ්මපමාති බ්‍රහ්ම විය පමිතිතබ්බා, අත්තනො පමාණතො
අධිකා විය පඤ්ඤායන්තාති අත්ථො. බ්‍රහ්මාති වුඬ්ඪා පවඬ්ඪසබ්බධ්වපවච්ඪගා.
මහන්තාති මහානුභාවා මහිද්ධිකා. බලිනොති සරිරබලෙන ව උස්සාහබලෙන ව
බලවන්තො. මහාජවාති සීසවෙගා. මනො තවඤ්ඤායාති තව විත්තං ඤත්වා.
තථෙවාති විත්තානුරූපමෙව. සිංසරෙති සංසප්පරෙ, පවත්තරෙති අත්ථො.

1022. ඉමෙති යථාචුත්තඅස්සෙ සන්ධායාහ. සබ්බෙති සහස්සමත්තාපි. සහිතාති
සමානජවතාය සමානගමනතාය ව ගතියං සහිතා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අනුනාධිකගමනාති
අත්ථො. චතුහි පාදෙහි කමන්ති ගච්ඡන්තිති චතුක්කමා. සමං වහන්තීති “සහිතා” ති
පදෙන චුත්තමෙවත්ථං පාකට්ඨරං කරොති. මුදුකාති මුදුසභාවා, හද්‍රා ආජානීයාති
අත්ථො. තෙනාහ “අනුද්ධතා” ති, උද්ධතරහිතා බොහං අකරොන්තාති අත්ථො.
ආමොදමානාති පමොදමානා, අඛළුඬ්ඪකතාය අඤ්ඤමඤ්ඤං රථිකාදීනඤ්ච තුට්ඨිං
පවෙදයන්තාති අත්ථො.

1023. බුනන්තීති වාමරහාරං කෙසරහාරං වාලධිඤ්ච විධුනන්ති. වග්ගන්තීති කදාපි පදෙ පදං නික්ඛිපන්තා වග්ගනෙන ගමනෙන ගච්ඡන්ති. පතන්තීති කදාපි පවත්තන්ති, ලභිසන්තීති අත්ථො. “ජලවන්ති”ති ව කෙච් පයන්ති, සොයෙවත්ථො. අබ්භුද්ධුනන්තාති කම්මසිජ්ජිනා සුකතෙ සුට්ඨු නිම්මිතෙ බුද්දකසණ්ටාදිඅස්සාලභිකාරෙ අභිඋද්ධුනන්තා අධිකං උද්ධුනන්තා. තෙසන්ති තෙසං පිළන්ධනානං.

1024. රථස්ස සොසොති යථාචුත්තො රථනිග්ගොසො. අපිළන්ධනාන වාති අකාරො නිපාතමත්තං. පිළන්ධනානං ආහරණානං. අපිළන්ධනන්ති ව ආහරණපරියායොති වා වදන්ති, රථස්සානං ආහරණානඤ්චසොසොති අත්ථො. බුරස්සනාදොති තුරඬගානං බුරනිපාතසද්දො. කිඤ්චාපි අස්සා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති, මධුරස්ස පන බුරනිපාතසද්දස්ස උපලද්ධිහෙතුභූතෙන කම්මුතා තෙසං බුරනික්ඛෙපෙ බුරනික්ඛෙපෙ පටිසාතො ලබ්භතීති වදන්ති. අභිභිංසනාය වාති අස්සානං අධිකභිංසනෙන ව, අන්තරන්තරා අස්සෙහි පවත්තිතහෙසනෙන වාති අත්ථො. “අභිභෙසනාය වා”ති කෙච් පයන්ති. සම්මතස්සාති සමුදිතස්ස දිබ්බජනස්ස සොසො ව සුවග්ගු සුමධුරං සුයාති. කිං වියාති ආහ “ගන්ධබ්බතුරියාති විචිත්‍රසංවනෙ”ති, විත්‍රලතාවනෙ ගන්ධබ්බදෙවපුත්තානං පඤ්චඩ්ඞිකතුරියාති විය. තුරියසන්තිස්සිතො හි සද්දො “තුරියාති”ති චුත්තො නිස්සයවොහාරෙන. “ගන්ධබ්බතුරියාන ව විචිත්‍රසංවනෙ”ති ව පාඨො, “තුරියානඤ්ච”ඉති අනුනාසිකං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. අපරෙ “ගන්ධබ්බතුරියාති විචිත්‍රපවනෙ”ති පයන්ති.

1025. රථෙ ධීතාතාති රථෙ ධීතා ඵතා. මිගමන්දලොචනාති මිගච්ඡාපිකානං විය මුදුසිනිද්ධදිට්ඨිනිපාතා. ආලාරපමිහාති බහලසඬගතපබ්බමා, ගොපබ්බමාති අත්ථො. හසිතාති පහසිතා, පහංසිතමුඛාති අත්ථො. පියංවදාති පියවාදිනියො. වෙළරියජාලාවතතාති වෙළරියමණ්ණියෙන ජාලෙන ඡාදිතසරිරා. තනුවිජ්ජාති සුබ්බමච්ඡවියො. සදෙව්වාති සදා ඵව සබ්බකාලමෙව. ගන්ධබ්බසුරග්ගපුජිතාති ගන්ධබ්බදෙවතාහි වෙච අපරාහි ව අග්ගදෙවතාහි ලද්ධපුජා.

1026. තා රත්තරත්තමිබරපිතවාසසාති රජනියරූපා ව රත්තපිතවත්ථා ව. අභිරත්තලොචනාති විසෙසතො රත්තරාජීති උපසොභිතනයනා. කුලෙ සුජාතාති සින්ධවකුලෙ සුජාතා විසිට්ඨදෙවනිකායෙ සම්භවා. සුතනුති සුන්දරසරිරා. සුවිම්භිතාති සුද්ධසිතකරණා.

1027. තා කම්බුකෙයුරධරාති සුවණ්ණමයකෙයුරධරා. සුමජ්ඣිමාති විලග්ගමජ්ඣා. ඌරුථනුපපන්තාති සම්පන්නඌරුථනා, කදලික්ඛන්ධසදිසඌරු වෙච සමුග්ගසදිසථනා ව. වට්ඨගුලියොති අනුපුබ්බතො වට්ඨගුලියො. සුමුඛාති සුන්දරමුඛා, පමුදිතමුඛා වා. සුදස්සනාති දස්සනියා.

1028. අඤ්ඤාති ඵකච්චා. සුවෙණිති සුන්දරකෙසවෙණියො. සුසුති දහරා. මිස්සකෙසියොති රත්තමාලාදිහි මිස්සිතකෙසවට්ටියො. කථං? සමං විහත්තාහි

පහස්සරාහි වානි, සමං අඤ්ඤමඤ්ඤසදිසං නානාවිහත්තිවසෙන විහත්තාහි
සුවණ්ණවීරාදිචිතාහි ඉන්ද්‍රීලමණිආදයො විය පහස්සරාහි කෙසවට්ඨි
මිස්සිතකෙසියොති යොජනා. අනුබ්බතාති අනුකූලකිරියා. තාති අව්ඡරායො.

1029. වන්දනසාරවොසිතාති සාරභූතෙන දිබ්බවන්දනෙන උල්ලිත්තා විච්ඡරිතා.

1031. කණ්ඨෙසුතිආදිනා ගිවුපගහත්ථුපගපාදුපගසිසුපගාදිආහරණාති දස්සෙති.
ඔභාසයන්තීති කණ්ඨෙසු යාති පිළන්ධනාති, තෙහි ඔභාසයන්තීති යොජනා. එවං
සෙසෙසුපි. අබ්භුද්දයන්ති අහිඋග්ගච්ඡන්තො, ‘‘අබ්භුද්දස’’න්තිපි පායො,
සොයෙවත්ථො. සාරදිකොති සරදකාලිකො. භාණුමාති සූරියො. සො හි
අබ්භාදිදොසවරහෙන දසපි දිසා සුට්ඨු ඔභාසෙති.

1032. වාතස්ස වෙගෙන වාති මනුඤ්ඤගන්ධුපහාරං සද්දුපහාරඤ්ච
කරොන්තෙන උපහරන්තෙන විය වායන්තෙන වාතස්ස වෙගෙන
රථතුරඬගවෙගෙන ව. මුඤ්චන්තීති විස්සජ්ජෙත්ති. රුචිරන්ති පඤ්චඬගිකතුරියාති
විය උපරුපරි රුචියකං. සුවිත්ති සුද්ධං අසංසට්ඨං. සුභන්ති මනුඤ්ඤං. සබ්බෙහි
විඤ්ඤාහි සුතබ්බරුපන්ති සබ්බෙහිපි විඤ්ඤාජාතිකෙහි ගන්ධබ්බසමයඤ්ඤාහි
සොතබ්බං සවතීයං උත්තමසභාවං සොසං මුඤ්චන්තීති යොජනා.

1033. උය්‍යානභූමියාති උය්‍යානභූමියං. දුච්ඡිදානොති ද්විති අද්ධපස්සෙහි.
‘‘දුහතො ව යීතා’’තිපි පදන්ති, සොයෙවත්ථො. රථාති රථෙ. නාගාති නාගෙ.
උපයොගත්ථෙ හි එතං පච්චත්තවචනං. සරොති රථනාගතුරියාති පට්චිච
නිබ්බත්තො සරො. දෙවින්දාති දෙවපුත්තං ආලපති. විණා යථා
පොක්ඛරපත්තබ්‍රහ්මිති යථා විණා සම්මදෙව යොජිතෙහි දොණිපත්තබ්‍රහ්මදණ්ඩෙහි
තංතංමුච්ඡනානුරූපං අවට්ඨිතෙහි වාදියමානා සුණන්තං ජනං පමොදෙති, එවං තං
රථාදයො අත්තනො සරෙන පමොදයන්ති. සුසික්ඛිතභාවෙන පොක්ඛරභාවං
සුන්දරභාවං පත්තෙහි විණාවාදකස්ස හත්ථෙහි පවාදිතා විණා යථා මහාජනං
පමොදෙති, එවං තං රථාදයො අත්තනො සරෙන පමොදයන්ති.

1034. ඉමාසු විණාසුති ගාථාය අයං සඬබ්බෙපත්ථො – ඉමාසු
උජුකොට්ඨඬකබ්‍රහ්මනන්දිනීතිසරආදිහෙදාසු බහුසු විණාසු සිනිද්ධමධුරස්සරතාය
වග්ගුසු තතො එව මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං හදයඬගමං හදයහාරිනිං පිතිං.
පිතිනිමිත්තං පවජ්ජමානාසු පවාදියමානාසු අව්ඡරා දෙවකඤ්ඤා
පිතිවෙගුක්ඛිත්තතාය අත්තනො සුසික්ඛිතතාය ව දිබ්බපදුමෙසු හමන්ති නච්චං.
දස්සෙන්නියො සඤ්චරන්ති.

1035. ඉමානීති ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං ‘‘ඉමානි ගීතානි, ඉමානි වාදිතානි,
ඉමානි නච්චානි වා’’ති. සමෙන්නි එකතොති එකජ්ඣං සමරසානි භොන්ති. අථ වා
සමෙන්නි එකතොති එකතො එකජ්ඣං සමානි සමරසානි කරොන්ති, තන්තිස්සරං
ගීතස්සරෙන, ගීතස්සරඤ්ච තන්තිස්සරෙන සංසන්දන්තියො නච්චනෙන යථාධිගතෙ

හස්සාදිරසෙ අපරිභාපෙන්නියො සමෙන්ති සමානෙන්තිති අත්ථො. අත්ථෙත්ථ නච්චන්ති අථෙත්ථ අච්ඡරා ඔභාසයන්තිති එවං ගීතාදීනි සමරසෙ කරොන්නියො අථ අඤ්ඤා එකච්චා අච්ඡරා එත්ථ එතස්මිං තව රථෙ නච්චන්ති, අථ අඤ්ඤා වරිත්ථියො උත්තමිත්ථියො නච්චං පස්සන්තියො අත්තනො සරිරොභාසෙන වෙච්ච වත්ථාහරණඔභාසෙන ච එත්ථ එතස්මිං පදෙසෙ උභතො ද්විසු පස්සෙසු දසපි දිසා කෙවලං ඔභාසයන්ති විජ්ජොතයන්තිති අත්ථො.

1036. සොති සො ත්වං එවංභූතො. තූරියගණප්පබොධනොති දිබ්බතූරියසමුහෙන කතපිතිපබොධනො. මහීයමානොති පූජීයමානො. වජිරාවුධොරිවාති ඉන්දො විය.

1037. උපොසථං කං වා තුවං උපාවසීති අඤ්ඤෙහිපි උපොසථො උපවසීයති, ත්වං කං වා කිදිසං නාම උපොසථං උපවසීති පුච්ඡති. ධම්මවරියන්ති දානාදිපුඤ්ඤපටිපත්තිං. චතන්ති චතසමාදානං. අභිරොචයිති අභිරොචෙසි, රුච්චිත්ථා පුරෙසිති අත්ථො. “අභිරාධයි”තිපි පාඨො, සාධෙසි නිප්ථාදෙසිති අත්ථො.

1038. ඉදන්ති නිපාතමත්තං, ඉදං වා එලන්ති අධිජ්ජායො. අභිරොචසෙති අභිභවිත්ථා විජ්ජොතසි.

එවං මහාථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො තමත්ථං ආචික්ඛි. තෙන වුත්තං –

1040.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො; පඤ්භං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති.

1041.

“ජිනිත්ථියං බුද්ධමනොමනික්කමං, නරුත්තමං කස්සපමග්ගපුග්ගලං; අවාපුරන්තං අමතස්ස ද්වාරං, දෙවාතිදෙවං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං.

1042.

“තමද්දසං කුඤ්ජරමොසතිණ්ණං, සුවණ්ණසිඬ්ඨිනදබ්බිමසාදිසං; දිස්වාන තං ඛිජ්ජමහුං සුචිමනො, තමෙව දිස්වාන සුභාසිතද්ධජං.

1043.

“තමත්තපානං අථවාපි වීචරං, සුචිං පණ්ණිකං රසසා උපෙතං; පුප්ථාහිකිණ්ණමහි සකෙ නිවෙසනෙ, පතිට්ඨපෙසිං ස අසඬ්ගමානසො.

1044.

“තමත්තපානෙන ච වීචරෙන ච, ඛජ්ජෙන භොජ්ජෙන ච සායනෙන ච; සන්තප්පයිත්ථා ද්විපදානමුත්තමං, සො සග්ගසො දෙවපුරෙ රමාමහං.

1045.

“එතෙනුපායෙන ඉමං නිරග්ගලං, යඤ්ඤං යජිත්වා තිවිධං විසුද්ධං;
පභායහං මානුසකං සමුස්සයං, ඉන්ද්‍රපමො දෙවපුරෙ රමාමහං.

1046.

“ආයුඤ්ඤං චණ්ණඤ්ඤං සුඛං බලඤ්ඤං, පණ්ණරූපං අතිකඨ්ඨතා මුනි;
අන්තඤ්ඤං පානඤ්ඤං බහුං සුසඨ්ඨතං, පතිට්ඨපෙතබ්බමසඨ්ඨගමානසෙ.

1047.

“නයිමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං චා පන, බුද්ධෙන සෙට්ඨො ච සමො ච
විජ්ජති;
ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතො, පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලජ්ඣලෙසින”න්ති.

1041. තත්ථ ජිතින්ද්‍රියන්ති මනව්ජට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං බොධිමූලෙයෙව

අග්ගමග්ගෙන ජිතත්තා නිබ්බිසෙවනභාවස්ස කතත්තා ජිතින්ද්‍රියං.
අභිඤ්ඤෙය්‍යාදීනං අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිභාවතො අනවසෙසතො අභිසම්බුද්ධත්තා බුද්ධං.
පුරිපුණ්ණවීරියතාය අනොමනික්කමං චතුරඨ්ඨගසමන්තාගතස්ස වීරියස්ස
චතුර්ඨ්ඨගසමප්පධානස්ස ච පාරිපුරියාති අත්ථො. නරුත්තමන්ති නරානං උත්තමං
ද්විපද්‍රත්තමං. කස්සපන්ති භගවත්තං ගොත්තෙන වදති. අවාපුරන්තං අමතස්ස
ද්වාරන්ති කොණාගමනස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පභුති පිහිනං.
නිබ්බානමහානගරස්ස ද්වාරං අරියමග්ගං විවරන්තං. දෙවාතිදෙවන්ති සබ්බෙසම්පි
දෙවානං අතිදෙවං. සතපුඤ්ඤලක්ඛණන්ති අනෙකසතපුඤ්ඤවසෙන
නිබ්බත්තමහාපුරිසලක්ඛණං.

1042. කුඤ්ජරන්ති කිලෙසපට්ඨත්තුනිම්මද්දනෙන කුඤ්ජරසදිසං,

මහානාගන්ති අත්ථො. චතුන්තං ඔසානං සංසාරමහොසස්ස තරිතත්තා ඔසතිණ්ණං.
සුවණ්ණසිඨ්ඨිනදබ්බිසාදිසන්ති සිඨ්ඨිසුවණ්ණපම්බුනදසුවණ්ණරූපසදිසං,
කඤ්ඤනසන්තිහත්තවන්ති අත්ථො. දිස්වාන තං බ්ජ්ජමහුං සුවිමනොති තං
කස්සපසම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා බ්ජ්ජං තාවදෙව ‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා’ති
පසාදවසෙන කිලෙසමලාපගමනෙන සුවිමනො විසුද්ධමනො අහොසිං, තඤ්ඤං බො
තමෙව දිස්වාන තං දිස්වා එව. සුභාසිතද්ධජන්ති ධම්මද්ධජං.

1043. තමන්තපානන්ති තම්භි භගවති අන්තඤ්ඤං පානඤ්ඤං. අථවාපි විවරන්ති

අථ විවරම්පි. රසසා උපෙතන්ති රසෙන උපෙතං සාදුරසං, උළාරන්ති අත්ථො.
පුජ්ජාභිකිණ්ණමහීති ගන්ථිතෙහි ච අගන්ථිකෙහි ච පුජ්ජෙහි ඔලම්බනවසෙන
සන්ථරණවසෙන ච අභිකිණ්ණෙ. පතිට්ඨපෙසින්ති පටිපාදෙසිං අදාසිං.
අසඨ්ඨගමානසොති කත්ථවි අලග්ගවිත්තො සො අහන්ති යොජනා.

1044. සග්ගසොති අපරාපරූපපත්තිවසෙන සග්ගෙ සග්ගෙ, තත්ථාපි ච

දෙවපුරෙ සුදස්සනමහානගරෙ. රමාමීති කීළාමි මොදාමි.

1045. එතෙකුපායෙනාති ගොපාලබ්‍රාහ්මණකාලෙ සසාවකසඩ්ඝස්ස කස්සපහගවතො යථා අසදිසදානං අදාසිං, එතෙන උපායෙන. ඉමං නිරග්ගළං යඤ්ඤං යජිත්වා තිවිධං විසුද්ධන්ති අනාවටද්වාරතාය මුත්තවාගතාය ච නිරග්ගළං, තීසුපි කාලෙසු තීහි ද්වාරෙහි කරණකාරාපනානුස්සරණවිධිහි සම්පන්නතාය තිවිධං, තත්ථ සංකිලෙසාභාවෙන විසුද්ධං අපරිමිතධනපරිච්චාගභාවෙන මහාවාගතාය යඤ්ඤං යජිත්වා, මහාදානං දත්වාති අත්ථො. තං පන දානං චිරකතමිපි ඛේත්තවත්ථුචිත්තානං උළාරතාය අන්තරන්තරා අනුස්සරණෙන අත්තනො පාකටං ආසන්නං පච්චක්ඛං විය උපට්ඨිතං ගහෙත්වා ආහ “ඉම”න්ති.

1046. එවං දෙවපුත්තො අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙත්වා ඉදානි තාදිසාය සම්පත්තියා පරෙපි පතිට්ඨාපෙතුකාමතං තථාගතෙ ච උත්තමං අත්තනො පසාදබ්‍රහ්මානං පවෙදෙන්නො “ආයුඤ්ච චණ්ණඤ්චා”තිආදිනා ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ අභිකඩ්ඛතාති ඉච්ඡන්තෙන. මුතීති ථෙරං ආලපති.

1047. නයිමස්මිං ලොකෙති දෙවපුත්තො අත්තනො පච්චක්ඛන්තං ලොකං වදති. පරස්මිත්ති තනො අඤ්ඤස්මිං. එතෙන සබ්බෙපි සදෙවකෙ ලොකෙ දස්සෙති. සමො ච විජ්ජතිති සෙට්ඨො තාව තිට්ඨතු, සමො එව න විජ්ජතිති අත්ථො. ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතොති ඉමස්මිං ලොකෙ යත්තකා ආහුනෙය්‍යා නාම, තෙසු සබ්බෙසු පරමාහුතිං පරමං ආහුනෙය්‍යභාවං ගතො. “දක්ඛිණෙය්‍යානං පරමග්ගතං ගතො”ති වා පායො, තත්ථ පරමග්ගතන්ති පරමං අග්ගභාවං, අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවන්ති අත්ථො. කෙසන්ති ආහ “පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලජ්චලෙසින”න්ති, පුඤ්ඤෙන අත්ථිකානං විපුලං මහන්තං පුඤ්ඤඵලං ඉච්ඡන්තානං, තථාගතො එව ලොකස්ස පුඤ්ඤක්ඛේත්තන්ති දස්සෙති. කෙචි පන “ආහුනෙය්‍යානං පරමග්ගතං ගතො”ති පදන්ති, සොයෙවත්ථො.

එවං කථෙත්තමෙව තං ථෙරො කල්ලචිත්තං මුද්දචිත්තං විනිවරණචිත්තං උදග්ගචිත්තං පසන්නචිත්තඤ්ච ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සො සච්චපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අථ ථෙරො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං අත්තනා ච දෙවපුත්තෙන ච කථිතනියාමෙනෙව ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරියාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

මහාරථවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දකට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං.

බුද්දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස පඤ්චමස්ස මහාරථවග්ගස්ස

අත්ථචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පායාසිවග්ගො

1. පයමඅගාරියවිමානවණ්ණනා

යථා වනං චිත්තලතං පභාසතීති අගාරියවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ එකං කුලං උභතොපසන්නං හොති සීලාචාරසම්පන්නං ඔපානභූතං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං. තෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා රතනත්තයං උද්දිස්ස යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිංසු, තෙසං ද්වාදසයොජනිකං කනකවිමානං නිබ්බත්ති. තෙ තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවත්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානොතිආදි හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

1048.

“යථා වනං චිත්තලතං පභාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං; තථුපමං තුය්හමීදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අත්තලික්ඛෙ.

1049.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං; කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. —

ථෙරො පුච්ඡී.

1050.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො; පඤ්භං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

1051.

“අභඤ්ච භරියා ව මනුස්සලොකෙ, ඔපානභූතා සරමාවසිම්භ; අත්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්භ.

1052.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. —

අත්තනො සම්පත්තිං ඛ්‍යාකාසි. ගාථාසූපි අපුබ්බං නත්ථී.

පයමඅගාරියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅගාරියවිමානවණ්ණනා

යථා වනං චිත්තලතන්ති දුතියඅගාරියවිමානං. එත්ථාපි අට්ඨුප්පත්ති අනන්තරසදිසාව.

1054.

“යථා වනං චිත්තලතං පභාසති, උයානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තපුපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1055.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො,
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො,
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. — පුව්ඡි;

1056.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

1057.

“අභඤ්ච හරියා ව මනුස්සලොකෙ, ඔපානභූතා සරමාවසිම්භ;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්භ.

1058.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. —

අත්තනො සම්පත්තිං ඛ්‍යාකාසි. ගාථාසූපි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියඅගාරියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඵලදායකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණ්ඩුණන්ති ඵලදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස අකාලෙ අම්බඵලානි පරිභුඤ්ජිතුං ඉච්ඡා උප්පජ්ජී. සො ආරාමපාලං ආහ — “මය්හං බො, භණෙ, අම්බඵලෙසු ඉච්ඡා උප්පන්නා, තස්මා අම්බානි මෙ ආනෙත්වා දෙහී” ති. “දෙව, නත්ථි අම්බෙසු අම්බඵලං, අපිවාහං තථා කරොමි, සවෙ දෙවො කිඤ්චි කාලං ආගමෙති, යථා අම්බා න විරස්සෙව ඵලං ගණ්හන්ති” ති. “සාධු, භණෙ, තථා කරොහී” ති. ආරාමපාලො ආරාමං ගන්ත්වා අම්බරුක්ඛමුලෙසු පංසුං අපනෙත්වා තාදිසං පංසුං ආකිරි, තාදිසඤ්ච උදකං ආසිඤ්චි, යථා න විරස්සෙව අම්බරුක්ඛා සච්ඡින්නපත්තා අහෙසුං. අථ නං පංසුං අපනෙත්වා ඵාරුසකකසට්ඨිස්සකං පාකතිකං පංසුං ආකිරිත්වා සාධුකං උදකං අදාසි. තදා අම්බරුක්ඛා න විරෙනෙව කොරකිතා පල්ලවිතා කුට්මලකජාතා හුත්වා පුජ්ථිංසු, අථ සලාටුකජාතා හුත්වා ඵලානි ගණ්හිංසු. තත්ථෙකස්මිං අම්බරුක්ඛෙ පට්ඨමතරං චත්තාරි ඵලානි මනොසිලාචුණ්ණපිඤ්ජරවණ්ණානි සම්පන්නගන්ධරසානි පරිණතානි අහෙසුං.

සො තානි ගහෙත්වා “රඤ්ඤො දස්සාමි” ති ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං පිණ්ඩාය වරමානං දිස්වා චිත්තෙසි “ඉමානි

අම්බානි අග්ගඵලභූතානි ඉමස්ස අයාස්ස දස්සාමි, කාමං මං රාජා භනතු වා පබ්බාපෙතු වා, රඤ්ඤො හි දින්නෙ දිට්ඨධම්මෙ පූජාමත්තං අප්පමත්තකං ඵලං, අයාස්ස දින්නෙ පන දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි අපරිමාණං ඵලං භවිස්සති” ති. එවං පන චිත්තෙන්වා තානි ඵලානි ථෙරස්ස දත්වා රාජානං උපසඬකම්ත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොවෙසි. තං සුත්වා රාජා රාජපුරිසෙ ආණාපෙසි “විමංසථ තාව, භණ්ණ, යථායං ආහා” ති. ථෙරො පන තානි ඵලානි භගවතො උපනාමෙසි. භගවා තෙසු එකං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස, එකං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස, එකං මහාකස්සපත්ථෙරස්ස දත්වා එකං අත්තනා පරිභුඤ්ජි. පුරිසා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං.

රාජා තං සුත්වා “ධිරො වතායං පුරිසො, යො අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා පුඤ්ඤපසුතො අහොසි, අත්තනො පරිස්සමඤ්ච යානගතමෙව අකාසි” ති තුට්ඨචිත්තො තස්ස එකං ගාමවරං වත්ථාලඬිකාරාදීනි ව දත්වා “යං තයා භණ්ණ අම්බඵලදානෙන පුඤ්ඤං පසුතං, තතො මෙ පත්තිං දෙහි” ති ආහ. සො “දෙමි, දෙව, යථාසුඛං පත්තිං ගණ්හාහි” ති අවොච. ආරාමපාලො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි, තස්ස සොළසයොජනිකං කනකවිමානං නිබ්බත්ති සත්තසතකූටාගාරපටිමණ්ඩිතං. තං දිස්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුච්ඡි –

1060.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං, සමන්තතො සොළස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙචරියථම්භා රුවකත්ථතා සුභා.

1061.

“තත්ථච්ඡසි පිච්ඡි ඛාදසි ව, දිබ්බා ව විණා පවදන්ති වග්ගුං;
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා, දිබ්බා ව කඤ්ඤා තිදසවරා උළාරා;
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1062.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

1063.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1064.

“ඵලදාසි ඵලං විපුලං ලහති, දදමුජුගතෙසු පසන්නමානසො;
සො හි පමොදති සග්ගගතො තිදිවෙ, අනුභොති ව පුඤ්ඤඵලං විපුලං.

1065.

“තවෙවාහං මහාමුනි, අදාසිං චතුරො ඵලෙ.

1066.

“තස්මා හි ඵලං අලමෙව දාතුං, නිව්වං මනුස්සෙන සුඛත්ථිකෙන;
දිබ්බානි වා පත්ථයතා සුඛානි, මනුස්සසොහග්ගතම්චිජතා වා.

1067.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ....

වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියා පභාසති” ති. — සොපිස්ස බ්‍යාකාසි;

1061. තත්ථ අට්ඨට්ඨකානි ඵකෙකස්මිං කුටාගාරෙ අට්ඨට්ඨකා
චතුසට්ඨිපරිමාණා. සාධුරුපානි රූපසම්පත්තියා ච සීලාචාරසම්පත්තියා ච
සික්ඛාසම්පත්තියා ච සුන්දරසභාවා. දිබ්බා ච කඤ්ඤානි දෙවච්ජරායො. තිදසවරානි
තිදසෙසු සුඛාචාරා සුඛවිහාරිනියො. උළාරානි උළාරවිභවා.

1064. ඵලදායීනි අත්තනා අම්බඵලස්ස දින්නත්තා අත්තනං සන්ධාය වදති.
ඵලන්ති පුඤ්ඤඵලං. විපුලන්ති මහන්තං ලහති මනුස්සලොකෙ පතිට්ඨිතොති
අධිජ්ජායො. දදන්ති දදන්තො දානහෙතු. උජුගතෙසුති උජුපටිපන්නෙසු.
සග්ගතොති උජ්ජජනවසෙන සග්ගං ගතො, තත්ථාපි තිදිවෙ තාවතිංසභවනෙ
අනුභොති ච පුඤ්ඤඵලං විපුලං යථාහං, ඵවං අඤ්ඤාපීති අත්ථො.

1066. තස්මානි යස්මා චතුන්නං ඵලානං දානමත්තෙන ඊදිසි සම්පත්ති අධිගතා,
තස්මා. අලමෙව යුත්තමෙව. නිව්වන්ති සබ්බකාලං. දිබ්බානීති
දෙවලොකපරියාපන්නානි. මනුස්සසොහග්ගතන්ති මනුස්සෙසු සුභගභාවං. සෙසං
වුත්තනයමෙව.

ඵලදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පයමඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා

චන්දො යථා විගතවලාභකෙ නහෙති උපස්සයදායකවිමානං. තස්ස කා
උජ්ජත්ති? හගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො හික්ඛු
ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා වුත්ථවස්සො පචාරෙත්වා හගවන්තං චන්දිතුං රාජගහං
ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ සායං අඤ්ඤතරං ගාමං පවිසිත්වා වසනට්ඨානං
පරියෙසන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං දිස්වා පුච්ඡි – “උපාසක, ඉමස්මිං ගාමෙ අත්ථි
කිඤ්චි පබ්බජිතානං වසනයොග්ගට්ඨාන”න්ති. උපාසකො පසන්නවිත්තො ගෙහං
ගන්ත්වා හරියාය සද්ධිං මන්නෙත්වා ථෙරස්ස වසනයොග්ගං යානං පරිච්ඡින්නදිත්වා
තත්ථ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා පාදොදකං පාදපීඨං උපට්ඨපෙත්වා ථෙරං
පවෙසෙත්වා තස්මිං පාදෙ ධොවන්තෙ පදීපං උජ්ජාලෙත්වා මඤ්චෙ
පච්චත්ථරණානි පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. ස්වාතන්‍යාය ච නිමන්නෙත්වා ථෙරස්ස
දුතියදිවසෙ භොජෙත්වා පානකත්ථාය ගුළුපිණ්ඩඤ්ච දත්වා ථෙරං ගච්ඡන්තං
අනුගන්ත්වා නිවත්ති. සො අපරෙන සමයෙන සහ හරියාය කාලං කත්වා
තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බන්ති. තං ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො ද්විහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1069.

“වන්දො යථා විගතවලාභකෙ නහෙ, ඔභාසයං ගච්ඡති අන්තලික්ඛෙ;
තප්පමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1070.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

සො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1071.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං එලං”.

1072.

“අභඤ්ච හරියා ච මනුස්සලොකෙ, උපස්සයං අරහතො අදම්භ;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්තවිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්භ.

1073.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා
පභාසති” ති.

තත්ථ ගාථාසු යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව;

පඨමඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා

සුරියො යථා විගතවලාභකෙ නහෙති දුතියඋපස්සයදායකවිමානං. තස්ස කා
උප්පත්ති? හගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛු
ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා හගවත්තං දස්සනාය රාජගහං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා
සායං අඤ්ඤතරං ගාමං සම්පාපුණිංසු. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසමෙව.

1075.

“සුරියො යථා විගතවලාභකෙ නහෙ...පෙ.....
(යථා පුරිමවිමානං, තථා විත්ථාරෙතබ්බං;)

1079.

“වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි;

දුතියඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. භික්ඛාදායකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණ්ඩප්පණං විමානන්ති භික්ඛාදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
 රාජගහෙ විහරති වෙළවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු
 අද්ධානමග්ගපටිපන්නො අඤ්ඤතරං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො එකස්ස සරද්ධාරෙ
 අට්ඨාසි. තත්ථ අඤ්ඤතරො පුරිසො ධොතහත්ථපාදො “භුඤ්ජිස්සාමි”ති
 නිසින්තො භොජනං උපනෙත්වා පාතියා පක්ඛිත්තෙ තං භික්ඛුං දිස්වා පාතියා
 හත්තං තස්ස භික්ඛුනො පත්තෙ ආකිරන්තො තෙන “එකදෙසමෙව දෙහි”ති
 චුත්තොපි සබ්බමෙව ආකිරි. සො භික්ඛු අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො පුරිසො
 “ඡාතජ්ඣාත්තස්ස භික්ඛුනො මයා අභුඤ්ජිත්වා හත්තං දින්ත”න්ති අනුස්සරන්තො
 උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිලභි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු
 ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා
 මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො දෙවචාරිකං චරන්තො මහතියා දෙවිද්ධියා
 විරොචමානං දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1081.

“උච්චමිදං මණ්ඩප්පණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
 කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළරියථම්භා රුවකත්ථතා සුභා.

1082.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
 චණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි ඛ්‍යාතාසි –

1083.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1084.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දිස්වාන භික්ඛුං තසිතං කිලන්තං;
 එකාහං භික්ඛං පටිපාදයිස්සං, සමඬගි හත්තෙන තදා අකාසිං.

1085.

“තෙන මෙතාදිසො චණ්ණො...පෙ.... චණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා
 පභාසති”ති.

1084. තත්ථ එකාහං භික්ඛන්ති එකං අහං භික්ඛාමත්තං, එකං

හත්තවඩ්ඪිතකන්ති අත්ථො. පටිපාදයිස්සන්ති පටිපාදෙසිං අදාසිං. සමඬගි
 හත්තෙනාති හත්තෙන සමඬගිභූතං, ලද්ධභික්ඛන්ති අත්ථො. ඵං මහාථෙරො
 තෙන දෙවපුත්තෙන අත්තනො සුවරිතකම්මෙ පකාසිතෙ සපරිවාරස්ස තස්ස ධම්මං
 දෙසෙත්වා මනුස්සලොකමාගතො, තං පවත්තිං සම්මාසම්බුද්ධස්ස කථෙසි. සත්ථා
 තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමභාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා
 මහාජනස්ස සාත්ථිකා අභොසිති.

භික්ඛාදායකවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. යවපාලකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානන්ති යවපාලකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො දුග්ගතදාරකො යවබ්බත්තං රක්ඛති. සො එකදිවසං පාතරාසත්ථාය කුම්මාසං ලභිත්වා “බ්බත්තං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමි” ති තං කුම්මාසං ගහෙත්වා යවබ්බත්තං ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ අඤ්ඤතරො ඛණාසවත්ථෙරො මග්ගප්පට්ඨන්තො උපකට්ඨෙ කාලෙ තං යානං පත්වා යවපාලකෙන නිසින්තං රුක්ඛමූලං උපසඬකමි. යවපාලකො වෙලං ඔලොකෙන්වා “කච්චි, භන්තෙ, ආභාරො ලද්ධො” ති ආහ. ථෙරො තුණ්හි අහොසි. සො අලද්ධභාවං ඤත්වා “භන්තෙ, උපකට්ඨා වෙලා, පිණ්ඩාය වරින්වා භුඤ්ජිතුං න සක්කා, මය්හං අනුකම්පාය ඉමං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජා” ති වත්වා ථෙරස්ස තං කුම්මාසං අදාසි. ථෙරො තං අනුකම්පන්තො තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සොපි දාරකො “සුදින්තං වත මයා ඊදිසස්ස කුම්මාසදානං දදන්තෙනා” ති විත්තං පසාදෙන්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ චුත්තනයෙනෙව විමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1087.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1089. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1090.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, අහොසිං යවපාලකො;
අද්දසං විරජං හික්ඛුං, විජ්ජසන්නමනාවිලං.

1091.

“තස්ස අදාසහං භාගං, පසන්තො සෙහි පාණ්හි;
කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වාන, මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

1092.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

යවපාලකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පයමකුණ්ඩලිවිමානවණ්ණනා

අලඬකතො මලාධරො සුවත්ථොති කුණ්ඩලිවිමානං. තස්ස කා උපත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා සපරිවාරා කාසිසු වාරිකං වරන්තා සුරියත්ථඬගමනවෙලායං අඤ්ඤතරං විහාරං පාපුණ්සු. තං පවත්තිං සුත්වා තස්ස විහාරස්ස ගොවරගාමෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො ථෙරෙ උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා පාදධොවනං පාදබ්භඤ්ජනතෙලං මඤ්චපීඨං පච්චත්ථරණං පදීපියඤ්ච උපනෙත්වා ස්වාතනාය ව නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි, ථෙරා තස්ස අනුමොදනං වත්වා පක්කම්සු. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි -

1094.

“අලඬකතො මලාධරො සුවත්ථො, සුකුණ්ඩලි කප්පිතකෙසමස්සු;
ආමුත්තහත්ථාහරණො යසස්සි, දිබ්බෙ විමානමිහි යථාපි වන්දිමා.

1095.

“දිබ්බා ව චිණා පවදන්ති වග්ගං, අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරුපා;
දිබ්බා ව කඤ්ඤා තිදසවරා උළාරා, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1096.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි -

1097. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1098.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දිස්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ;
සම්පන්නවිජ්ජාවරණෙ යසස්සි, බ්‍රහ්මස්සුතෙ තණ්හක්ඛ්‍යුපපන්නෙ;
අත්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්නවිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1099.

“තෙන මෙතාදියො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

1094. තත්ථ සුකුණ්ඩලිති සුන්දරෙහි කුණ්ඩලෙහි අලඬකතකණ්ණො.

“සකුණ්ඩලි”තිපි පාඨො, සදිසං කුණ්ඩලං සකුණ්ඩලං, තං අස්ස අත්ථිති සකුණ්ඩලි, යුත්තකුණ්ඩලි අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච තුය්හඤ්ච අනුච්ඡවිකකුණ්ඩලිති අත්ථො.

කප්පිතකෙසමස්සුති සම්මාකප්පිතකෙසමස්සු. ආමුත්තහත්ථාහරණොති
පටිමුක්කඅඬුලියාදිහත්ථාහරණො.

1098. තණ්හක්ඛයුපපත්තෙනති තණ්හක්ඛයං අරහත්තං, නිබ්බානමෙව චා
උපගතෙ, අධිගතවත්තෙනති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

පයමකුණ්ඩලිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියකුණ්ඩලිවිමානවණ්ණනා

අලඬකතො මලාධරො සුවත්ථොති දුතියකුණ්ඩලිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති?
හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා කාසීසු
ජනපදවාරිකං වරන්තාතිආදි සබ්බං අනන්තරසදිසමෙව.

1101.

“අලඬකතො මලාධරො සුවත්ථො, සුකුණ්ඩලි කප්පිතකෙසමස්සු;
ආමුත්තහත්ථාහරණො යසස්සී, දිබ්බෙ විමානමිහි යථාපි වන්දිමා.

1102.

“දිබ්බා ව චිණා පවදන්ති වග්ගං;
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරුපා;
දිබ්බා ව කඤ්ඤා තිදසවරා උළාරා, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1103.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති. – පුච්ඡි;

1104.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1105.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දිස්වාන සමණෙ සාධුරුපෙ;
සම්පන්නවිජ්ජාවරණෙ යසස්සී, බ්‍රහ්මස්සුතෙ සීලවත්තෙ පසන්නෙ;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නවත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1106.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

ගාථාසුචි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියකුණ්ඩලිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. (උත්තර) පායාසිවිමානවණ්ණනා

යා දෙවරාජස්ස සභා සුධම්මාති උත්තරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවති පරිනිබ්බුතෙ ධාතුච්ඡාගෙ ච කතෙ තත්ථ තත්ථ ථූපෙසු පතිට්ඨාපියමානෙසු ධම්මචිනයං සඬගායිතුං උච්චිනිත්වා ගභිතෙසු මහාකස්සපප්පමුඛෙසු මහාථෙරෙසු යාව වස්සුපගමනා අඤ්ඤෙසු ච ථෙරෙසු අත්තනො අත්තනො පරිසාය සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු ආයස්මා කුමාරකස්සපො පඤ්චහි හික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙතඛ්‍යානගරං ගන්ත්වා සිංසපාවනෙ වසී. අථ පායාසි රාජඤ්ඤො ථෙරස්ස තත්ථ වසනභාවං සුත්වා මහතා ජනකායෙන පරිවුතො තං උපසඬකම්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසින්තො අත්තනො දිට්ඨිගතං පච්චෙදෙසී. අථ නං ථෙරො චන්දිමසුරියදාහරණාදීහි පරලොකස්ස අත්ථිභාවං පකාසෙන්තො අනෙකච්ඡිතහෙතුපමාලඬකතං දිට්ඨිගණ්ඨිවිනිවෙය්‍යං නානානයවිචිත්තං පායාසිසුත්තං (දී. නි. 2.406 ආදයො) දෙසෙන්වා තං දිට්ඨිසම්පදායං පතිට්ඨාපෙසී.

සො විසුද්ධදිට්ඨිකො හුත්වා සමණද්‍රාග්මණකපණ්ද්ධිකාදීනං දානං දෙන්තො අනුළාරජ්ඣාසයනාය ලුඛං අදාසි සාසවිජාදනමත්තං කණාජකං බිලඬගද්‍රුතියං සාණානි ච වත්ථානි. එවං පන අසක්කච්චදානං දත්වා කායස්ස හෙදා භීනකායං උපපජ්ජී වාතුමහාරාජිකානං සහඛ්‍යතං. තස්ස පන කිච්චාකිච්චෙසු යුත්තප්පයුත්තො උත්තරො නාම මාණවො අහොසි දානෙ ඛ්‍යාවටො. සො සක්කච්චදානං දත්වා තාවතිංසකායං උපපන්නො, තස්ස ද්වාදසයොජනිකං විමානං නිබ්බත්ති. සො කතඤ්ඤුතං විභාවෙන්තො සහ විමානෙන කුමාරකස්සපත්ථෙරං උපසඬකම්ත්වා විමානතො ඔරුය්‍ය්‍ය පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්‍ය්‍ය අට්ඨාසී. තං ථෙරො –

1108.

“යා දෙවරාජස්ස සභා සුධම්මා, යත්ථච්ඡති දෙවසඬසො සමග්ගො; තථුපමං තුය්‍ය්‍යදිං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1109.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති. – ගාථාහි පටිපුච්ඡි;

1110.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1111.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, රඤ්ඤො පායාසිස්ස අහොසිං මාණවො;
ලද්ධා ධනං සංවිභාගං අකාසිං, පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්තවිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1112.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....

විශ්වේනා ව මෙ සබ්බද්ධා පභාසති''ති. —

සො දෙවපුත්තො තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

1108. තත්ථ දෙවරාජස්සාති සක්කස්ස. සභා සුධම්මාති එවංනාමකං
සන්ථාගාරං. යත්ථාති යස්සං සභායං. අවිජ්ඣිති නිසීද්ධි. දෙවසඬිසොති
තාවතිංසදෙවකායො. සමග්ගොති සහිතො සන්නිපතිතො.

1111. පායාසිස්ස අහොසිං මාණුවොති පායාසිරාජඤ්ඤස්ස කිච්චාකිච්චකරො
දහරතාය මාණුවො, නාමෙන පන උත්තරො නාම අහොසිං. සංවිභාගං අකාසින්නි
අහමෙව අභුඤ්ඤිත්වා යථාලද්ධං ධනං දානමුඛෙ පරිච්චජනවසෙන සංවිහජනං
අකාසිං. අන්තඤ්ච පානඤ්ච පරිච්චජන්තොති වචනසෙසො. අථ වා දානං විපුලං
අදාසිං. කථං? සක්කච්චං. කිදිසං? අන්තඤ්ච පානඤ්චාති යොජෙනබ්බං.

(උත්තර) පායාසිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මි.

දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස ඡට්ඨස්ස පායාසිවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සුනික්ඛිත්තවිමානවග්ගො

1. විත්තලතාවිමානවණ්ණනා

යථා වනං විත්තලතං පභාසතිති විත්තලතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවතෙන. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො උපාසකො
දලිද්දො අප්පහොගො පරෙසං කම්මං කත්වා ජීවති. සො සද්ධො පසන්නො
ජිණ්ණෙ වුඩ්ධෙ මාතාපිතරො පොසෙන්නො “ඉත්ථියො නාම පතිකුලෙ ඨිතා
ඉස්සරියං කරොන්ති, සස්සුසසුරානං මනාපචාරිනියො දුල්ලභා”ති මාතාපිතූනං
විත්තදුක්ඛං පරිහරන්තො දාරපරිග්ගහං අකත්වා සයමෙව නෙ උපට්ඨහති, සීලාති
රක්ඛති, උපොසථං උපවසති, යථාවිභවං දානාති දෙති. සො අපරහාගෙ කාලං
කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ගන්ත්වා කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි
පටිපුච්ඡි —

1114.

“යථා වනං විත්තලතං පභාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තපුපමං තුය්හමිදං විමානං, ඕභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1115.

“දෙවිද්විපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

1116.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1117.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දලිද්දො අතාණො කපණො කම්මකරො
අහොසිං;
ඒණ්ණො ව මාතාපිතරො අහාරිං, පියා ව මෙ සීලවත්තො අහෙසුං;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්තචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1118.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදිසා
පභාසති” ති. —

සොපි තස්ස ඛ්‍යාකාසි. සෙසං චුත්තනයමෙව.

චිත්තලතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. නන්දනවිමානවණ්ණනා

යථා වනං නන්දනං පභාසතීති නන්දනවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො
උපාසකොතිආදි සබ්බං අනන්තරවිමානසදිසං. අයං පන දාරපරිග්ගහං කත්වා
මාතාපිතරො පොසෙසීති අයමෙව විසෙසො.

1120.

යථා වනං නන්දනං පභාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තථුපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1121.

“දෙවිද්විපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා
පභාසතීති.

1122.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1123.

“අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දලිද්දො අතාණො කපණො කම්මකරො
අහොසිං;
ඒණ්ණො ව මාතාපිතරො අහාරිං, පියා ව මෙ සීලවත්තො අහෙසුං;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්තචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1124.

“තෙන මෙනාදියො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියො
පහාසති” ති. —
ගාථාහි බ්‍යාකාසි. තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

නන්දනවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මණිපුණ්‍යවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිපුණ්‍යං විමානන්ති මණිපුණ්‍යවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛු
අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. තෙසං ගාමං පිණ්ඩාය ගමනමග්ගෙ එකො උපාසකො
විසමං සමං කරොති, කණ්ටකෙ නිහරති, ගච්ඡගුම්බෙ අපනෙති, උදකකාලෙ
මාතිකාසු සෙතුං බන්ධති, විචනට්ඨානෙසු ඡායාරුක්ඛෙ රොපෙති, ජලාසයෙසු
මත්තිකං උද්ධරිත්වා තෙ පුපුලගම්භීරෙ කරොති, තිත්ථෙ සම්පාදෙති, යථාචිභවං
දානං දෙති, සීලං රක්ඛති. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු
ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බන්ති. තං ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො උපසඬ්ඤාමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි —

1126.

“උච්චමිදං මණිපුණ්‍යං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුවකත්ථතා සුභා.

1127.

“තත්ථච්ඡසි පිච්ඡි බාදසි ව, දිබ්බා ව වීණා පවදන්ති වග්ගං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ව නච්චන්ති සුවණ්ණච්ඡන්තා.

1128.

“තෙන තෙනාදියො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව තෙ සබ්බදියො
පහාසති” ති.
සොපි තස්ස ගාථාහි බ්‍යාකාසි —

1130.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1131.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, විචනෙ පථෙ සඬ්ඤාමනං අකාසිං;
ආරාමරුක්ඛානි ව රොපයිස්සං, පියා ව මෙ සීලවන්තො අහෙසුං;
අන්තඤ්ච පානඤ්ච පසන්තවිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1132.

“තෙන මෙනාදියො වණ්ණො...පෙ....වණ්ණො ව මෙ සබ්බදියො
පහාසති” ති.

1131. තත්ථ විවනෙනි අරඤ්ඤෙ. ආරාමරුක්ඛානි වා ආරාමභූතෙ රුක්ඛෙ,
ආරාමං කත්වා තත්ථ රුක්ඛෙ රොපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං චූත්තනයමෙව.

මණ්ඩුණුවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුවණ්ණවිමානවණ්ණනා

සොවණ්ණමයෙ පබ්බතස්මිත්ති සුවණ්ණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා
අන්ධකචින්දෙ විහරති. තෙන සමයෙන අඤ්ඤානරො උපාසකො සද්ධො පසන්තො
විභවසම්පන්නො තස්ස ගාමස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤාතරස්මිං මුණ්ඩකපබ්බතෙ
සබ්බාකාරසම්පන්නං භගවතො වසනානුච්ඡිකං ගන්ධකුටිං කාරෙත්වා තත්ථ
භගවත්තං වසාපෙන්නො සක්කච්චං උපට්ඨති, සයඤ්ච නිව්වසීලෙ පතිට්ඨිතො
සුවිසුද්ධසීලසංවරො හුත්වා කාලං කත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්ති. තස්ස
කම්මානුභාවසංසූචකං නානාරතනරංසිජාලසමුප්පලං විචිත්තවෙදිකාපරික්ඛිත්තං
විවිධවිපුලාලඬිකාරොපසොභිතං සුවිහත්තභිත්තිත්ථම්භසොපානං ආරාමරමණියකං
කඤ්චනපබ්බතමුද්ධනි විමානං උප්පජ්ජී. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො
දෙවචාරිකං චරන්තො දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡී –

1134.

“සොවණ්ණමයෙ පබ්බතස්මිං, විමානං සබ්බතොපහං;
හෙමජාලපටිච්ඡන්තං, කිඬිකිණිජාලකප්පිතං.

1135.

“අට්ඨංසා සුකතා ථම්මා, සබ්බෙ වෙළ්ඞියාමයා;
එකමෙකාය අංසියා, රතනා සත්ත නිම්මිතා.

1136.

“වෙළ්ඞියසුවණ්ණස්ස, එලිකා රුපියස්ස ව;
මසාරගල්ලමුත්තාහි, ලොභිතඬිගමණිහි ව.

1137.

“විත්තා මනොරමා භූමි, න තත්ථුද්ධංසතී රජො;
ගොපානසීගණා පිතා, කූටං දාරෙන්නි නිම්මිතා.

1138.

“සොපානානි ව චත්තාරි, නිම්මිතා චතුරො දිසා;
නානාරතනගබ්භෙහි, ආදිවචොව විරොචති.

1139.

“වෙදියා චතස්සො තත්ථ, විහත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආහන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

1140.

“තස්මිං විමානෙ පවරෙ, දෙවපුත්තො මහජ්ජනො;
අතිරොවසි වණ්ණෙන, උදයන්තොව භාණුමා.

1141.

“දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අටො සීලස්ස වා පන;
අටො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

සොපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි ඛ්‍යාතාසි —

1142. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1143.

“අහං අන්ධකචින්දස්මිං, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
විහාරං සත්ථු කාරෙසිං, පසන්තො සෙහි පාණ්හි.

1144.

“තත්ථ ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, පච්චයඤ්ච විලෙපනං;
විහාරං සත්ථු අදාසිං, විජ්ජසන්තෙන වෙනසා;
තෙන මය්හං ඉදං ලද්ධං, වසං වත්තෙමි නන්දනෙ.

1145.

“නන්දනෙ ච වනෙ රම්මෙ, නානාදිජගණායුතෙ;
රමාමි නච්චගීතෙහි, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො” ති.

1134. තත්ථ සබ්බතොපහන්ති සබ්බභාගෙහි පභාසන්තං පභාමුඤ්චනකං.
කිඨකිණිජාලකජ්ජිතන්ති කජ්ජිතකිඨකිණිකජාලං.

1135. සබ්බෙ වෙළුරියමයාති සබ්බෙ ථම්මා වෙළුරියමණිමයා. තත්ථ පන
ඵකමෙකාය අංසියාති අට්ඨංසෙසු ථම්මෙහෙසු ඵකමෙකස්මිං අංසභාගෙ. රතනා සත්ත
නිම්මිතාති සත්තරතනකම්මනිම්මිතා, ඵකෙකො අංසො සත්තරතනමයොති
අත්ථො.

1136. “වෙළුරියසුචණ්ණස්සා” තිආදිනා නානාරතනාති දස්සෙති. තත්ථ
වෙළුරියසුචණ්ණස්සාති වෙළුරියෙන ච සුචණ්ණෙන ච නිම්මිතා, විත්‍රාති වා
යොජනා. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාම්ච්චනං. ඵලිකා රුපියස්ස වාති ඵත්ථාපි ඵසෙච
නයො. මසාරගල්ලමුත්තාහීති කබරමණිහි. ලොහිතඨගමණිහි වාති රත්තමණිහි.

1137. න තත්ථුද්ධංසති රජොති මණිමයභූමිකත්තා න තස්මිං විමානෙ රජො
උග්ගච්ඡති. ගොපානසීගණාති ගොපානසිසමුහා. පිතාති පිතවණ්ණා, සුචණ්ණමයා

වෙව ඵුස්සරාගාදිමණිමයා වාති අත්ථො. කුටං ධාරෙන්තීති සත්තරතනමයං කණණිකං ධාරෙන්ති.

1138-9. නානාරතනගබ්භෙහීති නානාරතනමයෙහි ඔවරකෙහි. වෙදියාති වෙදිකා. චතස්සොති චතුස්ස දිසාස්ස චතස්සො. තෙනාහ “සමන්තා චතුරො දිසා”ති.

1140. මහජපහොති මහාජුතිකො. උදයන්තොති උග්ගච්ඡන්තො. භාණුමාති ආදිව්වො.

1143. සෙහි පාණිහීති කායසාරං පුඤ්ඤං පසවන්තො අත්තනො පාණිහි තං තං කිච්චං කරොන්තො විහාරං සත්ථු කාරෙසින්ති යොජනා. අථ වා සෙහි පාණිහීති තත්ථ අන්ධකචින්දස්මිං ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච පච්චයඤ්ච විලෙපනඤ්ච පූජාවසෙන. යථා කථං? විහාරඤ්ච විජ්ජසන්නෙන චෙතසා සත්ථුනො අදාසිං පූජෙසිං නියයාදෙසිං වාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

1144. තෙනාති තෙන යථාචුත්තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන කාරණභූතෙන. මය්හන්ති මයා. ඉදන්ති ඉදං පුඤ්ඤඵලං, ඉදං වා දිබ්බං ආධිපතෙය්‍යං. තෙනාහ “වසං වත්තෙමි”ති.

1145. නන්දනෙති නන්දියා දිබ්බසම්ද්ධියා උජ්ජප්පනට්ඨානෙ ඉමස්මිං දෙවලොකෙ, තත්ථාපි විසෙසනො නන්දනෙ වනෙ රම්මෙ, එවං රමණීයෙ ඉමස්මිං නන්දනෙ වනෙ රමාමිති යොජනා. සෙසං චුත්තනයමෙව.

එවං දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආවිකතෙ ථෙරො සපරිවාරස්ස තස්ස දෙවපුත්තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. භගවා තං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසිති.

සුවණ්ණවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අම්බවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථුණන්ති අම්බවිමානං. තස්ස කා උජ්ජත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො දුග්ගතපුරිසො පරෙසං භත්තවෙනනහතො හුත්වා අම්බවනං රක්ඛති. සො එකදිවසං ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ගිම්හසමයෙ සූරියාතපසන්තත්තෙ උණ්හවාලිකානිජ්ජිලිතෙ විජ්ජන්දමානමරිච්ඡාලචිත්ථතෙ භූමිජ්ජදෙසෙ තස්ස අම්බාරාමස්ස අවිදුරෙන මග්ගෙන සෙදාගතෙන ගත්තෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබ්බුමානො උපසඬකම්ත්වා එවමාහ “මහා අයං, හන්තෙ, සම්මපරිලාභො, අතිවිය පරිස්සන්තරූපො විය දිස්සති, සාධු, හන්තෙ, අයෙයා ඉමං අම්බාරාමං පවිසිත්වා මුහුත්තං විස්සමිත්වා අද්ධානපරිස්සමං පටිවිනොදෙත්වා ගච්ඡථ අනුකම්පං

උපාදායා’’ති. ටෙරො විසෙසනො තස්ස චිත්තජපසාදං පරිබුහෙතුකාමො තං ආරාමං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්ස අම්බරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසීදි.

පුත සො පුරිසො ආහ “සචෙ, භන්තෙ, න්හායිතුකාමත්ථ, අහං ඉතො කුපතො උදකං උද්ධරිත්වා තුම්හෙ න්හාපෙස්සාමි, පානියඤ්ච දස්සාමි’’ති. ටෙරොපි අධිවාසෙසි තුණ්හිභාවෙන. සො කුපතො උදකං උද්ධරිත්වා පරිස්සාවෙන්වා ටෙරං න්හාපෙසි, න්හාපෙත්වා ච භත්ථපාදෙ ධොවිත්වා නිසිත්තස්ස පානියං උපනෙසි. ටෙරො පානියං පිවිත්වා පටිජපස්සද්ධදරො තස්ස පුරිසස්ස උදකදානෙ චෙව න්හාපනෙ ච අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. අථ සො පුරිසො “සම්මාහිතත්තස්ස වත ටෙරස්ස සම්මපරිළාහං පටිජපස්සම්හෙසිං, ඛහුං වත මයා පුඤ්ඤං පසුත’’න්ති උළාරපිතිසොමනස්සං පටිසංචෙදෙසි. සො අපරහාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උජ්ජජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපසඬකමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි කතපුඤ්ඤං පුච්ඡි.

1146.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, චෙළරියථම්භා රුවකත්ථතා සුභා.

1147.

“තත්ථච්ඡසි පිවසි බාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණජන්තා.

1148.

“කෙන තෙනාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසති’’ති.

1150.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ....
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1151.

“ගිම්භානං පච්ඡිමෙ මාසෙ, පතපන්තෙ දිවඬකරෙ;
පරෙසං භතකො පොසො, අම්බාරාමමසිඤ්චති.

1152.

“අථ තෙනාගමා හික්ඛු, සාරිපුත්තොති විස්සුතො;
කිලන්තරූපො කායෙන, අකිලන්තොව චෙනසා.

1153.

“තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තං, අවොචං අම්බසිඤ්චකො;
සාධු තං භන්තෙ න්හාපෙය්‍යං, යං මමස්ස සුඛාවහං.

1154.

“තස්ස මෙ අනුකම්පාය, නික්ඛිපි පත්තච්චරං;
නිසීදි රුක්ඛමුලස්මිං, ඡායාය එකච්චරො.

1155.

“තඤ්ච අච්ඡෙන වාරිනා, පසන්තමානසො නරො;
න්භාපයී රුක්ඛමුලස්මිං, ඡායාය එකච්චරො.

1156.

“අම්බො ච සිත්තො සමණො ච න්භාපිතො,
මයා ච පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං;
ඉති සො පීතියා කායං, සබ්බං ඵරති අත්තනො.

1157.

“තදෙව එත්තකං කම්මං, අකාසිං තාය ඡාතියා;
පභාය මානුසං දෙහං, උපපන්නොම්හි නන්දනං.

1158.

“නන්දනෙ ච වනෙ රම්මෙ, නානාදිජගණායුතෙ;
රමාමි නච්චගීතෙහි, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො” ති. —

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

1151. තත්ථ ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති ආසාළ්හිමාසෙ. පතපන්තෙති අතිවිය දිප්පන්තෙ, සබ්බසො උණ්භං විස්සජ්ජෙන්තෙති අත්ථො. දිවඬකරෙති දිවාකරෙ, අයමෙව වා පායො. අසිඤ්චතීති සිඤ්චති, -කාරො නිපාතමත්තං, සිඤ්චති අම්බරුක්ඛමුලෙසු ධූවං ජලසෙකං කරොතීති අත්ථො. “අසිඤ්චථා” ති ව පායො, සිඤ්චිත්ථාති අත්ථො. “අසිඤ්චහ” ති ව පඨන්ති, පරෙසං භතකො පොසො හුත්වා තදා අම්බාරාමං අසිඤ්චිං අහන්ති අත්ථො.

1152. තෙනාති යෙන දිසාභාගෙන සො අම්බාරාමො, තෙන අගමා අගඤ්ඡි. අකිලන්තොව චෙතසාති චෙතොදුක්ඛස්ස මග්ගෙනෙව පහීනත්තා චෙතසා අකිලන්තොපි සමානො කිලන්තුරුපො කායෙන තෙන මග්ගෙන අගමාති යොජනා.

1153-4. අවොචං අහං තදා අම්බසිඤ්චකො හුත්වාති යොජනා. එකච්චරොති න්භායිතුකාමොති අධිප්පායො.

1156. ඉතීති ඵචං “අම්බො ච සිත්තො, සමණො ච න්භාපිතො, මයා ච පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං, එකෙනෙව පයොගෙන තිවිධොපි අත්ථො සාධිතො” ති ඉමිනාකාරෙන පවත්තාය පීතියා සො පුරිසො අත්තනො සබ්බං කායං ඵරති,

නිරන්තරං පුටං කරොතිති යොජනා. අතීතත්ථෙවෙතං චත්තමානචචනං, එරීති අත්ථො.

1157. තදෙව එත්තකං කම්මන්ති තං එත්තකං එවං පානියදානමත්තකං කම්මං අකාසිං, තාය තස්සං ජාතියං අඤ්ඤං නානුස්සරාමීති අධිජ්ජායො. තෙසං චුත්තනයමෙව.

අම්බවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ගොපාලවිමානචණ්ණනා

දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි හික්ඛුති ගොපාලවිමානං. තස්ස කා උජ්ජන්ති? හගවා රාජගහෙ විහරති වෙළඳවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහවාසී අඤ්ඤතරො ගොපාලකො පාතරාසත්ථාය පිලොතිකාය පුට්ඨද්ධං කුම්මාසං ගහෙන්වා නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාවීනං චරණට්ඨානභූතං ගොවරභූමිං සම්පාපුණි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො “අයං ඉදානෙව කාලං කරිස්සති, මය්හඤ්ච කුම්මාසං දත්වා තාවතිංසෙසු උජ්ජජිස්සති” ති ච ඤත්වා තස්ස සමීපං අගමාසි. සො වෙලං ඔලොකෙන්වා ථෙරස්ස කුම්මාසං දාතුකාමො අහොසි. තෙන ච සමයෙන ගාවියො මාසක්ඛෙන්තං පවිසන්ති. අථ සො ගොපාලො චිත්තෙසි “කිං නු ඛො ථෙරස්ස කුම්මාසං දදෙය්‍යං, උදාහු ගාවියො මාසක්ඛෙන්තතො නීහරෙය්‍ය” න්ති. අථස්ස එතදහොසි “මාසසාමිකා මං යං ඉච්ඡන්ති, තං කරොන්තු, ථෙරෙ පන ගතෙ කුම්මාසදානන්තරායො මෙ සියා, හන්දාහං පඨමං අය්‍යස්ස කුම්මාසං දස්සාමි” ති තං ථෙරස්ස උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි ථෙරො අනුකම්පං උපාදාය.

අථ තං ගාවියො නිචත්තෙතුං පරිස්සයං අනොලොකෙන්වා වෙගෙන උපධාවන්තං පාදෙන පුට්ඨො ආසිවිසො ඩංසි. ථෙරොපි තං අනුකම්පමානො තං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිතුං ආරභි. ගොපාලකොපි ගාවියො නිචත්තෙන්වා ආගතො ථෙරං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො උළාරං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. තාවදෙවස්ස සකලසරීරං විසං අජ්ඣෙක්ඛාත්ථරි. මුහුත්තමෙව වෙගෙ මුද්ධපත්තෙ කාලමකාසි, කාලකතො ච තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බන්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1159.

“දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි හික්ඛු, උච්චෙ විමානමිහි විරට්ඨිතිකෙ;
ආමුත්තහත්ථාහරණං යසස්සිං, දිබ්බෙ විමානමිහි යථාපි චන්දිමා.

1160.

“අලඬිකතො මල්‍යධරො සුවත්ථො, සුකුණ්ඩලී කජ්ජිතකෙසමස්සු;
ආමුත්තහත්ථාහරණො යසස්සිං, දිබ්බෙ විමානමිහි යථාපි චන්දිමා.

1161.

“දිබ්බා ව චිණා පවදන්ති වග්ගං; අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා;
දිබ්බා ව කඤ්ඤා තිදසවරා උළාරා, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1162.

“දෙව්ද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො...පෙ....
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති” ති.

සොපි තස්ස ඛ්‍යාතාසි —

1163. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ....යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1164.

“අභං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, සඬගම්ම රක්ඛිස්සං පරෙසං ධෙනුයො;
තතො ව ආගා සමණො මමන්තිකෙ, ගාවො ව මාසෙ අගමංසු බාදිතුං.

1165.

“ද්වයජ්ජ කිච්චං උභයඤ්ච කාරියං, ඉච්චෙවහං භන්තෙ තදා විචිත්තයිං;
තතො ව සඤ්ඤං පටිලද්ධ යොනිසො, ‘දදාමි භන්තෙ’ති බිපිං අනන්තකං.

1166.

“සො මාසබ්බන්තං තුරිතො අවාසරිං, පුරා අයං භඤ්ජති යස්සිදං ධනං;
තතො ව කණ්ණො උරගො මහාවිසො, අඩංසි පාදෙ තුරිතස්ස මෙ සතො.

1167.

“ස්වාභං අට්ටොම්හි දුක්ඛෙන පිළිතො, හික්ඛු ව තං සාමං
මුඤ්චිත්වානන්තකං;
අභාසි කුම්මාසං මමානුකම්පයා, තතො චුතො කාලකතොම්හි දෙවතා.

1168.

“තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං, කතඤ්ඤාය අභිවාදයාමි තං.

1169.

“සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ ව, අඤ්ඤො මුනි නත්ථි තයානුකම්පකො;
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං, කතඤ්ඤාය අභිවාදයාමි තං.

1170.

“ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන, අඤ්ඤො මුනි නත්ථි තයානුකම්පකො;
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං, කතඤ්ඤාය අභිවාදයාමි ත”න්ති.

අපායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනා ව දෙවතාය ව කථිතනියාමෙනෙව
තං හගවතො ආරොවෙසි. සත්ථා තමත්ථං පච්චනුභාසිත්වා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා
සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙතුං “දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛු”ති ආදිමාහ.

1159. තත්ථ දෙවන්ති ගොපාලදෙවපුත්තං. භික්ඛුති ආයස්මත්තං
මහාමොග්ගල්ලානං සන්ධාය සත්ථා වදති. සො හි සබ්බසො භින්නකිලෙසතාය
භික්ඛු. විමානස්ස බහුකාලාවට්ඨායිතාය කප්පට්ඨිතිකතාය එව වා “විරට්ඨිතිකෙ”ති
වුත්තං, “විරට්ඨිතික”න්තිපි කෙවි පයන්ති. තඤ්ඤි “දෙව”න්ති ඉමිනා
සම්බන්ධිතබ්බං. සොපි හි සට්ඨිසතසහස්සාධිකා තිස්සො වස්සකොට්ඨො තත්ථ
අවට්ඨානතො “විරට්ඨිතිකෙ”ති වත්තබ්බතං ලහති. යථාපි වන්දිමාති යථා වන්දිමා
දෙවපුත්තො කත්තසිතලමනොහරකිරණජාලසමුප්පලෙ අත්තනො දිබ්බෙ
විමානමිහි විරොචති, එවං විරොචමානන්ති වචනසෙසා.

1160. අලඬකතොති ආදි තස්ස දෙවපුත්තස්ස ථෙරෙන පුච්ඡිතාකාරදස්සනං, තං
හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

1164. සඬගම්මාති සඬගමෙත්වා, සඬගම්මාති වා සඬගහෙත්වා. හෙත්වත්ථොපි
හි ඉධ අන්තොනීතො, බහු එකතො හුත්වාති අත්ථො. ආගාති ආගඤ්ඡි. මාසෙති
මාසසස්සාති.

1165. ද්වයස්ඡාති ද්වයං අප්ප එතරහි කිච්චං කාතබ්බං. උභයඤ්ච කාරියන්ති
වුත්තස්සෙවත්ථස්ස පරියායවචනං. සඤ්ඤන්ති ධම්මසඤ්ඤං. තෙනාහ
“යොනිසො”ති පටිලද්ධාති පටිලහිත්වා. බ්වින්නි පනිග්ගාභාපනවසෙන හත්ථෙ
බ්විං. අනන්තකන්ති නන්තකං කුම්මාසං පක්ඛිපිත්වා බන්ධිත්වා යපිතං පිලොතිකං.
අ-කාරො වෙත්ථ නිපාතමත්තං.

1166. සොති සො අහං. තුරිතොති තුරිතො සම්භමන්තො. අවාසරින්ති උපගච්ඡි,
පාවිසිං වා. පුරා අයං හඤ්ජති යස්සිදං ධනන්ති යස්ස ඛේත්තසාමිකස්ස ඉදං
මාසසස්සං ධනං, තං අයං ගොගණො හඤ්ජති පුරා තස්ස හඤ්ජනතො,
ආමද්දනතො පුරෙතරමෙවාති අත්ථො. තතොති තත්ථ. තුරිතස්ස මෙ සතොති
සම්භමන්තස්ස මෙ සමානස්ස, සහසා ගමනෙන මග්ගෙ කණ්භසප්පං
අනොලොකෙත්වා ගතස්සාති අධිප්පායො.

1167. අට්ටොමිහි දුක්ඛෙන පිළිතොති තෙන ආසිවිසඩංසනෙන අට්ටො
අට්ටිතො උපද්දුතො මරණදුක්ඛෙන බාධිතො හවාමි. අභාසිති අප්ඤ්ඤාහරි,
පරිභුඤ්ජීති අත්ථො. තතො වුතො කාලකතොමිහි දෙවතාති තතො
මනුස්සත්තභාවතො වුතො මරණකාලප්පත්තියා, තත්ථ වා ආයුසඬබාරස්ස
බෙපනසඬබාරස්ස කාලස්ස කතත්තා කාලකතො, තදනන්තරමෙව ව අමිහි දෙවතා
දෙවත්තභාවප්පත්තියා දෙවතා හොමිති අත්ථො.

1169. තයාති තයා සදිසො අඤ්ඤො මුනි මොනෙය්‍යගුණයුත්තො ඉසි නත්ථි.
තයාති වා නිස්සක්කෙ ඉදං කරණවචනං. සෙසං චුත්තනයමෙව.

ගොපාලවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කණ්ඩකවිමානවණ්ණනා

පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දොති කණ්ඩකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන ව සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං වරන්තො තාවතිංසභවනං ගතො. තස්මිං ඛණෙ කණ්ඩකො දෙවපුත්තො සකභවනතො නික්ඛමිත්වා දිබ්බයානං අභිරුහිත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො ආයස්මත්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබ්බුමානො සභසා යානතො ඔරුය්හ ථෙරං උපසඬකමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො –

1171.

“පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දො, නක්ඛත්තපරිවාරිතො;
සමන්තා අනුපරියාති, තාරකාධිපති සසී.

1172.

“තථුපමං ඉදං බ්‍යාමිහං, දිබ්බං දෙවපුරමිහි ව;
අතිරොචති වණ්ණෙන, උදයන්තොව රංසිමා.

1173.

“වෙළුරියසුවණ්ණස්ස, එලිකා රුපියස්ස ව;
මසාරගල්ලමුත්තාහි, ලොහිතඩ්ගමණ්ණිහි ව.

1174.

“විත්‍රා මනොරමා භූමි, වෙළුරියස්ස සන්ථතා;
කුටාගාරා සුභා රම්මා, පාසාදො තෙ සුමාපිතො.

1175.

“රම්මා ව තෙ පොක්ඛරණි, පුටුලොමනිසෙවිතා;
අච්ඡොදකා විජ්ජසන්තා, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා.

1176.

“නානාපදුමසඤ්ජන්තා, පුණ්ඩරිකසමොතතා;
සුරහිං සම්පවායන්ති, මනුඤ්ඤා මාතුතෙරිතා.

1177.

“තස්සා තෙ උභතො පස්සෙ, වනගුම්ඛා සුමාපිතා;
උපෙතා පුප්ඵරුක්ඛෙහි, ඵලරුක්ඛෙහි වුහයං.

1178.

“සොවණ්ණපාදෙ පල්ලඬිකෙ, මුදුකෙ ගොතකත්ථතෙ;
නිසින්නං දෙවරාජංව, උපතිට්ඨන්ති අච්ඡරා.

1179.

“සබ්බාභරණසඤ්ජන්තා, නානාමාලාවිභූසිතා;
රමෙත්ති තං මහිද්ධිකං, වසවත්තිව මොදසි.

1180.

“හෙරිසඬ්ඛමුදිඬිගාහි, වීණාහි පණුවෙහි ව;
රමසි රතිසම්පන්නො, නච්චගීතෙ සුවාදිතෙ.

1181.

“දිබ්බා තෙ විවිධා රූපා, දිබ්බා සද්දා අථො රසා;
ගන්ධා ව තෙ අධිජ්ජෙතා, ථොට්ඨබ්බා ව මනොරමා.

1182.

“තස්මිං විමානෙ පවරෙ, දෙවපුත්ත මහජ්ජනො;
අතිරොවසි වණ්ණෙන, උදයන්තොව භාණුමා.

1183.

“දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අථො සීලස්ස වා පන;
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති. —

අධිගතසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි.

1184.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්භං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1185.

“අභං කපිලවත්ථුස්මිං, සාකියානං පුරුත්තමෙ;
සුද්ධොදනස්ස පුත්තස්ස, කණ්ඩකො සහජො අභං.

1186.

“යදා සො අඬ්ඨරත්තායං, බොධාය මහිනික්ඛමි;
සො මං මුදුහි පාණ්හි, ජාලිතම්බනාබෙහි ව.

1187.

“සත්ථිං ආකොට්ඨත්ථාන, වහ සම්මාති වබ්බවි;
අහං ලොකං තාරයිස්සං, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං’.

1188.

“තං මෙ ගිරං සුඤ්ඤත්තස්ස, භාසො මෙ විපුලො අහු;
උදග්ගචිත්තො සුමනො, අභිසිසිං තදා අහං.

1189.

“අභිරුළුභඤ්ච මං ඤත්වා, සක්කාපුත්තං මහායසං;
උදග්ගචිත්තො මුදිතො, වහිස්සං පුරිසුත්තමං.

1190.

“පරෙසං විජිතං ගන්ත්වා, උග්ගතස්මිං දිවාකරෙ;
මමං ඡන්තඤ්ච ඔභාය, අනපෙක්ඛො සො අපක්කමි.

1191.

“තස්ස තම්බනඛෙ පාදෙ, ජිව්භාය පරිලෙභිසං;
ගච්ඡන්තඤ්ච මහාවීරං, රුදමානො උදික්ඛිසං.

1192.

“අදස්සනෙනහං තස්ස, සක්කාපුත්තස්ස සිරිමනො;
අලත්ථං ගරුකාබාධං, ඛිජ්ජං මෙ මරණං අහු.

1193.

“තස්සෙව ආනුභාවෙන, විමානං ආවසාමිදං;
සබ්බකාමගුණොපෙතං, දෙවො දෙවපුරමිහිව.

1194.

“යඤ්ච මෙ අහුවා භාසො, සද්දං සුත්ථාන බොධියා;
තෙනෙව කුසලමූලෙන, ථුසිස්සං ආසවක්ඛයං.

1195.

“සවෙ හි භත්තෙ ගච්ඡෙය්‍යාසි, සත්ථු බුද්ධස්ස සන්තිකෙ;
මමාපි නං වචනෙන, සිරසා වජ්ජාසි වන්දනං.

1196.

“අහමිපි දට්ඨං ගච්ඡිස්සං, ජිතං අප්පටිපුග්ගලං;
දුල්ලහං දස්සනං හොති, ලොකනාථාන තාදින”න්ති. —

සොපි අත්තනා කතකම්මං කටෙසි. අයඤ්ඤි අනන්තරෙ අත්තභාවෙ අම්භාකං
 බොධිසත්තෙන සහජාතො කණ්ඩකො අස්සරාජා අභොසි. සො
 අභිනික්ඛමනසමයෙ අභිරුළුභො තෙනෙව රත්තාවසෙසෙන තීණි රජ්ජානි
 මහාපුරිසං අතික්කමාපෙත්වා අනොමානදීතීරං සම්පාපෙසි. අථ සො මහාසත්තෙන
 සුරියෙ උග්ගතෙ සට්ඨකාරමහාබ්‍රහ්මනා උපතීතානි පත්තව්වරානි ගහෙත්වා
 පබ්බජිත්වා ඡන්තෙන සද්ධිං කපිලවත්ථුං උද්දිස්ස විස්සජ්ජිතො. සිතෙහභාරිකෙන
 හදයෙන මහාපුරිසස්ස පාදෙ අත්තනො ජීවිහාය ලෙහිත්වා පසාදසොම්මානි අක්ඛිති
 උම්මිලෙන්වා යාව දස්සනපථා ඔලොකෙන්තො දස්සනුපවාරං පන අතික්කන්තෙ
 ලොකනාටෙ “එවංවිධං නාම ලොකග්ගනායකං මහාපුරිසං අහං වහිං, සඵලං වත
 මෙ සරීරං අභොසි”ති පසන්නමානසො හුත්වා පුන විරකාලං සඬගතස්ස පෙමස්ස
 වසෙන වියොගදුක්ඛං අසහන්තො භාවිනියා දිබ්බසම්පත්තියා වසෙන ධම්මතාය
 චොදියමානො කාලං කත්වා තාවතිංසහවතෙ නිබ්බත්ති. තං සන්ධාය චුත්තං
 “පුණ්ණමාසෙ යථා වන්දො...පෙ.... අහං කපිලවත්ථුස්මි”න්තිආදි.

1171. තත්ථ පුණ්ණමාසෙති පුණ්ණමාසියං සුක්කපක්ඛෙ පන්නරසියං.
 තාරකාධිපතීති තාරකානං අධිපති. සසීති සසලඤ්ජනවා. “තාරකාධිප දිස්සති”ති
 කෙච් පදන්ති, තෙසං තාරකාධිපාති අවිහත්තිකනිද්දෙසො, තාරකානං අධිපො
 හුත්වා දිස්සති අනුපරියාති වාති යොජනා කාතබ්බා.

1172. දිබ්බං දෙවපුරමිති වාති දෙවපුරස්මිම්පි දිබ්බං. යථා මනුස්සානං ධානතො
 දෙවපුරං උත්තමං, එවං දෙවපුරතො වාපි ඉදං තව විමානං උත්තමන්ති දස්සෙති.
 තෙනාහ “අතිරොවති වණ්ණෙන, උදයන්තොව රංසිමා”ති, උග්ගච්ජන්තො
 සුරියො වියාති අත්ථො.

1173. වෙථූරියසුවණ්ණස්සාති වෙථූරියෙන සුවණ්ණෙන ව ඉදං බ්‍යම්භං
 නිම්මිතන්ති වචනසෙසෙන යොජනා. ඵලිකාති ඵලිකමණිනා.

1175. පොක්ඛරණීති පොක්ඛරණියො.

1177-8. තස්සාති තස්සා පොක්ඛරණියා. වනගුම්ඛාති උය්‍යානෙ සුපුප්ඵගච්ඡෙ
 සන්ධාය වදති. දෙවරාජංවාති සක්කං විය. උපතිට්ඨන්තීති උපට්ඨානං කරොන්ති.

1179. සබ්බාහරණසඤ්ජන්තාති සබ්බෙහි ඉත්ථාලඬකාරෙහි පටිච්ඡාදිතා,
 සබ්බසො විභූසිතසරීරාති අත්ථො. වසවත්තීවාති වසවත්තිදෙවරාජා විය.

1180. හෙරිසඬබ්බද්ධිගාහීති ලිඬගවිපල්ලාසෙන චුත්තං, හෙරිහි ව සඬබ්බෙහි ව
 මුද්ධිගෙහි වාති යොජනා. රතිසම්පන්නොති දිබ්බාය රතියා සමඬගීභූතො.
 නච්චගීතෙ සුවාදිතෙති නච්චෙ ව ගීතෙ ව සුන්දරෙ වාදිතෙ ව, නච්චතෙ ව ගායනෙ
 ව සුන්දරෙ වාදිතෙ ව හෙතුභූතෙ. නිමිත්තත්ථෙ හි එතං භූමිමං, පවත්තිතෙති වා
 වචනසෙසො.

1181. දිබ්බා තෙ විවිධා රූපාති දෙවලොකපරියාපන්නා නානප්පකාරා
වක්ඛවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා තුය්හං අධිප්පෙතා යථාධිප්පෙතා මනොරමා විජ්ජන්තිති
කිරියාපදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. දිබ්බා සද්දාතිආදීසුපි එසෙව නයො.

1185. කණ්ඩකො සහජො අහන්ති එත්ථ අහන්ති නිපාතමත්තං. “අහු”ති කෙවි
පට්ඨන්ති, කණ්ඩකො නාම අස්සරාජා මහාසත්තෙන සහ එකස්මිංයෙව දිවසෙ
ජාතත්තා සහජො අහොසින්ති අත්ථො.

1186. අභිසරත්තායන්ති අභිසරත්තියං, මජ්ඣිමයාමසමයෙති අත්ථො. බොධාය
මහිනික්ඛමීති ම-කාරො පදසන්ධිකරො, අභිසම්බොධිඅත්ථං මහාහිනික්ඛමනං
නික්ඛමීති අත්ථො. මුදුනි පාණීනීති මුදුනත්ථං මහාපුරිසලක්ඛණං වදන්ති.
ජාලිතම්බනබෙහීති ජාලවත්තෙහි අභිලොභිතනබෙහි. තෙන ජාලහත්ථං
මහාපුරිසලක්ඛණං තම්බනබතං අනුබ්‍යාඤ්ජනඤ්ච දස්සෙති.

1187. සත්ථි නාම ජඩ්ඝා, ඉධ පන සත්ථිනො ආසන්නට්ඨානභූතො
ඌරුප්පදෙසො “සත්ථි”ති වුත්තො. ආකොට්ඨිත්වානාති අප්පොයෙත්වා. “වහ
සම්මා”ති වට්ඨවීති “සම්ම කණ්ඩක, අප්පෙකරත්තිං මං වහ, මය්හං ඔපවුය්හං
හොහී”ති ව කට්ඨෙසි. වහනෙ පන පයොජනං තදා මහාසත්තෙන දස්සිතං වදන්තො
“අහං ලොකං තාරයිස්සං, පත්තො සම්බොධිමුත්තම”න්ති ආහ. තෙන “අහං
උත්තමං අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්තො අධිගතො හුත්වා සදෙවකං ලොකං
සංසාරමහොසතො තාරයිස්සාමි, තස්මා නයිදං ගමනං යංකිඤ්චීති වින්තෙය්‍යාසි”ති
ගමනෙ පයොජනස්ස අනුත්තරභාවං දස්සෙති.

1188-9. භාසොති තුට්ඨි. විපුලොති මහාඋළාරො. අභිසිසින්ති ආසිසිං ඉච්ඡිං
සම්පට්ඨිඡිං. අභිරුළ්භඤ්ච මං ඤාත්වා, සක්‍යාපුත්තං මහායසන්ති පත්ථට්ඨිපුලයසං
සක්‍යාරාජපුත්තං මහාසත්තං මං අභිරුය්හ නිසින්තං ජානිත්වා. වහිස්සන්ති නෙසිං.

1190-91. පරෙසන්ති පරරාජුතං. විජිතන්ති දෙසං පරරජ්ජං. ඔහායාති
විස්සජ්ජිත්වා. අපක්කමීති අපක්කමිතුං ආරහි. “පරිබ්බජී”ති ව පට්ඨන්ති.
පරිලෙභිසන්ති පරිතො ලෙභිං. උදික්ඛිසන්ති ඔලොකෙසිං.

1192-3. ගරුකාබාධන්ති ගරුකං බාළ්භං ආබාධං, මරණන්තිකං දුක්ඛන්ති
අත්ථො. තෙනාහ “බිජ්ජං මෙ මරණං අහු”ති. යො හි අනෙකාසු ජාතීසු
මහාසත්තෙන දළ්භහත්තිකො හුත්වා ආගතො, තස්මා වියොගදුක්ඛං සහිතුං
නාසක්ඛි, “සම්මාසම්බොධිං අධිගන්තුං නික්ඛන්තො”ති පන සුත්වා නිරාමිසං
උළාරං පීතිසොමනස්සඤ්ච උප්පජ්ජී, තෙන මරණානන්තරං තාවතිංසෙසු නිබ්බන්ති,
උළාරා වස්ස දිබ්බසම්පත්තියො පාතුරහෙසුං. තෙන වුත්තං “තස්සෙව
ආනුභාවෙනා”ති, යානගතස්ස පසාදමයපුඤ්ඤස්ස බලෙන. දෙවො දෙවපුරමිහිවාති
තාවතිංසහවනෙ සක්කො දෙවරාජා විය.

1194. යඤ්ච මෙ අහුවා භාසො, සද්දං සුත්වාන බොධියාති “පත්තො සම්බොධිමුත්තම” න්ති පට්මතරං බොධිසද්දං සුත්වා තදා මය්භං භාසො අහු, යං භාසස්ස භවනං සුස්සනං, තෙනෙව කුසලමූලෙන තෙනෙව කුසලබ්භෙන චුසිස්සන්ති චුසිස්සාමි පාපුණ්සිසාමි.

1195. එවං දෙවපුත්තො යථාධිගතාය අනාගතාය භවසම්පත්තියා කාරණභූතං අත්තනො කුසලකම්මං කට්ඨන්තො ඉදානි අත්තනා භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමොපි පුරෙතරං ථෙරෙන සත්ථු වන්දනං පෙසෙන්නො “සවෙ” ති ගාථමාහ. තත්ථ සවෙ ගච්ඡෙය්‍යාසීති යදි ගමිස්සසි. “සවෙ ගච්ඡසී” ති කෙචි පටන්ති, සො එවත්ථො. මමාපි නං වචනෙනාති න කෙවලං තව සභාවෙනෙව, අථ බො මමාපි වචනෙන භගවන්තං. වජ්ජාසීති වදෙය්‍යාසි, මමාපි සිරසා වන්දනන්ති යොජනා.

1196. යදිපි දානි වන්දනඤ්ච පෙසෙමි, පෙසෙත්වා එව පන න තිට්ඨාමිති දස්සෙන්නො ආහ “අහම්පි දට්ඨං ගච්ඡස්සං, ජිනං අප්පට්ඨග්ගල” න්ති. ගමනෙ පන දළ්භතරං කාරණං දස්සෙතුං “දුල්ලභං දස්සනං භොති, ලොකනාථාන තාදින” න්ති ආහ.

1197.

“සො කතඤ්ඤ කතවෙදී, සත්ථාරං උපසඬකමි;
සුත්වා ගිරං චක්ඛුමතො, ධම්මචක්ඛුං විසොධයි.

1198.

“විසොධෙත්වා දිට්ඨිගතං, විච්ඡිච්ඡං චතානි ව;
වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ, තත්ථෙවන්තරධායථා” ති. —

ඉමා ද්වෙ ගාථා සඬභිතිකාරෙහි යටිතා.

1197. තත්ථ සුත්වා ගිරං චක්ඛුමතොති පඤ්චහි චක්ඛුහි චක්ඛුමතො සම්මාසම්ඛුද්ධස්ස වචනං සුත්වා. ධම්මචක්ඛුන්ති සොතාපත්තිමග්ගං. විසොධයිති අධිගච්ඡි. අධිගමොයෙව හි තස්ස විසොධනං.

1198. විසොධෙත්වා දිට්ඨිගතන්ති දිට්ඨිගතං සමුග්ඝාතෙත්වා. විච්ඡිච්ඡං චතානි වාති සොළසවත්ථුකං අට්ඨවත්ථුකඤ්ච විච්ඡිච්ඡඤ්ච “සීලබ්බතෙහි සුද්ධි” ති පවත්තකසීලබ්බතපරාමාසෙ ව විසොධයිති යොජනා. තත්ථ හි සහ පරියායෙහි තථා පවත්තා පරාමාසා “චතානී” ති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කණ්ඩකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අනෙකවණ්ණවිමානවණ්ණනා

අනෙකවණ්ණං දරසොකනාසනන්ති අනෙකවණ්ණවිමානං. තස්ස කා
උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා
මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා චුත්තනායෙන දෙවචාරිකං වරන්තො තාවතිංසභවනං
අගමාසි. අථ නං අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො දිස්වා සඤ්ජානගාරවබ්බුමානො
උපසඬකම්භ්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස අට්ඨාසි. ථෙරො –

1199.

“අනෙකවණ්ණං දරසොකනාසනං, විමානමාරුස්ස අනෙකවිත්තං;
පරිචාරිතො අච්ඡරාසඬගණෙන, සුනිම්මිතො භූතපතීව මොදසි.

1200.

“සමස්සමො නත්ථි කුතො පනුත්තරො, යසෙන පුඤ්ඤෙන ව ඉද්ධියා ව;
සබ්බෙ ව දෙවා තිදසගණා සමෙච්ච, තං තං නමස්සන්ති සසිංව දෙවා;
ඉමා ව තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1201.

“දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො,
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො,
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති. –

අධිගතසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි. තං දස්සෙතුං –

1202. “සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ....යස්ස කම්මස්සිදං එල”න්ති. –

චුත්තං. සොපි –

1203.

“අහං හදන්තෙ අහුවාසි පුබ්බෙ, සුමෙධනාමස්ස ජිනස්ස සාවකො;
පුපුඡ්ජනො අනනුබොධොහමස්මි, සො සත්ත වස්සානි පරිබ්බජිස්සහං.

1204.

“සොහං සුමෙධස්ස ජිනස්ස සත්ථුනො, පරිනිබ්බුතස්සොසතිණ්ණස්ස
තාදිනො;
රතනුච්චයං හෙමජාලෙන ඡන්තං, වන්දිත්වා ථූපස්මිං මනං පසාදයිං.

1205.

“න මාසි දානං න ව මත්ථි දාතුං, පරෙ ව බො තත්ථ සමාදපෙසිං;
පුපෙථ නං පුජනීයස්ස ධාතුං, එවං කිර සග්ගම්තො ගම්ස්සථ.

1206.

“තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා,
 සුඛඤ්ච දිබ්බං අනුභොමි අත්තනා;
 මොදාමහං තිදසගණස්ස මජ්ඣෙ,
 න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගත්ති” නි. – කට්ඨක;

ඉතො කිර තිංසකප්පසහස්සෙ සුමෙධො නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ
 උප්පජ්ජිත්වා සදෙවකං ලොකං එකොභාසං කත්වා කතබුද්ධකිච්චො පරිනිබ්බුතො,
 මනුස්සෙහි ව භගවතො ධාතුං ගහෙත්වා රතනවෙනියෙ කතෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො
 සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා සත්ත වස්සානි බ්‍රහ්මවරියං වරිත්වා අනවට්ඨිතචිත්තතාය
 කුක්කුච්චකො හුත්වා උප්පබ්බජි. උප්පබ්බජිතො ව සංවෙගබ්‍රහ්මනාය
 ධම්මච්ඡන්දවත්තතාය ව චෙතියඬගණෙ සම්මජ්ජනපරිභණ්ඩාදීනි කරොන්තො
 නිච්චසීලඋපොසථසීලානි රක්ඛන්තො ධම්මං සුණන්තො අඤ්ඤෙ ව පුඤ්ඤකිරියාය
 සමාදපෙන්නො විවරි. සො ආයුපරියොසානෙ කාලකතො තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති.
 සො පුඤ්ඤකම්මස්ස උළාරභාවෙන මහෙසක්ඛො මහානුභාවො සක්කාදීහි
 දෙවතාහි සක්කතපුජිතො හුත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො අපරාපරං
 දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස
 විපාකාවසෙසෙන තාවතිංසහවනෙ නිබ්බත්ති, “අනෙකවණ්ණො”ති නං දෙවතා
 සඤ්ජානිංසු. තං සන්ධාය වුත්තං “අථ නං අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො...පෙ....
 න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගත්ති කට්ඨකි”ති.

1199. තත්ථ අනෙකවණ්ණන්ති නිලජිතාදිවසෙන විවිධවණ්ණතාය
 අනන්තරවිමානාදීනං විවිධසණ්ඨානතාය ව නානාවිධවණ්ණං. දරසොකනාසනන්ති
 සීතලභාවෙන දරථපරිලාභානං විනොදනතො මනුඤ්ඤතාය දස්සනීයතාය ව
 සොකස්ස අනොකාසනො දරසොකනාසනං. අනෙකචිත්තන්ති නානාවිධචිත්තරූපං.
 සුනිම්මිතො භූතපතීවාති තාවතිංසකායිකොපි උළාරදිබ්බභොගතාය
 සුනිම්මිතදෙවරාජා විය මොදසි තුස්සසි අභිරමසි.

1200. සමස්සමොති සමො එව හුත්වා සමො, නිබ්බරියායෙන සදිසො තෙ
 තුය්හං නත්ථී, කුතො පන කෙන කාරණෙන උත්තරි අධිකො කො නාම සියා. කෙන
 පන සමතා උත්තරිතරතා වාති ආහ “යසෙන පුඤ්ඤෙන ව ඉද්ධියා වා”ති. තත්ථ
 යසෙනාති පරිවාරෙන. ඉද්ධියාති ආනුභාවෙන. යසෙනාති වා ඉස්සරියෙන,
 ඉද්ධියාති දෙවිද්ධියා. යසෙනාති වා විභවසම්පත්තියා, ඉද්ධියාති යථිච්ඡි තස්ස
 කාමගුණස්ස ඉජ්ඣනෙන. යසෙනාති වා කිත්තිඝොසෙන, ඉද්ධියාති සම්ඤ්ඤා.
 පුඤ්ඤෙනාති තත්ථ තත්ථ වුත්තාවසිට්ඨපුඤ්ඤඵලෙන, පුඤ්ඤකම්මෙනෙව වා.

“සබ්බෙ ව දෙවා”ති සාමඤ්ඤතො ගහිතමත්ථං “තිදසගණා”ති ඉමිනා
 විසෙසෙත්වා වුත්තං. එකච්චස්ස පච්චෙකං නිපච්චකාරං කරොන්තාපි පමුදිතා න
 කරොන්ති, න එවමෙතස්ස. එතස්ස පන පමුදිතාපි කරොන්තියෙවාති දස්සෙතුං
 “සමෙච්චා”ති වුත්තං. තං තන්ති තං ත්වං. සසිංව දෙවාති යථා නාම

සුක්කපක්ඛපාටිපදියං දිස්සමානං සසිං චන්දං මනුස්සා දෙවා ච ආදරජාතා
නමස්සන්ති, එවං තං සබ්බෙපි තිදසගණා නමස්සන්තිති අත්ථො.

1203. හදන්තෙති ථෙරං ගාරවබ්බමානෙන සමුදාවරති. අහුවාසින්ති අහොසිං.
පුබ්බෙති පුරිමජාතියං. සුමෙධනාමස්ස ජීනස්ස සාවකොති සුමෙධොති එවං
පාකටනාමස්ස සම්මාසම්බුද්දස්ස සාසනෙ පබ්බජිතභාවෙන සාවකො. පුපුජ්ජනොති
අනාරියො. තත්ථාපි සච්චානං අනුබොධමත්තස්සාපි අභාවෙන අනනුබොධො. සො
සත්ත වස්සානි පරිබ්බජිස්සහන්ති සො අහං සත්ත සංවච්ඡරාති
පබ්බජ්ජාගුණමත්තෙන විවරිං, උත්තරිමනුස්සධම්මං නාධිගච්ඡන්ති අධිජ්ජායො.

1204. රතනුවචයන්ති මණ්ඩකාකාරකතෙහි උච්චිතං උස්සිතරතනවෙතියං.
හෙමජාලෙන ඡන්තන්ති සමන්තතො උපරි ච කඤ්චනජාලෙන පටිච්ඡාදිතං.
චන්දිත්වාති පඤ්චපතිට්ඨිතෙන තත්ථ තත්ථ පණාමං කත්වා. පුපස්මීං මනං
පසාදයිත්ති “සබ්බඤ්ඤාගුණාධිට්ඨානාය චත ධාතුයා අයං පුපො”ති පුපස්මීං චිත්තං
පසාදෙසිං.

1205. න මාසි දානන්ති මෙ මයා කතං දානං නාසි නාහොසි. කස්මා පන? න ච
මෙත්ථී දාතුන්ති මෙ මම පරිග්ගහභූතං දානං දාතුං න අත්ථී, න කිඤ්චි දෙය්‍යවත්ථු
විජ්ජති, පරෙ ච බො සත්තෙ තත්ථ දානෙ සමාදපෙසිං. “පරෙසඤ්ච තත්ථ
සමාදපෙසි”න්ති ච පයන්ති, තත්ථ පරෙසන්ති උපයොගත්ථෙ සාම්චචනං දට්ඨබ්බං.
පුපෙථ නන්තිආදි සමාදපනාකාරදස්සනං, තං ධාතුන්ති යොජනා. එවං කිරාති කීර-
සද්දො අනුස්සවත්ථො.

1206. න තස්ස පුඤ්ඤස්ස බයම්පි අජ්ඣගන්ති තස්ස තදා සුමෙධං භගවන්තං
උද්දිස්ස කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස පරික්ඛයං නාධිගච්ඡිං, තස්සෙව කම්මස්ස
විපාකාවසෙසං පච්චනුහොමීති දස්සෙති. යං පනෙත්ථ න චුත්තං, තං හෙට්ඨා
චුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති දට්ඨබ්බං.

අනෙකචණ්ණවිමානචණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මට්ඨකුණ්ඩලිවිමානචණ්ණනා

අලඬකතො මට්ඨකුණ්ඩලිති මට්ඨකුණ්ඩලිවිමානං. තස්ස කා උජ්ජන්ති? භගවා
සාවත්ථීයං විහරති ජෙනවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථීවාසී එකො බ්‍රාහ්මණො
අද්ධො මහද්ධනො මහාහොගො අස්සද්ධො අජ්ජසන්තො මිච්ඡාදිට්ඨිකො කස්සචි
කිඤ්චි න දෙති, අදානතො එව “අදින්තපුබ්බකො”ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො
මිච්ඡාදිට්ඨිභාවෙන ච ලුද්ධභාවෙන ච තථාගතං වා තථාගතසාවකං වා දට්ඨුමිපි න
ඉච්ඡති. මට්ඨකුණ්ඩලං නාම අත්තතො පුත්තඤ්ච සික්ඛාපෙසි “තාත, තයා
සමණො ගොතමො තස්ස සාවකා ච න උපසඬකමිතබ්බා න දට්ඨබ්බා”ති. සොපි
තථා අකාසි. අථස්ස පුත්තො ගිලානො අහොසි, බ්‍රාහ්මණො ධනක්ඛයහයෙන
හෙසජ්ජං න කාරෙසි, රොගෙ පන වඩ්ඪිතෙව වෙජ්ජෙ පක්කොසිත්වා දස්සෙසි.

වෙස්සා තස්ස සරීරං ඔලොකෙන්වා “අනෙකිවිජො”ති තං ඤාත්වා අපක්කමිංසු.
 බ්‍රාහ්මණො “පුත්තෙ අබ්භන්තරෙ මතෙ නිහරණං දුක්ඛ”න්ති පුත්තං
 බහිද්වාරකොට්ඨකෙ නිපජ්ජාපෙසි.

භගවා රත්තියා පච්චුසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිනො වුට්ඨාය ලොකං
 වොලොකෙන්තො අද්දස මට්ඨකුණ්ඩලිමාණවං ඛිණායුකං තදහෙව චචනාධම්මං,
 නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්ස කම්මං කතොකාසං. “සවෙ පනාහං තත්ථ ගමිස්සාමි,
 සො මයි විත්තං පසාදෙන්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පිතරං ආළාභනෙ
 රොදමානං උපගන්ත්වා සංවෙපෙස්සති, එවං සො ච තස්ස පිතා ච මම සන්තිකං
 ආගමිස්සති, මහාජනකායො සන්තිපතිස්සති තත්ථ මයා ධම්මෙ දෙසිතෙ
 මහාධම්මාභිසමයො භවිස්සති”ති එවං පන ඤාත්වා පුබ්බණ්ඩසමයං නිවාසෙන්වා
 පත්තචීවරමාදාය මහතා භික්ඛුසඤ්ජෙන සද්ධිං සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පච්චිධො
 මට්ඨකුණ්ඩලිමාණවස්ස පිතු ගෙහසමීපෙ යත්වා ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො
 විස්සජ්ජෙසි. තා දිස්වා මාණවො “කිමෙත”න්ති ඉතො විතො ච විලොකෙන්තො
 අද්දස භගවන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ද්වත්තිංසාය මහාපුරිසලක්ඛණෙනි
 අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙනි බ්‍යාමජ්ජහාය කෙතුමාලාය ච විජ්ජොතමානං අනුපමාය
 බුද්ධසිරියා අවිත්තෙයොන බුද්ධානුභාවෙන විරොචමානං. දිස්වා තස්ස එතදහොසි
 “බුද්ධො නු ඛො භගවා ඉධානුජ්ජත්තො, යස්සායං රූපසමීපදා අත්තනො තෙජසා
 සුරියමිපි අභිභවති, කන්තභාවෙන චන්දිමං, උපසන්තභාවෙන සබ්බෙපි
 සමණබ්‍රාහ්මණො, උපසමෙන නාම එත්ථෙව භවිතබ්බං, අයමෙව ච මඤ්ඤෙ
 ඉමස්මිං ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො, මමෙව ච අනුකම්පාය ඉධානුජ්ජත්තො”ති
 බුද්ධාරම්මණාය පිතියා නිරන්තරං පුට්ඨරීරො අනජ්ජකං පිතිසොමනස්සං
 පටිසංවෙදෙන්තො පසන්නචිත්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නිපජ්ජී. තං දිස්වා භගවා
 “අලං ඉමස්ස එත්තකෙන සග්ගුපපත්තියා”ති පක්කාමි.

සොපි තං පිතිසොමනස්සං අවිජ්ඣන්තොච කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු
 ද්වාදසයොජනිකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති. පිතා පනස්ස සරීරසක්කාරං කරිත්වා
 දුතියදිවසෙ පච්චුසවෙලායං ආළාභනං ගන්ත්වා “භා භා මට්ඨකුණ්ඩලි, භා භා
 මට්ඨකුණ්ඩලි”ති පරිදෙවමානො ආළාභනං අනුපරික්කමන්තො රොදති.
 දෙවපුත්තො අත්තනො විභවසමීපත්තිං ඔලොකෙන්වා “කුතො නු ඛො අහං
 ඉධාගතො කිඤ්ච කම්මං කත්වා”ති උපධාරෙන්තො අත්තනො පුරිමත්තභාවං
 ඤාත්වා තත්ථ ච මරණකාලෙ භගවති පවත්තිතං විත්තජ්ජසාදං මනොහරං
 අඤ්ජලිකරණමත්තං දිස්වා “අහො මහානුභාවා බුද්ධා භගවන්තො”ති සාතිසයං
 තථාගතෙ සඤ්ජාතජ්ජසාදබ්‍රහ්මානො “අදින්නපුබ්බකබ්‍රාහ්මණො නු ඛො කිං
 කරොති”ති උපධාරෙන්තො ආළාභනෙ රොදමානං දිස්වා “අයං මය්හං පුබ්බෙ
 හෙසජ්ජමත්තමිපි අකත්වා ඉදානි නිරන්ථකං ආළාභනෙ රොදති, හන්ද නං
 සංවෙපෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමි”ති දෙවලොකතො ආගන්ත්වා
 මට්ඨකුණ්ඩලිරූපෙන රොදමානො “භා භා චන්ද, භා භා සුරියා”ති බාහා පග්ගය්හ
 කන්දන්තො පිතු සමීපෙ අට්ඨාසි. අථ නං බ්‍රාහ්මණො “අයං මට්ඨකුණ්ඩලි
 ආගතො”ති විත්තෙන්වා ගාථාය අජ්ඣාසාමි –

1207.

“අලඬකතො මට්ඨකුණ්ඩලී, මාලධාරී හරිවන්දනුස්සදො;
බාහා පග්ගස්ස කන්දසී, වනමජ්ඣෙ කිං දුක්ඛිතො තුව” න්ති.

තත්ථ අලඬකතොති විභූසිතො. මට්ඨකුණ්ඩලීති සරීරප්පදෙසස්ස අසංසනත්ථං මාලාලතාදයො අදස්සෙත්වා මට්ඨාකාරෙනෙව කතකුණ්ඩලො. අථ වා මට්ඨකුණ්ඩලීති විසුද්ධකුණ්ඩලො, තාපෙත්වා ජාතිහිඩ්ගුලිකාය මජ්ජිත්වා ධොවිත්වා සුකරලොමෙන මජ්ජිතකුණ්ඩලොති අත්ථො. මාලධාරීති මාලං ධාරෙන්තො, පිළන්ධිතමාලොති අත්ථො. හරිවන්දනුස්සදොති රත්තවන්දනෙන සබ්බසො අනුලිත්තගත්තො. කීන්ති පුච්ඡාවචනං. දුක්ඛිතොති දුක්ඛප්පත්තො. කිංදුක්ඛිතොති වා එකමෙව පදං, කෙන දුක්ඛෙන දුක්ඛිතොති අත්ථො.

අථ නං දෙවපුත්තො ආහ –

1208.

“සොවණ්ණමයො පහස්සරො, උප්පත්තො රථපඤ්ඡරො මම;
තස්ස චක්කයුගං න වින්දාමි, තෙන දුක්ඛෙන ජහාමි ජීවිත” න්ති.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

1209.

“සොවණ්ණමයං මණ්ඩයං, ලොහිතකමයං අථ රූපියමයං;
ආවික්ඛ මෙ හද්දමාණව, චක්කයුගං පටිපාදයාමි තෙ” ති.

තං සුත්වා මාණවො “අයං පුත්තස්ස හෙසජ්ජං අකත්වා පුත්තපතිරූපකං මං දිස්වා රොදන්තො ‘සුවණ්ණාදිමයං රථචක්කං කරොමි’ ති වදති, හොතු නිග්ගණ්හිස්සාමි න” න්ති වින්තෙත්වා “කීව මහන්තං මෙ චක්කයුගං කරිස්සසී” ති වත්වා “යාව මහන්තං ආකඬ්ඛසී” ති චුත්තෙ “වන්දිමසුරියෙහි මෙ අත්ථො, තෙ මෙ දෙහි” ති යාවන්තො –

1210.

“සො මාණවො තස්ස පාවදි, වන්දසුරියා උභයෙන්ථ දිස්සරෙ;
සොවණ්ණමයො රථො මම, තෙන චක්කයුගෙන සොහතී” ති.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

1211.

“බාලො බො ත්වං අසි මාණව, යො ත්වං පත්ථයසෙ අපත්ථියං;
මඤ්ඤාමි තුවං මරිස්සසී, න හි ත්වං ලච්ඡසි වන්දසුරියෙ” ති.

අථ නං මාණවො “කිං පන පඤ්ඤායමානස්සත්ථාය රොදන්තො බාලො
හොති, උදාහු අපඤ්ඤායමානස්සා”ති වත්වා –

1212.

“ගමනාගමනම්පි දිස්සති, වණ්ණධාතු උභයත්ථ වීරියා;
පෙනො කාලකතො න දිස්සති, කො නිධි කන්දතං බාලාතරො”ති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො “යුත්තං එස වදති”ති සල්ලක්ඛෙන්වා –

1213.

“සච්චං බො වදෙසි මාණව, අහමෙව කන්දතං බාලාතරො;
වන්දං විය දාරකො රුදං, පෙනං කාලකතාහිපත්ථයි”න්ති. –

වත්වා තස්ස කථාය නිස්සොකො හුත්වා මාණවස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉමා ගාථා
අභාසි –

1214.

“ආදිත්තං වත මං සන්තං, සතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

1215.

“අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

1216.

“ස්වාහං අබ්බුල්ලසල්ලොස්මි, සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො;
න සොවාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණවා”ති.

1208-10. තත්ථ රථපඤ්ඡරොති රජුපත්ථං. න චින්දාමිති න ලභාමි.

හද්දමාණවාති ආලපනං. පටිපාදයාමිති සම්පාදෙන්වා දදාමි, මා චක්කයුගාහාවෙන
ජීවිතං ජහීති අධිජ්ජායො. උභයෙත්ථ දිස්සරෙති උහොපි එත්ථ වන්දසුරියා ආකාසෙ
දිස්සන්ති. ය-කාරො පදසන්ධිකරො, උභයෙ එත්ථාති වා පදවිභාගො.

1212. ගමනාගමනන්ති දිවසෙ දිවසෙ ඔගමනුග්ගමනවසෙන වන්දසුරියානං
ගමනං ආගමනඤ්ච දිස්සති. “ගමනොගමන”න්තිපි පාළි, උග්ගමනං ඔගමනඤ්චාති
අත්ථො. වණ්ණධාතූති සීතිභාවිච්ඡිට්ඨා කන්තභාවභාසුරා, උණ්භභාවිච්ඡිට්ඨා
තික්ඛභාවභාසුරා ච වණ්ණනිභා. උභයත්ථාති වන්දෙ සුරියෙ වාති ද්විසුපි
වණ්ණධාතු දිස්සතිති යොජෙතබ්බං. වීරියාති පවත්තනවීරියං ආකාසෙ,
නාගවීරියාදිවීරියං වා. “උභයෙත්ථා”තිපි පාඨො, උභයෙ එත්ථාති පදවිසන්ධි.
බාලාතරොති බාලතරො අතිසයෙන බාලො.

1213. ඉමං පන කථං සුත්වා “අලබ්භනීයවත්ථුං චතාහං පත්ථෙත්වා කෙවලං සොකග්ගිනා ඩය්භාමී, කිං මෙ නිරත්ථකෙන අනයඛ්‍යසනෙනා”ති පටිසඬ්ඛානෙ අට්ඨාසි. අථ දෙවපුත්තො මට්ඨකුණ්ඩලීරූපං පටිසංහරිත්වා අත්තනො දිබ්බරූපෙනෙව අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො පන තං අනොලොකෙත්වා මාණවවොහාරෙතෙව වොහරත්තො “සච්චං බො වදෙසි මාණවා”ති ආදිමාහ. තත්ථ චන්දං වීය දාරකො රුදන්ති චන්දං අභිපත්ථයං රුදන්තො දාරකො වීයාති අත්ථො. කාලකතාභිපත්ථයින්ති කාලකතං අභිපත්ථයිං. “අභිපත්ථය”න්තිපි පාඨො.

1214-5. ආදිත්තන්ති සොකග්ගිනා ආදිත්තං. නිබ්බාපයෙ දරන්ති නිබ්බාපයි දරථං සොකපරිලාහං. අබ්බභීති උද්ධරි.

අථ බ්‍රාහ්මණො සොකං විනොදෙත්වා අත්තනො උපදෙසදායකං දිබ්බරූපෙන ඨිතං දිස්වා “කො නාම ත්ව”න්ති ප්‍රච්ඡන්තො –

1217.

“දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරිත්ථදො;
කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මය”න්ති. –

ආහ. සොපි තස්ස –

1218.

“යඤ්ච කන්දසි යඤ්ච රොදසි, පුත්තං ආලාභනෙ සයං දහිත්වා;
ස්වාහං කුසලං කරිත්වා කම්මං, තිදසානං සහඛ්‍යතං ගතො”ති. –

අත්තානං කථෙසි. තත්ථ යඤ්ච කන්දසි යඤ්ච රොදසිති යං තච පුත්තං මට්ඨකුණ්ඩලිං උද්දිස්ස රොදසි, අස්සුති මුඤ්චසි.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

1219.

“අජ්ජං වා බහුං වා නාද්දසාම, දානං දදන්තස්ස සකෙ අගාරෙ;
උපොසථකම්මං වා තාදිසං, කෙන කම්මෙන ගතොසි දෙවලොක”න්ති.

තත්ථ “උපොසථකම්මං වා තාදිසං නාද්දසාමා”ති යොජනා.

අථ නං මාණවො ආහ –

1220.

“ආබාධිකොහං දුක්ඛිතො ගිලානො, ආතුරරූපොමිහි සකෙ නිවෙසනෙ;
බුද්ධං විගතරජං විනිශ්ඡකඬ්ඛං, අද්දක්ඛිං සුගතං අනොමපඤ්ඤං.

1221.

“ස්වාහං මුදිතමනො පසන්නචිත්තො, අඤ්ජලිං අකරිං තථාගතස්ස;
තාහං කුසලං කරිත්වාන කම්මං, තිදසානං සහබ්බතං ගතො”ති.

1220-21. තත්ථ ආබාධිකොති ආබාධසමඬගී. දුක්ඛිතොති තෙනෙව
ආබාධිකභාවෙන ජාතදුක්ඛො. ගිලානොති ගිලායමානොති අත්ථො. ආතුරරූපොති
දුක්ඛවෙදනාභිතුන්නකායො. විගතරජන්ති විගතරාගාදිරජං. විනිශ්ඡකඬබන්ති
සබ්බසො සංසයානං සමුච්ඡින්නත්තා තිණ්ණවිච්චිච්ඡං. අනොමපඤ්ඤන්ති
පරිපුණ්ණපඤ්ඤං, සබ්බඤ්ඤන්ති අත්ථො. අකරින්ති අකාසිං. තාහන්ති තං අහං.

එවං තස්මිං කථෙන්නෙයෙව බ්‍රාහ්මණස්ස සකලසරීරං පිතියා පරිපූරි. සො තං
පීතිං පට්ඨෙන්නො –

1222.

“අච්ඡරියං වත අබ්භුතං වත,
අඤ්ජලිකම්මස්ස අයමීදිසො විපාකො;
අහමිපි මුදිතමනො පසන්නචිත්තො,
අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාමි”ති. – ආහ;

තත්ථ අනභිණ්හප්පවත්තිතාය අච්ඡරං පහරිතුං යොග්ගන්ති අච්ඡරියං,
අභුතපුබ්බතාය අබ්භුතං. උභයෙනපි විමහයාවහතංයෙව දස්සෙත්වා “අහමිපි
මුදිතමනො පසන්නචිත්තො, අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාමි”ති ආහ.

අථ නං දෙවපුත්තො සරණගමනෙ සීලසමාදානෙ ව නියොජෙන්නො –

1223.

“අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාහි, ධම්මඤ්ච සඬ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො;
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච, අබ්ණ්ඩච්චුල්ලානි සමාදියස්සු.

1224.

“පාණානිපාතා විරමස්සු ඛිජ්ජං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු;
අමජ්ජපො මා ව මුසා භණාහි, සකෙන දාරෙන ව භොහි තුට්ඨො”ති. –

ගාථාද්වයමාහ.

1223. තත්ථ තථෙවාති යථා පසන්නචිත්තො “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා”ති
බුද්ධං සරණං වජෙසි, තථෙව “ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පට්ඨන්තො සඬ්ඝො”ති
පසන්නචිත්තො ධම්මඤ්ච සඬ්ඝඤ්ච සරණං වජාහි. යථා වා පසන්නචිත්තො
රතනත්තයං සරණං වජෙසි, තථෙව “අයං එකංසතො දිට්ඨෙව ධම්මෙ
අභිසම්පරායඤ්ච භිතසුඛාවහො”ති පසන්නචිත්තො සික්ඛාය අධිසීලසික්ඛාය පදානි
කොට්ඨාසභූතානි අධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛාය වා උපායභූතානි පඤ්චසීලානි

අවිකොපනතො ව අසංකිලිස්සනතො ව අබණ්ඩචුල්ලානි සමාදියස්සු, සමාදාය
වත්තස්සුති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තෙන සරණගමනෙ සීලසමාදානෙ ව නියොජිතො බ්‍රාහ්මණො
තස්ස වචනං සිරසා සම්පට්ඨිතන්තො –

1225.

“අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ, භිතකාමොසි දෙවතෙ;
කරොමි තුය්හං වචනං, ත්වංසි ආවරියො මමා”ති. –

ගාථං වත්වා තත්ථ පතිට්ඨන්තො –

1226.

“උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං;
සඬ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

1227.

“පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිජ්ජං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ව මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ව භොමි තුට්ඨො”ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තම්පි සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

තතො දෙවපුත්තො “කතං මයා බ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බයුත්තකං, ඉදානි
සයමෙව භගවන්තං උපසඬ්ඝමිස්සති”ති තත්ථෙව අන්තර්ධායි. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො
භගවති සඤ්ජාතපසාදබ්බමානො දෙවතාය ව වොදියමානො “සමණං ගොතමං
උපසඬ්ඝමිස්සාමි”ති විහාරාභිමුඛො ගච්ඡති. තං දිස්වා මහාජනො “අයං බ්‍රාහ්මණො
එත්තකං කාලං තථාගතං අනුපසඬ්ඝමිත්වා අජ්ජ පුත්තසොකෙන උපසඬ්ඝමති,
කීදිසි නු ඛො ධම්මදෙසනා භවිස්සති”ති තං අනුබන්ධි.

බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපසඬ්ඝමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එවමාහ “සක්කා නු
ඛො භො ගොතම කිඤ්චි දානං අදත්වා සීලං වා අරක්ඛිත්වා කෙවලං තුම්හෙසු
පසාදමත්තෙන සග්ගෙ නිබ්බත්තිතු”න්ති. “නනු, බ්‍රාහ්මණ, අජ්ජ පච්චුසවෙලායං
මට්ඨකුණ්ඩලිනා දෙවපුත්තෙන අත්තනො දෙවලොකුපපත්තිකාරණං තුය්හං
කථික”න්ති භගවා අවොච. තස්මිං ඛණෙ මට්ඨකුණ්ඩලීදෙවපුත්තො සහ විමානෙන
ආගන්ත්වා දිස්සමානරූපො විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං
පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ භගවා තස්සං පරිසති තෙන දෙවපුත්තෙන
කතසුචරිතං කථෙත්වා පරිසාය විත්තකල්ලතං ඤාත්වා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං
අකාසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො ව බ්‍රාහ්මණො ව සන්තිපතිතපරිසා වාති
චතුරාසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අභොසිති.

මට්ඨකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සෙරීසකවිමානවණ්ණනා

සුඤ්ඤායකයන් සඳහා වන වාණිජාන වානි සෙරීසකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ ආයස්මා කුමාරකස්සපො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙතඛ්‍යානගරං සම්පත්තො. තත්ථ පායාසිරාජඤ්ඤං අත්තනො සන්තිකං උපගතං විපරිතග්ගාහනො විවෙචෙන්වා සම්මාදස්සනෙ පතිට්ඨාපෙසි. සො තනො පට්ඨාය පුඤ්ඤපසුතො හුත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්තො තත්ථ අකතපරිවයනාය අසක්කච්චං දානං දත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා වාතුමහාරාජිකභවනෙ සුඤ්ඤෙ සෙරීසකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති.

අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එකො ධීණාසවත්ථෙරො අඤ්ඤාතරස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය වරින්වා බහිගාමෙ දෙවසිකං එකස්මිං පදෙසෙ භත්තකච්චං අකාසි. තං දිස්වා එකො ගොපාලකො “අයොසා සූරියාතපෙන කිලමති” ති පසන්නවිත්තො චතුහි සිරිසප්මිහෙහි සාබ්‍රාමණ්ඩපං කත්වා අදාසි, මණ්ඩපස්ස සම්පෙ සිරිසරුක්ඛං රොපෙසීති ව වදන්ති. සො කාලං කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන වාතුමහාරාජිකෙසු නිබ්බත්ති, තස්ස පුරිමකම්මස්ස සුවකං විමානද්වාරෙ සිරිසවනං නිබ්බත්ති වණ්ණගන්ධසම්පන්නෙහි පුප්ථෙහි සබ්බකාලං උපසොභමානං, තෙන තං විමානං “සෙරීසක” න්ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො ව දෙවපුත්තො එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු වෙව මනුස්සෙසු ව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ යසත්ථෙරස්ස චතුසු විමලාදිසු ගිහිසභායෙසු ගවම්පති නාම හුත්වා භගවතො ධම්මදෙසනාය අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො පුබ්බාවිණ්ණවසෙන තං සුඤ්ඤවිමානං දිස්වා අභිණ්භං දිවාචිහාරං ගච්ඡති.

සො අපරභාගෙ පායාසිරෙවපුත්තං තත්ථ දිස්වා “කොසි ත්වං, ආවුසො” ති පුච්ඡන්වා තෙන “අහං, භත්තෙ, පායාසිරාජඤ්ඤො ඉධුපපන්නො” ති චුත්තෙ “නනු ත්වං මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරිතදස්සනො කප්මිධුපපන්නො” ති ආහ. අථ නං පායාසිරෙවපුත්තො “අයොසාමහි කුමාරකස්සපත්ථෙරෙන මිච්ඡාදස්සනතො විවෙචිතො, පුඤ්ඤකිරියානං අසක්කච්චකාරිතාය පන සුඤ්ඤෙ විමානෙ නිබ්බත්තො. සාධු, භත්තෙ, මනුස්සලොකං ගතකාලෙ මම පරිජනස්ස ආරොවෙථ ‘පායාසිරාජඤ්ඤො අසක්කච්චං දානං දත්වා සුඤ්ඤං සෙරීසකවිමානං උපපන්නො, තුම්හෙ පන සක්කච්චං පුඤ්ඤානි කත්වා තනුපපත්තියා චිත්තං පණ්දහං’ ති. ථෙරො තස්සානුකම්පාය තථා අකාසි. තෙපි ථෙරස්ස වචනං සුත්වා තථා චිත්තං පණ්ඩාය පුඤ්ඤානි කත්වා සෙරීසකෙ විමානෙ නිබ්බත්තිංසු. සෙරීසකදෙවපුත්තං පන වෙස්සවණමහාරාජා මරුභූමියං ඡායුදකරහිතෙ මග්ගෙ මග්ගපටිපන්නානං මනුස්සානං අමනුස්සපරිපත්ථ මොචනත්ථං මග්ගරක්ඛකං යපෙසි.

අථ අපරෙන සමයෙන අඬගමගධවාසිනො වාණිජා සකට්ඨහස්සං භණ්ඩස්ස පුරෙත්වා සින්ධුසොචිරදෙසං ගච්ඡන්තා මරුකන්තාරෙ දිවා උණ්භහයෙන මග්ගං අප්පටිපජ්ජිත්වා රත්ති. නක්ඛත්තසඤ්ඤාය මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙ මග්ගමුළ්භා හුත්වා අඤ්ඤං දිසං අගමංසු. තෙසං අත්තරෙ එකො උපාසකො අහොසි සද්ධො පසන්නො සීලසම්පන්නො අරහත්තප්පත්තියා උපනිස්සයසම්පන්නො මාතාපිතුනං.

උපට්ඨානත්ථං වණිජ්ජාය ගතො. තං අනුග්ගණ්හන්තො සෙරීසකදෙවපුත්තො සහ විමානෙන අත්තානං දස්සෙසි. දස්සෙත්වා ච පන “කස්මා තුම්හෙ ඉමං ඡායුදකරහිතං වාලුකාකන්තාරං පටිපන්නා” ති ප්‍රච්ඡී. තෙ වස්ස තත්ථ අත්තනො ආගතජ්ජකාරං කටෙසුං, තදත්ථදීපනා දෙවපුත්තස්ස වාණිජානඤ්ච වචනපටිවචනගාථා හොන්ති. ආදිතො පන ද්වෙ ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං ධම්මසඬ්ඛානකෙහි යජිතා –

1228.

“සුඤ්ඤාථ යක්ඛස්ස ච වාණිජාන ච, සමාගමො යත්ථ තදා අහොසි;
යථා කථං ඉතරිතරෙන වාපි, සුභාසිතං තඤ්ච සුඤ්ඤාථ සබ්බෙ.

1229.

“යො සො අහු රාජා පායාසි නාම, භුම්මානං සහබ්බාගතො යසස්සි;
සො මොදමානොව සකෙ විමානෙ, අමානුසො මානුසෙ අජ්ඣාහාසි” ති.

1228-9. තත්ථ සුඤ්ඤාථාති සවනාණත්තිකවචනං. යං මයං ඉදානි භණාම, තං සුඤ්ඤාථාති. යක්ඛස්සාති දෙවස්ස. දෙවො හි මනුස්සානං ඵකච්චානං දෙවානඤ්ච පූජනීයභාවතො “යක්ඛො” ති වුච්චති. අපිච සක්කොපි චත්තාරො මහාරාජානොපි චෙස්සවණපාරිසජ්ජාපි පුරිසොපි “යක්ඛො” ති වුච්චති. තථා හි “අතිබාළ්භං ඛො අයං යක්ඛො පමත්තො විහරති, යංනුනාහං ඉමං යක්ඛං සංචෙපෙය්‍ය” ති ආදීසු (ම. නි. 1.393) සක්කො “යක්ඛො” ති වුත්තො. “චත්තාරො යක්ඛා ඛග්ගහන්ථා” ති ආදීසු මහාරාජානො. “සන්ති හි, හන්තෙ, උළාරා යක්ඛා භගවතො අජ්ජසන්නා” ති ආදීසු (දී. නි. 3.276) චෙස්සවණපාරිසජ්ජා. “චත්තාවතා යක්ඛස්ස සුද්ධි” ති ආදීසු (සු. නි. 482) පුරිසො. ඉධ පන චෙස්සවණපාරිසජ්ජො අධිප්පෙතො. වාණිජාන වාති ගාථාබන්ධසුබන්ධං අනුනාසිකලොපං කත්වා වුත්තං. සමාගමොති සමොධානං. යත්ථාති යස්මිං වණ්ණපට්ඨං. තදාති තස්මිං මග්ගමුල්භා හුත්වා ගමනකාලෙ. ඉතරිතරෙන වාපිති ඉතරීතරඤ්චාපි, ඉදං යථාති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – සෙරීසකදෙවපුත්තස්ස වාණිජානඤ්ච තදා යත්ථ සමාගමො අහොසි, තං සුඤ්ඤාථ, යථා වාපි තෙහි අඤ්ඤාමඤ්ඤං සුභාසිතං සුලපිතං කථං පවත්තිතං, තඤ්ච සබ්බෙ ඔහිතචිත්තා සුඤ්ඤාථාති. භුම්මානන්ති භුම්මදෙවානං.

ඉදානි යක්ඛස්ස ප්‍රච්ඡාගාථායො හොන්ති –

1230.

“වඬිකෙ අරඤ්ඤෙ අමනුස්සට්ඨානෙ, කන්තාරෙ අජ්ජොදකෙ
අජ්ජහක්ඛෙ;
සුදුග්ගමෙ වණ්ණපට්ඨස්ස මජ්ඣෙ, වඬිකංභයා නට්ඨමනා මනුස්සා.

1231.

“නයිධ ඵලා මූලමයා ච සන්ති, උපාදානං නත්ථී කුතොධ භක්ඛො;

අඤ්ඤානු පංසුහි ව වාලුකාහි ව, තත්තාහි උණ්භාහි ව දාරුණාහි ව.

1232.

“උජ්ජඨගලං තත්තමිවං කපාලං, අනායසං පරලොකෙන තුල්‍යං;
ලුද්දානමාවාසමිදං පුරාණං, භූමිජපදෙසො අභිසත්තරුපො.

1233.

“අථ තුම්හෙ කෙන වණ්ණෙන, කිමාසමානා ඉමං පදෙසඤ්ඤි;
අනුපට්ඨා සහසා සමෙව්ව, ලොභා භයා අථ වා සම්පමුල්ලා”ති.

1230. තත්ථ වඨකෙහි සංසයට්ඨානෙ. යත්ථ පට්ඨානං “ජීවිස්සාම නු ඛො, මරිස්සාම නු ඛො”ති ජීවිතෙ සංසයො හොති, තාදිසෙ අරඤ්ඤෙ.
අමනුස්සට්ඨානෙහි අමනුස්සානං පිසාවාදිනං සඤ්චරණට්ඨානෙ, මනුස්සානං වා අගොචරට්ඨානෙ. කත්තාරෙති නිරුද්ධෙ ඉරිණෙ, කං තාරෙත්ති නයන්ති එත්ථාති හි කත්තාරො, උදකං ගහෙත්වා තරිතබ්බට්ඨානං. තෙනාහ “අජ්ජොදකෙ”ති. අජ්ජ-සද්දො හෙත්ථ අභාවත්ථො “අජ්ජිවිණො අජ්ජනිග්ගොසො”තිආදීසු (අ. නි. 8.23; වුළුව. 456) විය. වණ්ණපට්ඨං මජ්ඣිමනිකායෙහි වාලුකාකත්තාරමජ්ඣිමනිකායෙහි අත්ථො. වඨකංභයාති වඨකෙහි හිතා. වඨකෙහි භයං එතෙසන්ති “වඨකභයා”ති වත්තබ්බෙ ගාථාසුඛත්ථං සානුනාසිකං කත්වා “වඨකංභයා”ති වුත්තං. ඉදඤ්ච වාලුකාකත්තාරපට්ඨෙසනතො පුබ්බෙ තෙසං උජ්ජන්තභයං සන්ධාය වුත්තං. නට්ඨමනාති මග්ගසතිවිජ්ජවාසෙන නට්ඨමානසා, මග්ගමුල්ලාති අත්ථො. මනුස්සාති තෙසං ආලපනං.

1231. ඉධාති ඉමස්මිං මරුකත්තාරෙ. එලාති අම්බජම්බුතාලනාලිකෙරාදිඑලාති න සන්තිති යොජනා. මූලමයා වාති මූලානියෙව මූලමයා, වල්ලිකන්දාදීති සන්ධාය වදති. උපාදානං නත්ථීති කිඤ්චාපි කිඤ්චි හක්ඛං නත්ථී, උපාදානං වා ඉන්ධනං, අග්ගිස්ස ඉන්ධනමත්තමිපි නත්ථී, කුතො කෙන කාරණෙන ඉධ මරුකත්තාරෙ හක්ඛො සියාති අත්ථො. යං පන අත්ථී තත්ථ, තං දස්සෙතුං “අඤ්ඤානු පංසුහි”තිආදි වුත්තං.

1232. උජ්ජඨගලන්ති ජඨගලං වුව්වති ලුබ්බසරො අනුදකො භූමිජපදෙසො, තං පන යානං ජඨගලතොපි උක්කංසෙන ජඨගලන්ති ආහ “උජ්ජඨගල”න්ති. තෙනාහ “තත්තමිවං කපාල”න්ති, තත්තං අයොකපාලසදිසන්ති අත්ථො.
ගාථාසුඛත්ථස්ඤ්චෙත්ථ සානුනාසිකං කත්වා වුත්තං, තත්තමිවඉච්චෙව දට්ඨබ්බං. අනායසන්ති නත්ථී එත්ථ ආයො සුඛන්ති අනායං, තතො එව ජීවිතං සියති විනාසෙතීති අනායසං. අථ වා න ආයසන්ති අනායසං. පරලොකෙනාති නරකෙන තුල්‍යං. නරකඤ්ඤි සත්තානං එකත්තානත්ථතාය පරභූතො පටිසත්තුභූතො ලොකොති විසෙසතො “පරලොකො”ති වුව්වති, සමන්තතො අයොමයන්තා ආයසඤ්ච, ඉදං පන තදභාවතො අනායසං, මහතො දුක්ඛස්ස උජ්ජන්තිට්ඨානතාය පරලොකසදිසන්ති දස්සෙති, “අනස්සය”න්ති ව කෙවි පටන්ති, සුඛස්ස

අප්පතිට්ඨානභූතන්ති අත්ථො. ලුද්දානමාවාසමීදං පුරාණන්ති ඉදං යානං
 විරකාලතො පටියාය ලුද්දානං දාරුණානං පිසාවාදීනං ආවාසභූතං. අභිසත්තරූපොති
 “එවං ලුබ්බො ඝොරාකාරො භොතු” ති පොරාණෙහි ඉසීහි සපිතසදිසො, දින්නසපො
 වියාති අත්ථො.

1233. කෙන වණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. කිමාසමානාති කිං
 පච්චාසිසත්තා. භීති නිපාතමත්තං. “පදෙසමිපී” ති ව පඨන්ති, ඉමමිපි නාම
 පදෙසන්ති අත්ථො. සහසා සමෙච්චාති සහසා ආදීනවානිසංසෙ අච්චාරෙත්වා
 සමවායෙන අනුපච්චියා සප්පච්චියා. ලොභා භයා අප්ථ වා කෙනචි අනත්ථකාමෙන
 පලොභිතා ලොභතො කෙනචි අමනුස්සාදිනා පරිපාතිතා භයා වා. අප්ථ වා
 සම්පමුල්භාති මග්ගවිජ්ජනට්ඨා ඉමං පදෙසං අනුපච්චියාති යොජනා.

ඉදානි වාණිජා ආභංසු -

1234.

“මගධෙසු අඬගෙසු ව සත්ථවාහා, ආරොපයිත්වා පණියං පුට්ඨත්තං;
 තෙ යාමසෙ සින්ධුසොචිරභූමිං, ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා.

1235.

“දිවා පිපාසංනධිවාසයන්තා, යොග්ගානුකම්පඤ්ච සමෙක්ඛමානා;
 එතෙන වෙගෙන ආයාම සබ්බෙ, රත්තිං මග්ගං පටිපන්නා විකාලෙ.

1236.

“තෙ දුප්පයානා අපරද්ධමග්ගා, අන්ධාකුලා විජ්ජනට්ඨා අරඤ්ඤෙ;
 සුදුග්ගමෙ වණ්ණප්පඨස්ස මජ්ඣෙ, දිසං න ජානාම පමුල්භවිත්තා.

1237.

“ඉදඤ්ච දිස්වාන අදිට්ඨපුබ්බං, විමානසෙට්ඨඤ්ච තචඤ්ච යක්ඛ;
 තතුත්තරිං ජීවිතමාසමානා, දිස්වා පතීතා සුමනා උදග්ගා” ති.

1234. තත්ථ මගධෙසු අඬගෙසු ව සත්ථවාහාති මගධරට්ඨෙ ව අඬගරට්ඨෙ ව
 ජාතා සංවඬ්ඨා තංනිවාසිනො සත්ථෙ සත්ථස්ස ව වාහනකා සත්ථකා වෙව
 සත්ථසාමිකා ව. පණියන්ති භණ්ඩං. තෙති තෙ මයං. යාමසෙති ගච්ඡාම.
 සින්ධුසොචිරභූමින්ති සින්ධුදෙසං සොචිරදෙසඤ්ච. උද්දයන්ති ආනිසංසං
 අතිරෙකලාභං.

1235. අනධිවාසයන්තාති අධිවාසෙතො අසක්කොන්තා. යොග්ගානුකම්පන්ති
 ගොණාදීනං සත්තානං අනුග්ගහං. එතෙන වෙගෙනාති ඉමිනා ජවෙන, යෙන තච
 දස්සනතො පුබ්බෙ ආයාම ආගතමිහ. රත්තිං මග්ගං පටිපන්නාති රත්තියං මග්ගං
 පටිපන්නා. විකාලෙති අකාලෙ අවෙලායං.

1236. දුප්පයාතානි දුටු පයාතා අපටෙ ගතා, තතො එව අපරද්ධමග්ගා.
අන්ධාකුලානි අන්ධා විය ආකුලා, මග්ගජානනසමත්ථස්ස පඤ්ඤාවක්ඛුනො
අභාවෙන අන්ධා, තතො එව ආකුලා, විජ්ජනට්ඨා ව මග්ගසම්මුල්භතාය. දිසන්ති
ගන්තබ්බදිසං, යස්සං දිසායං සින්ධුසොචිරදෙසො, තං දිසං. පමුල්භවිත්තානි
දිසාසංසයසුමුල්භවිත්තා.

1237. තවඤ්චානි තුවඤ්ච. යක්ඛානි ආලපනං. තතුත්තරිං ජීවිතමාසමානානි යො
“ඉතො පරං අම්භාකං ජීවිතං නත්ථි”ති ජීවිතසංසයො උජ්ජන්තො, ඉදානි තතො
උත්තරිමපි ජීවිතං ආසිසන්තා. දිස්වානි දස්සනහෙනු. පතීතානි පහට්ඨා. සුමනානි
සොමනස්සජ්ජන්තා. උදග්ගානි උදග්ගාය පිනියා උදග්ගවිත්තා.

එවං වාණිජෙහි අත්තනො පවත්නියා පකාසිතාය පුත දෙවපුත්තො ද්විති ගාථාහි
ප්‍රච්ඡි –

1238.

“පාරං සමුද්දස්ස ඉමඤ්ච වණ්ණං, චෙත්තාවරං සඬකුපථඤ්ච මග්ගං;
නදියො පන පබ්බතානඤ්ච දුග්ගා, පුටුද්දිසා ගච්ඡට්ඨ හොගහෙනු.

1239.

“පක්ඛන්දියාන විජිතං පරෙසං, චෙරජ්ජකෙ මානුසෙ පෙක්ඛමානා;
යං වො සුතං වා අථ වාපි දිට්ඨං, අච්ඡෙරකං තං වො සුඤ්ඤාම තාතා”ති.

තස්සත්ථො – පාරං සමුද්දස්සානි සමුද්දස්ස පරතීරං, ඉමඤ්ච ඊදිසං, වණ්ණං
වණ්ණපථං චෙත්තලතා ඛන්ධිත්වා ආවරිතබ්බතො චෙත්තාවරං මග්ගං, සඬකුකෙ
බාණුකෙ කොට්ටෙන්වා ගන්තබ්බතො සඬකුපථං මග්ගං, නදියො පන
චන්දභාගාදිකා, පබ්බතානඤ්ච විසමජ්ජදෙසානි එවං දුග්ගා පුටුද්දිසා හොගනිමිත්තං
ගච්ඡට්ඨ, එවං ගච්ඡන්තා ව පක්ඛන්දියාන පක්ඛන්දිත්වා අනුපවිසිත්වා, පරෙසං
රාජුතං විජිතං තත්ථ චෙරජ්ජකෙ විදෙසවාසිකෙ මනුස්සෙ පෙක්ඛමානා ගච්ඡට්ඨ,
එවංභූතෙහි වො තුම්භෙහි යං සුතං වා අථ වා දිට්ඨං වා අච්ඡෙරකං අච්ඡරියං, තං
වො සන්තිකෙ තාතා වාණිජා සුඤ්ඤාමානි අත්තනො විමානස්ස අච්ඡරියභාවං තෙහි
කථාපෙතුකාමො ප්‍රච්ඡති.

එවං දෙවපුත්තෙන පුට්ඨා වාණිජා ආභංසු –

1240.

“ඉතොපි අච්ඡෙරතරං කුමාර, න නො සුතං වා අථ වාපි දිට්ඨං;
අතීතමානුසකමෙව සබ්බං, දිස්වා න තජ්ජාම අනොමවණ්ණං.

1241.

“වෙහායසං පොක්ඛරඤ්ඤො සවන්ති, පහුතමලා බහුපුණ්ඩරීකා;
දුමා විමෙ නිච්චඵලුපපන්නා, අතීව ගන්ධා සුරහිං පවායන්ති.

1242.

“වෙළුරියථම්භා සතමුස්සිකාසෙ, සිලාපවාලස්ස ව ආයතංසා;
මසාරගල්ලා සහලොහිතභිගා, ථම්භා ඉමෙ ජොතිරසාමයාසෙ.

1243.

“සහස්සථම්භං අතුලානුභාවං, තෙසුපරි සාධුමිදං විමානං;
රතනන්තරං කඤ්චනාවෙදිමිස්සං, තපනීයපට්ටෙහි ව සාධුඡන්තං.

1244.

“ජම්බොනදුත්තත්තමිදං සුමට්ටියො, පාසාදසොපානඵලූපපන්නො;
දළ්භො ව වග්ගු ව සුසඬගතො ව, අතීව නිජ්ඣානබමො මනුඤ්ඤො.

1245.

“රතනන්තරස්මිං බහුඅන්තපානං, පරිවාරිතො අවිජරාසඬගණෙන;
මුරජආලම්බරතුරියසුට්ටියො, අභිවන්දිතොසි ථුතිවන්දනාය.

1246.

“සො මොදසි නාරිගණජපබොධනො, විමානපාසාදවරෙ මනොරමෙ;
අවින්තියො සබ්බගුණූපපන්නො, රාජා යථා වෙස්සවණො නළිනායා.

1247.

“දෙවො නු ආසි උදවාසි යක්ඛො,
උදාහු දෙවින්දො මනුස්සභූතො;
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා,
ආචික්ඛ කො නාම තුවංසි යක්ඛො”ති.

1240-2. තත්ථ කුමාරාති පයමවයෙ යිතත්තා දෙවපුත්තං ආලපති. සබ්බන්ති දෙවපුත්තං තස්ස විමානපට්ටිඤ්ඤාව සන්ධාය වදති. පොක්ඛරඤ්ඤාති පොක්ඛරණියො. සතමුස්සිකාසෙති සතරතනුබ්බෙධා. සිලාපවාලස්සාති සිලාය පවාලස්ස ව, සිලාමයා පවාලමයාති අත්ථො. ආයතංසාති දීඝංසා. අථ වා ආයතා හුත්වා අට්ඨසොලසද්වන්තිංසාදිඅංසවන්නො.

1242. තෙසුපරිති තෙසං ථම්භානං උපරි. සාධුමිදන්ති සුන්දරං ඉදං තව විමානං. රතනන්තරන්ති රතනන්තරවන්තං, භික්තිථම්භසොපානාදීසු නානාවිධෙහි අඤ්ඤෙහි රතනෙහි යුත්තං. කඤ්චනාවෙදිමිස්සන්ති සුවණ්ණමයාය වෙදිකාය සහිතං පරික්ඛිත්තං. තපනීයපට්ටෙහි ව සාධුඡන්තන්ති තපනීයමයෙහි අනෙකරතනමයෙහි ව ඡදනෙහි තත්ථ තත්ථ සුට්ඨු ඡාදිතං.

1244. ජම්බොනදුත්තත්තමිදන්ති ඉදං තව විමානං යෙභුයොන උත්තත්තජම්බුනදභාසුරං. සුමට්ටියො පාසාදසොපානඵලූපපන්නොති තස්ස ව සො සො පදෙසො සුමට්ටියො සුට්ඨු මජ්ඣිමො, තෙහි තෙහි අනන්තරපාසාදෙහි

සොපානවිසෙසෙහි රමණියෙහි ඵලකෙහි ව යුත්තො. දළ්භොති ටීරො. වග්ගුති
අභිරූපො සමුග්ගතො. සුසඬිගතොති සුට්ඨු සඬිගතාවයවො
අඤ්ඤමඤ්ඤානුරූපපාසාදාවයවො. අතිව නිජ්ඣානබමොති පහස්සරහාවෙපි
අතිවිය ඔලොකනක්බමො. මනුඤ්ඤොති මනොරමො.

1245. රතනත්තරස්මිත්ති රතනමයෙ, රතනභූතෙ වා සාරභූතෙ විමානස්ස
අබ්භන්තරෙ. බහුඅන්තපානන්ති පෙසලං පහුතං අන්තඤ්ච පානඤ්ච විජ්ජති,
උපලබ්භතිති අධිජ්ජායො. මුරජආලම්බරතුරියසුට්ඨොති මුදිඬිගානං ආලම්බරානං
අවසිට්ඨතුරියානඤ්ච සද්දෙහි නිව්වසොසිතො. අභිවන්දිතොසිති නමස්සිතො,
ථොමිතො වා අසි. තෙනාහ “පුත්තිවන්දනායා”ති.

1246. අවිත්තියොති අවිත්තෙය්‍යානුභාවො. නළිනායාති එවංනාමකෙ
කීළනට්ඨානෙ යථා වෙස්සවණො මහාරාජා, එවං ත්වං මොදසිති යොජනා.

1247. ආසිති අසි භවසි. දෙවින්දොති සක්කො දෙවරාජා. මනුස්සභූතොති
මනුස්සෙසු භූතො මනුස්සජාතිකො. යක්ඛොති දෙවාදිභාවං පුච්ඡන්වාපි යක්ඛභාවං
ආසඬිකන්තා වදන්ති.

ඉදානි සො දෙවපුත්තො අත්තානං ජානාපෙන්නො –

1248.

“සෙරිසකො නාම අහම්භි යක්ඛො, කන්තාරියො වණ්ණපට්ඨි ගුත්තො;
ඉමං පදෙසං අභිපාලයාමි, වචනකරො වෙස්සවණස්ස රඤ්ඤො”ති. –

ආහ. තත්ථ අහම්භි යක්ඛොති අහං යක්ඛො අම්භි. කන්තාරියොති ආරක්ඛණත්ථං
කන්තාරෙ නියුත්තො. ගුත්තොති ගොපකො. තෙනාහ “අභිපාලයාමි”ති.

ඉදානි වාණිජා තස්ස කම්මාදිති පුච්ඡන්තා ආහංසු –

1249.

“අධිච්චලද්ධං පරිණාමජං තෙ, සයංකතං උදාහු දෙවෙහි දින්නං;
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා, කථං තයා ලද්ධමිදං මනුඤ්ඤ”න්ති.

තත්ථ අධිච්චලද්ධන්ති අධිච්චසමුප්පත්තිකං, යදිච්ඡකං ලද්ධන්ති අත්ථො.
පරිණාමජං තෙති නියතිසඬිගතිභාවපරිණතං, කාලපරිණතං වා. සයංකතන්ති තයා
සයමෙව කතං, දෙවිද්ධියා තයා සයමෙව නිබ්බන්තිතන්ති අත්ථො. උදාහු දෙවෙහි
දින්නන්ති තයා ආරාධිතෙහි දෙවෙහි පසාදවසෙන නිස්සට්ඨං.

ඉදානි දෙවපුත්තො චතුරොපි පකාරෙ පටික්ඛිපිත්වා පුඤ්ඤමෙව අපදිසන්නො –

1250.

“නාධිවිච්ඡේදං න පරිණාමජං මෙ, න සයංකතං න හි දෙවෙහි දින්නං;
සකෙහි කම්මෙහි අපාපකෙහි, පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං මනුඤ්ඤ” නීති. —

ගාථමාහ.

තං සුත්ථා වාණිජා පුන “නාධිවිච්ඡේදං” නීති ගාථායං පුඤ්ඤාධිකමෙව නෙ
චතුරො පකාරෙ ආරොපෙත්වා පුඤ්ඤස්ස ච සරූපං පුච්ඡිංසු —

1251.

“කිං නෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා, කථං තයා ලද්ධමිදං විමාන” නීති.

තත්ථ චතන්ති චතසමාදානං. බ්‍රහ්මචරියන්ති සෙට්ඨචරියං.

පුන දෙවපුත්තො නෙ පටික්ඛිපිත්වා අත්තානං යට්ඨපචිතං පුඤ්ඤඤ්ච
දස්සෙත්තො —

1252.

“මමං පායාසිති අහු සමඤ්ඤා, රජ්ජං යදා කාරයිං කොසලානං;
නත්ථිකදිට්ඨි කදරියො පාපධම්මො, උච්ඡේදවාදී ච තදා අභොසිං.

1253.

“සමණො ච බො ආසි කුමාරකස්සපො, බහුස්සුතො චිත්තකථී උළාරො;
සො මෙ තදා ධම්මකථං අභාසි, දිට්ඨිවිසුකානි විනොදයී මෙ.

1254.

“තාහං තස්ස ධම්මකථං සුණිත්වා, උපාසකත්තං පටිවෙදයිස්සං;
පාණාතිපාතා විරතො අභොසිං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං;
අමජ්ජපො නො ච මුසා අභාණිං, සකෙන දාරෙන ච අභොසිං තුට්ඨො.

1255.

“තං මෙ වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං, තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
නෙහෙව කම්මෙහි අපාපකෙහි, පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං විමාන” නීති. —

ආහ. තං සුචිඤ්ඤයාමෙව.

අථ වාණිජා දෙවපුත්තං විමානඤ්චස්ස පච්චක්ඛන්තො දිස්වා කම්මඵලං
සද්දහිත්වා අත්තන්තො කම්මඵලෙ සද්ධං පවෙදෙන්තා —

1256.

“සච්චං කිරාහංසු නරා සපඤ්ඤා, අනඤ්ඤථා චචනං පණ්ඩිතානං;
යහිං යහිං ගච්ඡති පුඤ්ඤකම්මො, තහිං තහිං මොදති කාමකාමී.

1257.

“යහිං යහිං සොකපරිද්දවො ව, වධො ව ඛන්ධො ව පරික්කිලෙසො;
තහිං තහිං ගච්ඡති පාපකම්මො, න මුච්චති දුග්ගතියා කදාචී”ති. —

ගාථාද්වයං අවොචුං. තත්ථ සොකපරිද්දවොති සොකො ව පරිදෙවො ව.
පරික්කිලෙසොති වුත්තා අනත්ථුප්පත්ති.

එවං තෙසු කට්ඨන්තෙසුයෙව විමානද්වාරෙ සිරිසරුක්ඛතො පරිපාකෙන
මුත්තඛන්ධනා පරිපක්කා සිපාටිකා පති, තෙන දෙවපුත්තො සපරිජනො
දොමනස්සප්පත්තො අහොසි. තං දිස්වා වාණිජා —

1258.

“සම්මුල්ලභරුපොව ජනො අහොසි, අස්මිං මුහුත්තෙ කලලිකතොව;
ජනස්සිමස්ස තුය්හඤ්ච කුමාර, අප්පච්චයො කෙන නු ඛො අහොසි”ති. —

ගාථාමාහංසු. තත්ථ සම්මුල්ලභරුපොවාති සොකවසෙන සබ්බසො මුල්ලභහාවො විය.
ජනොති දෙවජනො. අස්මිං මුහුත්තෙති ඉමස්මිං මුහුත්තමත්තෙ. කලලිකතොති
කලලං විය කතො, කලලනිස්සිතඋදකිභූතො විය ආච්චොති අධිප්පායො.
ජනස්සිමස්ස තුය්හඤ්චාති ඉමස්ස තව පරිජනස්ස තුය්හඤ්ච. අප්පච්චයොති
දොමනස්සං.

තං සුත්වා දෙවපුත්තො —

1259.

“ඉමෙ ව සිරිසවනා තාතා, දිබ්බා ගන්ධා සුරභී සම්පවන්ති;
තෙ සම්පවායන්ති ඉමං විමානං, දිවා ව රත්තො ව තමං නිහන්ත්වා.

1260.

“ඉමෙසඤ්ච ඛො වස්සසතච්චයෙන, සිපාටිකා ඵලති ඵකමෙකා;
මානුස්සකං වස්සසතං අතීතං, යදග්ගෙ කායම්භි ඉධුපපන්නො.

1261.

“දිස්වානහං වස්සසතාති පඤ්ච,
අස්මිං විමානෙ යත්වාන තාතා;
ආයුක්ඛයා පුඤ්ඤකඛයා චවිස්සං,
තෙනෙව සොකෙන පමුච්ඡිතොස්මී”ති. — ආහ;

1256. තත්ථ සිරිසවනාති සිරිසවිජිනතො. තාතාති වාණිජෙ ආලපති. ඉමෙ
තුම්භාකං මය්හඤ්ච පච්චක්ඛන්තා දිබ්බා ගන්ධා සුරභී අතිවිය සුගන්ධායෙව
සමන්තතො පවන්ති පවායන්ති. තෙ දිබ්බා ගන්ධා එවං වායන්තා ඉමං විමානං
සම්පවායන්ති සම්මදෙව ගන්ධං ගාහාපෙන්නි, න කෙවලං සම්පවායනමෙව, අථ

බො අත්තනො පභාය තමමිපි නිහන්ති. තෙනාහ “දිවා ව රත්තො ව තම.
නිහන්ත්වා”ති.

1260-61. ඉමෙසන්ති සිරිසානං. සිපාටිකාති එලකුට්ඨිලිකා. එලනීති පච්චිත්වා
වණ්ටනො මුච්චති, පුට්ඨෙදං වා පත්වා සිස්සති. මානුස්සකං වස්සසතං අතීතන්ති
යස්මා වස්සසතස්ස අච්චයෙන ඉමස්ස සිරිසස්ස සිපාටිකා එලති, අයඤ්ච එලිතා,
තස්මා මය්හං මානුස්සකං වස්සසතං අතීතං. යදග්ගෙ යතො පට්ඨාය, කායමිහි ඉධ
ඉමස්මිං දෙවනිකායෙ උපපන්නො නිබ්බත්තො. මය්හඤ්ච දෙවගණනාය පඤ්ච
වස්සසතාති ආයු, තස්මා ඛීයති මෙ ආයුති සොකවසෙන සම්පමුල්භොති දස්සෙති.
තෙනාහ “දිස්වානහං වස්සසතාති පඤ්ච...පෙ.... තෙනෙව සොකෙන
පමුච්ඡිතොස්මි”ති.

අථ නං වාණිජා සමස්සාසෙත්තො —

1262.

“කථං නු සොචෙය්‍ය තථාච්චො සො, ලද්ධා විමානං අතුලං විරාය;
යෙ වාපි බො ඉත්තරමුපපන්නා, තෙ නුන සොචෙය්‍යං පරිත්තපුඤ්ඤා”ති.

ආහංසු. තත්ථ යාදිසෙහි අප්පායුකෙහි මරණං පටිච්ච සොචිතබ්බං සියා, තාදිසො
පන එවං දිබ්බානුභාවසම්පන්නො නවුතිවස්සසතසහස්සායුකො කථං නු සොචෙය්‍ය,
න සොචිතබ්බමෙවාති අධිජ්ජායො.

දෙවපුත්තො තත්තකෙනෙව සමස්සාසෙත්වා තෙසං වචනං සම්පට්ඨින්නො
තෙසඤ්ච උපදෙසං දෙන්නො —

1263.

“අනුච්ඡවිං ඔවදියඤ්ච මෙතං, යං මං තුම්හෙ පෙය්‍යවාචං වදෙථ;
තුම්හෙ ව බො තාතා මයානුගුත්තා, යෙහිච්ඡකං තෙන පලෙථ
සොත්ථි”න්ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ අනුච්ඡවීන්ති අනුච්ඡවිකං, තුම්හාකමෙව තං යුත්තරුපං. ඔවදියඤ්ච
මෙතන්ති මෙ මය්හං තුම්හෙහි ඔවදියං ඔවාදවසෙන චත්තබ්බමෙතං. යං යස්මා, මං
මය්හං, තුම්හෙ “කථං නු සොචෙය්‍ය”න්තිආදිනා පෙය්‍යවාචං පියවචනං වදෙථ. යං
වා පෙය්‍යවාචාය වදනං කථනං, තං තුම්හාකමෙව අනුච්ඡවිකන්ති යොජනා. අථ වා
යං යස්මා තුම්හෙ පෙය්‍යවාචං වදෙථ, තස්මා අනුච්ඡවිකං ඔවදියඤ්ච ඔවදිතබ්බං
ඔවාදානුරුපං කාතබ්බඤ්ච මෙ මයා කතං, කිං පන තන්ති ආහ “තුම්හෙ ව බො
තාතා”තිආදි. තත්ථ මයානුගුත්තාති ඉමස්මිං අමනුස්සපරිග්ගහෙ මරුකන්තාරෙ
යාව කන්තාරාතික්කමා මයා අනුගුත්තා රක්ඛිතා, යෙනිච්ඡකං යථාරුචිතෙන,
සොත්ථිං බෙමෙන, පලෙථ ගච්ඡතාති අත්ථො.

අථ වාණිජා කතඤ්ඤාභාවං පකාසෙන්නා -

1264.

“ගන්ත්වා මයං සින්ධුසොචිරභූමිං, ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා;
යථාපයොගා පරිපුණ්ණවාගා, කාහාම සෙරීසමහං උළාරන්ති. -

ගාථමාහංසු. තත්ථ යථාපයොගාති ඉදානි කතපටිඤ්ඤානුරූපපයොගා.
පරිපුණ්ණවාගාති සමත්තවාගා, උළාරස්ස මහස්ස පරියත්තපරිච්චාගා. මහන්ති
උස්සවපුපං.

පුන දෙවපුත්තො මහකරණං පටික්ඛිපන්නො කත්තඛිබ්බෙසු ච තෙ
නියොජෙන්නො -

1265.

“මා චෙව සෙරීසමහං අකත්ථ, සබ්බඤ්ච චො භවිස්සති යං වදෙථ;
පාපානි කම්මානි විචජ්ජයාථ, ධම්මානුයොගඤ්ච අධිට්ඨහාථා”ති. -

ගාථමාහ. තත්ථ යං වදෙථාති යං තුම්හෙ බෙමෙන සින්ධුසොචිරදෙසපත්තිං තත්ථ ච
විපුලං උද්දයං ලාභං පච්චාසිසන්නා “ගන්ත්වා මය”න්තිආදීනි වදථ. සබ්බං තං චො
තුම්හාකං තථෙව භවිස්සති, තත්ථ නික්කඬ්ඛා භොථ, තුම්හෙ පන ඉතො පට්ඨාය
පාපානි කම්මානි පාණානිපාතාදීනි විචජ්ජයාථ පරිචජ්ජෙථ. ධම්මානුයොගන්ති
දානාදිකුසලධම්මස්ස අනුයුඤ්ජනං. අධිට්ඨහාථාති අනුසික්ඛථ ඉදං සෙරීසකමහන්ති
දස්සෙති.

යං පන උපාසකං අනුග්ගණ්හන්නො තෙසං රක්ඛාවරණං කාතුකාමො අහොසි,
තස්ස ගුණං කිත්තෙන්වා තං තෙසං උද්දිසන්නො ඉමා ගාථායො ආහ -

1266.

“උපාසකො අත්ථි ඉමම්හි සඬ්ඝෙ, බහුස්සුතො සීලවතුපපන්නො;
සද්ධො ච වාගී ච සුපෙසලො ච, විචක්ඛණො සන්තුසිතො මුතීමා.

1267.

“සඤ්ජානමානො න මුසා භණෙය්‍ය, පරුපසාතාය න චෙතයෙය්‍ය;
චෙභුතිකං පෙසුණං නො කරෙය්‍ය, සණ්භඤ්ච වාචං සබ්බං භණෙය්‍ය.

1268.

“සගාරවො සප්පතිස්සො විනීතො, අපාපකො අධිසීලෙ විසුද්ධො;
සො මාතරං පිතරඤ්චාපි ජන්තු, ධම්මෙන පොසෙති අරියවුත්ති.

1269.

“මඤ්ඤෙ සො මාතාපිතූනං කාරණා, භොගානි පරියෙසති න අත්තහෙතු;

මාතෘපිතෘනඤ්ච යො අච්චයෙන, නෙක්ඛම්මපොණො වරිස්සති බ්‍රහ්මවරියං.

1270.

“උජු අවච්චකො අසයො අමායො, න ලෙසකප්පෙන ච වොහරෙය්‍ය; සො තාදිසො සුක්කකම්මකාරී, ධම්මෙ ධීතො කින්නී ලහෙථ දුක්ඛං.

1271.

“තංකාරණා පාතුකතොම්හි අත්තනා, තස්මා ධම්මං පස්සථ වාණිජාසෙ; අඤ්ඤත්‍ර තෙනිහ භස්මී භවෙථ, අන්ධාකුලා විජ්ජනට්ඨා අරඤ්ඤෙ; තං ඛිජ්ජමානෙන ලහුං පරෙන, සුඛො භවෙ සජ්ජුරිසෙන සඬගමො”ති.

1266. තත්ථ සඬසෙති සත්තසමුහෙ. විවක්ඛණොති තත්ථ තත්ථ කත්තඛිඛතාය කුසලො. සන්තුසිතොති සන්තුට්ඨො. මුතීමාති කම්මස්සකතඤාණාදිනා ඉධලොකපරලොකභිතානං මුනනතො මුතීමා.

1267. සඤ්ජානමානො න මුසා භණ්ණෙය්‍යාති සම්පජානමුසා න භාසෙය්‍ය. වෙහුතිකන්නී සහිතානං විනාභාවකරණතො “වෙහුතික”න්ති ලද්ධනාමං පිසුණං, නො කරෙය්‍ය න වදෙය්‍ය.

1268. සජ්ජතිස්සොති පතිස්සයො ගරුට්ඨානියෙසු නිවාතවුත්තිකත්තා සොරච්චං, සහ පතිස්සනාති සජ්ජතිස්සො. අධිසීලෙති උපාසකෙන රක්ඛිතඛිඛඅධිසීලසික්ඛාය. අරියවුත්තීති පරිසුද්ධවුත්ති.

1269. නෙක්ඛම්මපොණොති නිඛිබ්බානනින්තො. වරිස්සති බ්‍රහ්මවරියන්ති පබ්බජ්ජං සාසනබ්‍රහ්මවරියං වරිස්සති.

1270. ලෙසකප්පෙනාති කප්පියලෙසෙන. න ච වොහරෙය්‍යාති මායාසාදේය්‍යවසෙන චචනං න නිච්ජාරෙය්‍ය. ධම්මෙ ධීතො කින්නී ලහෙථ දුක්ඛන්ති එවං වුත්තනයෙන ධම්මෙ ධීතො ධම්මචාරී සමචාරී කින්නී කෙන පකාරෙන දුක්ඛං ලහෙථ පාපුණෙය්‍ය.

1271. තංකාරණාති තන්තිමිත්තං තස්ස උපාසකස්ස හෙතු. පාතුකතොම්හි අත්තනාති සයමෙව තුම්භාකං අහං පාතුරහොසිං. “අත්තාන”න්තිපි පාදො, මම අත්තානං තුම්භාකං පාත්වාකාසින්ති අත්ථො. තස්මාති යස්මා අහං ධම්මං අපවායමානො තං රක්ඛන්තො තුම්භෙපි රක්ඛාමි, තස්මා ධම්මං පස්සථ ධම්මමෙව වරිතඛිඛං කත්වා ඔලොකෙථ. අඤ්ඤත්‍ර තෙනිහ භස්මී භවෙථාති තෙන උපාසකෙන විනා වෙ ආගතා, ඉමස්මීං මරුකන්තාරෙ අනාථා අජ්ජට්ඨරණා භස්මභාවං ගච්ඡෙය්‍යාථ. ඛිජ්ජමානෙනාති එවං ඛිජ්ජන්තෙන වම්භන්තෙන පිළුන්තෙන. ලහුන්ති සුකරං. පරෙනාති අධිකං, අඤ්ඤෙන වා. තස්මා සුඛො භවෙ සජ්ජුරිසෙන සඬගමොති. සො හි ඛන්තිසොරච්චෙ නිවිට්ඨො කෙනචි කිඤ්චි වුත්තොපි න පටිජ්චරන්ති අධිජ්ජායො.

එවං සාමඤ්ඤතො කිත්තිතං සරූපතො ඤාතුකාමා වාණිජා —

1272.

“කිං නාම සො කිඤ්ච කරොති කම්මං,
කිං නාමධෙය්‍යං කිං පන තස්ස ගොත්තං;
මයම්පි නං දට්ඨුකාමම්භ යක්ඛ, යස්සානුකම්පාය ඉධාගතොසි;
ලාභා හි තස්ස යස්ස තුවං පිහෙසී”ති. —

ගාථමාහංසු. තත්ථ කිං නාම සොති නාමතො සො ජන්තු සත්තො කො නාම. කිඤ්ච කරොති කම්මන්ති කසිවණ්ණිජාදීසු කීදිසං කම්මං කරොති. කිං නාමධෙය්‍යන්ති මාතෘපිතුහි කතං පන “තිස්සො ඵ්ඤ්ඤා”තිආදීසු තස්ස කිං නාමධෙය්‍යං, “භග්ගවො භාරද්දවාජො”තිආදීසු කිං වා තස්ස ගොත්තං. යස්ස තුවං පිහෙසීති යං තුවං පියායසී.

ඉදානි දෙවපුත්තො තං නාමගොත්තාදිවසෙන දස්සෙන්නො —

1273.

“යො කප්පකො සම්භවනාමධෙය්‍යො,
උපාසකො කොච්ඡඵලුපජීවී;
ජානාථ නං තුම්භාකං පෙසියො සො,
මා බො නං හිළිත්ථ සුපෙසලො සො”ති. —

ආහ. තත්ථ කප්පකොති න්භාපිතො. සම්භවනාමධෙය්‍යොති සම්භවොති එවංනාමො. කොච්ඡඵලුපජීවීති කොච්ඡඤ්ච ඵලඤ්ච උපනිස්සාය ජීවනකො. තත්ථ කොච්ඡං නාම ආලකාදිසංශ්ඨාපනත්ථං කෙසාදීනං උල්ලිඛනසාධනං. පෙසියො පෙසනකාරකො වෙය්‍යාවච්චකරො.

ඉදානි වාණිජා තං සඤ්ජානිත්වා ආහංසු —

1274.

“ජානාමසෙ යං ත්වං පවදෙසි යක්ඛ, න බො නං ජානාම ස ඵදිසොති;
මයම්පි නං සුපයිස්සාම යක්ඛ, සුත්වාන තුය්හං වචනං උළාර”න්ති.

තත්ථ ජානාමසෙති යං ත්වං වදෙසි, තං මයං සරූපතො ජානාම. ඵදිසොති ගුණතො පන යථා තයා කිත්තිතං, එවං ඵදිසොති තං න බො ජානාම, යථා තං අවිද්දසුනොති අධිජ්ජායො.

ඉදානි දෙවපුත්තො තෙ අත්තතො විමානං ආරොපෙත්වා අනුසාසනත්ථං —

1275.

“යෙ කෙවි ඉමස්මිං සත්ථෙ මනුස්සා, දහරා මහත්තා අථවාපි මජ්ඣමා;

සබ්බෙව තෙ ආලම්බන්තු විමානං, පස්සන්තු පුඤ්ඤානං ඵලං කදරියා’ති.

ගාථමාහ. තත්ථ මහත්තාති වුඨ්ඨා. ආලම්බන්තුති ආරොහන්තු. කදරියාති මච්ඡරිනො අදානසීලා.

ඉදානි පරියොසානෙ ඡ ගාථා ධම්මසඨගාහකෙනි චුත්තා –

1276.

“තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති, තං කප්පකං තත්ථ පුරක්ඛන්වා;
සබ්බෙව තෙ ආලම්බිංසු විමානං, මසක්කසාරං විය වාසවස්ස.

1277.

“තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති, උපාසකත්තං පටිවෙදයිංසු;
පාණාතිපාතා චිරතා අහෙසුං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිංසු;
අමජ්ජපා නො ව මුසා හණ්ණිංසු, සකෙන දාරෙන ව අහෙසුං තුට්ඨා.

1278.

“තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති, උපාසකත්තං පටිවෙදයිත්වා;
පක්කාමි සත්ථො අනුමොදමානො, යක්ඛිද්ධියා අනුමනො පුනජ්ජනං.

1279.

“ගන්ත්වාන තෙ සින්ධුසොචිරභූමිං, ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා;
යථාපයොගා පරිපුණ්ණලාභා, පච්චාගමුං පාටලිපුත්තමක්ඛනං.

1280.

“ගන්ත්වාන තෙ සඨසරං සොත්ථිවන්තො, පුත්තෙනි දාරෙහි සමඨිගිභූතා;
ආනන්දී චිත්තා සුමනා පතීතා, අකංසු සෙරීසමහං උළාරං;
සෙරීසකං තෙ පරිවෙණං මාපයිංසු.

1281.

“ඵතාදිසා සජ්ජුරිසාන සෙවනා, මහත්ථිකා ධම්මගුණාන සෙවනා;
ඵකස්ස අත්ථාය උපාසකස්ස, සබ්බෙව සත්තා සුඛිතා අහෙසු’න්ති.

1276. තත්ථ අහං පුරෙති අහං පුරිමං අහං පුරිමන්ති අහමහංකරාති අත්ථො.
“තෙ තත්ථ සබ්බෙව”ති වත්වා පුන “සබ්බෙව තෙ”ති වචනං “සබ්බෙව තෙ යථා විමානස්ස ආරුහනෙ උස්සුක්කජාතා අහෙසුං, තථා සබ්බෙව තං ආරුහිංසු, න කස්සචි ආරුහනෙ අන්තරායො අහොසි”ති දස්සනත්ථං චුත්තං. මසක්කසාරං විය වාසවස්සාති “මසක්කසාර”න්ති ව තාවතිංසහවනං වුච්චති, සබ්බං වා දෙවහවනං, ඉධ පන සක්කහවනං වෙදිතබ්බං. තෙනාහ “මසක්කසාරං විය වාසවස්සා”ති.

1277-8. අප්‍ර තෙ වාණිජා විමානං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තා තස්ස දෙවපුත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සරණෙසු ව සීලෙසු ව පතිට්ඨාය තස්ස ආනුභාවෙන සොත්ථිනා ඉච්ඡිතං දෙසං අගමංසු. තෙන වුත්තං “තෙ තත්ථ සබ්බෙවා”තිආදි. තත්ථ අනුමතො පක්කාමී සත්ථො යක්ඛිද්ධියා පුනස්සුතං අනුමොදමානොති යොජනා. කෙන පන අනුමතොති? යක්ඛෙනාති පාකටොයමත්ථො.

1279. යථාපයොගාති යථාඅප්ඤ්ඤාසයං කතපයොගා. පරිපුණ්ණලාභාති සම්ඤ්ඤාලාභා. අක්ඛතන්ති අනුපද්දුතං පාටලිපුත්තං. අක්ඛතන්ති වා අනාබාධං අනුප්පිළං, අනන්තරායෙනාති අත්ථො.

1280. සඛසරන්ති සකං ගෙහං. සොත්ථිවත්තොති සොත්ථිභාවෙන යුත්තා ඛෙමිනො. ආනන්දීතිආදිහි චතුරි පදෙහි සොමනස්සිතභාවමෙව වදති. සෙරීසකං තෙ පරිවෙණං මාපයිංසුති කතඤ්ඤාතාය යත්වා පටිස්සවමොචනත්ථඤ්ඤා දෙවපුත්තස්ස නාමෙන සෙරීසකං නාම පරිවිජෙදවසෙන වෙණියතො පෙක්ඛිතබ්බතො පරිවෙණං පාසාදකුටාගාරරත්තිට්ඨානාදිසම්පන්නං පාකාරපරික්ඛිත්තං ද්වාරකොට්ඨකයුත්තං ආවාසං අකංසු.

1281. එතාදිසාති එදිසී, එවං අනත්ථපටිබාහිනී අත්ථසාධිකා ව. මහත්ථිකාති මහාපයොජනා මහානිසංසා. ධම්මගුණානන්ති අවිපරිතගුණානං. එකස්ස සත්තස්ස හිතත්ථං සබ්බෙව සත්තා සබ්බෙ එව තෙ සත්ථපරියාපන්නා සත්තා, සුඛිතා සුඛප්පත්තා ඛෙමප්පත්තා අහෙසු.

සම්භවො පන උපාසකො පායාසිස්ස දෙවපුත්තස්ස තෙසඤ්ඤා වාණිජානං වචනපටිවචනවසෙන පවත්තං ගාථාබන්ධං සුතනියාමෙනෙව උග්ගහෙත්වා ථෙරානං ආරොවෙසී. පායාසිදෙවපුත්තො ආයස්මතො සම්භවත්ථෙරස්ස කථෙසීති අපරෙ. තං යසත්ථෙරප්පමුඛා මහාථෙරා දුතියසඬ්ඨිතියං සඬ්ඨගහං ආරොපෙසු.

සම්භවො පන උපාසකො මාතෘපිතුනං අවිචයෙන පබ්බජිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසී.

සෙරීසකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. සුනික්ඛිත්තවිමානවණ්ණනා

උච්චමීදං මණ්දුණං විමානන්ති සුනික්ඛිත්තවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං වරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො. තස්මිඤ්ඤ ඛණෙ අඤ්ඤාතරො දෙවපුත්තො අත්තනො විමානද්වාරෙ ධීතො ආයස්මත්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබ්බුමානො උපසඬ්ඨකමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසී.

සො කිර අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ තස්ස සරිරධාතූයො පක්ඛිපිත්වා යොජනිකෙ කතකපුපෙ ව කතෙ චතස්සො පරිසා කාලෙන කාලං

උපසඬකමිත්වා ගන්ධපුප්ඵද්ධපාදිහි චෙතියෙ පුප් කරොන්ති, තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො අඤ්ඤෙසු පුප්ඵපුප් කත්වා ගතෙසු තෙහි පුජිතට්ඨානෙ දුන්නික්ඛිත්තානි පුප්ඵානි දිස්වා තත්ථෙව තානි සම්මදෙව යපෙන්නො සන්නිවෙසවසෙන දස්සනීයං පාසාදිකං විහත්තිවිසෙසයුත්තං පුප්ඵපුප් අකාසි. කත්වා ච පන එතං ආරම්මණං ගණ්හන්තො සත්ථු ගුණෙ අනුස්සරිත්වා පසන්නචිත්තො තං පුඤ්ඤං භදයෙ යපෙසි.

සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තස්සෙව කම්මස්ස ආනුභාවෙන තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බන්ති, මහානුභාවො මහා වස්ස පරිවාරො අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං “තස්මිඤ්ච ඛණෙ අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො...පෙ.... අට්ඨාසි” ති. අථ නං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො යථාලද්ධසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතසුවරිතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි ප්‍රච්ඡි –

1282.

“උච්චමිදං මණ්ඩුණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි;
කුටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළිරියථම්භා රුවකත්ථතා සුභා.

1283.

“තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණජන්තා.

1284.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣකිති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

1285.

“පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පහාසති” ති.

සොපි තස්ස අත්තතො කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි කථෙසි. තං දස්සෙන්තා සඬිගීතිකාරා ආහංසු –

1286.

“සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්භං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

1287.

“දුන්නික්ඛිත්තං මාලං සුනික්ඛිපිත්වා, පතිට්ඨපෙත්වා සුගතස්ස ථූපෙ;
මහිද්ධිකො චම්භි මහානුභාවො, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඬිගිභූතො.

1288.

“තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣකිති;

උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙවි මනසො පියා.

1289.

“අක්ඛම් තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතො යමහං අකාසිං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

1287. තත්ථ දුන්නික්ඛිත්තං මාලන්ති වෙනියෙ පුජාකරණට්ඨානෙන
නිරන්තරට්ඨපනාදිනා රචනාවිසෙසෙන අට්ඨපෙත්වා යථානික්ඛිත්තතාය න සුට්ඨු
නික්ඛිත්තං, වාතෙන වා පහරිත්වා දුන්නික්ඛිත්තං පුජ්ථං. සුනික්ඛිපිත්වාති සුට්ඨු
නික්ඛිපිත්වා රචනාවිසෙසෙන දස්සනීයං පාසාදිකං කත්වා නික්ඛිපිය.
පතිට්ඨපෙත්වාති විහත්තිවිසෙසාදිවසෙන පුජ්ථං පතිට්ඨාපෙත්වා. තං වා පුජ්ථං
නික්ඛිපන්තො සත්ථු වෙනියං උද්දිස්ස මම සන්නාතො කුසලධම්මං.
පතිට්ඨාපෙත්වාති එවං එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං දෙවපුත්තෙන අත්තනො සුවරිතකම්මෙ පකාසිතෙ ථෙරො තස්ස ධම්මං.
දෙසෙත්වා ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං
කත්වා සම්පත්තමභාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා මභාජනස්ස සාත්ථිකා
අභොසිති.

සුනික්ඛිත්තවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මි.

එකාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස සත්තමස්ස

සුනික්ඛිත්තවග්ගස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච පුරිසවිමානවණ්ණනා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච —

දෙවතානං විමානාදි-සම්පත්තිං තස්ස කාරණං;
පකාසයන්ති සත්තානං, සබ්බලොකභිතාවහා.

අප්පකානම්පි කාරානං, යා විභාවෙනි දෙසනා;
උළාරඵලතං විත්ත-බෙත්තසම්පත්තියොගතො.

යං කථාවත්ථුකුසලා, සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා;
විමානවත්ථුඉච්චෙව, සඬිගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානයං;
සන්නිස්සාය සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං, තත්ථ තත්ථ යථාරහං;
පකාසනා පරමත්ථ-දීපනී නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලවිනිවිජයා;
සා සත්තරසමත්තාය, පාළියා භාණුවාරතො.

ඉති තං සඬබ්බරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාභෙත්වා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිනො භොන්තු, විමුත්තිරසභාගිනො.

වීරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිව්චං, භොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතුති.

ඉති බදරනිත්ථවිභාරවාසිනා ආචරියධම්මපාලෙන

කතාය

පරමත්ථදීපනියා බුද්දක-අට්ඨකථාය

විමානවත්ථුඅත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විමානවත්ථු-අට්ඨකථා සමත්තා.